

Személyes történeteink

MENHELY ALAPÍTVÁNY

Mindenkinek legyen otthona!

A
Menhely
Alapítvány
első **30** éve

Személyes történeteink

A Menhely Alapítvány első harminc éve

Majdnem hónapra pontosan ugyanannyi időm vagyok, mint a Menhely Alapítvány. A harmadik ikszhez közeledve fontosnak tartottam megfogalmazni, honnan jöttem és hova tartok, milyen értékek vannak bennem, mit lenne jó fejleszteni. Nagyon kíváncsi kezdtem lenni ugyanezekre a Menhely Alapítvány történetével kapcsolatban is, hiszen ekkor már több éve részem voltam a csapatnak. Így született meg a kötet ötlete.

Popovics Judit

Mindig is nagyon színes társaságként tekintettem a hajléktalanellátásban dolgozókra, és azt hiszem, ez a Menhelyre különösen igaz. Talán nincs is másik olyan szervezet, ahol ennyiféle érdeklődés, készség és motiváció ér össze. Már az első pillanattól tudtam, hogy ettől lesz olyan élvezetes a kötet szerkesztésében részt venni: személyes és historikus szálak, érzelmi viszonyulások és jogszabályi kényszerek, sorsdöntő véletlenek és tudatos tervezés vegyül itt össze, és soha nem mondhatjuk, hogy a végére értünk a történetnek.

Varga Dóra

Szinte a kezdetek óta itt dolgozom, mint szociális munkás, pedig eredetileg úgy voltam vele, valahogy biztos ellébecolok itt egy évig, amíg nem találok valami jobbat. Azután kicsit máshogy alakult... Szerintem ebben a kötetben nagyjából benne van, hogy miért. Nekem azért volt jó ezt megcsinálni, hogy ezt az érzést mások is megismerjék.

Naszvadi Tibor

Egy civil szervezetet nézve tanulságos, ahogyan kiderül, kezdetben nincs világra szóló, kőbe vésett terv, de van pár ember, aki észrevesz valami jobbítandó dolgot, és nem csak hümmög, hanem szenvedéllyel elkezd dolgozni a megjavításán. Érdekel, hogy mi az a hajtóerő, ami összeterele és egyben tart embereket, kiterjeszti egyéni felelősségvállalásukat. Erre voltam kíváncsi, mióta csak a Menhelynél dolgozom - vagyis közel negyedszázada. Úgy gondoltam, éppen ideje megkeresnem a válaszokat.

Primuszné Sára Réka

Jó néhány éve történt. Egy hajléktalan embert próbáltunk kiimádkozni az aluljáróból, és a helyszínre érkező hatóság azt tudakolta, milyen minőségben vagyunk jelen. Természetesen szociális munkásként, volt a válasz, és elakadt a szavunk látva, amint gondosan formált betűkkel bekerül a jegyzőkönyvbe a szocialista munkás... Ez az emlék jutott eszembe, amikor a történetünk lejegyzésébe fogtunk. Mert talán onnantól tudom, hogy egyszer meg kell írunk, kik és mi végre vagyunk... Most jött el az idő.

Guba Ildikó

Impresszum

Személyes történeteink
A Menhely Alapítvány első 30 éve
interjúkötet

Felelős szerkesztő

Guba Ildikó

Szerkesztők

Naszvadi Tibor

Popovics Judit

Primuszné Sára Réka

Varga Dóra

Tördelőszerkesztő

Primusz F. Péter

Borító

Kurcsis Petra

Nyomdai munkálatok

Virtuóz Kiadó és Nyomdaipari Kft.

Kiadó

Menhely Alapítvány

www.menhely.hu

Felelős kiadó

Aknai Zoltán igazgató

Budapest 2021

© Menhely Alapítvány

ISBN 978-615-80999-6-7

Előszó

Ez a kötet azzal a szándékkal jött létre, hogy visszatekintsen és reflektáljon a Menhely Alapítvány elmúlt harminc évére. A sok apró részletből, személyes mozaikból azonban egy ezen messze túlmutató, hallatlanul izgalmas kép rajzolódik ki: nemcsak a Menhely, hanem a hazai civil szektor, a hajléktalanellátás és szociálpolitika születésének, fejlődésének, harcainak – tágabb értelemben a rendszerváltás utáni Magyarország gazdasági-társadalmi változásainak és azok szociális vetületének – a története.

Az interjúk olvasása feleleveníti azokat az éveket, amelyek sokak számára a maradék biztonság megszűnéséről, a teljes talajvesztésről szóltak, míg másoknak az újonnan megszerzett szabadságot, a megnyíló lehetőségeket jelentették.

A rendszerváltás környékén többé-kevésbé mindenkinek felborult az addig kiszámított – és behatárolt – keretek között zajló élete. Mindannyian nap mint nap új helyzetekkel szembesültünk, amelyeknek a megoldásához sem ismereteink, sem előzetes tapasztalatunk nem volt, viszont megoldásért kiáltottak.

Ilyen volt az addig csak rejtetten meglévő hajléktalanság láthatóvá válása is, amelynek a háttérben részben régi, megoldatlan társadalmi problémák, részben a gazdaság összeomlása állt.

Szereplők kerestettek, akik elég bátrak ahhoz, hogy járatlan terepre merészkedjenek, a problémák megoldásában – járt utak híján – emberségükre, kreativitásukra, személyes kezdeményezésükre támaszkodjanak, majd megteremtsék a társadalmi szolidaritás intézményi háttérét is.

A Menhely Alapítvány története ennek a korszaknak és az azóta eltelt éveknek a története egy hajléktalanokat segítő civil szervezet sajátos nézőpontjából.

A történetnek éveken keresztül a Menhely szupervizoraként voltam a részese.

Ezek voltak azok az évek, amikor egy szociális szervezet munkatársai és a szupervizor együtt tanulták a szakmát. Együtt próbálták megérteni azt a világot, amely folyamatosan változott körülöttük, szavakba foglalni azokat az elemi erejű benyomásokat, amelyekkel napról napra szembesültek, megbirkózni azzal, hogy a klienseikre vonatkozó társadalmi stigma rájuk is

rávetül, miközben magukra vállalják a társadalmi szolidaritás felelősségét. Megtapasztalták, hogy a kiégés elkerülése csak a kreativitás megőrzése és a folyamatos megújulás révén lehetséges.

Ez a kötet azoknak a személyes elkötelezettségét, nézőpontját tükrözi, akik nagyon különböző életúttal és háttérrel érkeztek az alapítványhoz – népművelőtől repülőgépszerelőig, és filozófustól filmgyári dolgozóig. Ami ott tartotta őket, az viszont már a szervezet demokratikus, befogadó légköre volt. Az a szervezeti kultúra, ami a Menhely Alapítványt megkülönbözteti sok más hasonló intézménytől: az együttműködés kultúrája, a szakmai dogmák hiánya, a kreativitás és innováció megbecsülése, az a változatlanul jelenlévő közös hit, hogy mindenkit megillet az emberi méltóság, és lehet azért tenni, hogy jobb hely legyen a világ.

Elegendő pénzügyi forrás híján a Menhely soha nem nőtt óriás intézménynyé. Megmaradt a problémákra érzékenyen reagáló, rugalmas, emberarcú szervezetnek. Ez talán segített is abban, hogy a munkatársai legyenek a legfontosabb erőforrása, hogy különös gonddal óvja ezt a szervezeti kultúrát. Az ügyfélszolgálati iroda, a krízisautó, a csomagmegőrző, a melegedő, a diszpécser szolgálat, a Fedél Nélkül és még sok egyéb kezdeményezés mind ennek a szervezeti kultúrának a terméke.

A Menhely története szorosan összefonódik Budapest rendszerváltást követő történetével is. Ebben a harminc évben voltak könnyebb és nehezebb időszakok. A Menhely még a legnehezebb időszakokban is meg tudta őrizni az alapértékeit, a függetlenségét, az identitását, de még a legkönnyebb időszakokban sem támaszkodhatott a hajléktalanság intézményes prevenciójára vagy egy jól működő lakáspolitikára.

Hogy merre vezet a Menhely jövőbeli útja, azt a megszólalók is különbözőképpen látják. Bárhogyan is alakul azonban a körülöttünk lévő világ, az biztos, hogy szükség lesz arra, amit a Menhely képvisel: emberségre, személyes gondozásra, az emberi méltóság megőrzésére, a társadalmi befogadás segítésére.

Mindenkinek jó olvasást kívánok: azoknak, akik részesei voltak ennek a harminc évnek, és azoknak is, akik csak szeretnék jobban megérteni ezt az időszakot és megismerkedni azokkal az emberekkel, akik ennek a történetnek a kulcsszereplői.

Göncz Kinga

Ajánlás

Miért is tartjuk fontosnak alapítványunk harminc évének megörökítését? Úgy gondoljuk, a Menhely Alapítvány életre hívása, pályájának alakulása sajátos lenyomatát mutatja a hazai szociálpolitika, szegénypolitika három évtizedének. Különösen érvényes ez a hajléktalanellátás területére, hiszen alapítványunk működésének kezdeti éveiben még csak születőben voltak az erre vonatkozó szabályozások. Éppen a Menhely Alapítvány volt az a szervezet, ahol elsőként vezettünk be egy sor olyan szolgáltatást, amelyek mintául szolgáltak a többi hajléktalanellátó számára, és precedenst jelentettek a korabeli jogalkotásban. Kötetünkben bemutatjuk, miként mentünk elébe a jelentkező szükségleteknek, hogyan követtük vagy kellett követnünk a legelesettebb rétegekre vonatkozó mindenkori szociálpolitikai szándékokat, és miként változtak prioritásaink.

Ez az emlékkötet ugyanakkor tükröt is tart elénk: a múlt-jelen-jövő viszonylatában kibontakozik szervezeti kultúránk, egyértelművé válnak a konfliktusos területek, kirajzolódnak új egyéni képességek, megmutatkoznak az elmaradt feladatok. A kötetbe foglalt gondolatok segítik a menedzsmentet felkészülni a szociális szakmában nem is olyan sokára bekövetkező generációváltásra, befogadó környezet biztosítására a jövő fiatal szakemberei számára.

Könyvünkkel régi adósságunkat törlesztjük. Egy olyan mikrovilágot szeretnénk emlékeinken, gondolatainkon keresztül az olvasók elé tárni, amiről a történelemkönyvekben nem olvashatunk majd. Azt szeretnénk, hogy az alapítvány és a benne dolgozók bemutatásán keresztül a kollégák, érdeklődő polgárok, szakemberek, mostani vagy leendő önkéntesek és adományozók megismerjenek egy, a rendszerváltás idején született civil szervezetet. Megmutatunk egy sokszínű közösséget, ahol lehetőség van a vélemények, kötődések, sikerek és kudarcok árnyalt kifejezésére. Felrajzoljuk azt az ívet, ahogyan néhány szociálisan érzékeny ember spontán kezdeményezéséből mára egy több mint hetven főt foglalkoztató profi munkáltató alakult ki. A kötet összeállításakor gondoltunk a jövő szakembereire, kutatóira is, hiszen tudomásunk szerint nem publikáltak a szakmában még ilyen jellegű retrospektív munkát. Immár harminc év távlatából szemlélve a hozzánk hasonló profilú szervezeteket, látjuk, hogy sokan hosszabb-rövidebb idő után eltűntek vagy átalakultak, integrálódtak. Mi talpon maradtunk, de idősödik

az a nemzedék, amely a Menhely születésénél bábáskodott, és máig jelen van az alapítvány életében. Úgy véljük, kötelességünk emlékeiket megörökíteni, gondolataikat közzétenni, szemléletmódjukat megosztani. Egyszóval, magunkról nyomot hagyni. Szeretnénk, ha kötetünk húsz-harminc év múltán is hiteles, elsődleges forrásként segítené a kutatókat, ha a rendszerváltással párhuzamosan létrejött és az ezredfordulót követően is fennmaradt civil szervezetekről, a szegénypolitika alakulásáról, vagy éppen a munkahelyről, mint identitásképző közösségről kívánnak ismeretet szerezni, dolgot készíteni, publikálni.

E kötettel nem szándékoztunk tudományos igényű betekintést nyújtani a hajléktalanellátás minden szegmensébe. Interjúalanyaink szubjektív szűrőin keresztül jelenítettünk meg történeteket, folyamatokat, tendenciákat, szakmai sikereket és esetleges bukásokat. Teret adtunk a kritikus hangoknak és az elakadások taglalásának is. Kérdeztük alapítványunk egykori és mai munkatársait, azokat is, akik csak rövid ideig dolgoztak velünk, de munkájuk, látásmódjuk meghatározó volt, és azokat is, akik az itt töltött hosszú évek alatt értek el a maguk területén jelentős eredményeket. A kisegítő személyzettől a menedzsmentig sokakat megszólaltattunk, hiszen minden gondolat, ötlet értékes, akár a háttérben dolgozóktól, akár a vezetés irányából érkezik – ez egy demokratikus munkahely alapja.

Végül néhány megjegyzés a könyv használatával kapcsolatban, afféle olvasási segédlet. Remélve, hogy kötetünknek bőven lesznek nem szakmabeli olvasói is, számukra, illetve az adott témában elmélyedni kívánók számára értelmező szövszedetet készítettünk. Úgy véltük, nem szerencsés megtörnünk az interjúk ívét közbeszúrt megjegyzésekkel, ezért a kiadvány legvégén összeállítottuk a szövegben előforduló szakszavak, fogalmak magyarázatát. Némelyiküknél QR-kódot helyeztünk el, ami beolvasása további információkhoz kalauzolja az olvasót. Hasonló megfontolásból készítettük el kronológiai mutatónk is, megkönnyítve ezzel az interjúkban elhangzott események, projektek időbeni tájolását. Végezetül szeretnénk felhívni a tisztelt olvasó figyelmét a kötetben itt-ott elhelyezett apró írásokra, amolyan kis színesekre. Ezek mind kollégáink „művei”, mi sok-sok év terméséből szemezgettünk, és választottuk ki az adott témát leginkább aláfestő gondolatokat, történet-morzsákat.

Guba Ildikó
felelős szerkesztő

Születéstörténet és hőskorszak

1989-re nyilvánvalóvá vált, hogy a kádári szocializmus évtizedei véget értek. A '80-as években felgyülemelő társadalmi feszültségek felszínre kerülésével párhuzamosan nem lehetett takargatni többé a gazdaság megroppanását sem. A szocialista országok gazdasági szövetsége, a KGST összeomlása végképp szertefoszlatta a teljes foglalkoztatottság ideálképét. A kibontakozó piacgazdaság hamar lehántotta magáról mindazokat az infrastruktúrákat, amelyek nem szolgálták közvetlenül a profit termelését. Így zártak be, kerültek eladásra a különféle jóléti intézmények, elsőként a munkásszállások. Lakóik többsége hazamenni nem tudott, a hosszú ideig tartó szállólakó életforma felőrölte a családi kapcsolatokat, ráadásul vidéken még fenyegetőbbé vált a munkanélküliség. Az albérletet, ágybérletet fizették, míg bírták, de a privatizációval megjelenő tömeges létszámleépítés fizetéseképtelenné tette őket is, és e folyamat eredményeképpen kerültek mind többen a hajléktalanság peremére. Megjelentek a fedél nélkül maradtak különféle csoportjai: egykettőre az utcán találták magukat a számláikat nem fizető kilakoltatottak, a gyermekvédelemből, a büntetés-végrehajtásból, az ápolási intézményekből a semmibe kibocsátottak tömegei.

Ez a vegyes összetételű csoport a nagyvárosi pályaudvarokon, így Budapest főpályaudvarain húzta meg magát, míg tehetette. Azonban a helyzet 1989 decemberére tarthatatlanná vált, és a MÁV vezetése eldöntötte, hogy éjszákára bezárja ezeket a pályaudvarokat. Kezdetben pusztán rendészeti problémának tűnt a feladat, azonban az állomások területét elhagyni nem akarók százai egyre szervezettebben és erőteljesebben követelték a tisztességes bánásmódot, és kértek segítséget elhelyezésükben. Mindezek a mára már múltba vesző események szolgáltak előzményül, váltak közvetlen okaivá a Menhely Alapítvány megszületésének.

Ezt a fejezetet tehát az emlékezésnek és köszönetünk kifejezésének szánjuk. Tisztelgünk itt, e lapokon a szakmában mostanra már klasszikusoknak számító elődeink munkája előtt. Ők a Menhely Alapítvány életre hívói, kezdeti bizonytalan lépéseinek gyámolítói. Nélkülük talán egy másik civil szervezet születik, másféle preferenciákkal, és ki tudja, megélte volna-e a felnőttkort? Mert a harminc év folyamán átestünk mi is mindenféle gyermekbetegségen,

kamaszkori tévelygésen és dackorszakon. Küzdöttünk helyünkért a nagyok társadalmában, és megesett, hogy egzisztenciális bizonytalanságban kellett léteznünk. De megmaradtunk. Felnőttünk, és a szociális szféra megkerülhetetlen alakjává váltunk. Az eltelt három évtizedben egy sor intézményt hoztunk létre, megvalósítottunk számtalan projektet, otthon nélküli, vagy a hajléktalanság peremén billegő emberek életét tettük jobbá.

Bőven száz felett van azok száma, akik ebben a harminc évben hosszabb-rövidebb ideig nálunk dolgoztak. A kezdeti csapatból mára alig néhányan maradtak. Az az értékrend azonban, amely alapítóink sajátja volt, úgy véljük, továbbadódott és beleivódott azokba is, akik csak hónapokat töltöttek itt, és vált a mi értékünké, akik hosszú évek óta menhelyesek vagyunk már. Valljuk ugyanúgy, mint tették ők a rendszerváltás káoszában, hogy mindenkinek joga van egy helyhez, ahol békében és biztonságban élheti az életét. E köré az alapigazság köré szerveződik azóta is a sokféle, egyénre szabott szociális munka.

Az elvek tehát értékállóak, ma is ezek mentén dolgozunk. Pedig a Menhely Alapítvány megteremtői, akik a '90-es évek hajnalán egy közös cél érdekében összeálltak valami merőben új dolgot kitalálni, mind más irányból érkeztek, és más indíttatásból tették a dolgukat. Volt, akit neveltetése terelt szükségszerűen a szegényekkel való törődés felé, volt, akinek hivatása nyitotta fel a szemét erre a problémára, és voltak, akik egyszerűen belecsöppentek, vagy csak arrafelé sodródtak. A most következő visszaemlékezések nyomán mégis kirajzolódik valamiféle egyezőség. Azt gondoljuk, nem lehetett másként: csakis abban a történelmi-társadalmi közegben, az akkor felszínre törő bajokat észre vevő és megoldást kereső bátor emberek sorsszerű találkozása hozhatta létre a Menhely Alapítványt. A segíteni akarás tette őket elszánttá, és emiatt küzdöttek meg az akadályokkal.

Ezért aztán nekünk, kései utódoknak a mindennapok taposómalmában sem szabad megfeledkeznünk történetünk kezdetéről és róluk, akiknek köszönhetően írhatjuk tovább a saját Menhely-sztorinkat.

Iványi Gábort gyakorló lelkészként érintették meg a leszakadó társadalmi csoportok egyre súlyosbodó problémái:

A Menhely Alapítvány az egyike az új egyesületi törvény után létrejött civil szervezeteknek. 1989-ben, még a rendszerváltás előtti utolsó kormány, a Németh-kormány hozott több jó törvényt. Az egyik ilyen a civil szervezetekről szóló volt. Ugyan a Hazafias Népfronton belül lehetett bármit csinálni,

de a Kádár-rendszernek nagyon rossz volt a viszonya a civil kezdeményezésekhez. A szociális területen ebben az időszakban létrejött legjelentősebb civil szervezet a Szegényeket Támogató Alap (SZETA) volt, amelynek tagjai azután megalapították a Menhely Alapítványt, meg az Oltalom Karitatív Egyesületet is. Névvél, telefonszámmal, lakcímmel, nyolcan-tízen vállaltuk, hogy eljárunk a hivataloknál és legális szervezetet hozunk létre. Solt Ottilia volt ennek a legjelentősebb figurája, valamint Havas Gábor és Lengyel Gabriella. A SZETA megtette a magáét, valamennyiünknek az indítóállomása volt. Én szórványlelkészként működtem ott, ahol Ottilia kutatott 1976-ban, így ismerkedtünk meg. Az egyházunknak volt egy bázisa Mátészalkán, én onnan jártam a falvakat. Akkoriban közösen állapítottuk meg Ottiliával, hogy ő nem tud csak kutatni, én meg nem tudok csak lelkészkedni, mert annyi a konkrét probléma, baj. Arról, hogy szociális munkások léteznek-e, nem tudtam, nem is volt ilyen képzés akkoriban, vagy legalábbis negyven évre csipkerózsika-álomba merült. Az államszocialista rendszer narratívája szerint nem létezett szociális probléma, így nem volt szükség ezzel foglalkozó szakemberekre, ahogy a civil kezdeményezésekre sem.

Aztán kezdett kialakulni egy olyan közeg, ahol az emberek kezdtek szolidaritásból rászerveződni a konkrét problémákra. Elkezdtek minket bántani azok a súlyos társadalmi különbségek, amelyeket fölismertünk annak idején a hetvenes években. Volt egy társadalmi csoport, a szegények közt is a legszegényebbek, a cigányok. Azt láttuk, hogy valahogyan el kell kezdeni a segítséget, minden szempontból. Volt benne persze egy csomó kudarcunk is. Ekkoriban alakult át az én egész lelkészi szemléletem. Lassan rájöttem, hogy a lelkészkedésnek minimum ötven százalékát az teszi ki, hogy azzal foglalkozom, hogy mi történik azokkal az emberekkel, akiket felkeresek. Nem mondhatom, hogy megtanítom a Miatyánkot, hogyha ők meg éheznek. És mennyi minden volt még, amit Ottilia és én is fölismertünk! Nem azt, hogy van-e neki tévéje! Mert mindenki ezen akadt fenn, hogy „bezzeg tévéje van!” Azt kellett meglátni, hogy van-e mindenkinek széke vagy személyes tere. Hányan vannak egy négyzetméteren, és így tovább. Azért mesélek ilyen körülményesen, mert így látszik, milyen sok irányból érkeztünk, és hányféle szempont adódott össze.

És aztán amikor megnyílt a lehetőség az új egyesületi törvénnyel, akkor mindenki a maga körét megpróbálta legalizálni vagy megerősíteni. Én létrehoztam 1988-ban az Oltalom Karitatív Egyesületet, és kicsit később

a Menhely Alapítványt. Látható volt, hogy mindenki elindult a maga útján, mindenki kereste, hogy mit kellene csinálnia. Akkor robbantak szét a közép-kelet-európai egypártrendszer, és ebből volt, ahol véresebb és volt, ahol szolidabb problémák adódtak. Magyarország egy vasútállomás lett, ahol keresztülmentek ezek a problémák, például a romániai forradalom, és nem sokkal később a délszláv háború. A civil szervezeteknek erre valahogy reagálniuk kellett. Az első főpolgármester-választásnál nem kis kérdés volt, hogyan viszonyul a jelölt a hajléktalanügyhöz.

Akkor a hajléktalanok is sokkal reménykedőbbek és aktívabbak voltak. Az első nagy seregei a vidéki vendégmunkásokból verbuválódtak. Ők sosem gondoltak magukra hajléktalanokként, mert munkásszállón laktak, és gyökereik voltak vidéken. Rettenetes körülmények között éltek, de még mindig jobb volt, mint a szegényfalvakban, ezeket az állapotokat mi is megtapasztaltuk. Mindeközben láttuk, hogy kezd átalakulni a gazdaság, és nincs, aki fenntartaná a munkásszállót, kezdtek megszűnni a férőhelyek. A hajléktalanok a fővárosban, illetve a nagyvárosokban rekedt vidéki szegény emberek voltak. Azok, akik valóban csak a munkaerejüket tudták áruba bocsájtani. Nem fértek be a falujuk termelőszövetkezetébe, vidéken egyébként is sokkal kevesebb volt a munkahely, ezért a rosszul fizetett, egészségtelen munkahelyekre irányították, sőt kényszerítették őket, mert különben közveszélyes munkakerülőknek lettek minősítettek. Párthatározatok voltak arra, hogy hova kell például a cigányságot irányítani: köztisztasági hivatal, gumigyárak, vasgyárak, bányászat. A családok fele vidéken élt – Borsodban, Szabolcsban, Baranyában, Nógrádban –, a másik fele meg Budapesten és a környékén. Mi találkoztunk a vidék nyomorával, azokkal, akik ott nem kaptak munkát, és tengődtek, és a pesti munkások csapdahelyzetével is. A munkásszállókon volt mintegy hatvanezer férőhely, ami nagyon-nagyon jelentős szám!

A hetvenes-nyolcvanas évek táján a népszámlálás során figyeltek fel először arra, hogy az emberek miféle körülmények között laknak. Akkor döböntek rá, hogy sokan olyan környezetben élnek, amelyet ma szintén a hajléktalansághoz sorolhatunk. Sufniban, garázsban, félreállított járműben, cirkuszi kocsiban, mindenféle helyeken. A vasútállomásokon mindig sokan voltak, mert ezek tipikusan hajléktalanok által preferált helyek, hiszen fedettek, és picit meleg is. De akkor még a mai értelemben vett klasszikus „igazi, vérbeli hajléktalanok” még nem kószáltak a városban.

1989 telén a budapesti pályaudvarokról is kiszorultak az otthontalanok. Ez látványos volt, nem voltunk hozzászokva. Az emberek nagyon meglepődtek, mert addig nemigen láttak hajléktalanokat. Pedig mindig voltak, a Dobozi utcai „Lordok Háza” még a szocialista rendszerben is létezett, sőt még annak előtte is az Üdvhadseregé volt, és ez megmaradt ilyen vészpartaléknak. Ott körülbelül 20 ágy működött, de a főváros erről semmit nem tudott. Nagy Bandó András állt a seregek élére, és akkor kapkodva, az utolsó államszocialista kormány meg a város vezetése Csillebércen az úttörőtáborban helyezte el őket, több száz embert. Eszembe jut ez a tél, amikor hirtelen megnyitották a középiskolák tornatermeit, ügyeletet vállaltunk ott. Szóval mindenki reménykedett, hogy valamilyen lakás, lakhatási megoldás lesz. Hirtelenjében elkezdtek az egyházak és a civil szervezetek – akik a SZETA környékén is mozogtak – rárepülni gazdátlan ingatlanokra, például a munkásőr laktanyákra. Megindult a verseny a pici pénzért, a meglévő ingatlanokért. Voltak, akik vita nélkül kaptak működő ingatlanokat, az újonnan alakuló szervezetek pedig keresték a gyökereiket. Nagyon nehéz volt olyan embert találni, aki adta a nevét új szervezetek alapításához, mert azért mindenki félt még attól, hogy egy nagyon-nagy pofonba szalad bele. Ki-ki viselte a maga helyzetét, küszködve a fennmaradásért. Azon a kevés pénzen kellett valahogy osztozkodni, amit a költségvetés oda-odalökött.

Győri Péter szociológusként kezdett foglalkozni a szegényüggyel:

A sztori a '80-as évek vége felé kezdődik, egész pontosan onnan, hogy Ungi Tibi belépett az Úri utcában lévő Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Intézetébe, mert hozzám irányították. Ferge Zsuzsa Társadalomkutatási Csoportjában dolgoztam, mint szociológus, és foglalkoztam lakásügyekkel, tanulmányírással meg kutatással. Tibornak azt mondták, és akkor mindenhol és másra is azt mondták, hogy ezzel a gondjával a Szociológiai Kutatóintézetbe menjen, drága. Azon belül is a Győri Péterhez, mert ott foglalkoznak a problémájával. Tehát egyszer csak bejön hozzám a Tibi, akit én még nem ismertem, és a maga összeszedett módján rám öntötte a Könyves Kálmán körúti fővárosi tanácsi munkásszálló lakbéremelési problémáját. Előtte már megjárta a 8. kerületi országgyűlési képviselő irodáját is azzal, hogy ők ezt a lakbéremelést nem tudják kifizetni. Így jött el számomra ez a hajléktalanság kérdés, tehát a Tibi hozta be az életembe. Aztán együtt mentünk az országgyűlési képviselőhöz, aki elég megköze-

líthatetlen volt, de valahogy mégiscsak sikerült egy ilyen megüledett elvtárshoz bejutni. A képviselő erre a találkozóra behívta a Fővárosi Tanács illetékesét. A kérdés az Egészségügyi Főosztály hatáskörébe tartozott, mivel akkoriban a szociális ügyek az egészségügyhöz tartoztak, lévén önmagában szociális ügy a szocializmusban nincs. A főosztályvezető asszonnyal tárgyaltunk a lakbéremeléssel kapcsolatos aggályokról, és ebből tulajdonképpen percek alatt grüндoltuk össze a HTB-t, a Hajléktalanokért Társadalmi Bizottságot. Ez emlékezetem szerint 1987-88-ban történt, és onnantól kezdve tartottuk napirenden a hajléktalanság problémáját.

1989 decemberében írták meg a sajtóban, hogy ki akarja tenni a vagonokban csövezőket a MÁV, mivel éjszakára bezárja a pályaudvarokat. A Déliben és a Keletiben éjszakázó emberek ekkor jelentek meg a Blaha aluljárójában ülősztrájkolni. Ez idő tájt benne voltam a SZETA-ban is, és valójában a SZETA-s aktivisták kezdték el az embereket ott védeni. Mert védeni kellett, részben a rendőrségi fellépésektől, de a lakossági atrocitások kapcsán is érdekképviselőre szorultak. Ez utóbbit magamra vállaltam, mivel én voltam az, aki már végigkísért néhány kilakoltatási ügyet a '80-as években. Gyakorlott voltam a tanácsi emberekkel való tárgyalásokban, a huzakodásokban. Én voltam tehát az egyik tárgyalófél, és ezeken a tárgyalásokon néha jelen volt Solt Ottilia is, de alapvetően az egész ügy mögött ő állt. Amikor a Blaha Lujza téri hajléktalandemonstráció kapcsán a Fővárosi Tanáccsal egyezkedtünk, együtt mentünk a hajléktalanokat képviselő Csövivel meg Rókával a város házára. Ez amolyan saját képviselő volt, ahol én csupán segítettem őket: megfogalmaztam, mi a problémájuk, és milyen megoldást szeretnének.

A másik oldalon a Fővárosi Tanács Egészségügyi Főosztályának a vezetője és delegált dolgozói ültek. Ők korábban az ELTE-n tanítványaim voltak. Érdekes helyzet volt ez. Akárcsak egy évvel később, amikor a fővárosban önkormányzati képviselő és bizottsági elnök lettem, és egy egészen más szerepben találkoztunk. Utóbb láttam különféle iratokból, hogy ők egyébként foglalkoztak a hajléktalan ügyekkel, készítettek a témában előterjesztéseket, miközben én erről nem tudtam, amikor velük ott tárgyaltam.

Végül is ezt a hajléktalandemonstrációt nem a SZETA vagy Ottilia akarta, nem mi szerveztük, nem a mi csapatunk volt ez a demonstrációs csapat. Ezért valójában sem Ottilia, sem én nem ismertük a feloldókulcsot, nem tudtuk, hogyan lesz megoldva a probléma, hogy mi van, ha a Blahán tüntetnek a hajléktalanok. Egyikünk sem akarta, hogy inzultus történjen,

vagy agresszív helyzet álljon elő. Erre egyébként volt kísérlet, amikor a rohamrendőrök – azt hiszem, az első vagy második éjszakán – megjelentek számunkra nagyon fura felszerelésben, amit a közrendőrök nem viseltek. Odaálltak a Blaha aluljáró összes kijáratához, és fel akarták oszlatni a demonstrációt. Valahogy tárgyalni kellett velük, el kellett érnünk, hogy ez ne történjen meg.

Mi amolyan érdekvédő társaság voltunk. Nem ismertük pontosan a tüntetők céljait, a motivációjukat, többségük inkább városi vagány volt, a legenyhébb kifejezéssel élve, bár bizonyos régi és mai szakirodalomban hajléktalanokként olvasok róluk. Abban a forrongó helyzetben tehát abszolút tűzoltásról volt szó, de ez nem úgy tűzoltás, ahogy elképzeljük, nem „társadalmilag” volt tűzoltás, hanem adott volt egy konkrét demonstrációs helyzet. Ezt kellett úgy feloldani, hogy ezek az emberek végső soron normális fedél alá jussanak. A pályaudvarra nem mehettek vissza, ez nyilvánvalóvá vált. Először egy csepeli szakközépiskola tornatermét kapták meg ottalvós helyként, amit igazán nehéz dolog volt menedzselni. Hogy örülhettek a tanárok, hogy egyszer csak 150 hajléktalan került a tornaterembe! Azért is volt nagyon nehéz dolgunk, mert kellett valamennyi bizalom a demonstrátorok és miközöttünk. A tüntetők részéről az, hogy tudják és elhiggyék: nem ez lesz a végállomás. Tehát nem elterelni vagy becsapni akarjuk őket. Nekünk pedig abszolút garanciát kellett kapnunk, hogy ezek az emberek normális szálláshelyhez fognak jutni. És ez lett a Vajdahunyad utca 3. szám alatti volt munkásórlaktanya, amit még ki kellett üríteni néhány nap alatt. Emiatt kellett meggyőzni a Csepelre elszállásolt demonstrálókat, hogy maradjanak még ott egy pár napig, és aztán átjöhetnek a Vajdahunyad utcai ingatlanba. S ehhez meg kellett bízniuk bennünk, hogy mi nem rendőrök és nem a tanács emberei vagyunk. Szereztünk ágyakat, asztalokat, matracokat, és végül bekerülhettek a Vajdába.

Ekkor merült fel az én fejemben, mert véletlenül nekem kellett ezt menedzselni, hogy kell valami pénztámogatás a Fővárosi Tanácstól, hogy finanszírozzuk ezt az üzemet. Nem a dolgozókat, de a villanyszámlát, vizet, fűtést előbb-utóbb csak ki kell fizetni. Vagyis kell egy hivatalosan bejegyzett intézmény, amelyik majd tudja fogadni az ételt, az ingóságokat és egyéb adományokat, ki tud adni valamiféle elismervényt ezekről, és amelyik néhány hónap múlva kifizeti majd a ház rezsijét. A SZETA nem volt erre alkalmas, mert nem volt jogi személy. Ahhoz, hogy szerződést kössünk az

ingatlan használatáról a fővárossal, a közüzemekkel, kellett egy egészen új szervezet. Ebből az igényből vagy szükségből jött a Menhely Alapítvány, mint civil szervezet alapítása.

Gurály Zoltán családja révén kapcsolódott a rendszerváltó civil kezdeményezésekhez:

Gépészeti szakközépben végeztem Kecskeméten. Akkor én úgy gondoltam, leszek valami más. Ilyen bölcsészszerű. A barátaim is bölcsészek voltak, és így döntöttem el, hogy Budapestre jövök. Megtetszett nekem a Teológiai Akadémia – akkor úgy hívták –, beiratkoztam, és ott mindenfélét tanultam, mellette dolgoztam is. A feleségemen keresztül kapcsolatba kerültem a második vonalas rendszerváltókkal. Ezek azért második vonalasok, mert nem közvetlenül Demszky Gáborhoz és köreihez tartoztak, hanem az ő ismerőseik voltak. A feleségem pesti lány, könyvszakmás, eléggé benne volt ebben a társaságban, és rajta keresztül keveredtem bele én is, ami egyrészt imponált, másrészt jól is éreztem magam benne. S amikor megcsináltam az akadémiát, vagy még talán néhány vizsgám volt, munkát kellett keresnem, mivel egy nagyon kényelmes Orczy téri állásomnak éppen vége lett. Ott dolgoztam egy 24-72 órás portási állásban a mostani nagy postaépületben, ami akkor teljesen üres volt, és nem kellett semmit sem csinálni. Volt egy portásfülke és egy telefon. Akkor az nagyon nagy dolognak számított, mert ugye még nekünk sem volt otthon telefonunk. De ez a jó kis hely megszűnt. 1990. január vége, február eleje lehetett. És akkor megláttam egy újságban a SZETA hirdetését, és egyszerűen jelentkeztem. Arra nem emlékszem, hogy a hirdetésben szerepelt-e a Menhely Alapítvány neve. Lehet, hogy már volt Menhely Alapítvány, de nekem mindenesetre az szűrt szemet, hogy SZETA. Akkoriban már tudtam, hogy ez mi. Egyébként nem is jelentkeztem volna valószínűleg, ha nincs ott a SZETA neve. Arra a stratégiára készültem, mint annak idején az értelmiség, hogy van valami egyszerű melója, de egyébként pedig csinálta a dolgait. S csak megél valahogy, és várja a csodát. Tehát megláttam a hirdetésben ezt a SZETA-t és gondoltam, nézzük meg, mi lesz ebből. Szociális munkás vagy szociális segítő vagy munkatárs, valami ilyesféle megnevezés volt, akiket kerestek. Emlékszem, intézményvezetőt is kerestek ugyanabban az újsághirdetésben. Felhívtam a hirdetésben található telefonszámot. Elbeszélgetésre be kellett menni a Vajdahunyad utcába, ahol egy eléggé lepukkant térben fogadtak. Volt egy csoportos beszélgetés, mert

nagyon sokan voltunk, később egyénileg is beszélgettek velünk, és talán körbe is vezettek. Rettenetes volt, olyan 25-30-an lehettünk. Jórészüket el is ment rögtön, amikor meglátták, hol kell dolgozni. Én maradtam. Egyszer csak jött a távirat, mert ugye abban az időben távirat volt, hogy felvettek. Az adott februári reggel bementem dolgozni, azt sem tudtam, mi merre hány méter, próbáltam kapkodni a fejem, mi is történik körülöttem. Fiatalok voltak az első látókörmbe kerülő ügyfelek, az volt akkor a mondás, hogy radikális fiatalok. Nem tudom, miért volt ez a radikális szó hozzátéve... Hol jámbor, hol kevésbé jámbor csellengő fiatalok voltak, akik otthon nem kellettek. Már gyerekként sem kellettek... Aztán egyszer csak azon kaptam magam, hogy beleszólok a dolgokba, a ház működésébe. Nem akartam én soha beleszólni, de olyasmi valósult meg, ami elég ritka Magyarországon. Egy olyan típusú szervezet alakult, ahol mindenkinek volt beleszólása a működésbe, teamként működtünk valóban, és azok a döntések, amik meghatározták a minden napokat, valóban helyben születtek. Nem is tudtak máshol születni, mert hál' istennek nem volt előzménye a hajléktalanellátásnak, tehát nem volt mihez visszanyúlni. Ami volt régen, az annyira régen volt, hogy ahhoz már senki sem akart visszatérni. És nem az volt, hogy mi eljártsszuk, hogy demokratikusak vagyunk, hanem tényleg azok voltunk. Úgy éltük meg, mint egy szenvedélybeteg, aki leszokott, és milyen jó most már neki, hogy nem kell hazudnia. Ez is egyfajta rendszerváltás. A Menhely megalakulásakor pedig konkrétan zajlott a rendszerváltás, úgy éreztem, milyen jó, most már lehet ezekkel az emberekkel foglalkozni. Te jó ég! Mennyi mindent lehet! És mennyire nagyszerű, hogy ezt is lehet, azt is lehet, mert változás van, hogy olyan dolgokkal is foglalkozhatunk, amelyekkel eddig még senki más.

Gyuris Tamás pályaelhagyásra készülve tért vissza a szociális szférába: Őszintén szólva, már arra sem emlékszem, hogy ki volt az, aki megkeresett engem. Úgy jutottak el hozzám, hogy a Fővárosi Tanácsból Bognár Szabolccsal nekem nagyon jó viszonyom volt, amikor pártfogó voltam, előtte pedig a gyámhatóságon dolgoztam. Ebben az időben csinált Kürti Erzsébet a 11. kerületi nevelési tanácsadóban a lakótelepi gyerekek számára klubot, és én odamentem önkénteskedni pár évig. Ez volt az első olyan szociális program, amit a Soros Alapítvány támogatott. Ez 1985-86-ban lehetett. Amikor Győri Péter megkeresett, már a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán dolgoztam a Módszertani Osztályon. Akkor éppen fizetés

nélküli szabadságon voltam, mert édesanyámat ápoltam. Ez egy elég sajátos élethelyzet volt, '89-ben valamikor. Viszonylag jól éltem, akváriumi dísznövényeket termesztettem a Tapolca környéki bauxitbányászat által a felszínre szivattyúzott melegvizekben. Úgyhogy egyáltalán nem foglalkoztatott engem a szociális szféra gondolata akkor. Eközben a Jogtudományi Intézetnél voltak munkáim, tehát egy kicsit még értelmiséginek is érezhettem volna magam, ha nagyon akartam. Nem tudtam még igazából, mit csináljak, de a telefonhívás után elmentem a Vajdahunyad utca 3. szám alá megnézni, hogy mi van ott, és az valami borzalom volt. Ugye, ugyanaz a vaskapu, ami gondolom azóta is megvan. Nem akartak beengedni a csövik, faggattak, hogy ki vagyok, mit akarok, miért jöttem, hogy kerülök én ide. Akkor valami kuratóriumi ülés, vagy nem tudom mi volt odabent, és így valahogy sikerült azért mégiscsak bejutnom. Ott miről volt még szó, nem emlékszem, csak arra, hogy kellene ide most már tényleg egy vezető. Tudták, hogy van nekem egy olyan típusú előletem, hogy megtalálom a hangot a legantiszociálisabb fiatalokkal is, így jutottak el hozzám. Szóval, ott akkor mondták nekem, hogy kellene az intézménybe egy igazgató vagy egy vezető. Eléggé sajátosan hangzott ez abban a közegben. Az „intézmény” három szétrombolt irodahelyiségből állt nagyjából. Valahol volt ablak, de nem volt üveg, valahol nem volt ajtó, és volt, ami kiszakadt a keretből. Elképesztő, hogy mi volt, és közben még megpróbáltunk komoly képpel beszélgetni a nincs mire leülni székeken. Mert tényleg nem voltak normális székek, csak néhány romos bútor. Szóval infernális állapotokra emlékszem... Én akkor mondtam, hogy nagyon kedvesek vagytok, meg tulajdonképpen ez igazán megtisztelő, de azért ezt mégsem... Mégis valahogy addig csúrtük-csavartuk a dolgot, hogy egyszer csak mondták, tekintsük ezt úgy, hogy kapok gondolkodási időt, és ígérem meg, hogy mondjuk, két hét múlva megint elmegyek. Őszintén szólva, örültem, hogy megszabadulok ebből a helyzetből, és mindent megígértem, azt is, hogy persze, visszajövök.

Amikor kimentem, próbáltam magamról a súlyokat lerázni, miközben ki-be rohángáltak emberek, üvöltöztek, az agresszió hangjai hallatszottak, részegek kötözködtek. A mai napig nem találok magyarázatot arra, ami ezután velem történt. Most is libabőrös a karom, ahogy emlékezem. Amikor megálltam a Vajda olajzöldre festett kapuja előtt, valami soha nem tapasztalt, egész rendkívüli érzés lett rajtam úrrá. Úgy éreztem, mintha valami örületes erő lenne, ami engem beszippant vagy magával ragad, és a szó szoros

értelmében majdhogynem megszédültem, meg kellett támaszkodnom. Nem fizikai értelemben szédültem meg, hanem tényleg, egy minden porcikámat átjáró érzés vagy hatás volt ez. Akkor egyértelművé vált, hogy azt mondom: igen. Vállalom, de hogy miért...? Aztán vészesen közeledett az a bizonyos két hét múlva esedékes nap, és én addig nagyon nem is foglalkoztam ezzel. Nyilván a hírekből tájékozódtam, áthallatszott a magamra aggatott függönyön keresztül a külvilág. És elmentem másodszor is a Vajdahunyad utcába, de arra sem emlékszem, hogy mi történt pontosan. Nem tudom felidézni, hogy ki volt a helyiségben, de ott kimondtam, hogy vállalom, és ez evidencia volt akkor. Hogy miért? Fogalmam sincs, semmi nem szólt mellette. Egyszerűen úgy éreztem, hogy itt most valamit nem én csinálok, hanem valami történik velem, aminek én engedek.

Tudom, kicsit ezoterikusan hangzik, de ez történt! Már aznap este, amikor hazamentem, és másnap reggel pontosan ugyanúgy emlékeztem, mint ahogy most itt, és pontosan ugyanezekkel a bizonytalan mondatokkal tudtam csak körülírni ezt a jelenséget. Engedtem egy valaminek, a sorsnak.

Sajátos helyzetben volt akkoriban a szálló. Az ott dolgozók lóhalálában összetrombitált emberek voltak, részben a szabaddemokratás kapcsolataiknak köszönhetően kerültek oda, részben pedig talán szociális tapasztalati indikáció volt a személyzet összetoborzásakor. Aztán érdekességként volt egy Zsiga nevű roma ember, aki megpróbálta vezérszerepbe játszani magát, és gyakorlatilag félig-meddig stábtagnak funkcionált.

Abban az időben körülbelül 70-80-an laktak a házban, de csúcsidőben a százat közelítettük. Mindennaposak voltak a balhék. Feltörték a raktárhelyiségeket is. Emlékeim szerint legalább négy-öt súlyos pszichopata, pszichiátriai beteg volt közöttük, és mint köztudott, egyetlen ilyen ember is bőven elég ahhoz, hogy egy egyébként nagyon jól szervezett intézményt is kiforgasson a sarkaiból. A Vajda pedig messze nem volt az. A legfiatalabb te-remtés egy 14 éves kislány volt, aki a barátjával lakott ott, és akadt néhány 80 közeli kisöreg. Azt hiszem, a napi csúcs öt mentőhívás volt. Izgalmas kérdés, hogy ki volt akkoriban ott a gazda, vagy főnök? Nos, a helyzet egyértelműen úgy állt, hogy nem mi voltunk a gazdák. Nekünk valahogy folyamatosan legitimálni kellett magunkat, hogy megtűrjenek és elfogadjanak minket. Addig az történt, hogy mindenki mindenfélét megpróbált átverni rajtunk. Nekünk eszközeink nemigen voltak, ezt meg kell hagyni. Azt fölfogtam, hogy valami generális váltást kell csinálni ahhoz, hogy bármi esélye legyen egy

konzolidációnak. És az áttörést úgy sikerült elérnem, hogy megállapodtam a rendőrkapitánysággal, innentől kezdve megállnak a kapuban, és nem jönnek be, mert addig úgy jártak ki-be a rendőrök, mintha ott lalnának. Razziáztak, lehalásztak, vittek embereket. E megállapodás miatt kerültem nagyjából az olimposzi magasságokba, ezáltal sikerült emelkednem, mert hiszen én valamit mégis csak tudhatok, hogy ha ezt így el tudtam intézni. Onnantól kezdve elfogadták, beivódott a köztudatba, hogy mégiscsak van valami erő, amit látnak, amit megtapasztalnak. Kétségbeesett kísérleteket tettünk arra, hogy rendőri beavatkozás helyett mi próbáljuk a helyzetet kezelni, befolyásolni, egyáltalán moderálni. De gyakorlatilag ez teljességgel kilátástalan volt! Ami bűtort kicseréltünk, annak napjai voltak csak, az ablakok üvegezése egy idő után teljesen értelmetlenné vált. A személyközi viszonyokra semmilyen befolyással nem tudtunk lenni. Még a kisöregeket sem tudtuk megvédeni, akiket leraboltak, elvették a cigarettájukat, még egy-két pofon is leesett, ha nem láttuk. Szóval borzasztó volt. És ami nagyon-nagyon fontos, hogy gyorsan híre ment a hajléktalanok között annak, hogy itt van néhány örült, aki szóba áll velük, és akitől lehet kérdezni valamit, és akik egy ilyen kis kék hajléktalanigazolványt osztogatnak. Ezek voltunk mi. És özönlöttek az emberek, nem túlzok, özönlöttek. A zsebkendőnyi irodában egy időben volt jelen körülbelül 10-15 csövi, mindenki beszélt valakivel, és írogattuk a hajléktalanigazolványokat, meg mindenféle kérelmeket, és eközben zajlott a ház élete. És ez kb. reggel 8-tól este 9-ig ment így.

Szóval, izzott a levegőben a feszültség és az agresszió minden egyes pillanatban. Közben voltak olyan történetek, hogy feltörték az udvarban a vaszerkezetes épületet, a nagy hangárt is, és oda jártak be például... Hogy is mondjam, a Rákóczi térnek az akkori funkcióit egy kicsit sikerült kibővíteni ott. Mert ott matracokon szexeltek, miközben egyes urak mindezt pénz ellenében figyelemmel kísérhették. Volt olyan, hogy börtönből szabaduló emberek ott rejtették el a sajrét. Nem tudtuk kontrollálni még a mozgásokat sem, hiszen portaszolgálat, és hasonlók nem voltak. Elég gyorsan be kellett látni, hogy ez így fenntarthatatlan. Ekkor két dolgot határoztam el, vagy kristályosodott ki, amiket meg kellett lépni. Az egyik az volt, hogy muszáj kimenteni azokat a kisöregeket, akik tehetetlenek és kiszolgáltatottak. A másik pedig az, hogy le kell választani a szállásos szolgáltatást az ügyintézésekről, mert a kettő egybeolvadása abszolút nonszensz. Ideiglenesen sikerült bezárni a házat, ami nem volt könnyű és nem volt olcsó, és

ez eltartott jó ideig. Gyakorlatilag mindenkit megpróbáltunk elhelyezni, nagyon sok pénzt kellett osztogatni, hogy mindenki mondja, hogy jó, addig hazamegy Tiszakécskére vagy bárhova. Végül sikerült bezárni a házat, s közben megállapodtunk egy céggel, hogy elvégzik a komplett felújítást és átalakítást. A Vajda 3 szerepe megszűnt néhány hónapra, ugyanakkor párhuzamosan a Dózsán tudtunk megnyitni egy ügyintézéses helyiséget.

Kártyás Irén kezdő pedagógusként állt a szegényoldal mellé:

Tanárképzőre jártam, magyar-népművelés szakra. A magyar csak járulékos vállalás volt, de igencsak szívatós. Az irodalmat nagyon szerettem, gimiben drámatagozatra jártam, azzal nem volt baj. De ebben a jó kis tanárképzőben nem az irodalomra, hanem a nyelvészetre helyezték a hangsúlyt. Azt viszont úgy belénk verték, hogy aki azt elvégezte, álmából felébredtve is tudott mondani egy háromszorosan összetett mondatot. Az a tudásom nagyon stabil lett. Amikor indult a képzés 1984-ben, már akkor is lebegtetve volt, hogy kapunk valamilyen szociális végzettséget, tudást. Bár akkor ezt a szakot még egész egyértelműen népművelésnek hívták. De olyan tanárok oktattak, mint például Herczog Mária vagy Talyigás Katalin, azok az emberek, akik ma is előfordulnak a szakmában. Aztán a második évben módosították a tantervet, és kivették belőle ezeket a tárgyakat. Hiába tudtam én már ekkor, hogy emberekkel akarok foglalkozni, embereknek akarok segíteni, amikor elvégeztem a főiskolát, úgy éreztem, hogy nincs meg ez a tudásom. Szóval kemény volt elvégezni, nem kaptam meg azt a végzettséget, azt a tudást, amire számítottam. Így aztán első körben népművelőként helyezkedtem el. Három hónapig dolgoztam egy művelődési házban, az kellően botrányos volt. Ennyi idő alatt kiderült, hogy ez nem nekem való. Közben én már '88-tól benne voltam a 6. kerületi Szabad Demokraták Szövetsége munkájában. Alapító tagja voltam. Az első alapszervezet, ami megalakult az SZDSZ-en belül, az a terézvárosi volt. Viszonylag gyorsan közös irodába költöztünk a Csengery utcába a SZETA-sokkal. Mindenben segítettünk egymásnak. Valaki hozott ruhaadományt, más stencilezett röplapokat, mindenféle ilyeneket. A Menhely Alapítvány környékére ezáltal kerültem. Akkoriban intézményesen még csak néhány családsegítő létezett. Mostanában megint kapcsolatba kerültem Gosztonyi Gézával, és rájöttem, hogy ő volt az első szociális munkás, akit életemben először láttam. Ez '87-ben történt a Terézvárosi Családsegítőben, és az az élmény maradt meg nekem,

mert amikről beszélgettünk, az számomra megerősítése volt annak, hogy én emberekkel szeretnék foglalkozni. Akkor úgy tűnt, hogy a családsegítőkn kívül más segítő szervezet nem nagyon létezik. De aztán ez a rendszerváltó SZDSZ, a SZETA, ez meg egyértelműen húzott arra az oldalra, hogy minél szegényebb csoporttal foglalkozzák. És ugye '89-90 környékén nagyon egyértelmű volt, hogy most a hajléktalanokkal kellene valamit csinálni. Mert nekik semmiféle szervezett ellátásuk, érdekvédelmük nem létezett. Hogy nekem tényszerűen ki javasolta, hogy lenne-e kedvem a Vajdán dolgozni, nem emlékszem biztosan, talán a SZETA részéről szóltak. Akkor úgy állt a helyzet, hogy én már felmondtam a művelődési házban, de még ketyegett a felmondási időm. Így egy kikérővel kerültem át a vajdás stábba, 1990. január elején, egy hétfői napon.

Ott valami iszonyat nagy káosz volt. Mindenféle, nem lehetett tudni, hogy kicsodák jöttek, és ígérettek mindenfélét a szerencsétlen hajléktalanoknak, akiket mindenféle válogatás nélkül beköltöztettek oda. Fiúk, lányok, öregek, fiatalok totál vegyesen, abba a szobába, amibe éppen lehetett. Pár nap után eltűntek emberek a környezetünkből, mások meg egyre csak jöttek. Már az is komoly kihívás volt, hogy a bizalmukat megnyerjük. Vagy egyáltalán megkülönböztetni, hogy ki kicsoda. Én sem feltétlenül tudtam, hogy ki a kollégám, és ki az, aki csak bejött az ajtón. Bényei Zoli, Benyus volt kinevezve szállóvezetőnek, és dolgoztunk, amennyit tudtunk, amennyit muszáj volt. Elsősorban nappali műszakokat vittünk, aztán lett egy hajléktalanokból verbuválódott portaszolgálat. Amikor Gyuris Tamás belépett intézményvezetőnek februárban, onnantól kezdve mintha lett volna éjszakai ügyelet is. Voltak verekedések, mindenféle egyéb konfliktusok. Aztán Győri Péter valamikor március közepén kitalálta azt a nagyszerű koncepciót, hogy a házban csak az maradhat, akinek van szociális munkása. Tehát minden szociális munkás fogadjon gondozásba lakókat, mert a többieket ki kell dobni. Nekem úgy lettek gondozottjaim, hogy akiről azt állapítottam meg, hogy más nem vállalná, ahhoz beírtam magamat, majd lesz valami alapon. Így lett az első gondozottam egy Panda nevű lakónk, aki közölte, hogy neki már ezer ember ígért mindent, és senki nem teljesített semmit, és esze ágában sincs senkivel együttműködni. Az volt a legnagyobb elakadás nála, hogy nem voltak iratai. Ez volt a jellemző, és ha nem voltak iratok, akkor el sem lehetett kezdeni semmilyen közös munkát. Ezért úgy történt az első megállapodásunk, hogy oké, én azt értem, hogy nem akar senkivel semmit,

és nem is kell velem szóba állni, amíg a születési anyakönyvi kivonatát meg nem szerzem. Ha meg tudom szerezni a születésijét, onnantól kezdve mi együttműködünk. És igen, ez sikerült.

Így kezdődött. Ez volt a nagyon-nagyon hőskor. Nagyjából tavaszig tartott ki. Aztán annyira elszabadultak a viszonyok, hogy például egyik nap csákánnyal szétverték a portársfülke ajtaját. Ezek után muszáj volt leüríteni a házat, mert rendbe kellett hozni.

Virág Tamás a véletlenek sora által kijelölt úton érkezett:

1988 augusztusától 1990 februárjáig katona voltam, és ezalatt megváltozott az egész világ. Korábban a filmgyárban dolgoztam, de mire leszereltem, visszamenni nem tudtam, mert addigra gyakorlatilag megszűnt a magyar filmgyártás. Teljesen tipikus, hogy sokakhoz hasonlóan utcai könyvárusításba kezdtem. Egy csomó eladhatatlan könyvet próbáltam eladni az utcán, és míg a maszekoknak jó forgalma volt Claire Kenneth-ből, én a természettudományos atlaszokat próbáltam az emberekre rátukmálni. Persze, hogy kevés sikerrel, ebből nem lehetett megélni. Emellett még a Magyar Filmkönyvbe írtam filmkritikákat a Filmintézetben. Egyszer késett a kópia, s míg arra vártam, vettem egy Expressz újságot, amiben hirdetett a Menhely Alapítvány, hogy szociális munkást keres. Korábban próbáltam családszolgálatban elhelyezkedni, de mindenhol el lettem hajtva, mivel én egy gimnáziumból kirakott, esti-levelező tagozaton érettségizett fiú voltam, szociális végzettség nélkül. Tehát egy ideje nézegettem a szociális területet, nem annyira véletlenül keveredtem ide. Azt gondoltam, végzettség nélkül úgyse vesznek fel, de ide a hajléktalanellátásba talán mégis, mert látszott, hogy ez egy induló szféra. Nagyjából tudtam, hogy ez micsoda, azt is, hogy az érettségim ehhez nem elég hosszú távon, de azt gondoltam, jelentkezem, aztán majd meglátjuk.

Gurály Zoli felvételiztetett az Illés utcában, de ott volt a Gyuris Tamás is. Ezt követően hónapokig válasz nélkül maradtam, és csak 1990. december 15-ével vett fel az alapítvány. Úgy emlékszem, már újranyitott a Vajda felső része a szociális otthonnal. A Dózsán akkor még csak a bejárattól balra, a legelső kis iroda volt a miénk, és csak később kezdtünk meg átterjedni a többi szobába. Ott ügyelgettem, meg persze a Vajdán is, és próbáltam beleszokni, belelátni a dolgokba, és az akkori nagy „öregektől”, Kártyás Iréntől, Gyuris Tamástól – akik már legalább néhány hónappal, vagy egy évvel korábban

érkeztek – ellesni a dolog csínját-bínját. Nem nagyon éreztem jól magam az elején, mert eléggé nehéz volt megértenem, hogy a Dózsán, az ügyfélszolgálatunkon mi is történik. Nagyon kaotikus rendszernek tűnt. Például volt egy ajtó, amin mindenki be akart jönni, miközben már nem fért több ember be, azok meg ettől kimenni sem nagyon tudtak. Folyamatos állóháború dúlt, aminek a vége a bővítés után az lett, hogy az ajtót levettük. Ez fontos lépés volt, de először ránk kellett borítani, hogy levegyük. Akkoriban a józsefvárosi önkormányzatban segílyt adtak a javaslatunk alapján. Az ügyfelekről valamiféle kartonrendszert vezettünk, amibe minden túlzás nélkül mindenki azt adminisztrált, amit akart, vagy nem felejtett el. Ebből az lett, hogy egy ilyen karton 4-5 oldalából semmi nem állt össze, sokszor még az sem, hogy az ügyfél mikor született. Itt történt a hajléktalanigazolvány osztása is, amit akkoriban a BKV ellenőrök általában elfogadtak. Bele volt szövegezve, hogy „elmondása szerint”, és egy négyzet a fénykép helyével, odaírva, hogy „fénykép nélkül érvényes”. Ez a hajléktalanigazolvány valószínűleg nem igazolt semmit, de mivel dizájnban és adattartalmában megpróbált az akkori ideiglenes személyi igazolványhoz hasonlítani, többnyire elfogadták. Ez a papír megteremtette önmaga legitimitását, ami a mai napig furcsa módon kitart, miközben teljesen ambivalens a használata. Formálisan jogosultság nem jár hozzá, és nem tudom, helyes-e valakiről azt leírni, hogy hajléktalan, de úgy tűnik, ezt a szakmai-elvi vitát már réges-rég átlépte az élet. Sokszor az okmányirodai dolgozók sem hajlandók a költségmentességi kérelmet elfogadni, ha nincs mellékelve a hajléktalanigazolvány.

Az ügyfélszolgálaton egyébként nagyon sok krízistörténetet kellett kezelni, például hirtelen elhelyezéseket kellett megoldani. Ferenczi doktor, aki a rákospalotai leánynevelőnek volt akkor az igazgatója, iszonyú nagy segítségeket adott folyamatosan. Amikor bejöttek lányok, leányanyák, kivert nők, őt hívtam, és némi jajgatás és hümmögés után mindig talált megoldást, akár késő este is. Utána nagyon jóízűeket beszélgettünk egymással. Sokszor egyetlen kompetens emberen múlt a döntés, a mobiltelefon még sehol sem volt, de őket mindig el lehetett érni.

Néhány hónap múlva a Vajda fapad vezetőjének neveztek ki. Ez hogyan történt, arra nem is nagyon emlékszem sajnos, mert egyrészt ez valami névleges dolog volt, nem járt tényleges vezetői feladatokkal. Másrészt a fapad újrainvitása kapcsán kísértett a korábbi sok negatív élmény, például amikor csőtörés miatt be kellett zárni az intézményt. Ekkor még nem dol-

goztam a Menhelynél, én már csak a későbbi csőtörésekben vettem részt. Később mindent csőtörésnek hívtunk, amikor be kell zárni egy intézményt, mert éppen elszabadult a pokol. Nem működött a szivattyú, a pince a csatornaszint alatt volt, a szelep, ami a visszafolyó vizet megállítja, az se volt jó, ezért derékig állt a víz. Sose azt írja ki egy intézmény, hogy szakmai tanácsstalanság miatt bezár, mert annak olyan rossz az imázsa, pedig teljesen őszinte dolog lenne bevallani, hogy pillanatnyilag nem tudjuk, hogy mi történik. Az én vezetői szerepem inkább valami programfelelősi pozíciónak felelt meg, nem hagyományosan vezetői pozíciónak. Volt egy része a háznak, aminek a viteléért én voltam felelős, de ez nem azt jelentette, hogy szakmailag nekem valamiféle kiemelt szerepem lett volna. Akkor nagyon ráértem, és nagyon érdekelt a történet.

A Vajdán talán fél éve lehettem, eközben ügyeltem tovább a Dózsán is, amikor jött a hajós történet, 1991-1992 telén. A Vitalij Zakrutkin nevű szovjet folyami személyszállító hajóról van szó, ami az akkor már jórészt leálló Hajógyári-szigeten telelt. Egy hajót télen temperálni kell, hogy ne fagyjon szét. Kitalálták, hogy feljebb fűtik, mint 7-8 fok, és akkor lehet ott lakni éjszaka. A hajót a Máltai Szeretetszolgálatnak ajánlották be, tőlük Vecsei Miklós hívott fel minket, mert jól érezte, hogy egy szervezetnek ez azért elég nagy feladat. Így a projektet a Menhely és a Málta koprodukciónban valósította meg. Úgy mentünk neki, mint a vak ló... 150 ember fért a hajótestbe, de rengetegen voltak, és egy kvázi küszöb nélküli intézményként üzemelt. A Hajógyáron keresztül lehetett megközelíteni, ami üzemi terület volt. Szociális munkások segítettek még a bejutásban is, egy lámpa nélküli forgalmas úton keresztül kellett menni az autók között. A hajón kb. 60 fokos meredekségű lépcsők voltak mindenütt, ott cipeltük le az ügyfeleket, szó szerint ölelgetve. A hajó alsó szintjéről nyílt a negyven darab háromszemélyes kajüt. Az ablakokat-ajtókat leszedtük, mert túl sok helyet foglaltak. Bármennyi ember bejöhetett, vacsorát is adtunk. Éjszakára az egész hajó egy nagy horkoló perpetuum mobile lett, különböző hangokkal mindenfelől. Szolgált a hajón két matróz, egy vékony, meg egy nagyon kövér, talán Szergej és Pjotr, akiknek az volt a dolguk, hogy a víz állása szerint eresztették lejjebb, vagy följebb a hajót. Folyton igazgatták a köteleket, és valamiféle nemesi kívülállással nézték, hogy mi folyik ebben az intézményben. Maga a konstrukció nagyon lehetetlen volt, az infrastruktúra szintűgy. Minden nap egy máltais és egy menhelyes ügyelt a szokásos ügyeleteiken

felül. Teljesen a személyes jelenlétre, tudásra épült a rendszer, és nagy terheléssel járt. Hoffman Lajosnak, Hofinak a Máltától, és nekem a Menhely részéről volt a dolgunk az ügyelőket megszervezni. Nem volt teammegbeszélés, csak jöttek a feladatok egymás után. Hofival ott lettünk végtelenül jóban. Két lehetőség volt, vagy meggyűlöljük egymást, vagy barátok leszünk, nem megy másként. A Málta és a Menhely szervezeti kultúrája nagyon eltérő volt, de mikor két kollégának kell együtt helytállnia egy hosszú éjszaka, az sokkal inkább összehozott, mint bármi más. A rendes munkájukon túl jöttek oda az ügyelők valami kevés plusz pénzért. Azt gondolom, tulajdonképp attól működött, hogy tudtuk, belátható időn belül vége van. Évekig tartó, permanens fenntartása teljesen kizártnak látszott, semmi nem volt olyan, amilyennek lennie kellett volna, viszont volt egy közösségmegtartó, felhajtóereje, mert '91 telén azt lehetett mondani a városban, hogy ide mindig bejöhet akárki. És ez elég jó volt. 1992 elején voltak próbálkozások, hogy tovább működjön, de hál' istennek a tulajdonos úgy döntött, hogy inkább hajóként szeretné használni a továbbiakban, és felszedte a horgonyt.

„Amit mi kitalálhattunk, az a szabadság része volt” **Beszélgetés Kártyás Irénnel**

Elmondhatjuk-e magunkról, hogy pionírajai voltunk a hajléktalanel-látásnak? Hogy elébe mentünk a problémának?

Szerintem nagyon is. De nem biztos, hogy ez feltétlenül azzal egyenértékű, hogy megelőztük a problémát. Szerintem abban voltunk nagyon jók, hogy ha begyűrűzött bármi a viszonylag sok probléma közül az ügyfeleinktől, akkor azt viszonylag gyorsan tudtuk valamiféle szolgáltatássá átalakítani. A csomagmegőrző ennek egy klasszikus példája. Akkoriban az ügyfél-szolgáltatón rendre jöttek azzal az emberek, hogy berakták a csomagot valami fizetős csomagmegőrzőbe, és aztán nem volt pénzük kivenni. És csináljunk valamit. Erre mi akkor kitaláltuk a csomagmegőrzőt, ami azért unikális, mert nagyon kevés országban van ilyen.

Mondasz még olyan szolgáltatást, ami nekünk ugrott be, hogy meg kell csinálnunk?

A melegedők. Az ügyfélszolgálati iroda. Aztán a Krízisautó.

Melyik a szívednek a legkedvesebb, amire azt mondod, hogy a saját gyereked?

A diszpécser szolgálat. Azt elsőként mi csináltuk meg, saját stábbal, fix helyen és stabil minisztériumi finansziális háttérrel. És ugyanilyen fejlesztés volt a teajarat átalakítása krízisautó szolgáltatássá.

Hogy fogadták a kollégák az új ötleteket? Közös agyalás termékei voltak ezek, vagy a vezetőség találta ki?

Jól működünk együtt szerintem. Kezdetben magukat a pályázatokat is közösen írtuk. Volt, hogy valamelyikünk lakásában, úgy emlékszem, '91-ben, a beadási határidő előtti este, aki ráért, odajött. Elkezdtünk ötletelni, hogy mire kellene pályázni, és reggelig megírtuk. Kicsit iszogattunk közben, és talán kilenc vagy tizenegy pályázatot beadtunk abban az évben. Ez mind annak az éjszakának a terméke volt. Nem intézményesültek akkor még az ilyen dolgok, aminek persze volt egy jó oldala, mert teljesen szabad kezünk volt, és nagyjából mindenki azt csinált,

amit akart. És azért volt egy rossz oldala is, mert totál anarchia alakult ki, meg iszonyatosan kiéleződtek az ellentétek.

A stábon belül?

Igen. A nagy szakadás '91 végére történt. Amikor a vállalhatatlanság miatt ideiglenesen bezártuk a Vajdát, beindult az ügyfélszolgálati iroda, először az Illés utcában. Aztán amikor felmondták a bérletünket, egy rövid ideig a Fűvészkertben tartottunk szabadtéri ügyfélfogadást. Ezután az Üllői úton lett gazdasági irodánk, és a mostani BMSZKI-ban, a Dózsa György úton rendezkedtünk be az ügyfélszolgálatra. Amikor a felújítás után kinyitott a Vajda, onnantól valamennyire elkülönültek a stábok. Tehát nem volt keresztbe ügyelés. Volt a vajdás csapat, meg volt a gondozási központos csapat. Aztán elmérgesedett a helyzet, olyannyira, hogy előfordult, hogy nem is beszéltünk egymással. Ezt úgy kell elképzelni, hogy volt kötelezően egyfajta csoportfoglalkozás, olyan szupervízió-féle, és ezek egyikén történt meg, hogy másfél órán keresztül senki nem szólalt meg. Annyira fagyos volt az egész, annyira katasztrófa, ami ott történt... Ez tényleg nehéz időszak volt.

Milyen vezérelv szerint történt a stábok szétválasztása, illetve a gazdasági ügyekkel foglalkozó emberek hatáskörének elkülönítése?

A pénzügy külön működött szerencsére, már a kezdetektől fogva. Az elején nem mindig jól, de legalább megvoltak az emberek, akik értettek hozzá. Aztán szerintem fontos lépés volt, és nagyon nehezen tettük meg, talán '92 elején a helyi stábok tényleges szétosztását. És a vezetők kinevezése is nagy nehezen sikerült.

Az emberek önként választhattak, melyik stábben szeretnének dolgozni?

Eleve is megvolt, hogy ki melyikbe tartozik. Szerintem csak egy-két ember esetében volt ez kérdéses. Nagy előrelépés volt, hogy ki lettek nevezve a középvezetők. Bohóczky Mariann a Vajdára, én a Hajléktalan Gondozási Központ élére, így legalább már került valaki, akit főnöknek lehetett tekinteni. Addig még az sem volt.

Miért lettél pont Te kinevezve?

Szerintem én mondtam nagyon Gyuris Tamásnak, az igazgatónak, hogy ez nem működik. Nemcsak a stábon belül voltak problémák, a vezetés sem volt a helyzet magaslatán, konkrétan sokszor éreztük úgy, hogy felelős döntéshozó nélkül kell dolgoznunk. A bajok meg egyre csak szaporodtak, és én egy darabig reménykedtem, hogy ez csak átmeneti időszak. De egyszer csak fel kellett adnom azt az elképzelésemet, hogy a stáb egy tagja vagyok, aki egyébként koordinál vagy szervez valamit. És fel kellett vállalnom egészen magamtól a vezetői szerepeket, ami azért nem volt annyira jó, mert a másik oldalról tökéletesen egyedül maradtam. Ebbe akkor majdnem belehaltam. Mert azzal tisztában voltam, hogy amint vezetővé válok, a stáb egy kicsit eltávolodik tőlem. Hiszen a főnök legtöbbször ilyen szerepben van, nincs is ezzel nagyobb baj. Csakhogy általában nem úgy szokott történni, ahogy az én esetemben történt, hogy az ember magának rakja össze a feladatkörét, hanem legalább van valaki felette, aki ebben segít. De akkor úgy éreztem, ha nem vállalom fel ezt a feladatot, széteshet az egész stáb mindenestől.

Ennek az esetnek a kapcsán is elmondható, hogy ha valaki civil volt, akkor ti azok voltatok. Jelentette-e ez akkor számotokra a helyzetek valami hozzá nem értő naivitással való kezelését?

Nem. Főként kezdetben, amit mi kitalálhattunk, az a szabadság része volt. A nincsenek határok, nincsenek korlátok, mindent meg tudunk csinálni eufóriája. Nem volt olyan, hogy létezik egy másik, egy nem civil oldal, hanem csak a civilek voltak. Természetesnek látszott, hogy ezt így csináljuk.

Most a költségvetési bevételeink nagyobb része állami forrásból származik, ami a civilségünket illetően disszonánsan hangozhat. Hogy lehet ezzel a feltételrendszerrel működni?

Ezt szerintem ma Magyarországon nem nagyon lehet máshogy csinálni. Vagy csak nagyon komoly külföldi forrásokból. Mi eléggé kiszolgáltatott állapotban vagyunk, de azt gondolom, hogy ma állami finanszírozás nélkül is nagyon kiszolgáltatott állapotban van minden szervezet. Ha nulla forint állami támogatásunk lenne, akkor is el lehetne minket lehetetleníteni. Mert szolgáltatásokat működtetünk, amik államilag szabályozva

vannak, és állami szabályozás nélkül pedig nem is lehetne őket csinálni. Tehát, ha mi szállót vagy nappali melegedőt, utcai gondozó szolgálatot akarunk létrehozni, akkor annak megvannak a szabályai. És ezek olyan szabályok, amik az esetek többségében betarthatatlanok, vagy legalábbis azokból a forrásokból, amik erre vannak, nem fenntarthatók.

Akkor lehet-e mérni egyáltalán, és mi módon a hatékonyságunkat?

Azt, hogy jól költjük-e el a forrásainkat?

Ez igencsak bonyolult kérdés, mert ha egészen leegyszerűsítve nézzük, akkor a finanszírozónak, magának az államnak a megrendelése harminc éve az, hogy ne látszódjon a probléma, tehát hogy a hajléktalanok menjenek szépen be a szállásra meg a nappali melegedőkbe, amelyek lehetőleg olyan helyeken legyenek, ahol senki nem találkozik velük. És ha az állam a pénzéért ezt megkapja, akkor ezzel elégedett. De szerintem így nem lehet hatékonyságot mérni. Ahol még van valami keresnivalója a szakmának, az, hogy olyan típusú tevékenységet valósítson meg, aminek értelme van. Az, hogy naponta étellel látunk el néhány száz embert, ez nem a hatékonyságunk fokmérője, ez egy szolgáltatás. Az ember tárolása és eltüntetése azok a végpontok. A közvetlen életmentés, az utcai lét felszámolása, hogy senki ne kényszerüljön a közterületen élni – itt lehet még valamit kezdeni. Valamint a másik végpont, a kitörés. Tehát azok a programok, amik arról szólnak, hogy mindenféle lehetetlen állapottal szemben a kliens mégiscsak fel tud állni. Van egy harmadik pont, csak azt nagyon kevesen tudják elérni, az a prevenció. Tehát azt megelőzni, hogy valaki hajléktalanná váljon.

Ez utóbbiban nekünk több szerepünk lehetne?

Azt szeretném, ha többet tudnánk segíteni azoknak a szervezeteknek, amelyek ezzel foglalkoznak, hogy ezt jobban csinálják.

Ezzel függ össze akár az a kérdés, hogy tudunk-e még növekedni?

Tudunk-e egyéb erőforrásokat bemozgatni?

Amit elég komoly vészjelzésnek érzek, hogy alig van utánpótlás. Nincsenek fiatalok, egy egész generáció kiesett. Akik mégiscsak végeznek szociális munkásként, azok leginkább nem a hajléktalanellátásba fognak menni. Egy részük a diploma megszerzése után el is hagyja az országot.

Erőforrás lehetne például valamilyen öfenntartó vállalkozást kitalálni és működtetni? Egyáltalán, kell-e nekünk vállalni bármiféle kockázatot?

Én ettől tartanék, mert lehet, hogy csak én voltam nagyon szerencsétlen, de eddig minden olyan projekt, amire közvetlenül ráláttam, veszteséggel járt. Tehát nem, hogy bevételt nem termelt, hanem kifejezetten ráfizetéses volt. Azért, mert nem értünk hozzá. Mert ez egy másik szakma. Lehetne ilyeneket csinálni persze, csak akkor meg kellene keresni azokat az embereket, akiknek ez a szakmájuk. Ezt egy szociális munkás soha nem tudja szerintem jól csinálni. Ebben a kérdésben vannak is nézetbeli különbségeim a kuratórium vezetésével.

Volt-e olyan lehetőség, amit úgy érzel, hogy elszalasztottál? Vagy van-e valami, amit még nagyon meg szeretnél csinálni?

Érdekes, mert elsőként inkább olyan jut eszembe, aminél utólag jöttem rá, hogy nem kellett volna megcsinálni. Ez már évtizedek óta nem működik, de akkor korszakos jelentőségű volt. Ez volt az a bizonyos hajó, ami egy elhagyott dunai dokkban állt, és éjszakánként több száz otthontalan ember szálláshelyül szolgált. A Máltai Szeretetszolgálattal közösen működtettük 1990 táján. És bizony nagyjából ezzel a projekttel kezdődtek el a tömegszállások. Ami az adott pillanatban lehetett még indokolt is, mert tényleg nem tudom hova vittük volna be azt a két-háromszáz embert, aki a hajó gyomrában éjszakázott. Azt játszottuk, hogy ki az, aki olyan sarkot talál, ahova még egy embert le tud fektetni. Tényleg egymás hegyén-hátán aludtak az emberek, és az egy nagyon hideg tél volt. Viszont ez a megoldás egy olyan mintát adott, olyan irányba vitt el nemcsak minket, hanem az egész ellátórendszert, amiről utólag azt gondolom, hogy rossz irány. Valószínűleg akkor is megtörtént volna, ha mi nem szállunk bele a történetbe, de lehet, hogy akkor kisebb lett volna a lelkiismeret-furdalásom.

Mit gondolsz, szükség lesz ránk, szociális munkásokra tíz-húsz év múlva? Például arra az ügyintézős munkára, amiben most elég jók vagyunk? Vagy az online ügyintézéssel sokkal egyszerűbb lesz minden? Nagyobb számban kapnak majd teret a tapasztalati szakértők, sorstárs segítők?

Erre a kérdésre úgy válaszolni, hogy nem tudjuk, mi lesz az országgal, nagyjából lehetetlen. Ha feltételezzük, hogy a jelenlegi helyzet marad, akkor szerintem a legpozitívabb forgatókönyv, hogy a jelenlegi nagyságrendben és tevékenységben látom a jövőt. De a kivezető utakat nem látom ebből a rendszerből. A hajléktalanságból sem, meg azt sem, amit egy civil szervezet ezzel a történettel kezdeni tud. Nemrég töprengtem el azon, hogy ebben a rendszerben nem csak bizonyos társadalmi csoportok vannak stigmatizálva, hanem az őket segítők is. Ennek ellenére, szerintem a Menhely valahogy állva tud maradni, mert nagyon mélyek a gyökerei.

S Te magad? Mit gondolsz, mit hagysz magad után?

Magát a Menhely Alapítványt, annak a szellemiségét. Hogy akkoriban miért tettem bele annyi munkát, mi tartott itt annyi éven át, ezen sokat gondolkodtam. Mostanra úgy érzem, a legfontosabb eleme az életemnek a biztonság. És ha úgy érzem egy közegről, hogy nem biztonságos, akkor elkezdem átalakítani úgy, hogy tudjak benne létezni. Mintha mindent egy kicsit ezért csináltam volna. Tehát nem magasztos alapelvek vezéreltek, hanem egész egyszerűen próbáltam magam körül úgy alakítani a világot, hogy az nekem jó legyen. És ha embereket láttam magam körül, akik bizonytalanban éltek, akkor erre reagáltam. Sokan ilyenkor továbbállnak, és keresnek egy másik helyet. Én meg elkezdem csinálni ösztönösen. A Menhely nulladik évétől kezdődően alapmotivációként működik ez, és tart ki a mai napig. Ráadásként, ha olyan helyen vagyok, ahol jól érzem magam, és nem kell semmit tenni, ahhoz hogy jól legyenek, akkor ott maradok, és nem csinállok egész életemben semmi mást, csak az effektív munkámat.

„Szerintem a civilség az elfogadásról, és a szabadságról szól, és benne van a keretek feszegetése” **Beszélgetés Aknai Zoltánnal**

Hogyan kerültél a Menhely Alapítványhoz?

Az érettségi után az ELTE-re jelentkeztem a szociológia szakra, de nem vettek fel. A sikertelen egyetemi felvételi után elmentem szociális asszisztens képzésre a pomázi Munkaterápiás Intézetbe, amelyet két év alatt el is végeztem. Először '92-ben kerültem kapcsolatba az alapítvánnyal, a szakmai gyakorlataimat itt végeztem. Majd jelentkeztem a Wesley János Lelkészképző Főiskolára, ahol a világi szakon szociális munkás képzést is indítottak. A miénk volt az első évfolyam. A főiskola közben sok évfolyamtársam már a Menhelynél dolgozott. Akkoriban, '94-ben indult a Práter utcai melegedő, és behívtak oda. És azóta is az alapítványnál dolgozom. Mindennek az elsődleges motivációja a kudarcélményem volt, hiszen nem vettek fel az egyetemre. Ma ezt a történetet úgy magyarázom, hogy az elmélet irányából elmentem a konkrét gyakorlat felé. Nem az íróasztalnál ültem, hanem benne voltam a sűrűjében.

Ki tanított be a legelején? Volt mentorod?

Mivel periférikus egységben dolgoztam, az ott dolgozókkal voltunk jó viszonyban. Ha mondani kellene neveket, akkor Kurdi Zolit biztos mondanám. Csató Gyulát is mondanám, akivel együtt jártunk főiskolára, ő hívott ide. Ő nagyon értékes ember. Utána már nem sokat dolgozott a Menhelynél, de mi elég sokáig jóban voltunk. Őket mondhatnám, hogy együtt tanultuk ezt a dolgot.

Milyen volt akkoriban itt az élet?

A Práter és a Vajda egy intézménynek számított, és amikor jött Bényei Zoli a Vajdára, a Práter levált, mint egy különálló intézmény, és annak lettem én a vezetője. Előtte több projektben is dolgoztam. '96-ban a PHARE pályázati munkában, ami az európai uniós csatlakozást megalapozó demokratikus, szociális és egyéb fejlesztéseket próbálta meghonosítani az országban. Abba írtunk mi egy elhelyezkedést támogató, foglalkoztatási, alkalmi munkavállalói projektet, aminek volt egy csomó eleme;

egy része lakhatási, másrészt foglalkoztatási volt. Nincsen új a nap alatt, ez már huszon-harminc évvel ezelőtt is ki volt találva, csak nem volt rá forrás. Jött a PHARE, biztosított rá forrást, és a Práterben megcsináltuk az Európa Szoba nevű állasközvetítő, alkalmi munkaközvetítői irodát.

Mesélj erről a programról!

Akkor nagy volt a munkanélküliség, és egy sor képzett, alulképzett, vagy olyan képzettséggel bíró ember volt, akik nem tudtak mit kezdeni a kohász, lakatos stb. végzettségükkel, viszont egy sor dologhoz értettek, ami a mesterembereknek kell. Például tudtak pakolni. Olyan hirdetéseket kerestünk, vagy olyan embereket, akiknek néhány napra vagy hétre kellett ember. Ez volt az a kiindulási koncepció, és ami természetesen nagyon érdekes dolog, hogy nem hivatalosítottuk ezeket a munkavállalási lehetőségeket, hanem tulajdonképpen közvetítettünk – igen, fekete munkát is. Nyugdijas néninek a tizedikről le kellett hozni a koloniál szekrénykort, akkor felhívott minket, és odaküldtünk két markos legényt, akik megcsinálták valahány forintért, vagy három almás pitéért vagy fél tucat sörért. Szóval ez így működött.

Ez nagyon illett az akkori társadalmi-gazdasági környezethez.

Abban ez időben ez egyáltalán nem volt rendkívüli dolog. Volt egy állandó munkáltatónk, akivel nagyon sokáig dolgoztunk együtt, tenisz-sátrát épített a Pasaréten. Tavasszal lebontották, télen meg felépítették. Mindig tőlünk kérte az embereket, ez pár napos nagyon komoly meló volt tíz embernek. Akkor még a Moszkva téren az emberpiac is működött. A téren álldogáltak az emberek, és aki munkát és munkást akart magának, az lement hozzájuk, és összeszedett néhány arcot, akik Romániából, vagy a keleti régiókból származtak, ahol nem volt munka. Elvitték őket vidékre, ott sikerült összehozni valamit vagy nem. Nekünk is sok vidéki munkáltatónk volt, akik megtudva, hogy hajléktalan emberekről van szó, gondolták, hogy azok a hátsó udvarban a régi házikóban ellaknak, és gondozzák a háziállatokat, lenyírják a füvet. Az esetek felében pozitív, a másik felében negatív tapasztalatokról számoltak be. Ennek megint a fele esetben a munkáltató volt az, aki kihasználta az embert, illetve a másik felénél az általunk kiközvetített lépett le néhány ingósággal a zsebében. Mi elmondtuk már az elején

mindkét félnek, hogy nem tudunk garanciát vállalni, a kockázat benne van mindannyiuk részéről.

Előfordult, hogy ez valakinek olyan segítséget adott, hogy ki is tudott lépni a hajléktalanságból?

Persze, volt, aki ebben megkapaszkodott, öt-hat évig maradt egy helyen, büfés volt, aztán albérletbe költözött. De azért nem ez volt a jellemző.

Hogy vezetett innen az út az igazgatói kinevezésig?

Indult egy hasonló, EQUAL nevű projekt tíz évvel később. Az is egy munkaerőpiaci reintegrációs program volt, ahol szintén álláskereső irodát csináltunk. Ennek volt egy kanadai modell módszertana. Önkéntesek reggelente megnézték az újságban azokat a típusú hirdetéseket, amelyek az ügyfeleink számára használhatóak lehetnek. Közzétettük számukra ezeket, és a kliensek a Práterből felhívhatták a munkáltatókat. Ez is arról szólt, hogy legyen munkájuk, mert azzal előrébb lehet jutni. Ezt a projektet is vinni kellett, sok kézen átment. Ez a munka is hozzátartozott ahhoz, hogy később megkerestek, legyek én az igazgató.

Nagyon érdekes, hogy projekteken keresztül mutatod be a pályád elejét. Elmondható, hogy a Te munkáddal kezdődött egy új korszak?

Ez nem feltétlenül arról szól, hogy én vagyok az a személy vagy sem. A világunk is változott, a jogszabályi környezet, amibe be vagyunk ágyazódva. Meg kellett próbálnom lavírozni, vagy lehúzhattuk volna a rolót. Ezeket is mérlegelni kell. Nem mindenki tud alámenni mindennek. Ezt arcvesztés nélkül tudjuk szerintem képviselni a mai rendszerben. Lehet kritizálni, hogy nem vagyunk elég lázadóak, de szerintem nem mindig ez a megfelelő út, erre vannak más szervezetek. Mi az ellátórendszert képviseljük, és lehet, hogy változás előtt vagyunk.

Volt olyan pont, amikor azt mondtad, hogy ebből most elég volt? Értem ezt akármelyik pozíciódra vonatkoztatva.

Hogy azt mondjam, ez reménytelen, értelmetlen dolog, olyan nem volt. Volt, aki kijelentette, hogy nincs értelme a munkánknak, és felállt. Én nem gondolom, hogy nincs értelme, bár lehet, hogy máshogy kellene csinálni. Ha visszagondolok az emberekre, akik itt dolgoztak, és elmen-

tek, közülük vannak páran, akik lejjebb kerültek. Szóval rányomja a bélyegét az emberre a közeg. Lecsúsztak, vagy hajléktalanná váltak, vagy még rosszabb, bele is haltak. Ezek is előfordulnak. Érzékeny emberek dolgoznak itt, és nagy traumákkal szembesülnek.

Az itt töltött évek alatt kirajzolódott számodra valamilyen közös és visszatérő kvalitás a jövő-menő kollégákat illetően?

Nem tudok általánosítani. Sokféle ember dolgozik nálunk, politikai és egyéb más beállítottságtól függetlenül. A vallási és politikai meggyőződés sohasem volt nálunk kérdés. Az számít, hogy mennyire tud beválni abban a munkában, amit végez. Létezik egyfajta szellemisége az alapítványnak, amely miatt szerethető tud lenni. Talán azt mondhatom, hogy kitartónak kell lenni, meg elfogadónak. És az kérdés, hogy mit fogad el, hogy hova jött, és mik a szabályok, belesimul-e a környezetbe, mert ár-érték arányban még a mai viszonylatban is egy jól működő munkahely vagyunk. Szóval, ha ezeket valaki jó helyen tudja kezelni, akkor jó menhelyessé tud válni. Bár nem tudom, hogy van-e ilyen, hogy jó menhelyes, hogy ezt ilyen kategorikusan ki lehet-e mondani. A Menhelynek az is egy értéke, hogy mindenféle ember meg tud itt fordulni. Volt egy kolléga, aki nemrég ment el, és soha nem dolgozott egy helyen annyit, mint nálunk. Ez is egy pozitívum. Ha valaki úgy érzi itt jól vagy rosszul magát, hogy sok időt el tud így tölteni, az jelent valamit.

Azt lehet látni, hogy nagy toleranciát mutatsz Te is, és a kollégák is egymás iránt.

Igen, alapértékünk, hogy ilyen elfogadóak vagyunk. És nem tudom elképzelni a társadalmunkat sem máshogy, ami egyébként meg rettenetes tud lenni. Most is a különböző projekteken azzal a céllal dolgozunk, hogy az előítélet csökkenjen, és a társadalom befogadóbb legyen. De hát mi, emberek vagyunk a legnagyobb előítélet-gyárosok. Magunkban kell először elvégezni ezt a munkát.

A Menhely próbál a társadalmi attitűdökre hatással lenni, de hogyan tud a Menhely saját magára, a kollégákra figyelni?

Nem tudunk mindenkire megfelelő módon figyelni. Az a kérdés, hogy ki a Menhely. Nálunk sok olyan ember van, aki érintett a hajléktalansággal

kapcsolatosan, és ez mutatja is, hogy nem lehet ebből kilábalni, vagy nem csak a melóval feltétlenül. Ez egy nagy dilemma, a jövőnk nagy dilemmája is. Mert az utánpótlás sajnos nem az egyetemről és a főiskolákról érkezik, hanem olyan emberek közül, akik megélték a hajléktalanságot. Ha végignézzük, hogy kik dolgoznak a Menhelynél – nem olyan magasán kvalifikált munkakörben, mint a szociális munkások – látható, hogy azok az emberek tudnak itt labdába rúgni, akik az otthontalanságot már megtapasztalták. Önkénteseink vannak, hetente, havonta el is jönnek, de hogy ez legyen az életcéljuk... Most a legfiatalabb kollégák 30-asok. Én nem voltam 23-nál több, amikor idejöttem. És voltak ennél fiatalabbak is, akik akkor kezdték a sulit. Pedig ha valaki érzelmeket akar megélni, akkor ez egy jó pálya; nagyon őszinték tudnak lenni az emberek, ha odafigyelünk rájuk.

Minden szervezetnek megvannak a maga sajátos hibái. Szerinted a Menhely Alapítványnak milyen hibái vannak?

A civilsége lehet hiba.

Pont az az eszme, amely megalapította és elindította?

Úgy értem, létezik a civil identitás és a civil kurázi, amely nagyon pozitív, rengeteget ad, és valószínűleg ezért is jön hozzánk sok önkéntes. De létezhetnek olyan hátrányai, amely egy munkavállalót hátrányosan érinthet, például nem lehet hosszú távra tervezni, nincsenek olyan előmeneteli lehetőségek, amelyek egy multinacionális céget jellemezhetnek, nincs életpályamodell. Ugyanakkor annyira jó a szervezeti felépítésünk, hogy bármiféle kezdeményezést fel tudunk karolni, és azok ki tudják futni magukat. És ez a kezdeményezés kipattanhat nem csak egy szociális munkás, hanem egy asszisztens, sőt akár egy hajléktalan ember fejéből is!

Itt lennél, ha nem civilek lennénk?

Valószínű, hogy nem. Az az elfogadás, ami a Menhelyben megvan, az máshol nem lenne meg. Szerintem azért vannak sokan itt, mert van egy olyan fokú toleranciaszint, ami máshol nincs. És akkor lehet mondani, hogy lágyszívűség, gyengekezőség, következmény nélküli működés, egyebek... A civilségben benne van az is, hogy nem vágják le egyből a kezéd, ha nem készülsz el a határidőre, mert az ad számodra egyfajta szabadságot.

Azon belül tudsz jól működni. Szerintem a civilségben benne van a keretek feszegetése. A hajléktalanság eredendően kereteken kívüli probléma. Az eleve kereteken kívüli dolgokat úgy csinálni, hogy az a szigorúan kereteken belül legyen, az nem összeegyeztethető. Úgyhogy valószínűleg azért vannak itt sokan, mert van egyfajta rugalmassága az életüknek.

Milyen valós, és milyen rejtett erőforrásai vannak az Alapítványnak?

A humán erőforrás: az önkéntesek, a dolgozóink, az ő kapcsolati rendszerük, a tudásuk. Az utóbbi időkben nehézségeink támadtak anyagi okokból. Nem tudjuk úgy megtartani a dolgozóinkat, mint korábban.

Milyen jövője lehet így a hajléktalanság kezelésének?

Próbálkozunk a fiatalítással, együttműködünk az iskolákkal, akik hozzánk küldik gyakorlatra a diákokat. Nem biztos, hogy nálunk maradnak. Azt gondolom, hogy a felnőttképzésre kell tenni a hangsúlyt, és a sorstársak képzésére, akik kollégává válhatnak. A szenvedélybetegeknél például régi módszer az, hogy azok segítik a betegeket, akik valaha maguk is betegek voltak. És ez, szerintem, a hajléktalanellátásban is be fog előbb-utóbb következni.

Hogy tudod átadni a Menhelynek a lényegét, az otthontalan emberekért való harc esszenciáját, ha valakivel nem hivatalból találkozol, hanem magánemberként?

Azt tudom átadni, amit én gondolok. Azért is vagyunk itt, mert egy csomó dolgot ugyanúgy gondolunk. Aztán persze összeveszünk sokszor, de az alapbeállítódás, az elfogadás, a megértés, a kitartás megvan mindenkiben, mert anélkül nem lehet dolgozni. A pályán kívülieknek csodabogarak vagyunk. Aztán lehet, hogy sok mindenben ugyanazt gondoljuk a világról, csak ott egész más mozgatórugója van az életnek. Nem tudom, ezt át lehet-e adni, vagy megértik-e. A fiatal generáció sokkal haszonelvűbben gondolkodik annál, mintsem ilyen, a társadalomban nem túl magasan jegyzett munkahelyen, nem túl sok pénzért, ellenben sok időt ráfordítva, viszonylag nehéz emberekkel bíbelődjék. Az önkéntesek azért jönnek ide, mert mást gondolnak a világról, például azt, hogy nem biztos, hogy börtönbe kell zárni azt, aki az utcán alszik. Ebből látszik, sokan gondolkodnak másképpen, a rendszerünk jól működik.

Mikor vagy igazán elégedett önmagaddal?

Ha kell tenni valamit. És mindig kell... Ha tudok olyan segítséget nyújtani, amelynek, ha nincs is más konkrét hozadéka, csak annyi, hogy meghallgattam azt az embert. Ha ez is fontos volt annak a valakinek, akit meghallgattam. Persze akadályok mindig vannak. Léteznek ellentétek, amelyek abból fakadnak, hogy valaki vezetővé válik. Nem mindenkinek tetszik az, ahogyan és amerre haladunk. Így kerülhetnek felszínre a hiányosságok. A változásokat pedig be tudjuk építeni. Sikerült megőriznünk azt az arculatot, amely arról szól, hogy azokért vagyunk, akiknek szükségük van a segítségünkre. De ebbe nem fér bele a megalkuvás, legyen bármilyen a politikai vagy a gazdasági helyzet. Mert nem mindegy, hogy milyen előítélettel bírnak a politikai döntéshozók és a gazdasági élet szereplői. Nincsenek illúzióim: ezeket nagyon nehéz befolyásolnunk, de ha meg sem próbáljuk, akkor nem fog történni semmi sem.

A huszonöt év alatt a kollégáid között találtál barátokat?

Konkrétan a családom is innen származik! Itt ismerkedtem meg a párommal, aki az egyik iskolatársam húga volt. És pont hozzánk jött dolgozni. Később összeházasodtunk, családot alapítottunk.

Van olyan történeted, amire mindig emlékezni fogsz?

A párommal együtt dolgoztunk éppen. Zárni készültük a nappali melegedőt, amikor bejött valaki azzal, hogy segítséget kér, mert le akar állni a drogozással. Hirtelenjében nem is tudtunk vele mit kezdeni, végül beültettük a kocsinkba és elvittük a pszichiátriára. És ott közösen megbeszéltük, hogy most egy új élet kezdődik a számára. És azóta is tiszta! Nem lábalt ki a hajléktalanságból, mert ahhoz semmije sem volt, sem emberi kapcsolata, sem anyagi tőkéje. Még mindig szállókon él, de nem használ drogot, nem iszik, de már kikerült a gondnokság alól is, munkája is van. És jóban vagyunk azóta is. Vissza szokott járni hozzánk, hogy beszélgessünk.

Itt van Amerika

Az amerikai követ látott vendégül bennünket és San Francisco egykori polgármesterét, aki politikai pályáját megelőzően szociális munkás volt. Beszélgetünk a hajléktalanokról. Amikor a polgármester a hajléktalanság szankcionálásáról értesült, legyintett és azt mondta, hogy ne is foglalkozzunk vele, náluk is volt ilyen, de nem tartott sokáig. Őt a város rendőrfőnöke követte a polgármesteri székben, és elkezdtek büntetni a hajléktalanokat. Aztán mikor rájöttek, hogy a büntetéssel nem oldják meg problémát, ráadásul az elzárás nagyon sokba van az államnak, abbahagyták. Nyugodjunk meg, mondta, ez így lesz nálunk is, és inkább beszéljünk a hajléktalanoknak nyújtható szolgáltatásokról.

Az első élmények

A Menhely Alapítvány nagyjából akkor jött létre, amikor a szabad Magyarország. Azok szavaiból, akiknek első napja nagyjából egybeesett az új szervezet és az új ország első napjaival, erősen kihallatszik az az elementáris szabadságérzés, amely többé-kevésbé mindannyiunkat eltöltött a kezdet kezdetén. Ahogy az ország tiszta lappal indult, úgy a Menhely Alapítvány is, mivel nem léteztek mintának tekinthető szervezetek, jogszabályok, források, pályázatok, jó gyakorlatok, ezért saját magunknak kellett definiálnunk magunkat, a szerepünket, a feladatainkat, de még a stílusunkat is, ahogy az ügyfeleinkkel beszéltünk. Ráadásul olyan anyagi-tárgyi feltételek közepette, amelyek ma már elképzelhetetlenek lennének egy intézményes ellátásban, és legfeljebb anekdotikus formában megmosolyogtatóak.

Sokan említették, a személyes útkeresés és a bizonytalanság mellett, hogy leginkább azért választottak minket, mert szerettek volna segíteni, valami fontosat tenni. Sokkal kevésbé számított, hogy nincs szék, mint az, hogy a „helyemen vagyok”, és valami olyan dologgal tudok foglalkozni, ami azonnal magába szippant, és olykor a végtelenbe vesznek a határai. Ami ráadásul nemcsak egyénileg fontos, hanem a közösségnek is haszna van belőle. Az első napok élményei alapozták meg a következőket, amikből aztán évek lettek.

Bényei Zoltán, Benyus például a legkorábbi idők óta velünk van:

Annak, hogy én vidékről eljöttem, az egyik oka az volt, hogy abban a világban én nagyon nem szerettem létezni. Ott nagyon megcsontosodott, hierarchikus rendszerek voltak, beskatulyázott emberek, családok, ahonnan nagyon nehéz volt kitörni, onnan egyszerűen el kellett menekülni. Később hasonlót éreztem abban a csepeli szakközépiskolában is, ahova 1981-1985 között jártam, bár ott már voltak jelei a változásnak. Nagyon átvitt értelemben, de életveszélyes volt. Ha én ott maradok – most se vagyok alapvetően senki –, akkor semmi nem lett volna belőlem, és talán harmincöt éves koromban meghalok alkoholistaként vagy valami hasonló módon.

A szakmába és a hajléktalanellátásba én szó szerint úgy csöppentem bele. Nyílt egy út. Mezei György szociálpolitikussal, a volt tanárommal dolgoztam együtt, az egyik első, a terézvárosi családsegítőnél, ahol lakótömböt mértünk fel és szegény gyerekeket korrepetáltam. Azután Újpesten,

az „Újcsakó” nevezetű családsegítő munkatársa lettem, ahol Mezei Gyuri volt az intézményvezető, és a tömbfelmérések, gyerektáborok mellett családgondozást is végeztem. '89 telén a Mezei mintegy „kölcsonadott”, vagy odavezényelt a csepeli Bajáki szakközépiskola kollégiumába, ahol én egyébként kollégista voltam korábban. A tízemeletes épület nagy, földszinti tornatermében rendeztünk be szükségférőhelyeket vaságyakkal, matracokkal azoknak a hajléktalanoknak, akik oda be tudtak jönni. Mindannyian azt gondoltuk, hogy ezt lehet máshogy csinálni, és máshogy is kell csinálni. És próbáltunk vigyázni az emberekre, ételmezt adtunk, konfliktust kezeltünk, vagy gyógyszerert adtunk annak, akinek kellett, iratok beszerzésében segítettünk, közben zajlottak az ideiglenes férőhelyek létrehozásáról szóló tárgyalások. Olyan ötven-hatvan fő körül voltak, főként Blaha Lujza téri csövesek. Nagyon gyorsan kellett ott berendezkedni. Azután átköltöttünk a Vajdahunyad utcai munkásőr laktanyába. Szereztünk bútorokat, szekrényeket, ágyakat, felszereléseket, és én is jártam át oda ügyelni. Ez igazán érdekes időszak volt. Vakartuk a fejünket, hogy mit csináljunk, nem is tudtam sokszor, hogy mi lenne a dolgom...

*Volt, aki már hosszabb ideig keringett a hajléktalanellátó szférában, mire nálunk lehorgonyozott. **Kepe Róbert** így emlékszik erre:*

Vegyészmérnök szakra jártam egy évet, később kémia-számítástechnika szakos tanári képzésre. Azután az ELTE volt a terv, de nem vettek fel elsőre a tibeti szakra, ezért Veszprémből fölköltöztem az akkori páromhoz Csömörrre. Kerestünk valami munkát nekem, és a GYIVI Damjanich utcai utógondozójában, ismeretség útján portás lettem, talán két, két és fél hónapot voltam ott. Utána a Hajszál szállóra hívott egy ismerősöm, és gyakorlatilag ott kezdtem el hajléktalan emberekkel dolgozni. Közben volt egy kiugrási kísérletem a Menhely felé, megfeleltem a felvételen, de aztán mégis inkább úgy döntöttünk, hogy megpróbálok a Hajszálon maradni. Ott viszont új vezetőség lett 1995-ben, és az magához ragadta a hatalmat. A minisztériumból jött a hatalom embere, akivel egy nap alatt összerúgtuk a port, sztrájkot hirdettünk, és másnap nem nyitottunk ki. De az új vezető már fölállt egy másik stábbal, kinyitotta a házat, és kirúgott minket mind.

Ezután dolgoztam a Ferencvárosi Családsegítőben egy ideig, majd visszamentem a Hajszál fapadra, azonban fölbomlott az a stáb, akikkel sze-

rettem dolgozni, így visszaindultam a Menhelyhez. És onnantól kezdve ügyelgettem a Dózsán, majd nyár végén elmentem Kínába. Fél évet voltam kinn, onnan még nem a Menhelyhez jöttem vissza, hanem a Twistbe, ahol pár hónapig dolgoztam. Végül ősztől voltam újra a Kürt utcai stábben, ezzel párhuzamosan ügyeltem még fenn a Tündér utcában is. Később a Tündér szállót váltottam föl a Vajdára, és ezzel lettem főállású menhelyes.

2003 végén Kovács Tamásnak, a Fedél Nélkül akkori főszerkesztőjének egészsége megromlott nagyon, így mellé kerestek valakit, ezért a Vajdát lecseréltem erre a félállásra. Talán négy hónapot dolgoztunk közösen, utána átvettem egyedül az újságot. Nem igazán volt ez működőképes rendszer, nagyon sok megválaszolatlan levelet találtam. Egy nagy sittes zsák tele volt velük. S elkezdtem megválaszolgatni azokat, mintegy három-ötéves késéssel. A levelezgetés eredményeként kerültek hozzánk az első szerzőink. Végül is jó néven vették, hogy kaptak választ, még ha egy kicsit későn is.

*Volt, akit az ismerőse, barátja hívott a Menhelyhez, mint **Dudás Krisztiánt**:* Nekem nincs szociális végzettségem, de barátom, Arday Attila, aki később sokáig dolgozott nálunk, szólt, hogy a Vajda fapadra van felvétel. Akkor az Oktogonnál dolgoztam, nem volt hát messze, átvillamosoztam a körúton. Bazsa Tibor Zsolt, a szálló vezetője fogadott, elmondta, mi lenne a feladat, majd javasolta, hogy járjak körbe teljesen egyedül az ex-munkásórlaktnyában, nyissak be a szobákba, és ha kollégával vagy ügyféllel találkozom, beszélgessek velük. Kérdezzek, vagy csak figyeljem meg őket, rám bízta, csak járjam lehetőleg végig a teljes intézményt, és próbáljak benyomásokot szerezni. Ez napközben volt persze, a fapad kliensei nem voltak ott, de a helyiségekbe be lehetett szagolni. Volt azért élmény így is, és tetszett ez a mélyvíz, és a szembesítés, hogy ezt tényleg akarom-e. Utána még hosszasan beszélgettünk, és ott rögtön mondtam, hogy ez engem nagyon érdekel, szívesen kipróbálnám.

Jó volt a bevonódás is, Bazsa azt javasolta, járjak be naponta különböző időkből, reggel, délben, este és hétvégén, és minden kollégát nézzek meg, hogyan dolgozik. Figyeljek meg egy beengedést, reggeli kiengedést, ezt rám bízta. Előtte egyeztessek, vagy ne is egyeztessek, csak essek be. Néhány hétig ez volt a feladatom, nézegessem, meg kezdjek el teamekre járogatni, és majd szóljak, amikor úgy érzem, hogy kész vagyok ügyeletet vinni.

*Volt, akit a munkaügyi központ irányított hozzánk, mint például **Guba Ildikót:***

1994 őszén, egy meglehetősen döglődő házasság és két gyerek után azt gondoltam, hogy valamit kell kezdeni az életemmel. Nem voltam túl jó mentális állapotban, kezdtem fölöslegesnek érezni magam a világban. Munkanélküli segélyen voltam, az nem volt probléma, hogy nekem kicsi a jövedelem, vagy egyáltalán nincs, mert a férjem és a rokonság meglehetősen jó anyagi körülmények között tartottak. Tehát bementem a munkaügyi központba, ahol jeleztem, hogy szeretnék állásba menni. Mondták, hogy nincsen diplomás állás, de van ez a Menhely Alapítvány. Miféle munka ez, azt nem nagyon tudják, szegénységgel foglalkozó alapítvány, de hát ott csak érettségizetteket keresnek. Mondtam, nem baj, nézzük csak meg. Az volt a hátsó gondolatom, hogy elég vacak állapotban vagyok, akkor lássuk uramisten, mire megyünk együtt, innen szép nyerni. Kiközvetítettek a munkaügyi központból a Baross utcába, igazából ott jöttem rá, hogy ez hajléktalanos téma, és nem ilyen általában vett szegényügy, pláne nem állatmenhely. Elmondta Cilike, a gazdasági vezető, hogy mivel foglalkoznak, és hogy a következő nap van egy team ülésük, és üljek be, nézzem meg. Másnap tehát belecsöppentem abba a teambe babailatúan, és megláttam ott a sok megfáradt arcot, tetőtől-talpig dohányfüstbe burkolódzva...

Én a Sas-hegyen laktam, Budán, a Baross utca a megfáradt arcokkal a 8. kerületnek a sűrűje, hát ez maga volt a kontraszt. Ültem ott, és arra gondoltam, hogy kell ez nekem? Aztán úgy döntöttem, próbáljuk meg. Akkor indult a diszpécser szolgálat, állandó státusszal. Van-e hozzá kedvem, kérdezték. Nagyjából elmondta a vezetője, Kártyás Irén, hogy miről szól, hogy lesz itt bizony éjszakázás, és többször huszonnégy órás műszak. Odahaza a családom pedig sikítófrászt kapott az egésztől. Apám például megkérdezte, hogy fegyverviselési engedélyem lesz-e az álláshoz, az anyósom meg lopva letörölte utánam a székot, mert isten tudja, mit hurcolok oda.

Az első élményem – amikor azt gondoltam, hogy ez tényleg kemény világ – az volt, hogy egy feldühödött ügyfél valami irdatlan nagy járdarabot behajított az ablakon, ami üvegestől elsuhant a fejem mellett, és ott landolt az iroda közepén. Ez egy kicsit az öreg rókákat is megrettentette, én pedig határozottan nem számítottam arra, hogy ilyen fizikai atrocitások is érhetik az embert.

Az első élmények valószínűleg nagyon beleégnek az ember emlékezetébe.
Takács Ferencné, Éva így vall erről:

1989-ig műszaki rajzoló voltam. Azután megszűntek az állami cégek, jött a privatizáció, s én mondtam, hogy én nem fogom megvárni, amíg kirúgnak, mert az nagy szégyen lenne. Fogtam magam, és újsághirdetés útján elmentem az Édességbolt Vállalathoz jelentkezni, ahol felvettek számitógépes boltelszámolóknak. Később az Édességbolt Vállalatból Bonbon Hemingway lett, és ott ért el hozzám a hír, hogy a Menhely Alapítványnál nincs gazdasszony, és keresnek egy munkatársat. A bérelszámoló mondta, hogy gondoljam meg, hogy otthagynom-e őket, és kérjek egy papírt, hogy tényleg azért a pénzért alkalmaznak-e, mint amit ígérték. Akkor az édességboltban kapott fizetésem közel dupláját ígérték ugyanis. Teljesen elájultak, és nem akarták elhinni, de azt mondták, hogy Évike, ha tényleg ilyen jó kereseted lesz, akkor ne gondolkozz rajta.

1994. október 2-án léptem itt be a kapun azzal a feltétellel, hogy ha tetszenek a dolgok, akkor maradok, ha nem, akkor elmegyek. Én még ilyen közegben soha nem jártam, azt sem tudtam szinte, hogy vannak hajléktalanok, és megdöbbsentem, amikor ide beléptem. Fekete, sötét íróasztalokkal, szekrényekkel, borzalmasra festett falakkal, gusztustalan padlóval találkoztam, de nagyon kedvesen fogadtak, aranyosak voltak a bácsik, akik itt éltek, itt laktak. Meg egyáltalán, maga a közeg is új volt, azt sem tudtam, hogy mi lesz a feladatom, csak úgy belecsöppentem a dolgokba. De megmondom őszintén, ahogy beléptem, azt mondtam, hogy itt maradok. S akkor visszamentem a másik munkahelyemre, kiléptem, elintéztam, hogy idekerülhessek, s október másodikával felvettem a munkát.

Néhányan a tanulmányaik során kerültek kapcsolatba velünk. **Primuszné Sára Réka** például így lett kollégánk:

1998-ban főiskolára jártam, a Bárczira, szociális munkát tanultam. Volt egy tanárom, Gosztonyi Géza, aki különböző munkákban is foglalkoztatót minket, és kaptunk egy iszonyú hosszú kérdőívet, amivel meg kellett keresni a Menhely két vagy három intézményét. Ezzel kapcsolatban ültem le két intézményvezetővel, Kurdi Zolival, a Práter vezetőjével, és Bényei Zolival, Benyussal, a Vajdáéval. Ez jó hosszúra nyúló beszélgetést, és bő félnapos lekérdezést jelentett. A kérdőívek harminc-negyven oldalasak voltak, számokkal, kimutatásokkal. Nagyon sokat ültünk ott Benyussal, és

sok mindenről beszélgettünk közben, majd mondta a végén, hogy ha esetleg valamilyen munkát keresek, jelentkezzek. Ennek volt a folyománya, hogy következő februárban még a kérdőív miatt, tehát nem munkakeresés ügyben próbáltam őt elérni a Vajdán. Amikor felhívtam, mondta, hogy tulajdonképpen lenne egy munka, és hogy esetleg engem érdekelne-e. Szóval nem ez volt a cél, de ha így alakult, miért ne hallgassam meg? 1998 februárja volt, amikor elkezdtem itt dolgozni, az elején még ösztöndíjasként. De nem szociális munkásként, hanem rendet kellett rakni az iratok között, ott tárolódtak a kezdetektől mindenféle iktatás és egyebek nélkül, és én ezeket, az előző 8-10 évnek az iratait rendeztem össze. Az meg pár adományszervezős projekt után merült fel, hogy ez engem esetleg komolyan is érdekel-e, így végül 1999 őszétől dolgozom alkalmazottként a Menhelynél.

Mersich Ágota is főiskolai terepgyakorlaton kezdte, azután persze sok minden mást is kipróbált:

Úgy kerültem az alapítványhoz, hogy amikor 2003-ban harmad- vagy negyedéves voltam a főiskolán, gyakorlati helyet kellett keresni magunknak. Én a diszpécserhez akartam menni, mert a 90-es évek végén az utcai gondozó szolgálatnál dolgoztam a GYIVI-ben. Ennek okán tartottuk a kapcsolatot a Menhellyel és a diszpékkel is, mivel csináltuk a teajáratot. Akkor nekem nagyon úgy tűnt, hogy a diszpécserek mindent tudnak. Ez nagyon vonzó volt, felhívtam a diszpécsert, és mondtam az ügyelő kollégának, hogy gyakorlati helyet keresek, és oda szeretnék kerülni. Azt mondta, hogy igazság szerint nem fogadnak főiskolásokat, a Vajda viszont igen, ott próbálkozzak. Beszéltem Bazsa Tibivel, akivel találkoztunk is személyesen, és felvett gyakorlatra. Ez egy féléves gyakorlat volt, elkezdtem belelátni a Vajda munkájába, megszerettem, aztán amikor lejárt a gyakorlatom, pont elment egy kolléga, és az ő helyét felajánlották nekem. Ezt örömmel elfogadtam. Tehát a Vajdán dolgoztam, mint ügyeletes, meg mint mindenés.

Ott voltam pár évig, 2007-ben jöttem el, akkor is azért, mert közben meglett az államvizsgám, viszont még nem volt diplomám, mert nem volt nyelvvizsgám. Úgy döntöttem, hogy kiköltözök Angliába, és megtanulok angolul. Akkor elváltak az útjaink, és én elpárologtam egy pár évre. Megtanultam angolul, majd hazajöttem, és megszereztem a diplomámat 2009-ben.

Még vajdás koromban egyszer-egyszer elmentem önkéntesnek a Krízisautóra is, mert az is nagyon szimpi móka volt. Amikor visszajöttem

2009-ben, beálltam a Krízisautó-teambe. Ekkortól kezdtem beügyelni is – és külsősként már betanulhattam – helyettesítő kollégaként a diszpibe. Mivel ez nem volt fix állás, elmentem a Léthatáron Alapítványhoz dolgozni. Amikor pont lett álláshely a diszpécserben, még nem jöttem el a Léthatárontól, csak fél év múlva. És annak igazság szerint nagyon örültem, mert ugye ez volt az eredeti célom valamikor régen. Azután pár év múlva rám tört, hogy vidékre kell költözni, és otthagytam az alapítványt meg az egész pesti létet.

*Többen is voltak, akik önkéntes munkát vállaltak nálunk, és csak később lettek menhelyes alkalmazottak. **Gombai Gellért** például jól fizető banki karrierjét amortizálta le a kedvünkért:*

Először önkéntes voltam a Kürt utcában, egy-két évig heti pár alkalommal kentem a szendvicseket, de a Vajda csomagmegőrzőjében is segítettem. Akkoriban még banki területen dolgoztam, de nem éreztem jól magam. Éppen családi, magánéleti és munkahelyi válságban voltam, amikor a bátyám elhagyta a Menhelyt, szólt nekem, és kérdezte, miért nem jelentkezem náluk, ha váltani akarok. Olyan szempontból is jó lehetőségnek, sőt ideálisnak tűnt, hogy itt az embernek több ideje van kitalálnia önmagát.

Őszintén szólva önkéntesként még nem nagyon volt pontos képem az alapítványról. Viszont láttam a bátyám személyiségén, hogy nagyon aktívan dolgozik önmagán. Éreztem, hogy egy szabad légkörben mozog, amelyben meg tudja valósítani a saját terveit, elgondolásait. Nekem már akkor is úgy tűnt, hogy egy alapítvány, egy civil szervezet ilyen szempontból nagyon jó hely lehet. Saját bőrömmön éreztem a különbséget. A bank egy olyan munkahely volt, ahová bemegy az ember és próbál nyolc órát túlélni. A Menhely Alapítvány viszont olyan, mint egy műhely, amelyben elvégzi az ember a napi teendőit, emberekkel foglalkozik, komoly gondokat, problémákat igyekszik megoldani, de emellett egy kis csapat, társaság, család veszi körül, olyan közeg, amelyben az emberek tudnak fejlődni. Úgy képzeltem, és ez be is igazolódott, hogy itt olyan emberek vannak együtt, akik fejlődésre vágnak, odafigyelnek egymásra, akik nagyon-nagyon ki tudnak állni egymásért. Mivel ez nehéz, sok-sok szélsőséges helyzetet, bár sok szép pillanatot is magában hordozó munka, itt szorosán együtt kell működni, segítenünk kell egymáson. Mindezt megéreztem a bátyám életvitelén, láttam, hogyan gondolkodik a világról... szóval éreztem, hogy nagyon sokat lehet tanulni ezen a helyen.

Sipos Tünde egy iskolai terepgyakorlat kapcsán ismerte meg az alapítványt. Annyira megtetszett neki az itt folyó munka, hogy önkéntesként folytatta, eközben egy másik egységünkben már alkalmazottként dolgozott: Némi kitérővel jutottam el idáig. Érettségi után környezetvédelmi mérés-technikusnak tanultam, de túl sok volt a kémia, és otthagytam. Igazából először terepgyakorlaton kerültem az alapítványhoz 2006 körül. Ez a szociális asszisztensi képzésem gyakorlata volt, ezt követően ragadtam ott, önkéntesként először. A Kürtben dolgoztam, a délutáni programokat csináltam – az ételosztást, a filmklubot, ilyeneket. Megtetszett az egésznek a hangulata, meg jó fejek voltak a kollégák, és aztán, a főiskola után a szakmai gyakorlatot is itt végeztem. Akkor már egyszerre voltam dolgozó is a Krízisautón, meg önkéntes is a Kürtben.

Horváth Csilla érintett volt, később a munkatársunk lett:

Elég kalandos úton kerültem ide. Amikor hajléktalan lettem, akkor kerültem kapcsolatba a Menhely Alapítvánnyal. Nagyon sokat segítettek az első időszakban. 2004-ben, amikor elindult az a pályázat, hogy képet, verset, prózát lehetett küldeni a Fedél Nélkül újságnak, elkezdtem rendszeresen leadni pályamunkákat. Hol nyertem, hol nem, jövedelemkiegészítésnek is nagyon jó volt. Dolgoztam egy óvodában, mint takarító, de azért nem jött rosszul az a két-három, vagy ötezer forint sem, amit nyeregettem. És amikor 2005 nyarán beindult az EQUAL program, ahhoz csatlakoztam, és a Fedél Nélkül mellékletének lettem az újságírója. Miután ez a program 2007-ben lezárult, egy darabig már csak az óvodában dolgoztam. Szerencsére 2008-ban elindította a Menhely Alapítvány a csomagmegőrző-melegedőt, én szeptembertől kerültem ide, még mint közfoglalkoztatott alkalmazott. Két évig ezt csináltam, fél évig, mint közfoglalkoztatott, fél évig, mint önkéntes, végül Sebestyén Szabolcs, aki akkor ennek a csomagmegőrző-melegedőnek a vezetője volt, hosszas könyörgés után hajlandó volt engem alkalmazni. Tudniillik én könyörögtem neki, hogy vegyen már föl. Nem tudom, miért féltett attól, hogy ezt én nem fogom bírni, vagy nem nekem való, mert túl „kis szelídnek” tartott, vagy nem tudom, miért. De aztán belátta, hogy tévedett. Vannak itt problémás emberek, a problémákat kezelni kell, és többnyire azért sikerül. Eddig még életben vagyok, nem szúrtak le, nem vertek agyon, úgyhogy egész jól csinálom szerintem...

Kovács Ivetta is fontosnak tartotta megemlíteni, hogy a kezdeti időszakban a kollégák mennyire magukénak érezték a bevezetését a szervezeti kultúrába:

Egy ismerős ismerősének az ismerősén keresztül kerültem ide, aki szólt, hogy figyelj, nem akarnál itt dolgozni? Én akkor már diploma előtt álltam, tudtam, hogy nem leszek se történész, se történelemtanár, se levéltáros, se semmi, akkor mit is fogok csinálni? Ekkor lett a Menhelynél egy üres hely a Kürt-Mádi ügyfélszolgálati irodán. Jelentkeztem, és valamiért megszavaztak engem. Ez egy teljes rejtély egyébként, hogy minden tapasztalat nélkül, 23 éves kezdőként így bevállalt a Menhely Alapítvány, gratulálok nekik! Én tőlük tanultam mindent, attól a tizenhárom embertől, aki akkor a kollegám volt, és a közvetlen stábot alkották, a csapatot, amiben dolgoztam. A Menhely már akkor hangsúlyt fektetett a betanulásra, volt egy két és fél hónapos betanítási folyamat. Föl volt ez teljesen építve, meddig ülsz, meddig figyelsz, mikor van egy intenzív tanítási időszak, megint figyelsz, már kérdezhetsz, ott maradsz délutánonként, és egyesével végigvettük az ügyeket. És akkor volt egy pont, hogy már beülhettem, de még ült mellettem valaki. És egyszer csak megszavazta a team, hogy már dolgozhatsz egyedül. Ez így ment, nagyon-nagyon ki volt találva!

Breitner Pétert egy véletlen, ám a további pályáját meghatározó találkozás sodorta a Menhelyhez:

1992 nyarán kerültem ide, teljesen véletlenül. Gyerekeket táboroztattam Zánkán, ahol a Virág Tamással találkoztunk a strandon, és valahogy összeismerkedtünk. Ő mesélt először arról, hogy vannak hajléktalanok és szociális munkások. Kérdezte, hogy nekem volna-e kedvem ilyenhez. S mondtam, miért pont ne ilyenhez lenne kedvem. 21 éves voltam, egy lézengő ritter... Nagyon-nagyon új volt a munka, és elképesztő befogadó a közeg. Olyanra nem emlékszem, hogy különösebben alkalmazkodnom kellett volna. Bényei Zoli, Benyus volt az első mentorom, ő tanított be. A Dózsán volt az ügyfélszolgálatunk. Jöttek is nagy tömegben az emberek, akár kétszázan is egy nap.

Szikszai Zsuzsának nem volt sok ideje rágódni azon, hogyan is csapjon bele:

Úgy kezdődött, hogy az itteni kolléganőm, réges-régi barátnőm, Szőke Erika fia és az én fiam egy iskolába jártak. Éppen munkanélküli-ellátáson voltam,

amikor egy nap vittük a gyerekeket reggel az iskolába, Erika odafordult hozzám: „Tudnál jönni pánikszerűen dolgozni a Dózsa György útra, oda, ahol én dolgozom?” Kérdeztem, mit jelent az, hogy „pánikszerűen”. „Hogy holnap reggel kezdenél.” Hát, ennyi információm volt. Erika elmondta ugyan, hogy hajléktanoknak fogunk segíteni, de a részletekről semmit nem tudtam. Négy-öt szociális munkás dolgozott ott akkoriban, és én hozzájuk csatlakoztam. Mindössze egy picike íróasztalunk volt, meg egy kartonozós dobozunk... Mi készítettük elő a szükséges papírokat a szociális munkásoknak. Kezdetben adminisztrátornak hívtak bennünket, aztán „fölfejlődtünk” szociális asszisztenssé.

Köszönöm, Uram!

Didergőnek teát.
Kérelmezőnek pecsétet.
Bizonytalannak információt.
Éhesnek vacsorát.
Kérdezőnek tanácsot.
Panaszkodónak figyelmet.
Félnéknek bizalmat.
Csalódottnak együttérzést.
Felháborodónak megértést.
Fürdőnek törülközőt.
Alvónak takarót.
Pacsirtának ébresztőt.
Közvetlennek viccet.
Netezőnek jelszót.
Köszönöm, Uram!

„A munkánk lényege, hogy megpróbáljuk csökkenteni a kiszolgáltatottságot” Beszélgetés Krajcsovics Balázssal

Hogyan kerültél az alapítványhoz?

Az első találkozásom a Menhely Alapítvánnyal a kilencvenes évek második felére nyúlik vissza. Egy bulin nagyon jó barátságba kerültem egy fiúval, egyikünk sem volt józan, és kiderült, hogy a Menhelynél dolgozik. Mi akkor a kulturális vákuumba került underground képviselői voltunk. Szépen beilleszkedett ebbe a képbe az, hogy ez a srác olyan munkahelyen dolgozik, ami a SZETA-ból nőtte ki magát. Ez akkor nekem nagyon-nagyon tetszett. Odafigyelt arra, amit mondok, érdekeltem, és ez nekem nagyon jó volt, mert akkor nem az volt a megszokott, hogy bemegyünk a Tilos az Á-ba, és ott hú, de nagyon odafigyelünk egymásra. Van-e speed, mennyiért adod, rúgjunk be, tépjünk be, körülbelül ennyi volt minden kommunikáció.

Mi volt ez a kulturális vákuum?

Leginkább az, hogy kimentek az oroszok, és már nem volt nagyon mi ellen lázadni. Szerintem abban a közegben ez egy vákuumot csinált, de ezt nem tudtuk akkor. Örültünk, mint majom a farkának...

Elég messziről indultál...

Az említett odafigyelős benyomásokon túl, fontos elmondani, hogy voltam rehabilitációs kezelésen kábítószer-függőség miatt. Láttam akkor azt, milyen jó, amikor nekem segítenek, és rájöttem, hogy én is milyen jól tudok segíteni. Ezért, amikor a rehabról kijöttem, és munkát kellett keresnem, a mozgássérültek intézetébe mentem el ápolónak. Másfél évig ott dolgoztam, és azalatt a másfél év alatt csupa olyan visszajelzést kaptam azoktól az emberektől, akiknek segítettem, hogy ezt nagyon jól csinálom. Az akkori feleségem mondta, ha ezt ennyire jól tudom csinálni, és ennyire élvezem, akkor tanuljam meg. Így kerültem főiskolára, így végeztem el a szociális munka szakon az alapképzést, majd a mesterképzést. Azután tapasztalati szakértőként drogosokkal foglalkoztam, és egy idő után nagyon elegendem lett az ügyfelekből, meg ebből az egész betegségtudatból és betegségkultúrából. Nagyon szerettem volna egy

íróasztalt reggel nyolctól délután négyig. A családi helyzetemnek sem tett jót, hogy sosem vagyok otthon. Megtudtam, hogy van egy minisztériumi háttérintézmény, jelentkeztem és felvételt nyertem. És ott a hivatali közegben teljesen elvesztettem a talajt a lábam alól. Nagyon rosszul éreztem magam, nem tudtam alkalmazkodni. Ott kutatók voltak, tudósok, én meg embereken tudtam volna segíteni, de hát ott ilyen nem volt. Akkor elkezdtem terjeszteni, hogy bárhova, bármikor elmegyek, csak lehessen ügyfelezni. Megkaptam a Kürt utcai irodavezető Sass Lajos telefonszámát, Lajos pedig nagyon meg volt lepődve, hogy honnan tudok arról, hogy munkatársat keresnek. Én meg nem tudtam, miért van ettől ennyire meglepődve, és jóval később jöttem rá, hogy én egy olyan helyre kerültem, ahol gyakorlatilag kihalásos alapon történik az üresedés, tehát borzasztóan nehéz bekerülni segítőnek a Menhely Alapítvány Kürt utcai intézményébe.

Miért ennyire nehéz bekerülni? Annyira jó a munka, annyira jól fizet, annyira jó a csapat, esetleg annyira jó hírű... vagy mitől?

Nem feltétlenül racionális vektorok ezek. Azt nézik, mit tudsz csinálni, mivel tudod megfogni az embereket. Nyilván nagyon nagy tűrőképesség kell ide, hogy ne veszítsem el azt a fajta viszonyulásomat az emberekhez, amit a főiskolán tanultam. Talán ezt látták, és bizony, ki voltam próbálva. Dolgoztam sokáig együtt kollégákkal, mint betanuló, és úgy tűnhetett nekik, hogy van egy kedvességem, nyitottságom a hajléktalan emberek felé. Szőke Erika, aki szociális asszisztensként dolgozott, volt a fő kritikusom, és azt mondta: „Te most jöttél. Inged, gatyád odaadnád ezeknek a szerencsétleneknek, és ezért nem tartatod be a szabályokat.” Szóval, valamiféle nagyon extra nyitottságot érzélhettek bennem.

Azt mondod, hogy van egy belső szellemiség, ami meghatározza, hogy ki illik bele, és ki nem a csapatba, ezt értem. De miért akarnak az emberek ide bejutni? Ez azt jelenti, hogy nagyon sokan akarnak és kevesen tudnak?

Én csak annyit mondtam, hogy nehéz ide bekerülni. Nem mondtam, hogy sokan akarnak. De ha van olyan elszánt, aki segítséssel akar foglalkozni, az, ha ide bekerül, megtapasztalhat valami olyasmit, ami nem engedi innen elmenni. Amikor idekerültem, s azt mondták ezek az emberek,

hogy oké, akkor te dolgozzál itt, akkor azt lehetett érezni, hogy én fontos vagyok ezeknek az embereknek. Annyira, hogy a szabadnapjaik kárára bejöttek azért, hogy engem betanítsanak. Tehát tíz héten keresztül egy ember a szabadnapjain foglalkozott azzal, hogy nekem megtanítsa azokat a dolgokat, amit a főiskolán sem, meg az egyetemen sem kellett megtanulnunk. Megtanítsák nekem, hogy nincsen elveszett ügy, minden ügynek utána kell menni, és akkor majd valami lesz. Erre mondom azt, hogy nehéz kikerülni innen. Ha azt forgatom a fejemben, hogy elmegyek máshova dolgozni, eszembe jut az, hogy mennyi energiát raktak belém ezek az emberek annak idején. Nyilván azért, mert látszott rajtam, hogy én is fogok ebbe energiákat beletenni.

Úgy érted, hogy olyan embereket találtál itt, akiknek a motiváltsága hasonló a sajátodhoz?

Rendkívül motivált emberek. Én korábban azt hittem, hogy a szociális szférában csak az úgynevezett felépülő közösségekben van ilyen energia, amikor egyre fontosabb a munka, egyre fontosabbak az ottani emberek. Hosszú időn keresztül egy ilyen felfelé mutató időszakom volt a rehabon. Egyre többet tudtam, és egyre jobban érdekelték az emberek. Azt tapasztaltam az egyetemi gyakorlataim során, hogy máshol képzetlen, türelmetlen és motiválatlan emberek dolgoznak. És nagyon féltem, hogy egy ilyen intézményben kényszerülök majd dolgozni. Nagyon örültem, hogy a Menhely Alapítvány egyáltalán nem ilyen. Körülbelül két éve dolgozhattam itt, amikor a magánéletem teljesen összeomlott. Szétment a házasságom, ott volt két gyerek, akiket kvázi otthagytam, és az akkori kapcsolataim közül a leginkább hozzáférhető a Kürt utca munkatársi köre volt. Szupervízió egyszer megkérdezte tőlem az egyik munkatársam, hogy mi van veled mostanában, mert aggódunk érted, és akkor mindent elmondtam. És nagyon-nagyon különböző, de nagyon egészséges viszonyulásuk volt a helyzetemhez. Azért, mert nagyon színes egyéniségek. Tehát nem volt kollektív fejszimogatás. Nem mondták, hogy majd nálunk kipihened magad, majd mi meggyógyítunk, majd mi helyreállítjuk a beteg lelkedet. Voltak, akik azt mondták, hogy neked most nagyon nehéz, támaszkodhatsz ránk, s mások pedig azt, hogy nézzél szembe azzal, amit elrontottál.

De mindenkinek volt valamilyen számodra értékelhető viszonyulása a magánéletedhez?

Mindenkinek volt viszonyulása. Volt olyan kolléga, aki soha az életben nem beszélt magáról a munkahelyi közegében, de még ő is nagyon értékes módon viszonyult hozzám. Nyilván bennem is van egy olyan defektus, hogy a tévészerelővel is eszmét cserélek az emésztésemről. Dolgoznom kell azon, hogy tartsak valamiféle távolságot... Szóval, a Kürt közege engem nagyon-nagyon sokszor megtartott. Ugyanakkor persze sokszor próbára is tette a stabilitásom.

Ez mit jelent?

Akár azt, hogy tényleg nagyon nehéz sorsokkal dolgozunk együtt. Egy egészen más szakmában dolgozó segítőember mondta nekem, hogy vannak olyan segítői munkák, ahol egy rinocérosz vastag bőrével és egy pillangó érzékenységgel kell rendelkezni. És ezt megvalósítani a mindennapokban nekem nehéz.

Említetted, mennyire motiváló hozzáállásként éled meg, hogy nincsenek elveszett ügyek. Hogy kell ezt érteni?

Van egy nagyon nagyfokú szakmai tudás, egy komoly önpallérozottság. Amikor megérkeztem ide, bennem ez képződött le. Tudtam, hogy kézikönyvet írnak a szociális szakmában dolgozók számára, és azt is, hogy különféle képzéseket tartanak. Láttam, hogy nem is engedhetik meg a kollégák maguknak, hogy ne legyenek naprakészek a jogszabályi háttérben.

Tehát szerinted a pallérozottság a klientúrát érintő szabályok, működések ismeretét fedi le.

Így van, a tudás, ami alapja annak, hogy az adott lehetőségeket felmérj, hogy lásd, ebben a helyzetben mit lehet mozdítani. És igen, azt gondolom, hogy ezt követi egy érzelmi bevonódás. Amikor azt látom, hogy a kolléga vöröslő fejjel olvas egy elutasított kérelmet, és hosszú órákon át töri a fejét azon, hogyan lehetne a leghatékonyabban megfellebbezni. Vagy amikor a sorozatosan nem korrektül eljáró hivatal esetében azon gondolkodik, rejtett kamerával hogyan lehetne bemenni... Ez egyfajta profizmus, elhivatottság, elköteleződés az ügy iránt, amit képviselünk.

Mert a munkánk lényege, hogy megpróbáljuk a kiszolgáltatottságot csökkenteni. Az írni, olvasni alig tudó, alulszocializált ember bemegy a hivatalba, az egy borzasztó stressz számára, és a hivatal gyakorlatilag azt csinál vele, amit akar. Ezt a fajta kiszolgáltatottságot csökkenteni akarom, információkkal látom el, ha úgy tetszik, felvértetem.

Milyen lenne a Menhely Alapítvány egy ideális világban?

Nem lenne, mert mindenkinek lenne otthona, mi nem kellenénk. Mi akkor dolgoznánk jól, ha nem kellenénk.

Mindenki tudna kapcsolódni mindenkihez? Nem kéne odaállni senki mellé majd?

Segítők kellene, de a Kürt utcai irodai munka okafogyottá válna, mert senki nem akarná az elesetteket lenyomni. Képviselő, bátorítás ezután is szükséges volna, de egy ideális világban az más szakma, például pszichológus, ápoló, mentálhigiénikus feladata, és nem szociális munkásé.

Mi lesz tíz év múlva?

Lehet, hogy a Föld se... De a Menhely profi intézmény lesz, sok apró lakással az ügyfeleknek, sok lakhatási projekttel. De azt hiszem, hogy az aktív éveimben én nem fogom már meglátni, amikor az utolsó hajléktalan ember beköltözik a lakásába. Személyes segítség, emberi kapcsolatok építése, karbantartása lesz a fő irány. Azonban a vektorok nem erre mutatnak, sem itthon, sem a világban. Mégis ebben látom a potenciált, nem az századik fellebbezés megírásában. A most futó miniprojektjeink már erről szólnak. A Menhely Alapítvány húszéves évfordulóján ez volt a szlogenünk: tömegellátás egyéni esetkezelésekkel. Csináljuk a tömegellátást, ami azt jelenti, hogy nem egyénre fókuszálunk, mindenkinek ugyanazt adjuk. Ha így folytatnánk, az a veszünk lenne.

Elismerés

Elöttem ül, úgy látom, unja már nagyon. Fészkelődik, ásít, átsandít a szomszéd íróasztalhoz, belehallgat az ott folyó párbeszédbe, mert az a másik hajléktalan, és a vele foglalkozó szociális érdekesebbnek bizonyul, mint ami nálam történik. Mert én csak írok-írok már vagy fél órája, néha kérdezek valamit, de a kérdésekre többnyire vállvonogatás a válasz, mintha azt mondaná: csináld, ha nincs jobb dolgod. Végre kiizzadom a fellebbezést, felolvasom, mielőtt aláíratnám, de erre se nagyon figyel. Aztán eltelik egy hónap, szokásos csütörtöki ügyelet, hívom a következő ügyfelet, látom, az emberem az. Be nem jön, az ajtóban megáll, kezében tábla csoki. „Ezt magának hoztam. Elfogadták a fellebbezést, megkaptam a nyugdíjat. Tudja, én azt az életben nem tudtam volna összehozni, amit akkor maga megírt. Meg vagyok elégedve.”

Civilség és identitás

Alapítványunk civil szervezet, amely a mindenkori politikai kormányzattól függetlenül, önkéntes alapon, a közjó javára működik. Az egyik első olyan szervezet voltunk, mely a fedél nélkül lévő, hajléktalan, otthontalan emberek helyzetének megváltoztatása érdekében jött létre, ezért szellemiségünkhöz hozzátartozik egyfajta pionír szerep a rendszerváltás körüli szociális szféra hőskorszakából, amikor is a munkatársak ötletei és gyakorlatai váltak etalonná. Fontosnak tartjuk az otthontalan helyzetbe kerültek érdekeinek kifejezését és védelmét is, de még inkább az ilyen helyzetek lehetőségének megelőzését, sőt szerepet vállalunk a hajléktalanellátó társszervezetek tevékenységének szakmai koordinálásában is. Munkánkat a kezdetektől fogva közösen vallott értékekre, egymás és a tőlünk segítséget kérők teljes elfogadására alapoztuk. Hisszük, hogy kizárólag ez az attitűd képes ellensúlyozni azt a sok nehézséget, amivel szembe kell nézni a lakhatás elvesztésével járó helyzetek megoldásában, kezelésében. Hiszen nap mint nap megjelenik a tehetetlenség a segítők oldaláról is, azonban az önállóság mégis energiát ad arra, hogy leleményes kezdeményezések jöjjenek létre. A kreativitás és nem utolsósorban a szabadság, amely önállósággal és felelősségvállalással jár együtt, tartja meg az itt dolgozó kollégákat. Nálunk igazán nagyot lehet alkotni!

A most következő fejezetben mindenki máshogy fogalmazta meg ezeknek az alapértékeknek a felismerését, de mintha minden megszólaló ugyanarról beszélne: arról, hogy miképpen lettünk és vagyunk egy csapat.

***Gombai Gellért** szavaiból kihallatszik, hogy a negatív közmegítélés ellenére miért vonzó mégis nálunk dolgozni:*

Amíg itt dolgoztam, nagyon büszke voltam arra, hogy menhelyes vagyok. Ha társaságban szóba került, bátran mondtam, hogy én a Menhely Alapítványnál dolgozom, szociális munkás vagyok. A közgondolkodásban a szociális munka nem feltétlenül megbecsült tevékenység, de amikor a közvetlen környezetemben erről meséltem, nagyon megbecsült embernek éreztem magam. Az emberek itták a sztorikat, amikor arról meséltem, hogy mik történnék nálunk.

Hogy miben volt más a munka a Menhelynél? Itt, a Vajda fapadon fontosnak éreztük, hogy mindig tudjunk beszélgetni mindenkivel, és egyéniségekként, ne pedig egy legyőzendő, leküzdendő masszaként álljanak velünk szemben az emberek esténként a kapuban. Számon tartottuk, kivel mi történt tegnap és tegnapelőtt, észrevettük, ha valakinek megváltozott a kedve. Lehet, hogy az is Menhely vagy Vajda specialitás, hogy követtük az ügyfeleink életét, igyekeztünk megismerni őket, az életüket, a történetüket. Ezek ismeretében könnyebb volt a kommunikáció és a közös munka is velük.

A Menhely az a szervezet, amely szerintem a megalakulása óta nem változott sem értékrendben, sem hozzáállásban, sem szakértelemben. Változatlanul hozza azt a szakmai tudást, ami a '90-es években kialakult. Olyan, mint egy nagy hajó. Iszonyatosan stabil, de nehezen fordul. Megalakulása óta biztos értékrenddel rendelkezik, igényes szakmai hozzáállással működik, csak a közeg változik, ami különösen mostanában nem mindig ideális. Sem a közhangulat, sem a politikai környezet nem az, és a hajléktalanok társadalmi szinten történő elfogadása sem áll túl jól. Az alapítvány ennek ellenére stabil. Egészen biztos, hogy ez nem egy olyan hánykolódó szervezet, amely rövid távú kis célokért dolgozik, és ezeknek a hosszú távú elképzeléseit, terveit is alárendeli. A Menhelynél nem érdekek, hanem értékek mentén folyik a munka. És ezek mindenféle politikai és társadalmi közegtől független, stabil értékek.

Fialla Marianna az egyéni felelősségvállalás felszabadító erejére fókuszál:
Nekem nagyon jó volt a Menhelyhez kerülni, mert előtte önállóságot megkövetelő munkám volt, de nem volt hozzá partnerem, és mindig jöttek felülről a meg nem nevezhető elvárások vagy abszurd írásos utasítások. Itt, az alapítványnál szerencsésen találkozott a horizontális kapcsolat és a saját felelősség, ezt én nagyon élvezem. Megbíznak bennem, vállalhatok felelősséget. Előtte évente változtattam munkahelyet. Innen egy év után nem akartak kirúgni, én meg nem akartam elmenni.

Az emberek tisztelete és a közös döntéshozás azóta is megmaradt. A fő cél, hogy az emberek kijussanak a hajléktalanságból. Úgy látom, ezek a célok olykor elhalványultak, vagy másodlagossá váltak, például amikor az állami finanszírozású feladatok kerültek túlsúlyba. Ilyen a „klasszikus” melegedő, az ételosztás, az irodai szolgáltatások. Ezek mind kevesebb egyéni gon-

dozást tettek lehetővé. Talán mostanra került harmóniába újra a kétféle szolgálat: a tömegek kiszolgálása és az egyéni gondozás.

Gombai Balázsban mély nyomokat hagyott a csapat épülése, nemkülönben az az intim, otthonos hangulat, amely munkahelyén, a Vajdán fogadta: Az alapítványnál nagyon jó volt a közösség, és nagyon könnyű volt beilleszkedni. Jól éreztem magam, és nagyon szép emlékeim vannak erről a korszakról, főleg az első feléről. Nem volt nagy a fluktuáció, stabil volt a csapat, éveken keresztül nagyjából ugyanazokkal a tapasztalt, profi kollégákkal dolgoztam együtt. Alapvetően én nem vagyok olyan, aki nem tud határt vonni a munka és a magánélet között, nem viszem haza a munkámat, de annyiban mégis bevonó volt számomra ez a közeg, hogy a kollégákkal a szabadidőnkben is sokat töltöttünk együtt. Megünnepeltünk évfordulókat, születésnapot, voltunk egymás esküvőjén, nyaraltunk együtt Horvátországban. Szerettünk kocsmázni járni és beszélgetni egymással. Ezekre mindig találtunk alkalmat, mert igényünk volt rá. Ilyen módon bevonó volt a közeg. Ilyenkor nem feltétlenül a munkáról beszéltünk, bár visszagondolva, amikor összejöttünk, sokszor volt szó a munkáról is, főleg a tragikus vagy komikus helyzeteket beszéltük végig. Ez is része volt a feldolgozásnak.

Mai napig jó visszaemlékezni erre az időszakra, laza, nagyon rugalmas és egymást segítő kör volt ez akkoriban. Aztán a csapat, amibe az elején bekerültem, lassan felbomlott. Felnőttünk, és a családiasság már otthon várt bennünket. Sajnos az anyagiak is nagy szerepet játszottak ebben: amikor elkezdtem ezt a munkát, akkor a szociális munkás fizetés nem volt annyira rossz, de az évek során nem emelkedett. Ez egy idő után nem volt tartható olyanoknak, akik családosak lettek, emiatt aztán többen külföldre mentek.

Az én időm első felében a Vajda is egy nagyon nyugodt, bensőséges intézmény volt. Úgy hívtam, hogy a „görög nyaralósziget”, mivel kék-fehér festésű volt a belső udvar, kék ajtók, fehérre meszelt falak, és ez Görögországot idézte fel. Emlékszem, mikor hajnali fél 5-kor kiengedtem a munkába menő első csapatot az éjszakai szállásról, és körbenéztem a napfelkeltében, kicsit olyan érzésem támadt, mintha egy görögországi szállodában lennék. Sajnos a sok rács és kerítés, ami a nappali melegező miatt került az épületbe, és a nappali melegezős működés ezt teljesen megváltoztatta.

A munkatársaim nagyon profik voltak, ők szociális munkásnak is tanultak. A gondozásról, esetkezelésről, segítői kommunikációról, konfliktus-

tuskezelésről, ügyintézésről, a hivatalokkal való kommunikációról sokat tanulhattam tőlük. Sokat segítettek abban, hogyan kell elintézni a hajléktalanok ügyes-bajos ügyeit: papírok beszerzését, segélyhez juttatást, nyugdíj visszaszerzését. Jó csapat voltunk, tudtunk egymásra számítani. De ott voltak a többiek, a gazdaságisok, a nővérek, a takarítók. A kollégáim mind többek voltak pusztán a munkájuknál. Jellemzően teljesebb és emberibb módon kapcsolódtunk egy csapattá, mint más munkahelyeimen. Mindenki segítette a másik munkáját, amivel csak tudta, messze a kötelezőn túl is.

Nagyon sokat köszönhetek a Menhelynek, mert a rugalmasságával és a lehetőségeivel tudtam továbblépni a jelenlegi szakmám felé. Pszichológus szerettem volna lenni eredetileg is, és sokat segítettek ebben a Vajdán eltöltött évek, az esetmegbeszélések, szupervíziók, a megismert élettörténetek. Az életútinterjúk, a segítő beszélgetések is jó alapot adtak a későbbi munkámhoz.

***Bazsa Tibor Zsolt** emlékében az első csapatépítő kirándulás él máig meghatározó élményként:*

Élénken emlékszem arra a mámorító érzésre, amely elöntött mindnyájunkat, amikor hajnalban, az erdei fenyők között, egy kölcsönkapott, rozoga mikrobusszal megtett hosszú éjszakai út vége felé, egy utolsó emelkedő után végre felbukkant az Adria opáltükre. Immár karnyújtásnyira kerültünk célunkhoz, Rab szigetéhez, ahová ezt a 2001. júliusi, testületi kirándulást terveztük mi, a Vajda3 egység akkori tagjai. Volt közöttünk, aki évtizednyi kényszerű kihagyás után, boldog gyerekkora helyszínére, az egykori Jugoszlávia idillikus tengerpartjára kívánt visszatérni ezzel az úttal. Többen, életükben először készültek átélni a tenger élményét. Horvátországban én sem jártam addig. Előző év novembere óta voltam a Vajda vezetője, és ennek a háromnapos csapatépítő kirándulásnak a megszervezésére és levezénylésére örömmel vállalkoztam. Sikerült teljesítenünk a tervet, jókora csobbanásokkal, úszóversenyekkel, hajótúrával. A feledhetetlen éttermi lakomák, a datolyapálmák alatti sörözések, a gondtalan kikapcsolódás, mind megadatott akkor nekünk. A következő években is szerveztünk még országhatárokon átívelő remek team-kirándulásokat, azután már szűkösebb és nehezebb idők jöttek, a közös kiruccanások elmaradoztak, mára már az emlékek is elhalványult. Számomra mégis ez a legelső, a Rab szigeti marad a legemlékezetesebb. Azon belül is az a perc, ahogyan ott fenn a karszt egyik utolsó gerincén, a fárasztó

és kalandos éjszakai utazást követően, a reggeli fényben, a mikrobuszból kiszállva, hangos boldogsággal lessük, üdvözöljük a tengert. Ami akkor már nagyon várt minket... Köszönet kollégáimnak a feledhetetlen pillanatokért.

Vajdovics Viktória is az összetartozás elementáris élményét emeli ki, de szavaiból kihallatszik egyfajta illúzióvesztés is a külső tényezők változása miatt: Először nagyon szorongtam a Menhelynél, mert furá volt, hogy nincs klaszszikus hierarchia, más a szellemiség, szabadabb, kötetlenebb, mint máshol. Dönthetek a munkámról, nem mások mondják meg, mit kell csinálnom, ilyet korábban nem tapasztaltam. De ez nem csak felszabadított, hanem gyakran nyomasztott is. Évek kellettek, hogy ez elrendeződjön bennem, fel tudjak oldódni, de ebben segített, hogy a közösség összetartó volt, hetente mentünk billiárdozni, kocsμάzni, mindenkit ismertünk.

Azóta a civilségünk elmúlt, vagy inkább elvették tőlünk... Korlátozva lett a szabadságunk, ezt nagyon sajnálom. Nemcsak a pénz miatt, hanem mert a szabályozás erősödött, miközben a társadalom is változott, kevésbé érzékenyek, toleránsak az emberek. Mi mindig a kivezető utak megtalálásán dolgoztunk, és úgy tűnik, ez az út egyre keskenyebb.

Kepe Róbert is úgy látja, hogy a közös civil identitás szerencsére még nem fakult meg:

A Menhelynél nagyon jó arcok gyűltek össze az elején. Volt egy erős szellemi vonulat a hajléktalanellátásban, a Solt Ottilia, Pik Katalin, Mezei György, Győri Péter nevekhez köthető vonal. És nagyjából a Menhely, a Hajszál, a Twist, ezek a szervezetek nagyon erős szövetségesek voltak már akkor is. Az, ahogy a hajléktalan emberekről gondolkodott ez a vonulat, és ahogy a hajléktalan emberekkel bánt, az alapvetően más volt. Emberségesebb, humánusabb volt, mint általában.

Szerintem az esetmegbeszélő csoport különböztette meg ezeket a szervezeteket a többi szervezettől. Ez volt az a nagyon gyorsan megtalált, erős vívmány, amitől ezek a szervezetek nagyon eredményesen tudtak az emberekkel bánni. Lassan persze a többi szervezetenél is „divattá” vált, de náluk volt jelen már az alapítástól. Nagyon jó szellemi műhelyek voltak szerintem, nagyon sok jó arccal. Nem volt kérdés, hogy a hajléktalanellátásban milyen szervezethez menjen az ember, mert ez a három volt, ami szóba jött. Nagy presztízsük volt.

A Menhely sajátos helye annak is köszönhető, hogy úttörő szerepet tölt be, egy csomó dolgot itt csináltak először, például a hajléktalanigazolványt, vagy az ügyfélszolgálati irodát. Utóbbi miatt a 2000-es évek elejéig egyik hajléktalanszállón sem működött szociális ügyintézés, mert ha valakinek nyugdíjat kellett intézni, akkor azt küldték a Menhelyhez: a Kürtbe vagy a Mádiba. De amit megtanultunk, azt tovább akartuk adni. Először talán a BMSZKI kért tőlünk képzést a kollégái számára, és ez azóta is működik. Persze ez a helyes, civilek vagyunk, azért csináljuk a dolgot, hogy mindenkinek jobb legyen. Mi voltunk azok is, akik első ízben regisztráltunk hajléktalan embert a hajléktalanok országos konferenciájára, és az is nagyon fontos, hogy van már egy olyan otthontalan alkalmazottunk, akinek kulcsa van a nappali melegedőhöz. Ez nekünk óriási mérföldkő! Minden olyan tevékenység, amit elindítottunk, és aztán kifutotta magát, büszkeséget tud okozni.

Mint a Fedél Nélkül koordinátora, azt tartom a hivatásomnak, hogy egy olyan országban élhessünk, ahol a hajléktalanság nem egy szitokszó, ahol van összefogás, ahol vannak jól működő programok, ahol nem válik kilátástalanná egy hajléktalan ember élete, és úgy általában a lecsúszott emberek élete. Én azért vagyok a Menhelynél, mert a civil szférában tudom csak elképzelni magamat, és itt találok olyan táptalajt, ahol valóban lehet dolgozni, nemcsak hajléktalan embereket tárolni, nemcsak mondvacsinált pályázatokkal egyéni vállalkozókat gazdagítani. Nagyon élvezem a Menhely becsületes, nyílt légkörét, és azt gondolom, hogy a Menhely pénzügyi szempontból is példamutató működésű szervezet.

***Mersich Ágota** is a szabadságról és az egymás iránti felelősségvállalásról beszél, viszont úgy látja, hogy a munkánk értékelésében még van hová fejlődünk:*

Nekem a menhelyes identitás azt jelenti, hogy amikor látom, hogy kint van a buszokon a Menhely logója, akkor büszke vagyok rá, hogy ott dolgozom. Meg amikor a vidéki rokonok mondják, hogy hallották a Menhely Alapítvány szóvivőjét a Kossuth Rádióban beszélni, akkor ők is büszkék arra, hogy én ott dolgozok.

Sok mindent nagyon szerettem a menhelyes munkámban, a vajdás időszakot imádtam, barátaim is lettek a vajdás teamből, de a többi menhelyes teamből is. Szerintem nagyon jó, egymást segítő munkakapcsolataink voltak, és sokat tanultam az ottani, tapasztaltabb kollégáktól, ami különösen fontos

volt, mert nekem ez volt a hajléktalanellátásban szerzett első élményem. Ahogy mi munkálkodtunk a Vajdán, én azt máig nagyon-nagyon komoly, első osztályú szakmai munkának tekintem, elképesztően sokat tanultam ott. A legviccesebb, hogy azért mentem főiskolára, hogy megtanuljam azokat a dolgokat, amit aztán végül a Vajdán tanultam meg. Sőt, amikor utána elmentem a Léthatáron Alapítványhoz dolgozni, oda is vittem egy kis menhelyes identitást, szakmaiságot a teambe.

Nagyon-nagyon jó volt az első időszak! Nagyon szerettem, hogy irdatlan nagy szabadság, rugalmasság volt a munkában, a beosztásban. A Menhelynél elfogadott, hogy az emberek több állásban dolgoznak, mert alacsony a szociális bér, és ebben nem gátolja őket a vezető. A helyettesítések terén sem volt soha gond, és abból sem voltak soha viták, hogy melyik ünnepen ki ügyel, ezt a dolgozók egymás között el tudták intézni. Nem kellett a vezetőnek közbelépni hasonló, egyszerű technikai kérdéseknél sem, ami szerintem nagyon ritka jelenség. Ezzel együtt, néha vannak dolgok, amikbe a vezetőknek bele kellene állni, belelépni kollégákkal szemben. Nincsen minőségbiztosítás beépítve a rendszerbe, tehát elhisszük egymásnak, hogy mindenki jól dolgozik, de hát ez nem feltétlenül van mindig így. Vannak a „nemszeretem” feladatok, amit inkább elfelejt, nem csinál meg az ember, de hosszú távon fárasztó egymás után úgy dolgozni, hogy rendet kell rakni. Szerintem ez vezetői kompetencia, ami azért helyenként hiányzik.

A Menhelynél, ha van valakinek egy jó ötlete, amit meg szeretne csinálni, abban szerintem sok támogatást kap. Több olyan program van, amely valakinek a kreatív gondolataiból, ötleteiből indult ki, azután működő, akár máig működő projektek lettek. Más helyeken, ahol dolgoztam, nem volt meg az emberekben ez az újjáépítési vágy, tenni akarás. Ez biztos, hogy onnan jön, hogy maga az alapítvány, a vezetőség is folyamatos gondolkodásban van, hogy hogyan lehet másképp. Számomra ez is az identitás része.

Menhelyes érték az emberekhez való figyelemmel odafordulás is, és az, hogy mindig adunk újabb esélyt. Ahogy kolléganőm csinálta például éveken keresztül, amikor ugyanazt az embert, ugyanabban a rossz állapotban hurcoltuk be a Vajdára az utcáról, és ő nem adta fel, ugyanazzal a nyitottsággal fogadta. Szerintem ez meghatározó a Menhelynél. Bár azt is gondolom, hogy ez kopik kifelé, sőt néha az az érzésem, hogy a szakmából is egy kicsit. Kevésbé kihívásnak, inkább terhesnek érezzük ezeket a nehéz eseteket. Persze ez azért is lehet, mert egyre több nehéz eset van.

A '90-es évek végén, amikor én ebbe belecsöppentem, szakmai együttműködésben – több szervezetet összehozni, komolyan tárgyalni, folyamatosan összefogni a dolgokat – nagyon-nagyon tevékeny volt a Menhely. Azt nem tudom, hogy mi miatt, de szerintem ez most már nincs meg annyira. Ezt jó dolognak tartottam, mert azt gondolom, hogy nem lehet ezt a problémakört, ezt az egész hajléktalanellátást csak egy-egy civil vagy más szervezet révén működtetni. Pedig ahhoz, hogy tényleg távolabbra hasson a szavunk, egységben kéne kiállni.

Kovács Ivetta szerint legnagyobb értékünk, hogy egy közös műhely vagyunk: Hogy mit jelent számomra a Menhely? Számomra az alma mater, ahol az ember felnő, és megtanul mindent az életről meg a szakmájáról. Elsősorban itt tanultam a szakmát, emellett a Menhely egy családot is jelent számomra. Még mindig nagyon sok barátom van innen, és nagyon sok személyes, jó kapcsolatom.

Amikor 2002-ben elkezdtem a Menhelynél dolgozni, igazán jó volt a rugalmas munkavégzés. Arra adtunk választ, amire az ügyfelek részéről igény merült fel. Persze meg volt mondva, hogy melyik intézményben nagyjából milyen munka folyjon, de arra emlékszem, hogy bejöttek egy problémával, és mi arra valahogyan összehoztunk egy megoldást. Ez azért kopott abban a 15 évben, amíg ott voltam. Nem hiszem, hogy ez elsősorban rajtunk múlott volna, hanem a külső körülményeken: egyre szigorúbb lett minden szabály, és egyre szorult a hurok körülöttünk is anyagilag, meg minden szempontból, mint minden civil szervezet körül. A korai időkben azt láttam, hogy megvolt még az a rugalmasság, hogy mi találhattuk ki az egészet. Sőt, akik 1990-ben kezdték, még inkább azt mondják, hogy ők találhatták ki, hogy milyen legyen Magyarországon a hajléktalanellátás. Ebből még 2002-ben is nagyon sok megvolt.

Most a Menhely legnagyobb erősségének azt gondolom, hogy nagyon komoly szakmai gondolkodás folyik a hajléktalanellátásról, és a szociális munkáról általában is. Én több szervezetet láttam már kívül-belül, időnként a Menhely mellett is dolgoztam másfelé, most is máshol dolgozom, de máshol nincs ez a fajta nagyon szabad, sok helyről táplálkozó szakmai gondolkodás. A Menhelynek minden porcikája olyan, mint egy módszertani műhely. Ez a legnagyobb értéke, ezt még megőrizte a Menhely Alapítvány.

Amikor én bekerültem, nem volt szakmai végzettségem, „belső neve-

lésben” lettem először szociális munkás. Szerintem sokan voltunk akkor így, és ez még mindig tartja magát, nem feltétlenül várja el az alapítvány, hogy valakinek legyen szakirányú végzettsége. Én azért közben jártam egyetemre, és ott is sok mindent meg lehet tanulni, ezért szerintem igenis fontosak a végzettségi előírások. Egy kicsit hiányolom a Menhelyből, hogy saját maga is képezze a munkatársakat, vagy tegyen hangsúlyt arra, hogy képződjenek, fejlődjenek a beosztottjai. Van egy nagyon komoly szakmai párbeszéd, de azt, hogy te elvégzel-e hozzá mondjuk egy interjútechnika tanfolyamot vagy bármit, az teljes mértékben rád van bízva. Anyagilag sem nagyon van támogatva. Szerintem ez egy gyengeség, nekem ez elvárás lenne. Valaki biztos azt fogja mondani, éppen az a legnagyobb erőssége, hogy nem foglalkozunk a végzettségi papírokkal, de hát mindenki máshogy látja a dolgokat.

Hogy milyennek látják a Menhelyt mások? Nem hiszem, hogy az ügyfelek nagy különbségeket látnának aközött, melyik melegedőbe mennek be vagy melyik éjjeli menedékhelyre, bár biztosan vannak, aki jobban kedvelik valamiért mondjuk a Vajdát, mint valamelyik másik intézményt, de nekik egyszerűen egy szolgáltatás vagyunk. A kívülállók, szakmai képviselők, szakpolitikusok pedig valószínűleg egy nagyon liberális, nagyon civil, néhol rendbontó kis rebellis szervezetet látnak a Menhelyben, ami mindig nyüzsgő, mindenhol ott van, kicsi ugyan, de mégis nagyon nagy a hangja, és nagy befolyással bír.

***Dudás Krisztián** arról beszél, hogy a szabad kreativitás miképpen emelkedik felül a napi problémákon:*

A Menhelyhez kerülve szédítően izgalmasan mást, emberit, hasznosat és értékeset csináltam a korábbi munkámhoz képest, akkora svungot adott a váltás. Olyannyira elementáris volt az élmény, hogy végre valami értelmeset, hasznosat és jót cselekszem, a világot jobbra teszem, amit semelyik korábbi munkahelyemen nem tapasztaltam.

A Sarokház programban személyre szabott, intenzív támogatást nyújtottunk lakhatással és egyéb támogatásokkal. Számomra a legfontosabb eleme a programnak a személyesség volt. Mi a kliensekkel tegeződtünk, tudták a privát telefonszámunkat, hívhattak nyugodtan. Ha kellett, akár éjszaka közepén is autóba ültünk. Számíthattak ránk. Beültettük a saját (a család által is használt) autóinkba, mertünk beszélni magunkról

is, nemcsak őket faggattuk. Tudták, mi hiszünk bennük. Hittük, hogy ki tudnak lábalni a nyomorult helyzetükből. Tudnak egyről a kettőre lépni. Emberszámba vettük őket. Közösen főztünk, kirándultunk, utaztunk, állást kerestünk, tapasztalatokat beszéltünk meg, értékeltünk. Rengeteg időt szántunk rájuk. Szárnyalhattunk, nem béklyóztak az addig megszokott szakmai keretek. A kliensekkel való közvetlen viszonyunkat, kommunikációnkat nagyon jó élményként éltem meg.

Amikor elkezdtük ezt a merőben új programot, nem tudtuk előre, mibe ugrunk bele, csak hittünk benne. És izgalmas volt egy teljesen új dolgot kipróbálni, összerakni. Számítottam arra, hogy rengeteg időt vesz el ez a munka, és arra is, hogy nem a klasszikus nyolcórás munkaidőben kell dolgoznom. Valóban nagyon kevés szabadidőnk volt, ezt leginkább a projekt vége felé engedték meg magunknak. Szerencsére a programban dolgozók egyúttal a barátaim is voltak, vagy időközben azzá váltak, és a velük való rengeteg beszélgetésnek is köszönhető, hogy klienseink problémáit, a nehéz sorsokat nem kellett hazacipelnem.

*Végezetül **Primuszné Sára Réka** jól összefoglalja, hogy a sokféleségből miképpen lesz egység:*

Az egyik legfontosabb értéke a Menhelynek, hogy az alulról jövő kezdeményezéseket, a belülről fakadó innovációkat támogatja. Ha mesélek az alapítványról bárhol, az organikus épülés az egyik fontos dolog, amit elmondok. Azt gondolom, hogy a Menhely elég jó volt ebben mindig, és maradt is az, ilyen szempontból állandó.

A Menhelynél két-háromévente találunk ki és hajtunk végre egy-egy olyan nagyobb programot, ami szakmailag nagy lépés, nagy fejlődés. Ennek a fajta működésnek az a záloga, hogy nem egy felső parancsrendszer működik, hogy valaki megmondja, mit kell csinálni, hanem vannak irányvonalak, amin belül mindenki bele tudja vinni a saját kreativitását. Az adja meg az értékét ezeknek a programoknak, hogy a program vezetője és a csapattagok valami újat akarnak kipróbálni. Erre megvan a tervük, erre a tervre találnak forrást, és nincsenek akadályoztatva abban, hogy ezek az egyéni ambíciók alapítványi szintű ambíciókká váljanak. És ez jó!

Az egész magyar civil szektor, így a Menhely is úgy működik, hogy folyamatos túlélési kényszerben zajlanak a mindennapok. Ilyen szempontból nem különlegesebb a Menhely, mint bármelyik más szervezet, sőt azt gon-

dolom, hogy bizonyos témákban biztos, hogy lehetne nálunk jobb példákat találni. Nem vagyunk „mamutszervezet” országos hálózattal és országos irányítással, de nem is kicsi szervezet, hanem pont a közép méret, és itt kell a legnagyobb elhivatottság ahhoz, hogy biztonságosan működjünk. Ha csak önkéntesek dolgoznak valahol, addig mondhatjuk, hogy nagyon sajnálom, de holnap már valamilyen okból ezt az ügyet nem tudjuk tovább vinni. De ezt akkor már nem mondhatjuk, ha olyan intézményrendszert alakítunk ki, és olyan működési formát, hogy ott kell lenni minden nap egy szolgáltatás miatt, amit igénybe vesznek az emberek.

Hogy mire vagyok büszke? Egyrészt az állandóságra, hogy régóta létezőnk, másrészt az innovációs készségünkre szervezeti és munkatársi szinten, és a társadalmi érzékenyítés terén is. 2007-2008 környékén fontossá vált, hogy beszéljünk magunkról, és az érintettek is beszéljenek magukról. Keresni kellett egy közvetlenebb kapcsolatot a társadalommal. Ahelyett, hogy kiírjuk a honlapra, hogy mit csinálunk, vagy írunk egy beszámolót, és elvárjuk, hogy elolvassák, ennél sokkal praktikusabb, ha mi, szociális munkások, illetve maguk az érintettek is beszélnek magukról. Sok kreatív ötlet említhető ehhez kapcsolódva, például a városi séta, ami ugyan nem egyedülálló, mert Európában több helyen vannak tematikus, vezetett séták. Ettől függetlenül az a módszer, amit kidolgoztunk, olyan szempontból egyedülálló, hogy a városi séta egyik túravezetője maga is érintett, aki a saját életét, problémáit, kivezető útjait meséli el, másikuk egy szociális munkás, aki a hajléktalanellátó rendszert képviseli, és szakmai témákban tud felkészülten válaszolni. A párbeszéd, az érzékenyítés igénye mindig is benne volt a kommunikációkban, és ennek megjelenítését találtuk ki ebben a projektben is újszerűen. Rendszeresen látogatunk nagy nyári fesztiválokat, hogy legyen egy olyan platform, ahol nem szakmabeliekkel, hanem civilekkel, a hajléktalanságról mit sem tudó polgárokkal beszélgetünk. Társasjátékokat, ún. érzékenyítő játékokat viszünk ezekre az alkalmakra, olyanokat, amiket mind a kollégák találtak ki, fejlesztettek tovább. Ezekre mind büszke vagyok.

Nekem sokat számít, hogy a Menhelynél sokféle ember dolgozik együtt. Szakmailag ez gazdagságot ad, minden kollégának megvan az erőssége, az a terület, amiben tapasztalt és kreatív. Vannak kollégák, akiknek egészen extra ötletei vannak, amiből újszerű dolgokat lehet csinálni, és vannak, akik ezeket elképesztő ügyesen létrehozzák.

„Büszkén hordtam a Menhely Alapítványos kabátomat, hogy az egész világ tudja meg, hol dolgozom”

Beszélgetés Nuszer Mirjammal

Hogyan kerültél ide, egyáltalán mi módon kapcsolódtál a szociális szférához?

Az első perctől fogva eszelősen ide akartam tartozni, ahogy találkoztam a Menhely Alapítvány munkatársaival. Így utólag is természetes folyamatnak tűnik. Egy szociális gondozó suliba jártam Sebő Gabival, ahol a harminc fős csoportból csak ketten szerettünk volna hajléktalan emberekkel foglalkozni, így az első percben felfigyeltünk egymásra. Ő az a barátom, aki munkatárs is volt, tehát személyében a civil és bennfentes barátot egyben megkaptam. Ők régi ismeretségben voltak Sebestyén Szabolccsal, a Sebővel, aki a Vajdán a csomagmegőrző és a nappali melegítő szakmai vezetője volt akkor. Első körben csak gyakorlatra jöttünk ide, de aztán elvarázsolt minket a közeg, valamiféle hazaértem-érzés volt ez akkor. S ennek már lassan tíz éve.

Neked volt valami személyes indíttatásod ehhez a szakmához tartozni?

Soha nem voltam hajléktalan, de volt egy-két év az életemben, amikor ezt nem magamnak köszönhettem, hanem egy olyan baráti megtartó közegnek, akik befogadtak akkor, amikor a legnagyobb cőreszenben voltam. Még ha nem is teljes egészében éltem át a fedél nélküli létet, nem utcán vagy szállón laktam, de maga a létbizonytalanság is mélyen embert próbáló volt. Így végképp azt gondolom, hogy nincs joga senkinek elítélni, megítélni ilyen és hasonló helyzeteket. Biztosan mindenkinek vannak rosszabb évei, nem bánom egy percét sem, viszont talán ezt szerettem volna visszaadni, visszatörleszteni az embereknek, a társadalomnak. Most már megtehetem, hogy én segítek. A segítő szakma nálunk egyébként családi hagyomány is. Nagypapám orvos volt, édesanyám intenzív osztályon ápolónő negyven éve. Tehát ez a fajta szemlélet tőlem sosem volt idegen, a véremmel jött.

Beszélj, kérlek, arról, hogy szerinted mi a Menhely Alapítvány! Egy mozgalom, esetleg csak egy csapat hasonló ember, vagy egy szociális szolgáltató?

Szerintem a Menhely ezek összessége, s ennek elemei bizonyos élet-szakaszban változó arányban vannak jelen. Nyilván az alaptézis, hogy segítsük a klienseinket. De ettől egy kicsit talán különlegesnek, furcsának tűnhetünk a többségi társadalom szemében, így óhatatlanul ez a közös nevező összehozhat minket. Vannak civil barátaim is természetesen, de azért ez a „mi, 28-asok félszavakból is értjük egymást” érzés összekovácsol.

Minek gondolhatják mások, külsősök az alapítványt? Szerinted van-e a Menhely Alapítványnak saját értékrendje, és ha igen, akkor az mennyire egységes, mennyire különleges?

A legfontosabbakat tekintve szerintem egységes az álláspontunk, mind a hozzánk forduló emberek segítése, és ennél még fontosabb: megértése terén. Külső megítélésünket nem látom tisztán a saját menhelyes identitásom miatt. Általában kétfajta reakciót szoktam kapni, amikor megtudják rólam, hogy a Menhely Alapítványnál dolgozom. Vagy totál örültnek gondolnak, vagy valami „Teréz anyának”. Az igazság, mint mindig, valahol középen lehet.

A politikusok véleménye rólunk a politikai oldaltól függ meglátásom szerint. Más szervezetek szerintem kedvelnek minket, hiszen harminc éve kitartunk az értékrendünk mellett, egy nem annyira elfogadó össz-társadalmi közegben próbáljuk jobbat tenni a hajléktalan emberek életét.

A Menhely civil szellemisége iránymutató és egységes a legalapvetőbb és legfontosabb elveket tekintve. Miután semmilyen pártpolitikai vagy vallási besorolás gyanúja sem merülhet fel az alapítványnál, így a sokszínűségében egységes. Ez a látásmód, hogy a sokszínűséget tiszteletben tartjuk, abszolút megjelenik a hozzánk forduló emberekkel való bánásmódban is, talán ettől tudott hiteles maradni az eltelt közel három évtizedben. Azt, hogy mennyire különleges szervezet, nem tudom megállapítani, mert közel egy évtizede csak itt dolgoztam, s előtte nem voltam jelen más szociális vagy civil szervezetnél.

Miben jó most, és miben volt jó régen a Menhely? Mit jelent az, hogy egyes dolgokban úttörő volt az alapítvány? És szerinted miben vagyunk, voltunk gyengék?

Óhatatlanul megöregedtünk, a kezdeti féktelen lelkesedés alábbhagyott, ahogy én látom, talán mindenkiben. És ebben nem segítenek a politikai tényezők sem. Ahogy érünk, idősödünk, szelídebben szemléljük a dolgokat, így a régi forradalmi hevület is tovaszállt. Egy családi, fortyogó szellemi üstből mára egy munkahely lett, természetesen a kellő elhivatottsággal – és ez talán így is van rendjén. Azt, hogy miben gyenge vagy lúzer, nem tudom megfogalmazni, mint életem egyik nagy szerelménél, nem szeretném észrevenni a lúzerségeket. Professzionális cég úgy lehetne, ami azzal a véráldozattal járna, hogy a teljes – lassan végletekig burjánzó – civil ideát a valóság talajára tereljük. Értem itt ezalatt azt, hogy talán már a cég méreténél fogva is, de az idők változása miatt is, ahhoz, hogy az alapítvány újra fénykorát élhesse, s valóban professzionális segítségnyújtó szervezet legyen, szükség lenne vérfrissítésre, megújulásra, s talán némi menedzszerszemlélet beemelésére is. Természetesen az alapvető értékek mentén haladva.

Szerinted van-e az alapítványt működtetőknek, dolgozóknak és önkénteseknek menhelyes identitásuk? Mi szerinted az identitásképző erő?

Ennek a munkának a különlegessége óhatatlanul összehoz minket. Hasonló szemléletet vallunk a világról, így igen, van identitás. Emlékszem, évekig büszkén hordtam a Menhely Alapítványos kabátomat, hogy az egész világ tudja meg, hol dolgozom. Az a tapasztalatom, és ezt az én életemre is abszolút igaznak érzem, hogy talán mindannyian, akik itt dolgozunk, valamilyen igazán személyes és intim motivációval érkezünk. Ez szerintem a fő mozgatórugó mindenkiben. Semmi bajom a csemegepultosokkal – sőt! –, de valljuk be, ez nem egy szimpla eladói állás. Valahol mi is gyógyulunk. Vannak persze olyanok is, akik csak ideig-óráig állomásoznak itt, de a legtöbbünknek ez életfeladat, hivatás.

Mi a célunk? A hajléktalanság megszüntetése? A társadalmi viszonyulás megváltoztatása?

A hajléktalanság megszüntetésére kicsit nagyobb színtéren kellene játszanunk, ilyen ambíciói nem hiszem, hogy bárkinek is lehetnek. A cél leg-

inkább az, hogy a társadalmi megítélése egy kicsit lágyabb legyen a hajléktalanságnak. Elenyésző azoknak a hajléktalan embereknek a száma, akiknek ez egy választott életforma, tudomásul kellene venni, ez az a helyzet, ami gyakorlatilag bárkivel megtörténhet. Valószínűleg ez az oka annak, hogy nagyon sokan nem szeretnék vele szembesülni. Személyesen nekem például ez a legnagyobb motivációm, már-már misszióknak is nevezhetném, észrevetetni az emberekkel, hogy a hajléktalan emberek nem egy külön bolygóról származó, kizárólag az ő bosszantásukra idesereglett, különös alakulat, hanem hús-vér, érző emberek, kedvenc étellel, volt szerelmekkel, akik most valamilyen rossz döntésük, tragédia vagy egy mély trauma következtében tartanak ott, ahol.

Hogy látod, korábban mire voltunk érzékenyek, és ebből mára mi maradt, mivé alakult át?

A társadalmi egyenlőtlenségekre, a problémák láttán a szem görcsös becsukására nyilvánvalóan érzékeny mindenki, hiszen azért dolgozik itt. Ugyanide sorolnám a hajléktalanság diszkriminatív megítélését is. Mi változott? Azt gondolom, hogy a változás elkerülhetetlen, nem várhatjuk el sem egymástól, sem magunktól, hogy ugyanazzal a mindent felülíró lelkesedéssel vessük bele magunkat a munkánkba. Nyilván legjobb tudásunk és lelkiismeretünk szerint kell dolgozni, de azért a szociális munkás mögött ott az ember is. Aki adott esetben társ, családanya, barát. Így is figyelünk kell. Kellene...

Hogyan érzel a Menhely Alapítvány iránt, hogy érzed magad itt, most?

Hát, ahogy az ember érez egy nagy szerelem után, a lecsengő szakaszban. Ismerjük egymás minden rezdülését – bár azért a mai napig történnek még számomra is ilyen-olyan előjelű meglepetések – de megkerülhetetlen és fontos része az életemnek, s ez pozitív előjelű marad. Valóban, mint egy nagy szenvedélyes érzélem, kapcsolódás, amire – ha már nem is fogom vele tölteni a mindennapjaimat – mégis úgy fogok rá visszaemlékezni: szép volt.

A munkatársak milyen szerepet töltenek be az életedben?

Vannak barátaim a Menhely Alapítvány által, de nagyon óvok a civil kapcsolódásaimat is. Nem szeretném, ha csak a szakmából és a mun-

kahelyemről barátkozhatnék. Fontosnak érzem, hogy legyen több szűz terület az életemben, ami nem kapcsolódik a munkámhoz. Ettől függetlenül sok értékes emberrel dolgozhatok, akikre úgy érzem, számíthatnék akár vészhelyzetben is.

Mit gondolsz, a Menhely demokratikus intézmény? Bele tudsz szólni a döntésekbe? Miben vagyunk jók, és miben rosszak, mint team, mint szervezet?

A Menhely Alapítványt, mint szervezetet igazából úgy látom, hogy biztosítja azt a hitet, hogy dönthetünk. Talán demokratikus, de ez nem feltétlenül van így a mindennapokban. Ez pár ember életműve, sőt gyakorlatilag az egész élete, nyilván az ő szavuk és elképzeléseik többet nyomnak a latba, mint mondjuk az enyém. Úgy fogalmaznám meg, hogy a mindennapi, a mi személyes életünket érintő döntésekben demokratikus, de ahol már az alapítvány életéről, vagy akár egy szolgálat életéről, szakmai irányvonaláról van szó, ez kevésbé érezhető. Ez akár adhat is némi biztonságot, keretet, csak az a kérdés, mennyire szűk ez a keret, s mennyire elavult. Összességében a „jó” és a „rossz” ugyanaz az alapítványhoz fűződő viszonyomban: jó, mert olyan, mint egy család, s mint egy szellemi műhely, és pontosan ezek miatt a dolgok miatt nehéz is. Olyan érzelmi bevonódásokat eredményez ez a fajta szemlélet, ami hosszú távon nem biztos, hogy üdvözítő. Hiszen, ha teszem azt könyvkötő vagyok egy cégnél, akkor sokkal bátrabban állok ki magamért, s a saját véleményemért, mint egy olyan családias közegben, mint amiben mi dolgozunk. Ahol nem tudom pusztán úgy szemlélni a dolgokat, hogy a vezetőmmel vagy kollégámmal ütköztettem a véleményemet. A Menhely a maga nemében nagy szervezet, hiszen az elsők között volt. Hátszél és támogatottság tekintetében kicsi. Sajnos nem tartom legyőzhetetlennek, de történelmi jelentőségűnek annál inkább.

Volt olyan döntés az alapítvánnyal kapcsolatban, amit nehéz volt meghoznod?

Folyamatosan ilyen döntéshelyzetekben érzem magam. Talán épp ezek miatt a legnehezebb döntést akkor hoztam meg, amikor úgy döntöttem, hogy már csak félállásban dolgozom az alapítványnál. Erre megint ráhúzható a nagy szerelem hasonlatom: kicsit most már kívülről igyekszem szemlélni.

Mennyire fogjuk be a szánkat, ha politikáról van szó? Mit gondolsz a sajtónyilvánosságról és a hajléktalanságról?

Nem érzek egyenes és nagy, nyilvános sajtó-állásfoglalást a Menhely részéről, bár óhatatlanul mindenki tudja, melyik pályán játszunk. Talán nincs jogom erről nyilatkozni – hatvan-hetven ember munkahelyével és egzisztenciájával, valamint a klientúránk jövőjével magam is csínján bánnék. Politikai ügyekben nem érzem erősnek a Menhely Alapítvány szerepét.

Hogy látod, mennyiben más a szociális munka a Menhelynél, mint máshol? Látsz markáns különbséget?

A Menhelynél szerintem nagyon kliensközpontú, és megint csak azt tudom mondani, hogy ennek rengeteg előnye és hátránya is van. Imponál az a fajta szemlélet, hogy emberekkel dolgozunk, és az éppen aktuális szociális státuszuk nem igazán jelent hátrányt a megítélésükben, ami szerintem abszolút üdvözlendő. Ezzel szemben vagy épp emiatt, néha túlzóan óvjuk a hozzánk forduló klienseket, kicsit mintha infantilizálnánk is őket. Előnye lehet egy nagyobb szervezetnek, hogy kevésbé vannak érzelmileg bevonódva, vagy kevésbé liberálisan viszonyulnak a hajléktalanokhoz. Itt kell megjegyeznem, hogy bár én nagyon liberális vagyok, mégis úgy gondolom, a professzionális segítségnyújtás túl kell lásson ezen.

Mi az, ami öröm számodra a munkádban, s mi az, ami kihívás, vagy akár nehézség?

Ez a munka örömet is bőven tartogat, természetesen, bár sajnos nagy sikertörténetekről a hajléktalanellátásban nem lehet beszámolni. Ez egyben a nehézség is. Nagyon egyszerű azt mondani, hogy miért nem dolgoznak, de testközelből, napi szinten látni azt, hogy dehogynem dolgoznak, de a mai társadalmi helyzet nem támogatja azt, hogy szintet ugorjanak. Látni a kétségbeesett igyekezetet, miközben évről évre ugyanazokat az arcokat engedjük be a menedékhelyre, mert a bérükből képtelenek kifizetni egy albérletet. Hát ez nem túl szívderítő. Mellette nyilván minden tiszteletem és csodálatom ezeké az embereké, akik megpróbálnak emberek maradni ilyen képtelen körülmények között is. Tehát ez az ambivalens érzés, ami már annyiszor előjött a Menhely kapcsán is, itt is tetten érhető. Ugyanaz a jó benne, mint ami a rossz.

Jelennek meg írásaid róluk is, magadról is, és a velük való kapcsolatról. Hogy kezdődött ez?

Már nem is emlékszem. Először nem volt eköré rakva semmiféle különösebb terv, a szűk környezetemmel szerettem volna megosztani a közösségi hálón, hogy milyen szomorú vagy vicces dolog ért aznap, lévén, hogy hajléktalan emberekkel foglalkozom. Így óhatatlanul átjött az az infó is a környezetemnek, hogy a hajléktalan emberek önálló entitások, humorral, érzésekkel, hangulatokkal, színekkel. Később ez már személyes misszióvá vált, vagy mondhatjuk akár mániának is, megmutatni azt az oldalt, aminek a többségi társadalom esélyt sem ad, sőt vak rá.

Amit Te láttatsz a lényeden átszűrve, arról azt gondolom, hogy keveseknek sajátjuk.

Az mozzat ebben a történetben, hogy észrevegyék az emberek, nem egy egységes, uniformizálható masszáról van szó. Az első Facebook-bejegyzésem, ami megrázta az embereket, egy nagyon szomorú apropóból született. Meghalt egy kliensünk, aki gégerákos volt. Amikor már mind a ketten tudtuk, hogy hamarosan eltávozik, még akkor is folytattuk azt a suta játékunkat, hogy én egyszer régen ígértem neki pörköltet nokedlivel, az volt ugyanis a kedvence. Nem tudtam már bevinni neki, lenyelni sem tudta volna, és akkor csak leírtam, hogy ezt most, ebben az idősíkban jól elcsesztem, de keresse a nagymamámat odafönn addig is, amíg én nem megyek, hátha ő megfőzi. Akkor éreztem először azt, hogy ez olyan emberekhez is elért, akik sosem gondolták volna, vagy leginkább sosem gondolkoztak azon, hogy egy hajléktalan embernek is lehet kedvenc étele, érzései, urambocsá' fájdalmai. Hogy az ő élete ugyanolyan értékes. S most itt véget ért. Hát valahogy így kezdődött.

Férfi és nő

Imádom, egyszerűen imádom azokat a jeleneteket, amikor bejön egy nő a melegedőbe, aki magán viseli az elmúlt évek minden nyomát, szomorú, megtört, aztán bejön egy férfi, aki szintúgy, egymást nem ismerik, de valamiért beszélgetni kezdenek (most épp a dobozvisszaváltási árfolyamról), és mire megint rájuk nézek, egy igazi, finoman kacér, kipirult arcú NŐT látok és egy hódítani kész, erős és magabiztos FÉRFIT!

„Csak szívvel-lélekkel, mert ezt a munkát másképp nem lehet, nem szabad”

Beszélgetés Takács Ferencné Évával

Hogyan emlékszel vissza a kezdeti időkre?

Ismerős révén kerültem a Menhelyhez 1994-ben. Gazdaasszonyként vettek fel a Vajdahunyad utcába, ahol idősek otthona és éjjeli menedékhely van. Maga a közeg teljesen új volt, azt sem tudtam, hogy mi lesz a feladatom, csak úgy belecsöppentem a dolgokba. De megmondom őszintén, ahogy beléptem, tudtam, hogy itt maradok. Első dolgom volt, hogy elkezdtem kéregetni telefonon különböző cégektől mindenfélét, padlólapot, csempét, festéket, szépítettük az irodát és a lakószobákat. Aztán gyógyszereket, törülközőket, öltönyöket, ingeket is kaptunk adományba. Nagyon sok szerencsétlen bácsinak a sorsát ismertem, nagyon soknak a temetésén is ott voltam, úgy éreztem, nekem valahogy második családom lett a Vajdán. Huszonnégy éven keresztül itt töltöttem a bácsikkal a szenteste napját. Sőt a lányom is jött, amikor a karácsonyi műsor volt, és eljöttek az unokáim is, és énekeltek meg gitároztak a bácsiknak. Főztünk töltött káposztát, annyit, hogy egy napig tartott, amíg összeraktuk a gombócokat. Egy cukrászdából kaptunk bejglit, és volt, hogy kaptam egy sportcégtől gyönyörű melegítőket, és minden bácsinak azt adtam ajándékba karácsonyra. Aztán szilveszter utánra csak egyetlen melegítő maradt meg, mert a többit elitták, eladogatták. Ilyen is van, végül is ez már az övék volt...

A Vajda szerinted kitüntetett szereppel bírt a Menhely intézményei között?

A Vajda a legfontosabb egység nálunk szerintem! Ez a központ, mert itt van a csomagmegőrző, nappali melegedő, éjszakai szállás, szociális otthon, és van a krízisidőszak, amikor ide hozzák be az embereket, tulajdonképpen minden itt csapódik le a Vajdán, a Vajda az, ami mindent visz! Mi vezettük be a tea, meg a zsíros kenyér osztását, kitaláltuk a színes zsírt, mert ugye mindig ugyanazt enni, az egy borzalmas állapot, úgyhogy kezdtük fűszerezni a zsírt, hogy kicsikét tegyük változatossá. Bevezettem a hajvágást, mert nem tudtam elviselni, hogy olyan csú-

nya a bácsiknak a haja és a kinézete, hát elkaptam ebéd után őket, és haját vágtunk. Akkoriban kezdtünk kártyázni is, először snapszereztünk, römiztünk, ki amit tudott, aztán jöttek a kanaszta- és sakkpartik. A szociális munkások is nagyon sokat foglalkoznak a bácsikkal, elviszik kitérni őket, beszélgetnek velük, elhelyezik, ha tudják, másik, jobb helyre, ki a hajléktalanellátásból. Egyszer idejött valaki, becsengetett, kinéztem az ablakon, és az az ember mondta, hogy Éva néni, nem tetszik megismerni? És úristen, akkor beugrott, hogy ki ő! Elment dolgozni, leszokott az alkohorról, családja lett, lakása lett, és teljesen új ember lett belőle. Nem egy ilyen ember volt, aki végleg kikerült innen. Nagyon nagy szerepe volt ebben a kollégáimnak, akik segítették őket. Ha valaki akar, akkor ki tud ebből a szférából emelkedni, mert itt a Vajdán minden segítséget megkap hozzá.

Úgy tűnik, Te nagyon vajdás vagy...

Igen! Nekem mindegy is, hogy törülközőt kell mosni, vagy besegíteni a kolléganőnek gyógyszert osztani, vagy takarítani. Nem szégyelltem a munkát soha! Huszonöt éve itt vagyok, és szándékozom már abbahagyni, de mindig valami visszahúz, és félek attól, hogy mi lesz ezekkel az emberekkel, ha én innen elmegyek, mert azért én nagyon szeretem a lelküket egy kicsit simogatni. Tehát sokat beszélgetni, nevetgélni velük... Azt szeretném, hogy egy kicsit jól érezzék magukat a bőrükben, hogy ne csak arra gondoljanak, hogy ők milyen szerencsétlenek, hogy idekerültek. Nem szerencsétlenek, mert örülhetnek, hogy tető van a fejük fölött. Meg azért megkapják a reggelit, ebédet, vacsorát. Mosnak rájuk, gyógyszert kapnak. Igenis, ha kimennek az utcára, hála a jó istennek senki nem mondhatja, hogy ezek az emberek hajléktalanok. Büszke vagyok rá, hogy ilyen rendben tartjuk a kollégáimmal a bácsijainkat. Sokan vagyunk, akik szívvel-lélekkel csináljuk ezt a dolgot. Egy időben mentünk velük még egy a nyugdíjasklubba is, azért, hogy ismerkedjenek. Voltak ott hölgyek, lehetett táncolni, olyan volt, mint egy kis ötórás tea. Aztán csak megszűnt az érdeklődés, nem nagyon akartak menni, azt mondták, azért mert öregek ott a nők!

Szerinted vannak még a Vajdán olyan tartalékok, melyeket nem használunk ki?

Nagyon sok mindenben kellene itt változtatni. Az egész intézményt újra kellene festeni. Lepukkant lent a fapadon az aljzat, elhasználtak a fürdők, a vécék. Szóval ezeken az állapotokon nagyon-nagyon gyorsan javítani kellene, mert egyre jobban tönkremegy az intézmény állaga. Meg ezekkel a bácsikkal is kellene egy kicsit többet foglalkozni. Az, hogy megreggelizik és alszik, megebédel, alszik, megvacsorázik, alszik, ez nem életcél, hanem az lenne, hogy na, uraim, itt egy ecset, fogják meg, olyanra festik a szobájukat, amilyenre akarják, mert maguk itt tulajok. A maguké, maguknak festik, maguknak csinálják. Tehát valahogy jobban be kellene őket vonni ebbe a világba, hogy egy kicsit segítsenek, nem pénzért természetesen. Mert abban a pillanatban, amikor már valamiért pénzt kínál az ember, akkor már visszaélési lehetőség van, mert többnek érzi magát, mint a másik. Összekovácsolódna a közösség, és nekik is hasznot hajtana, mivel jobban esne ránézni arra a falra, amit saját kezűleg festett ki, vagy arra az ajtóra, amit ő mázolt le. Tehát jobban megbecsülné, nagyobb elismerése lenne a saját munkájának.

Ha visszanezel az elmúlt több mint húsz évedre, hogy érzed, könnyebb vagy nehezebb-e itt dolgozni, mint régen?

Sokkal több pénz kellene ebbe a rendszerbe, de az sajnos nincs. Így csak azt tudjuk megcsinálni, ami már égető probléma. Tűzoltás van csak. Jobban ki lehetne használni a lehetőségeket, el lehetne vinni a bácsikat kirándulni, például hajókirándulásra, ha lenne pénzünk. De miből? Vagy el lehetne vinni őket egy nyári koncertre, mennyire élveznék! Mindenütt falakba ütközünk, mert egy magánember fogja magát, elmegy szórakozni, azt eszik-iszik, amit akar, itt meg nagyon szűkös keretek vannak. A probléma nőtt, és a lehetőségek szűkülnek. Pedig nagyobb a biztonságérzetük az embereknek, ha bejönnek ide az utcáról, itt hála a jó istennek, olyan kollégák vannak, akik a konfliktushelyzeteket meg tudják oldani, ebben nagy tapasztalatunk van. Sokan szeretnek idejárni a Vajdára. Nem véletlen az sem, hogy a beengedéskor többen nem férnek be, mert kevés a hely.

Úgy látom, te vagy a lelke ennek az egész működésnek...

Ha bejövök reggel, és látom, hogy a konyha romokban hever, akkor rendet rakok, nehogy a takarítónő megsértődjön és elmenjen, mert már volt rá példa. Soha nem szerettem unatkozni, mindig feltaláltam

magamat, megtaláltam a módját, hogy mivel kössem le magam. Meg elég sok a papírmunka is, ráadásul mindent duplán, sőt triplán könyvelek, mert amióta beléptem, attól a naptól kezdve könyveltem, hogy mikor, mire költöttem. Ha valaki nagyon utána akar nézni, láthatja, hogy 1994-ben mennyi pénzből tudott megélni a Vajda, és mennyi pénz kell ahhoz, hogy most működjön. Akkor százezres nagyságrendekről beszéltünk, most viszont már milliókról van szó. Addig szabad költekezni, ameddig a takaróm ér, szeretnék persze gyűjtögetni, spórolni is, de mindig akad valami váratlan kiadás. De spórolok, ahol csak tudok.

Nyugdíjasként dolgozol már nálunk. Mit gondolsz, mi az, amit majd itt hagysz magad után, ha elmész?

Fájó szívvel, de itt fogom hagyni a Menhelyt, és nem azért, mert nem szeretem, de már nem tudok bejárni dolgozni. Annyira nehéz várni a vonatra, várni a buszra. Hol az egyik késik, hol a másik, az egész életem az utazással töltöm. Tegnap is elindultam 3 órakor innen, és 5-kor értem haza. Azért a 25 km kicsit nagy távolság. Elfáradtam. De a bácsikat, őket nagyon sajnálom itthagyni. Azért azt hiszem, hogy végleg nem fogok tudni szakítani a Menhellyel, szerintem be fogok járkalni hébe-hóba. Mint a múltkor, amikor bejöttem reggel, volt egy csomó krumpli egy táliban, összenyomkodtam, vajat hozzá, lisztet hozzá, volt olaj, fogtam a serpenyőt, s reggelire mindenki kapott két darab krumplis pogácsát. Biztos, hogy ilyesmivel meg fogom lepni a bácsikat akkor is, ha elmegyek nyugdíjba. Hiszen itt éltem köztük több mint huszonöt évig. Ez volt életem legfontosabb dolga. Biztos, hogy sírni fogok, ha elmegyek. Biztos, hogy nagyon fog fájni, és biztos, hogy nagyon fog hiányozni, de egyszer ki kell mondani, hogy állj, itt a vége. Most már átadom a stafétát, majd a fiatalabb generációk csinálják tovább. De csak szívvel-lélekkel, mert ezt a munkát másképp nem lehet, nem szabad.

Csakis velük: önkéntesek, sorstárssegítők, közfoglalkoztatottak

Az önkéntesek felbecsülhetetlen segítséget jelentenek a hajléktalan emberek és a szervezet egésze számára, szerepet játszhatnak az állampolgárok hajléktalansággal kapcsolatos szemléletének megváltoztatásában is. Az önkéntesekbe fektetett energia a szervezet által nyújtott szolgáltatások mennyiségébe és minőségébe fektetett energia. Tizenhárom önkéntes heti háromórás munkavégzése megegyezik egy főállású alkalmazott munkaidejével.

A Menhely Alapítvány az egyik első civil szervezet volt, amely önkénteseket fogadott be a programjai működtetésére. Segítségükkel olyan szolgáltatásokat hoztunk létre vagy erősítettünk meg, amik nélkülük életképtelenekké válnának. Az önkéntesek a szokásos szolgáltatásokon túli segítséget nyújtanak, melynek során élettapasztalataikkal és készségeikkel frissítik a megszokott működésünket. A mi önkénteseink nem pusztán jótevékenykednek. Nem csak távolról és arctalanul segítenek, hanem valódi kapcsolatot alakítanak ki az otthontalan emberekkel. Nálunk lehetőségük van megismerni az ő világukat, megtanulják, hogy hozzájuk mérten nem feltétlenül jobbak, csak jobb helyzetben vannak. Mi pedig tanulunk önkénteseinktől: derűt, felelősségtudatot, és ezerféle szakértelmet. Színt hoznak az életünkbe, felélesztik bennünk az időnként megkopott lelkesedést. Önzetlenségük és szinte végtelen munkabírásuk mindannyiunk számára példaértékű. Felsorolhatatlan, hogy az eltelt harminc év során hányféle programunk sikeréhez adták idejüket, energiájukat. Csak néhány kiragadott példa: volt, aki felolvasott idősothtonunk lakóinak vagy éppen kártyázott, gyöngyöt fűzött velük. Mások vállalták ruharaktárunk rendberakását, virágmotívumokat festettek ügyfélterünk csupasz falaira. Tréninget tartottak és számítógép-használatot oktattak álláskereső ügyfeleinknek. Fogvacogató teleken ültek a Krízisautóban, vaksötétben botorkáltak mellettünk, és együtt örültünk, hogy időben megtaláltuk a hóval belepett embert. A három évtized alatt megvajaztak több tonna kenyeret, főztek tengernyi teát, és nyújtották át a rászorulóknak elapadhatatlan kedvességgel. Ma már magas szintű szaktudásukat kiaknázó kreatív munkákat (weblapfejlesztés, kiadványkészítés, egyéni mentorálás, nyelvtanítás) is tudunk kínálni számukra olyan programokban, melyek a részvételük nélkül meg sem valósulhatnának.

Az alábbiakban közölt interjúrészetekkel mutatjuk be önkéntes programunk fejlődését, együttal önkénteseink munkáját és motivációját, ami a köreinkbe hozta őket.

Varga Csaba mintegy tizenöt éve csatlakozott hozzánk, és ma már alapítványunk felügyelőbizottsági tagja. Őt nem az a szokványos karitatív szempont hozta köreinkbe, hogy segíteni szeretne számára fontos, leszakadó társadalmi csoportok tagjainak:

Vallásos ember vagyok, hiszek abban, hogy Isten megadja nekünk a szabad választás lehetőségét, és ehhez tanácsot is ad. A kérdés az, hogy meghalljuk-e? Amikor elkezdtem dolgozni a '90-es évek közepén, és sokat jártam az országot, átmentem különböző falvakon, és szembetalálkoztam olyan dolgokkal, amelyekről addig csak az újságokból értesültem, vagy tévében láttam. Nagyon jó, teljes háttérrel rendelkeztem, szerencsés embernek éreztem magam, akinek megadatott az, hogy családjá legyen, iskolába járhasson, boldog életet élhessen. Ezért úgy gondoltam, hogy ebből viszsza kell adnom a társadalomnak. Tudatosan kerestem a lehetőségeket, hogy ezt megtehessem. Így került képbe a Menhely Alapítvány, és lettem önkéntes, nagyjából tizenöt éve. Nem ismertem itt korábban senkit, egyszerűen bejöttem az utcáról. Nagyon sokáig a Práter utcai ételosztásnál dolgoztam. Most már az alapítvány felügyelőbizottságának tagja vagyok, emellett a munkám révén próbálok még segíteni az alapítványnak. Van egy cégem, ahol munkavédelmi eszközökkel kereskedem, így van lehetőségem támogatni az alapítványt.

Nekem azonban nemcsak az a fontos, hogy pénzt adjak, hanem odaállok akár a kondér mögé is, és enivalót adok az embereknek! Pontosan azért választottam a Menhely Alapítványt, hogy ne olyan szervezetet segítsek, ahol csak jó élmények és abszolút pozitív hangulat és körülmények fogadnak, hanem direkt olyan hely kellett nekem, ahol a belső ellenállásomat is le kellett küzdzem. Nem szerettem ugyanis a hajléktalan embereket, nem szerettem azt az életmódot, amiben élnek. Éppen azért kellett belemennem, hogy megismerjem. És akkor rájöttem, nagyon-nagyon sok út létezik, amelyen az ember idáig eljutott: egyéni tragédia, baleset, betegség, mentális probléma és ezer más... Mindenki, aki ebben a helyzetben van, sokféle helyről érkezett ide. Ezért ezt nem lehet egységesíteni.

Ma már az alapellátások mellett léteznek különböző projektek. Mondhatjuk azt is, hogy az alapítvány előremenekül. És ez kell is ahhoz, hogy fennmaradjon! Nagyon sok civil szervezet elmondhatja magáról, hogy olyan tevékenységet végez, amelyet alapvetően az államnak kellene végeznie, így van ez a Menhelynél is. Nekem a Menhely civilisége elsősorban nyitottságot jelent, annak felismerését, hogy nagyon sokfajta vagyunk, és nagyon sok területről jöttünk. Egy civil léleknek alapvetően nyitottnak és befogadónak kell lennie. Az, hogy találkoztam veletek, nekem egy jelzés.

***Vajdovics Viktória és Fialla Marianna** arról beszél, hogy milyen problémákat és félelmeket kellett legyőzniük, mint fizetett alkalmazottnak az önkéntesek fogadása során, illetve hogyan építettek fel egy komplex lakhatási programot, amely nagyban támaszkodik önkéntesek hozzáadott munkájára:*

Viki: Először bennem és a stábben is volt ellenállás, hogy önkéntesekkel dolgozzunk. Tartottam attól, hogy a mi munkánkat veszik el, azt csinálják, amit mi, esetleg rosszabbul. Úgy gondoltam, az önkéntesek foglalkoztatásával magunk alatt vágjuk a fát, kiderülhet, hogy túl sokan vagyunk erre a munkára. Amikor aztán beindultak a munkavállalást segítő, aztán a lakhatási támogatást nyújtó, új típusú projektjeink, akkor változott meg a szemléletünk. Az önkéntesek feloldották a fásultságunkat, feltöltöttek, új lendületet adtak. Kíváncsiak voltak, aktívak, érdeklődők. Szívesen beszéltünk a munkánkról, és ettől mi is egy kicsit kívülről láttuk magunkat. Ami nekünk természetes volt, az nekik újdonság, és rendkívül jó kérdéseket tettek fel.

Marianna: Kezdetben, az ételosztásnál többnyire diákok segítettek. Azt láttam, sokkal kedvesebbek, mint mi, figyelmesek, mosolygósak voltak. Látták az embert a massa mögött, látták a lehetőséget bennük. Erre a pluszra építkezve már tudtunk velük minőségi munkát is végezni. Közülük kerültek ki az első önkéntesei a Gyorsítósáv programunknak.

Az is fontos volt, hogy új önkénteseket is kerestem, akik még nem vették át a mi rutinunkat. Ami nem is mindig feltétlenül helyes, például nálunk előfordul a türelmetlenség, az ügyfelek „kiosztása”. Az első időkben együtt tanultuk meg, hogy mennyire fontosak a határok, elengedhetetlen a szerepek tudatosítása. Ebből az első tapasztalatból nőtte ki magát az önkéntesek képzésének ma is alkalmazott technikája, és az idekapcsolódó érzékenyítés. Ma már csak ennek a képzésnek az elvégzése után lehet valaki önkéntes a pro-

jektekben. Fontosnak tartom azt is, hogy az önkéntesek személyesen is profitáljanak a nálunk végzett munkából, legyen személyes hasznuk ebből. Segítse pályájukat mindaz a tapasztalat, amit nálunk szereztek, emocionális hozadékából sokáig meríthessenek. Beírhatják a CV-jükbe, vagy akár egy ösztöndíjpályázatba. A segítő attitűd akkor is megmarad, ha már nálunk nem önkénteskednek, így is profitálnak ebből. A HR-es önkénteseink kifejezetten szeretik ezt a munkát, mert kiszakadnak a napi rutinból, de mégis embereknek segítenek például munkát találni.

Viki: Kérünk és kapunk tőlük visszajelzéseket, ez nagyon fontos. Sajnálom, hogy ezt a látásmódot, képzési módszert a Menhely Alapítvány többi intézményében nem vették át. Úgy tűnik, nem tudtuk saját kollégáink ingerküszöbét elérni, itt is elkelne egyfajta érzékenyítés.

*A legtöbb önkéntest foglalkoztató vállalkozásunk a Fedél Nélkül utcalap. Koordinátora, **Kepe Róbert** szerint munkájuk nélkül az újság megjelenése válna bizonytalanná:*

Jelentkezőink mintegy kétharmada olvasóinkból kerül ki. De megszólítják terjesztőinket is, és megesk, hogy valamilyen egyetemi vagy középiskolai program kapcsán hallottak rólunk. Egy sor olyan önkéntesünk van, akik konkrét ötlettel jöttek hozzánk, amit megvalósítottunk vagy nem valósítottunk meg, de a közeg tetszett nekik, és maradtak nálunk.

Mi minden egyes időpillanatban legalább négy- vagy öttucatnyi önkéntessel dolgozunk, az ő munkájuk nélkül fölborulnánk. Az nagyon ritka, hogy cserben hagy minket valaki, tehát hogy belekezdünk egy programba, és akkor egyszer csak azt mondja, kiszállok. Ha be van vonva, érzi a saját szerepét, vagy tudja, hogy számítunk rá, hogy nélküle nem is menne, akkor mindenki tudja viselni a saját felelősségét. Ehhez nem kell fizetés.

Főként a szervezés és a háttérmunka marad rájuk. Ahhoz például, hogy egy lapszám összeálljon, legalább négy-öt önkéntes közreműködése szükséges. A címlapot ők készítik, az interjút, a fotót, a grafikai munkát is, ezen túl egy csomó apró feladatuk van. Vannak olyan önkénteseink, akik mozgássérült művészeinkkel tartják a kapcsolatot: látogatják, hozzák a képet tőlük, viszik tőlünk el, amire éppen szükség van.

A sorstárssegítés támogató kapcsolatot jelent olyan emberek között, akiknek hasonló saját tapasztalatuk van. A hajléktalan emberek esetében

*ez a közös tapasztalat maga a hajléktalanság. Sorstárssegítők legnagyobb számában a Fedél Nélkül utcalap működtetésében vesznek részt. **Kepe Róbert** mind az elvekről, mind a kialakult gyakorlatokról szól:*

Alapvető elvünk, hogy a hajléktalan emberekkel együtt akarjuk megváltani a világot, vagyis nem csupán értük, hanem velük akarunk dolgozni. Az elvekkel van is elég sok ütközési pontunk a melegedőben és az ellátórendszerben is. Feladataik sokfélék lehetnek, van olyan sorstárssegítőnk, aki nap mint nap ott van a szerkesztőségben, és adja ki az újságot a terjesztőinknek. Vagy már jogosult a terjesztői engedélyek kiadására is, és akkor hozzá lehet fordulni. Heti két napon ad ügyeletet, amikor mi nem is vagyunk jelen egyáltalán. Végez helyszíni ellenőrzéseket, kimegy a terjesztőkhöz és megnézi, hogyan dolgoznak, visszajelez, kapcsolatot tart a terjesztőkkel a helyszínen. Van olyan sorstárssegítőnk, aki az „Első Kézből a Hajléktalanságról” programot vezeti. Ő a többi hajléktalan ember képzését és a teljes program futását viszi munkatársammal, Szenográdi Rékával kettesben, közel tíz éve.

***Takács Attila** a saját bőrén tapasztalta meg a hajléktalanságot. Ma már kollégánk, de korábban sorstárssegítőként is dolgozott:*

Az „Első Kézből a Hajléktalanságról” programmal nagyon sokat járok középiskolákba, nem egyszer fordult elő, hogy ott valaki elsírta magát. Volt, aki azután, hogy véget ért a program, amikor elkészöntünk és már pakoltunk, odajött és megölelt... Abszolút van hatása ennek. Az a nagyon jó, hogy fiataloknak tudunk mesélni ezekről a dolgokról, abban a korban, amikor még nyitottak, formálhatóak, érzékenyek, és a szemléletükbe nagyon erősen be tudnak épülni szociális szempontok. Azok a fiatalok, akikkel ma beszélgetünk, lehet, hogy holnap olyan döntéshozók lesznek, akiktől majd függ a hátrányos helyzetű emberek sorsa például. Voltunk egyszer egy iskolában, ott az egyik srác mondta, hogy neki határozott célja az, hogy szociálpolitikus akar lenni, ő ezt tudja már 17 éves korában, és egyébként egy csomó olyan dolgot tudott, például jogszabályokról, amit még mi sem. Le a kalappal előtte, mert tesz is érte, tanul célirányosan, és érdeklí is a dolog. Szervezem is és tartom is ezeket az előadásokat. Nemrég nyertünk a programmal a Menhelyen keresztül két nemzetközi pályázaton, sőt túl vagyunk egy nemzetközi találkozón is, ami nagyon jól sikerült.

Ha jól emlékszem, az első városi sétánkat a belvárosban tartottuk, a Deák térről indultunk. Már ezen is nagyon sokan voltak. Így kezdődött, és egy

darabig ott, az 5. kerületben folytattuk, de most már egy jó ideje a 7. kerületben, a környéken. Ez egy abszolút jó projekt, én nagyon élvezem ezeket az alkalmakat. Emlékszem, hogy egyszer volt olyan résztvevő is, aki nem értett egyet azzal, amit mondtam, illetve a politikai nézeteimmel, de ez nem baj, sőt nagyon jó, hogy lehetett értelmesen vitatkozni, lehetett érvelni. Azt meg kiváltképp szeretem, ha nem szociálisan érzékeny emberek jönnek a sétára, mert akik már úgyis ilyenek, azokat nem nagyon kell tovább érzékenyíteni. A legtöbben persze azért jönnek, mert eleve érdekli őket a téma, nekik nem nagyon kell a szemléletükön formálni. De ha olyan jön, aki nem ilyen, neki igazi tanulság ez a séta. Ráadásul egy csomó olyan infót is el tudunk mondani, ami azért nem közismert, egy egyszerű polgárnak fogalma sincs róla.

Szenográdi Réka önkéntesként kezdett nálunk, ma már a Fedél Nélkül fizetett alkalmazottja, aki önkéntesek és sorstárssegítők munkáját szervezi:

Hogyan kerültem ide? Filozofikus a kérdés – viszont ez nem vics, én tényleg filozófia szakot végeztem! Engem tényleg a hajléktalan-téma érdekelt. Az alapítvány nevét ismertem, plakátokról közismert volt. Akkor még létezett Az Utca Embere mozgalom, ahová elmentem egy találkozóra. Elég introvertált voltam, így nagy szónak számított, hogy csak „elmegyek emberek közé”. Általában otthon olvastam a szobámban, és volt egy-két barátom. Már azokon a találkozókön feltűnt számomra néhány nagyon elkötelezett aktivista. Emlékszem egy palacsintasütős önkéntes napra, amit úgy éltem meg, hogy órák telnek el a semmivel. Nem közösséget kerestem, türelmetlen voltam, így kerestem valami direkter módot, hogy segíthessek.

2009 környékén önkéntes munkával kezdtem a Menhelynél, akkoriban ez a kenyérkenést jelentette. Engem ebben kifejezetten az érdekelt, hogy hajléktalan emberekkel találkozzak, mert az korábban is egyértelmű volt számomra, hogy a szegénység, vagy ha valakinek nincs hol laknia, az társadalmi folyamatok eredménye. Érdekelt, miként lehet úgy élni, hogy az embernek nulla intimszférája van. Ez annyira megdöbbenett, hogy tudni akartam róla, közelebb akartam menni ehhez. Így mentem el a Kürt utcai nappali melegedőbe, ahol délutánonként szendvicset, teát osztottak. Sokan az ügyfelek közül bizony a munkából jöttek oda. Az ételosztás mindig jó élmény volt, de a találkozás volt akkor is a nagyon fontos ebben. Beszélge-

tésekre kevesebb lehetőség nyílt, de voltak olyanok, akiket megjegyeztem magamnak, és néhányuktól megtudtam valamit az életükről.

A Fedél Nélkülben eleinte fotóztam, és önkéntesként kísérgettem egyeseket, vagy egy csapat embert ide-oda. Aztán megkértek, hogy egy külföldre utazott munkatársukat helyettesítsem néhány hónapig. Ekkor már főiskolára jártam, ami furcsa is volt, mert sosem gondoltam volna, hogy újra alapképzésbe, nappali suliba járok majd a meglévő végzettségemmel. Azért választottam egyébként a Wesley-t, mert láttam, hogy ott minden félévben van kötelező gyakorlat. Azt gondoltam, ezek keretében majd biztosan közelebb tudok lépni a Menhely különböző egységeihez is, jobban beleláthatok a munkába. Itt otthon voltam már, és akartam azt, hogy legyen erre a munkára „jogcímem”, hogy szánjanak rám is időt, és tájékoztassanak a miértekről, a munkájukról a kollégák. Azt vártam ettől, hogy válaszokat fogok kapni a kérdéseimre.

Sosem gondoltam, hogy a filozófiából fogok élni valaha, sok tudás kell hozzá és egy sajátos életforma. Meg aztán olyan alkat sem vagyok, hogy egy egyetemen éljem le az életem, a precíz kutatómunka távol áll tőlem, bár intellektuálisan sokat adott az egyetem. Az érvelési módok, a sokszínűség megfogott, és az is eléggé lejött ott nekem, hogy nincs egy igazság... Amikor már a Menhelynél önkénteskedtem, az ELTE Múzeum körüli főépülete előtt egy hajléktalan férfi kért tőlem cigit. Beszélgettünk, és elmesélte, hogy ő egyébként ide járt. És ezen én amúgy nem lepődtem meg annyira, de az már kicsit tragikomikussá tette a beszélgetést, hogy kiderült, ő is filozófiára járt. Ez ironikus módon előrevetítette számomra az egzisztenciális bizonytalanságomat, hogy így vagyok kitalálva. Lehet, hogy ennek az esetnek a feldolgozása zajlik bennem még mind a mai napig...

Azt mindig is vallottam, hogy önkénteseket foglalkoztatni jó dolog, mert egy kiterjesztett idő, amit hoznak. Ezzel együtt nagyon fárasztó a mindennapokban a menedzselésük. Akkor kezdtem ezt az egészet másképp látni, amikor a szakmai tudásukat hozó önkéntes kollégák érkeztek. Innen indultak például a színházi együttműködések, amivel valami olyat tettek munkánkhoz, amit mi magunktól már semmiképpen nem tudtunk volna megcsinálni. Ilyen az is, hogy grafikus készíti az újság címlapját – ezek engem is fejlesztő, jó tapasztalatok.

Fridrich Piroška szintén a *Fedél Nélkül* munkatársa, azonban ő megmaradt önkéntesnek. Így vall kötődése kialakulásáról, a lapnál végzett munkájáról:

Tizenöt éve kerültem kapcsolatba az alapítvánnyal. Egy kollégám és barátom akkoriban alapított egy kis könyvkiadót. Elmesélte, hogy szeretne kiadni egy antológiát, hajléktalan művészek alkotásaiból, mert látott a tévében egy interjút egy hajléktalan költővel. Sokat beszélgettünk a témáról, engem is nagyon érdekelt a dolog. Megkértem, hogy néha elkísérhessem, amikor hajléktalan művészekkel találkozik. Így jutottam el én is a *Fedél Nélkül* újsághoz. Az általam megismert alkotók közül legtöbben szállón éltek, nehéz anyagi körülmények között, de olyan is akadt, akinek az elsődleges élettere az utca volt. Megrendítő volt számomra, hogy nehézségeik ellenére ezek az emberek ilyen magas szintű alkotómunkára képesek. Szerettem volna megérteni, honnan van bennük az ehhez szükséges hatalmas erő. Itt olyan alkotásokkal futottam össze, melyek szerintem abszolút szerves részei a kortárs irodalomnak. Amikor megjelent az antológia, és a szerzők az Ünnepi Könyvhéten dedikáltak, sok alkotóval találkozhattam, beszélgethettem én is. Miután lezajlottak a könyv megjelenésével kapcsolatos felolvasások, színházi bemutatók, nem volt kedvem ettől a csapattól megválni. Kértem Kepe Robitól munkákat, és így lettem a *Fedél Nélkül* önkéntese. Mondtam, hogy nekem van kreatív munkám, itt nyugodtan adjanak olyan feladatot, amit ők nem igazán szeretnek, vagy amihez nincs nagyon kedvük, de el kell végezni, ezeket én szívesen megcsinálom. Így kaptam postázási és fénymásolási feladatokat, illetve abban is segíthettem, hogy a pályázatokra beküldött művek a megfelelő dossziékba kerüljenek.

Akkor már működött a *Fedél Nélkül* művészeti pályázata, és az alkotók műveiket beküldhették a szerkesztőségbe. Robiék sok munkát fektettek abba, hogy minden hajléktalanszállóra eljusson a pályázati felhívás, és az ott élő emberek, ha kedvük van írni, rajzolni vagy festeni, pályázzanak. Emlékszem, egy hölgy, akinek egy novellája került be az antológiába, a dedikálás után a Városligetbe ment aludni, mert épp ott lakott. De hallottam már olyat is, hogy van olyan hajléktalanszálló, ahol egy komplett középiskolai tanári kart össze lehetne állítani...

Munkám során csak a *Fedél Nélkül* köré csoportosult hajléktalan emberekkel találkoztam. Nem mondhatom, hogy a klasszikus értelemben összetartó csapattá fejlődtek volna, de lehetett rájuk számítani. Megjelen-

tek a megbeszélte időben, ott voltak a találkozók, dedikálásokon, interjúkon. Emlékszem, mennyire örültek a színházi estéknek, ahol a verseikből az ismert művészekkel együtt időnként maguk is felolvastak. A Fedél Nélkül, ha nem is szorosán, de maga köré tudja gyűjteni az erre fogékony embereket. Láttam köztük olyanokat is, akik visszahúzódók voltak, nem beszélgettek sokat másokkal, persze velem sem. Később is figyelhettem, hogy ki mit csinál, hogyan dolgozik, mert pár éven keresztül én töltöttem fel az újság tartalmát a weboldalra. Követhettem kicsit mindenkit, ami nagyon jó érzés volt. Csatlakoztak újabb művészek a Fedél Nélkül csapatához, az ő műveikkel bővült aztán a második antológia, merthogy ilyen is készült, illetve egy harmadik is, már a Fedél Nélkül Könyvek sorozatban. Nagy boldogság volt számomra, hogy részt vehettem ebben a munkában.

A Fedél Nélkül újság az évek során sokat színesedett. Eleinte Robiék egy cégtől kapták a címlapinterjüket, hivatásos újságíróktól, de több mint öt éve már mi, önkéntesek készítjük ezeket. Felmerült bennem, egyszer Robinak is említettem, hogy itt olyan sok író van, miért nem csinálnak ők interjüket a címlapra? Robi is úgy gondolta, hogy többen is képesek lennének interjúzásra, de senkinek nem volt ideje ezt összefogni, megszervezni. Aztán amikor valamiért elmaradtak ezek a profi interjúk, muszáj volt kézbe venni a szervezést. Akkor kezdett el interjüket csinálni például Horváth Csilla vagy Sárközi Laci, mindketten remek írók-költők. Ekkortájt havonta jártam be a szerkesztőségbe a lapokért, amiket aztán postáztam. Egy alkalommal Robi megkérdezte, hogy lenne-e kedvem nekem is címlapinterjüket csinálni. Először nagyon meglepődtem, és picit meg is ijedtem a feladattól, de aztán rábólintottam. Az első interjúalanyom egy csodálatos és népszerű orvos volt, aki az empátiájával engem is megmentett, mert nagyon izgultam. Valószínűleg sikerült az interjú, mert azóta is rendszeresen dolgozhatok a lapnak, de az izgalom, a lámpaláz nem múlt el. Szinte mindig én választhatok interjúalanyt. Olyan embereket, akiket nagyra tartok, tisztelek és szeretem azt, amit csinálnak, amit képviselnek. Persze, fontos, hogy mindenki szeresse őket, mert akkor tudnak a terjesztők sok lapot eladni.

A Fedél Nélkül motiváció a hajléktalan emberek számára, hogy alkoszanak, írjanak, jöjjenek össze egymással, másokkal, beszélgessenek, gondolkodjanak, és ne forduljanak magukba. A tehetetlenség érzését enyhíti bennem a lehetőség, hogy a munkámmal segíthetek azoknak, akik a rászó-

mulóknak segítenek. A Fedél Nélkül művészeti lap, olyasmi, mint anno a Nyugat volt. Azt gondolom, ha József Attila most élne, a Fedél Nélkülben jelenhetnének meg a költeményei. Fontos érték, hogy a Fedél Nélkülben publikálhat a kortárs magyar irodalomnak egy olyan rétege, akik máshol nem kaphatnának hangot. Rengeteget tanultam itt, és tanulok folyamatosan, készülve a beszélgetésekre, de saját magamról is többet tudtam meg, amióta itt önkénteskedem.

*A hajléktalanságot megtapasztalt emberek más programokban is intenzíven segítenek. **Sass Lajos** a Kürt utcai ételosztás-projektünkről beszél. A szolgálatást korábban maguk is igénybe vevők ma már közfoglalkoztatottként a programban dolgoznak. A következő sorokban a stáb kialakításának története elevenedik fel:*

Bő öt éve indultunk: a napi háromszáz fős ügyfélkörből kezdtük el kiválasztani azokat az embereket, akik szóba jöhettek erre a munkára. Láttuk őket nap mint nap, ami jelentős könnyebbséget jelentett a felkérésük során. Tudtuk többnyire, hogy milyen élethelyzeteken mennek keresztül, hiszen mindannyian részt vettünk az ebédosztásban, így közvetlen kapcsolatban voltunk az emberekkel, beszélgettek velünk, követtük az életüket. Kevésbé éreztük kockázatosnak, hogy a kliensből kolléga válik, hiszen elég kontrollált a munka, amit csinálnak, és folyamatosan segíti őket szakképzett munkatárs.

Csak bizonyos munkafázisokat végeznek, meghatározott időben, helyen. Mi nem éltük meg ezt veszélyként, de tudtuk, hogy nagy falat lesz. Ez valóban így is történt. Sokuknál problémák tömkelegével szembesülünk, merthogy ez egy védett munkahely, és nagy toleranciát kell tanúsítanunk. Általában függő, olykor demens emberekről beszélünk, a lakhatásuk, a rokoni kapcsolataik, a tudati állapotuk olyan, amilyen – tehát egy nagyon komplex csomagot vállalunk egy-egy emberrel, s ennek csak egy szelete a konkrét munka. A számukra nyújtott segítség viszont nem csupán a közvetlen munkájukat érinti, hanem ha jönnek a további problémák, akkor próbálunk nekik segíteni, például lakhatásuk tartós megoldásában. Ha alkoholbeteg, abból valószínűleg gond lesz előbb-utóbb – nem jelenik meg, vagy nem munkaképes állapotban – tehát alapvető dolgokat kell átbeszélni velük: onnan indulva, hogy mit jelent, amikor valaki munkát vállal, s elkezd dolgozni. Már csak a munkavállalás részével is sok feladat van, de ezt fel is vállaltuk, ki kellett alakítanunk ehhez egy jól működő

struktúrát. Mikor ezeket az embereket felvesszük, tisztában is vagyunk azzal, kinek mi az életútja, hol vannak az elakadásai. Szimpátia alapján valamelyik kolléga bevállalja, hogy a mentora lesz, kíséri, terelgeti – ezt próbáljuk meg támogatni szakmai teammal, szupervízióval, vagy ha mód van rá, anyagilag is. Nagy eredményeket még nem tudunk felmutatni – bár ez is attól függ, honnan nézzük. Csináljuk, fontos, jó dolognak tartjuk.

„Végre nem én állok sorba” beszélgetés Kun Zsuzsával

Zsuzsi, közfoglalkoztatottként dolgozol nálunk, a Kürt utcában, a pincében lévő nappali melegedőben. Reggel és délben ételt osztasz több mint száz hajléktalan embernek. Amikor látlak így dolgozni, gyakran megfordul a fejemben, milyen érzés, hogy magad is hajléktalanszállón élsz, és tulajdonképpen sorstársaidnak osztasz ételt? Vagyis a munkádban te vagy a pult innenső oldalán, hajléktalan társaid pedig a túlsó oldalán.

Kettős érzés ez. Egyrésztől átérzem a sorsukat, tudom, milyen az, amikor sorba kell állni, hogy kapj valamit, mivel én is hajléktalan vagyok, és a Podmaniczky fapadon este én is sorba állok. S ha bejutok, akkor én is kapok egy tál ilyen ételt. Másrészt valamilyen szinten – lehet, beképzeltségnek hangzik – büszkeség. Pontosan azért, mert itt én vagyok az asztal túlsó oldalán, aki osztom az ennivalót, és végre nem én állok sorba.

S milyen a viszonyod azokkal, akikkel este találkozol a szállón? Hiszen akkorra már te is ugyanolyan lakó vagy, te is sorba állsz az ételéért. Okoz ez valamiféle szerepváltást vagy furcsa érzést?

Furcsa érzést okoz. Rólam tudni kell, hogy én nem vagyok egy barátkozás típus, s mire bemegyek a Podmaniczkyre, akkor én már kifáradok agyilag és testileg is, és nem nagyon beszélgetek. Főképp az újoncokkal nem ismerkedem, a régiekkel igen. Megkaptam annak idején, mikor még nyáron vártunk egy órát a beengedésig, és én könyvet olvastam, hogy játszom magam. Néha még most is megkapom, de akik ismernek, azoktól már nem. Mondják, hogy persze, mert te a Menhelynél dolgozol! S ilyenkor mondom, hogy bárkinek lehet idejönni. A nap huszonnégy órájából eltöltök itt 7 és fél órát, a fapadon 14 órát. Ez, akárhogy számolom 21-22 óra, amikor sorstársakkal vagyok körbevéve. Ezek után, akik jönnek, és csak hőbörögnek, azoknak nem igazán tudom átérzeni a sorsát. De aki bejön este a menedékhelyre, és elmeséli, hogy most éppen olyan helyzetben van, hogy például kirúgta a férje, azzal jobban elbeszélgetek, meghallgatom. Ha valaki jön aludni, és piperkőc, és mondogatja, hogy

nem idevaló vagyok, attól megkérdezem, akkor miért jöttél ide? De ezeket is el kell fogadni.

Emlékszel az itteni első napodra?

Huh, az egy nagyon érdekes dolog volt. Úgy történt, hogy nekem lejárt ez a rendszeres segélyem, és akkor mondták, hogy ha tovább akarom kapni, el kell mennem 30 napra dolgozni. Akkor lopták el a személyi igazolványomat, és bejöttem ide a Kürt utcába. A Matlári Feri volt az, akinek mondtam, hogy nekem le kéne dolgoznom azt a 30 napot, és kérdeztem, annak mi a módja.

Te addig nem is voltál a Menhelynél ügyfélként? Sem ebédelni, sem ügyet intézni?

Nem. Csak akkor először, amikor ellopták az igazolványomat, meg mindenemet. Akkor mondták nekem, hogy jöjjetek a Kürt utcába és itt segítenek nekem elintézni az irataimat. Bejöttem, és rákérdeztem, hogy tessék mondani, akkor mi a lehetőség, hol tudok 30 napot ledolgozni? Amikor megtudtam, hogy itt lehet ezt teljesíteni, úgy gondoltam ezt megcsinálom, és megyek tovább. Tehát elméletileg én csak a kötelező 30 napra jöttem ide. S ezért olyan furcsa a dolog, mert már hat éve vagyok itt.

Aztán 30 nap után megérett, hogy szeretnél maradni? Mehettél volna vissza a segélyre!

Vissza is mentem. De előtte mondtam, ha szükség van rám, s nem vesznek fel dolgozni máshova, hívjanak. Nekem is szükségem van arra, hogy valahol eltöltsen a napomat, valami értelmes helyen, és nem az utcán. Mondtam, hogy bármikor, ha van munka, értesítsenek, jövök akár önkéntesnek. Egy hét múlva visszahívtak, felvettek közfoglalkoztatottnak fizetésért, és valahogy itt ragadtam. Furcsa volt az egész, előtte életemben nem dolgoztam ilyen helyen, de amint bekerültem ide a konyhára, és elmondták, hogy kell csinálni, valahogy belejöttem.

Hogy érzed, akár egy konfliktusban, vagy ha „csak” valamilyen beszólás ér benneteket, elég jól kiállunk mellettetek? Van, hogy nem vesszük észre, vagy esetleg észrevettük, de nem reagálunk?

Ez egy nagyon faramuci helyzet, mert az van nekünk kiadva, hogy mi nem szólhatunk vissza! Ha valami atrocitás ér engemet, akkor menjek a szociális munkáshoz, és mondjam el neki. Na, most ez nagyon hülyén jön ki, mert mondjuk, éppen szedem le az edényeket, és engem fellöknek, akkor odarohanok hozzá, hogy jaj, istenem...! Ez árulkodásnak tűnhet, és így nekem már hátrány. Mert ha úgy teszünk, mint az óvodában, és árulkodunk, de már nincs mögöttünk a szociális munkás, akkor bármi történhet velünk. Ez sem jó! Erre viszont még nem találtunk megoldást. Dolgozom a konyhában olyannal, akinek vannak konfliktusai mostanában. Mondtam neki hagyja, nem kell visszaszólnia. Igyon bent a melegedőben az, aki mer, álljon fejre, üsse le a másikat, nem neki kell beleszólni. Figyelmeztetem: ne, egy szót se, gyere hátra és szólj a szocinak, és intézze el ő! Te ne szólj bele, mert neked fognak ugrani, hisz két harcos között a békítő soha nem jó. Tehát, én az ilyen balhékat hárítani szoktam, hiszen azért van ott a szociális munkás.

Megszoktad már, hogy kívülálló maradsz, vagy még sokszor mondanád ki egyenesen, amit gondolsz?

Néha igen. Mert nem szoktam meg igazán, csak nyelek egy nagyot és próbálkozom azzal, hogy én voltam akkor rossz helyen. Engem azért nem szoktak annyira kóstolgatni, mert én nem kötök bele senkibe. Persze bennem is volt olyan dühítő érzés, hogy kimondjam valakinek: te fiatal kis 19 éves taknyos vagy, miért nem mész el dolgozni, kezdj magaddal valamit! És egyszer csak elmondta a gyerek, hogy miért van az utcán. Akkor azért átgondoltam, hogy kívülről ne ítéljünk meg senkit, mert nem tudhatjuk, mi van mögötte. Kیلökték a szülei, állami gondozott volt.

Ha úgy érzed, hogy személyesen vagy megbántva, tudsz beszélgetni a napi ügyeletessel? Figyelnek rád a szociális munkások, asszisztensek, segítenek egy kicsit feloldani a benned lévő feszültséget?

Persze, amikor nagyon rosszul estek dolgok, félrehívtak, és mondták, hogy ne vegyem fel, mert nem nekem szólt személy szerint. Meg aztán volt régebben ez a csoportozás. Akkor még a köztünk, közfoglalkoztatottak között lévő konfliktusokat is meg tudtuk beszélni.

Igen, ez is volt az egyik célja a csoportfoglalkozásnak. Milyen élmény volt?

Nekem személy szerint jó. Az elején feszélyezve éreztük magunkat, hogy miért kell ezt így kibeszélni csoportosan. De aztán én rájöttem arra, és szerintem a többiek is, hogy igen, ki kell ezt mondani. Lehet, hogy stuccoltuk egymást, de ha kimondtuk szemtől szembe, kivel mi a problémánk, jobb volt. Például nemcsak a munkahelyi problémákat lehetett kibeszélni, hanem hozhattunk a külvilágból is be problémákat, amiket ha ki tudtam mondani, s akkor megkönnyebbültem.

Szoktál beszélni pár szót a melegedőben lévő emberekkel, ha alkalmas van rá?

Igen, ha van, aki el akarja mondani a problémáját, akkor meghallgatom. Néha bennem van, hogy miért nekem mondd, hiszen nem tudok rajtad segíteni. Jó persze, ki kell panaszkodnia magát, de pontosan ezért van a szociális munkás. Amikor már befejeződik az ételosztás, és ráér, menjen oda, és mondja el neki. Szoktam is nekik mondani, hogy most oda kell menni, nincs ott nála senki, vele kell beszélni.

Egy kicsit a jövőről is beszéljessünk... Előállt nálad egy új helyzet, miszerint rendszeres pénzellátásod lesz, és mellette meghatározott óraszámban tudsz dolgozni, akár itt, akár másutt. Ezt hogy éled meg? Mert ez egy jó pozíció a hajléktalanságból való kikerüléshez! Ugyanakkor, ha a Menhelynél maradsz alkalmazásban, hajléktalanokkal fogsz dolgozni ezután is. Hogyan tudod ezt összeegyeztetni?

Még friss ez a dolog, sokat kell még gondolkodnom ezen. Mert annyira felemás, ahogy érzem, hiszen most már lesz fix jövedelem, s nem függök már annyira a Menhely Alapítványtól. Bármilyen történik, mehetek máshová is. Ez a maradnék is, mennék is érzés van bennem. Mert nekem ez már néha sok. Régóta itt vagyok, és még ennél is régebben vagyok hajléktalan. Szeretnék túllépni rajta, de aztán meg szeretek is itt dolgozni, és nem csak azért, mert már itt ismerek mindent, mindenkit. Most úgy érzem, hogy egy lépést tettem magamért, ez volt a kezdőlépés, és megpróbálok esetleg valami mást is.

Mondjuk, például, hogy a fapadról kikerülj, és már más minőségben lakj?

Igen. Ha nem szállón laknék, más érzéssel jönnék be ide, akkor lenne a Kürt igazi munkahely. Mert most még összefolyik ez nekem. Van pár órám a naptól, ami úgymond szabad, és akkor elmegyek egy parkba, ahol emberek sincsenek, hogy tisztuljon ki a fejem. Más lenne, ha lenne hova hazamennem, és ott ki tudna ürülni az agyam, akkor másként kezelném a dolgokat.

(Az interjú elkészítése után pár hónappal Zsuzsa a Menhely Alapítvány lakhatást segítő programjának támogatásával egy önkormányzati bérlakás főbérletje lett. Ennek ellenére – vagy épp ezért? – még mindig nálunk dolgozik, immár saját jogú alkalmazottként.)

Annak is kell látszani

- Ne haragudjon, sajnós ma már nem tudjuk fogadni.
- De én csak...
- Háromig vagyunk nyitva, s nézze mennyien várnak még...
- De csak azt szeretném, hogy...
- Itt az ajtóban most ne kezdje mondani. Tudja mit, ha három előtt végzünk, még megpróbáljuk behívni. De hosszú ügybe ma már nem kezdünk bele.
- Nagyon köszönöm, akkor várok.

Mivel kitartóan vár, megsajnáljuk és jóval zárás után mégiscsak behívjuk.

- Én csak azért jöttem, mert sok jót hallottam az alapítványukról, s szívesen dolgoznék önkéntesként maguknál, ha lehet.

Pfff. Sűrű elnézés, nem tudtuk, azt hittük ...

De a vizsgán átment, Isten hozta nálunk!

**„Fontos, hogy a szociális munkásokat olyan feladatokra használjuk, amikhez kell a képzettségük, tudásuk és tapasztalatuk”
Beszélgetés Bagdi Nórával**

Nóra, hosszú ideig dolgoztál az Alapítványnál, azután pedig hosszú időre messzire kerültél tőlünk, de most újra itt vagy. Milyen emlékekkel mentél el a Menhelytől, s hogy látod most, hogy újra itt dolgozol?

A Diszpécser Szolgálatnál dolgoztam öt éve. Most pedig az alapítványnál futó nemzetközi projekteket koordinálok. Mielőtt elmentem, már akkor is szerettem volna nemzetközi projekteken részt venni és külföldi önkéntesekkel dolgozni. Akkor erre nem volt még lehetőség vagy nyitottság, így ez annyiban is maradt. Amikor hazajöttem, akkor tudtam meg, hogy a Menhely is beszállt egy Erasmus+ és egy Visegrádi Alap által támogatott programba, és éppen koordinátort kerestek.

Amikor külföldön dolgoztál, önkénteskedtél is?

Igen, Angliában egy adományboltban és egy könyvtárban. Hollandiában mozgássérült embereket segítettem úszni. Interjúztam és tolmácsoltam továbbá egy szervezet számára, ami a kelet-európai munkavállalók érdekvédelmével foglalkozott. Nagyszerű volt látni, ahogy ezek a rendszerek működtek az állami támogatással, és a különféle szervezetek és önkéntesek munkájának összehangolásával. Valójában az önkéntes munkát már ennél jóval korábban elkezdtem, 2004-ben Görögországban. Ott éreztem először, hogy mennyire sokat ad ez a szemlélet nekem.

Van-e elképzelésed arról, hogyan lehetne a Menhelynél meghonosítani a nemzetközi önkéntesfogadást és foglalkoztatást?

A meritést két irányból képzelem el. Az egyik a Budapesten élő külföldieket célozná meg. Ők feltehetőleg eleve nyitottabbak erre, hiszen a házukban többnyire elterjedtebb ez a fajta munka. Lehet, már ők is keresnek ilyen lehetőséget Magyarországon, így egymásra tudnánk találni. A másik szál, ami mentén elindulnék, az Európai Unió önkéntes programja. A program szakértői felkészítik a leendő önkénteseket és az őket fogadó szervezeteket, uniós forrásokból biztosítva ennek feltételeit.

Az önkéntesek bevonása azért fontos, mert olyan munkákban tudnak segíteni, amiben mi, szociális munkások nem vagyunk profik. Gondolok itt például fotózásra, kampányszervezésre, közösségi oldalakon való megjelenésünkre.

Mi az elképzelésed, hogyan történne a Menhelynél a bevonásuk, mennyire vagyunk erre nyitottak? Mi módon lehet kedvet csinálni?

Mindenképpen kell egyfajta kíváncsiság ehhez. Más kultúrák megismerése, nyelvtanulási, nyelvgyakorlási lehetőség felfedezése lehet ilyen egyéni motiváció. Ha ennél kicsit globálisabban nézem, motiváció tud lenni az is, hogy az önkéntesek foglalkoztatásával növekszik az alapítvány reputációja, több ember megismer minket, akár külföldön is, és esetleg több adományt lehet ezáltal szerezni.

Szerinted mennyire felelős egy fogadó szervezet az önkénteseiért?

Az uniós program szerint biztosítani kell a fogadó szervezetnek egy mentort, aki az önkéntest „munkaidején” kívül is segíti különféle ügyeiben. Ezzel összefüggésben gondoltam arra is, hogy legyenek az alapítványnál az angol nyelvet jól bíró önkéntesek, akiket – természetesen megfelelő felkészítés után – be lehetne vonni a nemzetközi önkéntesek mentorálásába. Ezzel lehetne tehermentesíteni a szociális munkásokat, különösen az angolul kevésbé értőket.

A külföldi önkéntesek kapnak-e speciális felkészítést a mi speciális munkánkra, illetve ügyfélkörünkre?

A fogadó szervezetnek és a mentornak feladata a szakmai, az „érzelmi” támogatás, hiszen az uniós projekt keretében felkészítik őket a várható „kultúrsokkra”, de a szervezet sajátosságainak megismertetése már a mi feladatunk. Sokat segítenek továbbá a Magyarországon is létező önkéntes közösségek, ahol a már rutinos külföldi önkéntesek át tudják adni a tapasztalataikat.

Szerinted milyen az ideális önkéntes?

Nincs ilyen meghatározható paraméter, sem az életkort, sem a végzettséget tekintve. Minél hasznosabb a fogadó szervezet számára az önkéntes, és az önkéntes számára is minél inkább élményt jelent, amit csinál, annál

ideálisabb a helyzet. Nagyon nagy potenciált látok a Menhely Alapítványban e téren is, csak meg kell találni a megfelelő embert a megfelelő feladatra.

Mielőtt külföldre mentél, jó néhány szociális, illetve hajléktalanellátó szervezetnél dolgoztál. Miért éppen a Menhelyhez jöttél vissza? Benne volt a jövőképedben, hogy leszel Te még valamikor újra „menhelyes”?

Egyáltalán nem gondoltam. És nem azért, mert rossz szájízzel távoztam az alapítványtól, csak egyszerűen nem terveztem vele. De amikor megtaláltak ezzel a nemzetközi projekttel, és a külföldi önkéntesek bevonásának tervével, úgy éreztem, itt a lehetőség.

Azzal, hogy most egészen más típusú munkát végzel, jóval távolabbra kerültél a közvetlen hajléktalanellátástól, pedig korábban sok éven át dolgoztál hajléktalan emberekkel. Nem hiányoznak?

Nem hiányzik a személyes kontakt. Amit most csinállok, az új terület, kipróbálhatom magam, és abban örömet lelem. Erős pozitívum számomra, hogy nem vonódom bele az alapellátásba, és több energiám van jól csinálni a munkámat, mint amikor egymás után kergettem az ügyeleteimet.

El tudsz-e képzelni olyan jövőt, ahol jóval több önkéntessel és kevesebb szociális munkással is működtethető az alapítvány?

Igen, az fontos, hogy a szociális munkásokat olyan feladatokra használjuk, amikhez kell a képzettségük, tudásuk és tapasztalatuk. Most van egy sor olyan tevékenység, ahol luxusnak tartom, hogy ők dolgozzanak, kenyeret kenjenek, raktárt pakoljanak, klienseket kísérenek orvoshoz vagy adminisztráljanak. Nyilván nagy önkéntes bázis kell mindehhez, és nagyon jó koordinátor. Azt is el tudom képzelni, hogy ne félállású munkakör legyen a koordinátori megbízás, mivel ilyen volumen esetén főállású embernek is ad elég feladatot.

Mit gondolsz, leszel itthon is önkéntes?

Még nem vagyok az, de már hiányzik. Érik bennem, hiszen nagyon is meghatározó élmények voltak a korábbi ilyen munkáim. Hiszek az önkéntes munka erejében, abban, hogy az önkéntesség jó.

Akik otthonra leltek: emberek és történeteik

Meglehetősen sokat mond el az adott társadalomról a szó, amivel egy-egy dolgot, helyzetet ír le, embert nevesít. A szavak távolságot teremtenek a használó és a megnevezett között, hol viszonyt adnak, hol csak egy-egy helyzet elviselésére szolgálnak, vagy éppen megmagyarázzák a magyarázhatatlant. Köznyelven csövi, csöves, szakmaibban szólva rászoruló, hajléktalan ember, hivatalokban, ha szerencséje van, ügyfél és kliens, sőt szolgáltatást igénybe vevő. Ezek a társadalom és az általunk leggyakrabban használt szavak azokra az emberekre, akikkel munkánk során foglalkozunk. A szavak mögött azonban emberek vannak, sorsokkal, történetekkel, szerelmekkel és szeretetlenséggel, sikerekkel és megzuhanásokkal. És e történetek velünk vannak, megütnek, nyomot hagynak. E sorsok megláttatják az élet színeit, s az embert, akire korábban csak egyetlen szavunk volt, és hozzá csupán egy harsány vagy csendes, mogorva vagy közlékeny ember képe...

Ebben a fejezetben ők szólnak meg, akikért a Menhely Alapítvány létrejött, és akikért így harminc év után is dolgozunk. Az alábbi válogatott vallomások úgy mutatják meg ezeket a sorsokat, ahogyan mi is látjuk őket. És mutatják azt is nyomokban, ahogyan ők gondolnak ránk.

Sanyi bácsi közel két évtizede költözött be a Vajda3-ba. Nem a falak tették otthonává az intézményt, hanem az emberek, akikkel sokéves kapcsolata alakult ki. Lakótársak, nővérek, szociális munkások váltak számára családtagokká. A Vajdahunyad utcai házban lelt otthonra, innen került koronavírus-fertőzéssel kórházba, és ide nem tért vissza soha többet. Az alábbi interjú immár róla szóló emlék.

Régóta itt van, nagyon sok mindent látott, tapasztalt. Van véleménye gondolom a helyről, a szociális munkásokról...

Azokról nem lehet véleményt mondani, mert egyik sem különb, mint a másik. Egyik furcsább, mint a másik. A viselkedésük más. Ha valami nem tetszik, és visszaszól az ember nekik, akkor már duzzognak meg minden. Megsértődnek. Utána meg én sértődök meg. Van egy, akit tisztelek és becsülök, az a Zoli. Az már jó pár éve a gondozóm, úgyhogy ővele nagyon

jól meg vagyok elégedve. Másokról meg nem akarok beszélni. Azok már nincsenek itthon.

Sok mindenki megfordult már a Vajdán. Ön meg állandó itt, és látja az embereket, ahogy jönnek-mennek.

Ez a bajom, hogy mindenkit látok. Na, de ide figyeljen! Állandóan tanul az ember mindenkitől, attól függ, hogy milyen ember jön. Az, hogy mit mond, azt én meghallom, és egyik fülemben be, a másikon ki, és a többi nem érdekel engem. A szociális munkásokról nem lehet mondani, hogy nem csinálják a munkájukat, mert sokszor nagyon is csinálják. Ezek nagyon rendesek, jobban odafigyelnek az emberekre. Mondjuk meg őszintén, maga is olyan nagyon szigorú volt, úgyhogy nem lehet magáról se külön véleményt mondani!

Miért voltam szigorú?

Idefigyeljen, amikor berúgtam akkor miért nem .... hahaha .... akkor mindig szigorú volt. Maga is tartotta a szabályokat. Én meg lefeküdtem és aludtam, oszt kész. Kialudtam magam, és utána nem volt semmi baj. Így volt? Valahogy így.

Mi változott az évek alatt? Jobbak vagy rosszabbak lettek itt a dolgok?

Régen egész másabb volt a Vajdának a gondozói része... Hát emlékezzen rá! Annak idején ki kellett menni leülni, mert be nem engedtek, az utcán kellett leülni annak, aki ivott. Most meg az udvaron kell leülni. Nem tudnak mást csinálni, itt a kapun belül leültetik. Letelik a két órája, menjen föl. De most már ez sincsen, mert az emberek annyira alkalmazkodnak, hogy tudják, mennyit lehet meginni. Itt vagyok, nézzen meg, én is. Egy szeszakázán voltam, és több mint két hónapja kint se voltam!

Az nem jó.

Nem jó, de a lábam nagyon rossz. Most meg a látásommal is van baj. Úgyhogy most hétfőn megyünk a szemészetre Éva nénivel, annak is ugyanaz a baja, mint nekem. Ez van! Bele kell törődni, azért is nem megyek ki szívesen. Menni is alig tudok, úgyhogy nincs is értelme, hogy kimenjek sétálni. Ha esetleg úgy van kedvem, hogy kimegyek, akkor kimegyek, de nincs kedvem. Várom az előrejelzést odafentről, hogy mikor szólítanak.

Ez a legjobb, most már nyugiba lehet viselkedni. Pénzem nincs, én nem vagyok dúsgazdag, dússzegény vagyok, mint a templom egere, mást nem is tudok mondani erről.

Szeretné, hogy itt valami megváltozzon, hogy a Vajda változtasson valamit, hogy jobb legyen Önnek?

Idefigyeljen! Ezen már változtatni úgysem lehet. Sok kemény évet lehúztam, örülök, hogy élek... Azért a nagyok, azok megadják a tiszteletet, ennek örülök, másra meg nem vágyok.

Kik a nagyok?

Hát a főnök, az Éva néni és a többi ilyenek. Tudják, hogy cukros vagyok, és odafigyelnek, hogy valami bajom ne történjen, és ezt meg nagyon szépen köszönöm nekik. Ha lemegy a vércukrom, másnap már alig tudok gondolkodni. Úgyhogy arra is oda kell figyelni nekem.

Itt a társak milyenek?

Hát ezekkel megvagyunk. A Gyula, ő most jött, az a másik meg három-négy hónapja. Ezek új emberek, ezekkel már nem lehet úgy huncutkodni, mint annak idején a Maci Lacival meg a Zolival. Maci Laci kívánság szerint kiment naponta kétszer-háromszor borért, beadta az ablakon, és erre rájöttek. Hát Éva néni megbüntetett bennünket, és felrakatott egy szúnyoghálót, de mire rájöttek, akkorára már nagyon sok ital bejött. Kapunk fegyelmet is mind a hárman. De már majdnem egy éven keresztül csináltuk, mire rájöttek.

Szép emlék.

Hát erre visszaemlékezni ugyanolyan, mint amikor katona korában csinált az ember egy csínyt többedmagával, mert egyedül úgysem csinálta. Itt is ugyanaz volt. Összetartás volt, és nem volt itt veszekedés. Az most sincs, sőt azt én se engedem, hogy valami veszekedés legyen itt a szobában! Ha valakinek nem tetszik valami, vagy akár nekem, akkor menjen ki, oszt húzza le az agyáról a vizet, és utána jöjjön be, és akkor utána hallgasson. Így vagyok én is, ha nem tetszik valami, kimegyek szellőzni egy kicsit, utána jövök, lefekszek és alszok. Sokan azt mondják, hogy a 4-es szobában én parancsolok. Nem parancsolok én senkinek,

amit meg tudok magam csinálni, azt megcsinálom. A szemetet összededem, leviszem, kitakarítok benn a szobában, mire jönnek a nővérek. Az ablakot kinyitom, bár az a legveszélyesebb dolog, mert ha én nem nyitom, akkor a nővér, a Gabika, az rögtön nyitja. Olyan a természete, hogy kinyissa nálunk az ablakot. De ha bezárjuk, akkor még egyszer kinyissa. Más probléma itt nem lehet. Esetleg akkor, ha kimennék a kocsimba, de arra nincsen pénzem.

Elveszett kulcsok

Fapad, este 7 óra, beengedés után. Tibor kap teát, kenyeret, sampont, mosóport, továbbá két szem Panadolt a náthájára. Mindez már nem fér el a kezében, beteszem a zsebébe, és közben kérdezem: ugye nem lukas a zsebe, mert nekem nincs olyan nadrágom, aminek ne lenne lukas a zsebe. A kulcsok, Balázskám, mondja. Azok lyukasztják ki! Nekem 12 éve nincs lukas zsebű nadrágom!

Sándor, a Vajdahunyad utcai Hajléktalanok Otthona másik lakója, 2014 óta él az úgynevezett Kulcsos Házban. A ház a főépületet kikerülve közelíthető meg, emiatt aztán nagyobb önállóságot nyújt lakóinak.

Mióta van itt a Menhelynél?

Halálpontosan megmondom: 2014. július 27.

Hogyan került ide?

Roppant egyszerű: a párom rákos lett, millióba került a gyógykezelése, tönkrementem, és aztán megkaptam a szívbetegséget. Közöltem a dokival, hogy nincs hova mennem, akkor átkerültem a Fesztybe. És onnan kijöttem... egy-két alkalmazottnak a tudomására kellett hoznom, hogy velem nehogy megpróbáljanak úgy beszélni, mint egy csövesel, mert nem vagyok csöves. Soha nem éltem az utcán. És abba az élethelyzetbe, amiben én voltam, más is kerülhetett volna.

Mondana egy emlékezetes történetet, ami itt történt meg önnel?

Egyszer volt, nem is olyan régen, hogy mindenki nézte, ahogy ég a tűz a kinti csomagmegőrző irodájában. Pont akkor jöttem be. Mondom a lakótár-

samnak, hogy te, amíg ezek nézik, addig fogd meg a tűzoltókészüléket! Ugye irányítói munkakörben szeretek általában dolgozni, enyém volt az ötlet, együtt megcsináltuk. Három poroltóval el lett oltva. Az iroda kulcsa közben nem lett meg, ezért kellett a tűzoltóknak felfeszíteni az ajtót. Így is megköszönték, hogy eloltottuk. Nekik több időbe telt felfeszíteni az ajtót, mint nekünk eloltani a tüzet a nyitott ablakon keresztül. Egyébként mindenki nézte, hogy ég az iroda, mint a nótában, hogy „ég a város, ég a ház is...”

Mi a jó a Vajdában?

Dotálok a szolgáltatásért, mert ezt nem lehet fizetésnek mondani, annyira alacsony. Nem is tartom titokban, hogy sok ember örülne, ha ilyen körülmények között lakhatna, mint mi a Kulcsosban. Amikor jönnek kívülről látogatók, mindig idehozzák őket a szociális munkások, és én mindig azt mondom, hogy ez a Hotel Kempinski.

Volt, amiben a Menhely megváltoztatta az életét?

Inkább én változtattam az életemen, fölfele megyek. Tehát én kétszer kezdtem újra az életemet, és mindig megtalálom azt a módot, hogy fölfele menjen. Egyszer, amikor elváltam, és otthagytam mindent a családnak. Aztán amikor összekerültem ezzel az élettársammal, eladtuk a házat vidéken, felkerültünk Pestre, ő rákos lett, akkor megint összedőlt az életem. És akkor kezdtem újra, és most megyek fölfelé megint. Most már a 66. évemben tartok.

Itt valakihez közel került-e az évek alatt?

A gazdasszonyunkhoz, Évához. Éva egy intézmény! Mindenki szereti. Amikor kártyázunk, römizünk, akkor átkozza a kártyát, ha elveszíti a meccset, akkor olyan, mint egy gonosz boszi. Ezt mondtam is neki. Egyáltalán nem szereti, amikor én nyerek, pedig mostanában előfordul, hogy nyerek, akkor karmolja magát. Én meg jót röhögök, mert a Sanyi meg az Éva komolyan veszik, én meg azért jövök ide, hogy röhögjek.

Ön számára kicsoda Éva?

Egy emblemikus figura, intézmény az intézményben. Akkor lesz majd nagyon rossz, amikor végleg azt mondja, hogy most már elég, amikor

tényleg nyugdíjas lesz. Mert már most is nyugdíjas, de amellett még dolgozik. Látni és hallani kell, ahogy ez a nő ténykedik. Volt az az operatőr leányka, csinált róla egy filmrészt. Meg kell nézni! Vannak itt még jó emberek, de ő a nonpluszultima! Nehéz volt vele az elején, kemény két évembe telt, míg elfogadott. Ez egy maximális szintű elfogadás, olyan, mintha rokonok lennénk. Azt nem mondom, hogy anya meg fia, mert akkor hatéves korában kellett volna megszülnie. Amikor nekem komoly beszédem van, az csak vele megy és négy szemközt, azt nem tudja senki. Ez az álca, hogy a külvilágnak ez a röhögő, nagypofájú ember vagyok. Ez a külvilágnak. Ez a gagyi. Ezt már csinálom 51 éve, tehát ez már nagyon megy, jobban, mint egy Oscar-díjas színésznek. És van a másik oldal, amit csak egy szűk réteg ismer. És ez így is marad.

Apa

- Jó napot! Keresem az apukámat, Budapesten hajléktalan. Meg tudná mondani melyik szállón lakhat?
- Sajnálom, erre nem tudok válaszolni, nem rendelkezünk központi nyilvántartással.
- Tudja, férjhez megyek, és szeretném az apukámat meghívni az esküvőmre. Szeretném, hogy osztozzon az örömben. A nagybátyám azt mondta, nem biztos, hogy jó ötlet ez huszonöt év után. De én szeretném, hogy az apukám kíséressen az oltárhoz!

Péter a Vajda éjjeli menedékhelyére tér be nap mint nap. Törzslakóként fogalmazza meg, mit jelent számára egy állandó hely.

Mióta lakik itt a Menhely Alapítvány szállóján?

Legjobb emlékem szerint 2010 óta, akkor jöttem először. Rövid kitérő után, azt hiszem, egy évet hagytam ki, ez azt jelenti, hogy 2011 óta folyamatosan itt vagyok, tíz éve. Magam sem hiszem, hogy ilyen régóta itt vagyok.

Honnan volt információja arról, hogy ide segítségért lehet fordulni?

Mielőtt bejöttem a Vajdára, a tartalékaimból éltem. Kimentem a csepeli volt vasút területére, ahol vannak mindenféle munkásszállások. Ott találkoztam egy sráccal, aki mondta ezt a helyet, és mondta, hogy máshol

nem nagyon vannak ilyen viszonylag konszolidált helyek. Egyszer csak idejöttem, és itt ragadtam.

Mik voltak azok a tapasztalatok, élmények, amik ide kötötték magát, mi az, amire azt mondja, hogy itt tartja?

Elsősorban az, ami majdnem mindenkit, hogy közel van a városközponthoz, mindent el lehet érni nagyon könnyen, amire egy hajléktalannak szüksége lehet. Az ügyintézésről kezdve az étkezésig, a reggelit is viszonylag közel felveszi az ember. Másrészt, ahogy múltak a napok, az ember megismerkedett az egész hellyel, és kisült, hogy itt nagyon kiváló szociális munkások vannak, lehet velük beszélni.

Ez mit jelent?

Ha bármi probléma van, akkor igyekeznek mindig segíteni. Már akkor is, de most is. Ezekkel semmiféle probléma nincs. Nagyon egyszerű a házi-rend. Aki egy kicsit normális, az be tudja tartani. Ahogy múlt az idő, megszoktam. És láttam már sok egyéb nappali melegedőt meg éjszakai szállást, és összehasonlítva a dolgokat, hát ez még mindig veri a többit.

Mi az, ami egy kicsit más, mint máshol?

Tulajdonképpen a biztonság, egész a mostani időkig. Mostanában... szóval olyan emberek jönnek már, hogy sokkal nehezebb. A szociális munkásoknak is nehéz rendet tartani, de akkor keményebb volt a szociális munkások hozzáállása. Mindenki tudta, hogy mire számíthat. Ha ivott, nem jöhetett be, leült két órát, egy órát. Ha például megrongált valamit, azért hosszú kitiltás járt. Lopásnál, ha jól tudom, állandóra kitiltva. Valahogy ez most csendesebb lett, elnézőbbek lettek. Régebben az embereknek inkább mertek szólni, hogy mosakodni kell. Most meg már úgy jönnek be, hogy egyszerűen nem lehet őket arra kényszeríteni, hogy mosakodjanak. Nem is értem, hogy miért jöhet be olyan ember, aki összevissza van piszkítva, még be is van rúgva, és a többiek, a többség meg kénytelen szagolni, elviselni. Ilyenek vannak...

Mi az, amin változtatna, ha tudna?

Tudom, hogy szegény az eklézsia, de nagyon le van pusztulva a lakrész, ahol vagyunk, plusz még ugye, föld alatt is van. Ilyen alapvető dolgokon

változtatnék, hogy a vécék tisztasága. Van egy alap, van egy minimum, amit meg lehet csinálni, és figyelni, meg észre lehet venni, hogy kik azok, akik összepiszkítják itt lenn. A másik, hogy itt, ahogy az utcáról bejönnek, nyilvános vécének használják az udvart meg a nappali melegedőt. Le-fekszenek a nappali melegedőben, pedig az kifejezetten tilos mindenütt.

Kicsit otthonának is tekinti ezt a helyet? Felelősséget is érez?

Érzek, persze. Lekapcsolom a villanyt reggel, mikor kijövök, hogy ne égjen már reggel nyolckor az a villany, nem hagyom a csapot, hogy folyjon. Mert vagy úgy rátekerik, hogy tönkremegy, vagy egyszerűen nem zárják el rendesen, folyik, és mennek el mellette, és nem számít. Meg hát elég idősen jöttem már ide, most már még idősebb vagyok, és nehezebb elmozdulni. A megoldás az lett volna, már a kezdet kezdetén, hogy találni valami olyan munkát, amit el tudok végezni fizikailag. Olyat, amit fejben el tudok végezni, olyat nem adnak. Fizikai munka, építőipar meg ilyesmi, meg őrző-védő, biztonsági cégek vannak. De 24 órán keresztül, éjszaka is dolgozni és rengeteget állni nem bírok már. Hívogattam a cégeket, köszönjük szépen, nem... és ennyi. Nagyon régóta leépítettek már a korom miatt, most már kevesebbel beérem. Viszont nem felejtettem el, hogy az ezelőtti életem milyen volt, és annak egy csomó dolgából nem akarok engedni. Itt a higiénia például, meg a többiekkel való kapcsolat. Tiszteletben tartom a másikat az örülségét, lehetőleg tartsa az enyémet is tiszteletben, mert biztos van egy csomó dolog, ami részemről is idegesítő. És nem lehet minden kis dologért szólni. Ha éppen olyan szerencsés helyzet van, hogy olyanok vannak bent, akik nem durvulnak, nem akarják a másikat ledarálni, megfélemlíteni, meg nem a hangerejükkel próbálnak villogni, akkor úgy megvan mindenki, és tényleg akkor nyugis.

És mit gondol, Péter, hogy meddig tud itt maradni?

Úgy szoktuk mondani, hogy majd tepsibe' visznek ki minket...

Azért van rá lehetőség, hogy egy szinttel feljebb lépjen. Hogyan gondolkodik erről?

Régen tudtam volna menni, mert egyedül szerettem volna lenni egy akármilyen kis lukban, de azt kifizetni nem tudom. Mivel nekem nin-

csen nyugdíjam, hanem az időskorúak járadékát kapom. Az olyan, mint egy szociális segély, a nyugdíjhoz semmi köze, és a munka meg nem jön össze úgy, ahogy szeretném. Mert ha lenne valami állandó, akár négy- vagy hatórás kiegészítő, abból már meg tudnám oldani. Azt, hogy összeszedem az élelmet a népkonyhákon, azt elég hamar meg lehet unni, és meg lehet utálni. Ott beállni a sorba, büdösek, gusztustalanok a sorban állók, tolakodás van, harcolnak a vacak kajáért, amiről úgyis tudják, hogy megkapják, és akkor ebből adódnak verekedések. Tulajdonképpen feszült vagyok állandóan amiatt, hogy nincs egy nyugodt perc, olvasni nem tudok például. Mert az ember nem tudja kizárni a külvilágot. Ha bedugom a fületem, mert van füldugóm, akkor az zavar, hogy nem tudom, mi van körülöttem, s azért az nem jó, ha az ember nincs tisztában azzal, hogy mit mondanak, meg mit nem mondanak, mit csinálnak körülötte. Este meg már mindenkire való tekintettel nem lehet a lámpát használni. És így napközben hol kinn vagyok, hol valami parkban, hol beülök valahová, bevásárlóközpontba, fölülök egy vonatra, villamosra, és akkor ott olvasgatok. Így... És a beengedés, az egy kicsit korán van, mindenkinek, nekem is korán van, hogy hat órára benn kell lenni, mert hat órakor például a városban van egy csomó olyan hely, ami ingyenes kulturális megmozdulás. Innentől kezdve az ember nem tud elmenni, mert be kell jönni. Én már megcsinálhatnám, hogy bejelentem, hogy később jövök, de én nem szeretem az ilyet, mindig külön kérni. Ha alkalmas lennék, hogy dolgozzak valahol, akkor megoldódna minden. Rögtön el tudnék menni egy olyan helyre, ahol fizetni kell, de más emberekkel nem tudnék már együtt lenni. Itt legalább megszoktam, van jó néhány olyan ember, akiket már megszoktam. Egyébként egy csomó ember állandóan visszajár, egyedül a szociális munkások változnak. Ugye azért van fluktuáció. Nem örülünk neki, mert amikor megszoktunk valakit, akkor tudjuk már, mire számíthatunk. Stabilitást adna, ha tovább maradnának.

Takács Attila *a nehezebb és kanyargósabb utat járva lett végül a kollégánk.* 2007-ben lettem hajléktalan, hoztam két nagyon rossz üzleti döntést. Egy bérelt lakásban laktam, másfél hónap alatt lenulláztam magam, a tulaj teljes joggal mondta, hogy „hát barátom, ha nem tudsz fizetni, akkor költözz!” De nem volt hova. Azonnal utcára kerültem. Egy pár napig a 13. kerületben laktam, egy Duna-parti parkban ücsörögtem. Fogalmam sem volt, hogy ilyenkor mit

csinál egy ember. Addig úgy találkoztam a hajléktalansággal, hogy autóban ülve, nekem is lobogtatták a Fedél Nélkül újságot. Ha volt apróm, általában megvettem, ergo a másik oldalról láttam ezt a problémát, és csak ilyen szinten.

Az egyik reggel egy szomszédos padon egy másik hajléktalan srác ébredett. Elkezdtünk beszélgetni, nekem még volt cigim, neki kajája, megosztunk, és ő említette, hogy a Fedél Nélkül árusításával szép pénzt lehet keresni. Útmutatása alapján bejöttem a Kürtbe, kaptam egy időpontot Kepe Robihoz egyeztetésre, beszélgettünk egyet és így lettem terjesztő.

Rengeteg segítséget kaptam itt, Robitól személyesen is, nagyon gyorsan bekerültem „protekcióval” egy hajléktalanszállóra, a Külső Mester utcába. Nem töltöttem túl sok időt ott, mert nagyon nem tetszett, nagyon rossz élmény volt. Pedig ez a szálló a jobbak közül való volt abban az időben. Négyágyas szobák voltak, persze először a zsilipbe kerültem, három hét múlva leültünk négyen, szocokkal, akkor mondták, hogy átköltözhetünk a végleges helyünkre. Megmutatták, erre a szobatársaimmal kérdeztük, hogy kaphatnánk-e festőszerszámokat, festéket, takarító eszközöket, merthogy ebbe a szobába, ahogy akkor kinézett, nem szeretnénk bemenni. Csodálkoztak erősen, de adtak mindent, egy hétvége alatt kifestettük és kitakarítottuk, és csak utána költöztünk be. Ami igazán komoly gondot jelentett, az az ágyi poloska volt. Pár hét múlva már vakaróztunk ezerrel. Egyszerűen nem lehetett se elviselni, se kezelni ezt a helyzetet.

Laktam az újpesti foglalt házban, azután itt a Klauzál tér melletti ún. Kaszinóban is. Érdekes sztorija volt ennek. Egyik lakótársam ismert az itteni művészek közül valakit, elmentünk hozzájuk, és megtetszett. Kezdetben ez egy műterem volt, festők dolgoztak ott, mondták, hogy ezt tovább fejlesztenék, de kellenének még emberek hozzá. Én ezt bevállaltam, egy csomó jó dolgot csináltunk, koncerteket, kiállításokat, játszóházat... Utána kerültem kapcsolatba egy internetes rádióval, Muzsikus rádiónak hívták, ott is elkezdtem dolgozni, és ennek az épületében sikerült egy kis szobát szerezni. Én mindenkinek azt mondom, hogy nekem óriási szerencsém volt, jókor voltam jó helyen, és folyamatosan jó emberekkel találkoztam. Itt a Kürt utcában soha nem éreztem azt, hogy én vagyok a csöves, és engem itt most ellátnak. Sokkal inkább partnerként kezeltek. És ez nemcsak a Fedél Nélkül újság szerkesztőségére vonatkozik, hanem az egész Kürt utcai stábra.

Azt szoktam mondani, hogy nekem két életem volt. Volt egy teljesen más régi életem, még a hajléktalanságom előtt. Nem éltem soha gazdag ember-

ként, de soha nem voltak napi anyagi gondjaim. Azután beütött ez a krach, és én csak ezután jöttem rá, hogy előtte nem voltak olyan pozitív hozadéka annak az előző életemnek, mint amilyenek most vannak. Ment az üzletelés, a pénzkeresés, de ezen kívül semmi. Anno én azt hittem, hogy van egy csomó jó barátom, és kiderült, hogy egy fenét, nekem üzletfeleim voltak. Pillanatok alatt záródtak be azok a korábban mindig nyitva álló ajtók. Most meg előfordul, hogy vannak anyagi gondjaim, de van hol laknom, és olyan emberekkel vagyok körülvéve, akiket a barátaimnak tekinthetek, akikhez bármilyen gonddal fordulhatok, és akkor azonnal azon kezdenek el agyalni, hogyan is segítsenek. Mostanában minden egyes munkámat szeretem, ezeket tényleg jólesik csinálni. Nem kényszerből, mert muszáj, hanem mert sikerül valami érdemlegeset alkotni. Úgy gondolom, hogy a helyemen vagyok. Hatvanéves vagyok, nem vágyom ezen kívül különösebben semmire.

Édesnemes

Legalább tíz éve hajléktalan. Belakta már az ellátás teljes vertikumát, az utcától a szociális otthonig, próbára tett jó néhány szociális munkást, és elnyitte magát is. Most fekszik a kórházi ágyán, többet van itt, mint odakint. Azaz inkább ül, az ágy eleje széktámlává lett megemelve, fekvé alig kap levegőt. A négy infarktus elbánt a szívével rendesen. Kesereg, mert a szállón mosni készült, amikor behozta a mentő, a szennyes beáztatva, azóta biztos kidobták. Az inget-gatyát nem bánja, lesz másik, de a konyharuháit sajnálja, jó erős anyagból voltak. Őlében madzagon lógó fűszerpaprikák. Mondja, lement pizsamában, köntösben a kórház előtti MDF piacra, ott vette. Felfűzte, a radiátoron megszártotta, éppen nekiállt, hogy kiszedje a magját, mert ledarálni csak a magja nélkül lehet. Egyrészt sokkal szebb a színe, az íze is jobb, másrésztől, ha a töltelékbe magjával kerülne, az nagy hiba lenne, mert megsavanyodna tőle a kolbász. Ötven éve otthon a tanyán pont így csinálták.

A vilájáró hazatérő

Sok-sok találkozás és hosszú órákba nyúló beszélgetés esszenciája ez a valóság. Aki mesél, már bőven meghaladta a nyolcvanot, készségesen kalandozik igencsak eseménydús életének állomásai között. Nem nehéz szóra bírni, mindaddig színesen fonódnak egybe történetei, mígnem az utolsó évtizedhez el nem érkezik élete mesélésében. Innen minduntalan visszakanyarodik egy előző fejezethez, egy izgalmasabb – és számára talán méltóbb – életszakaszhoz.

*Az utóbbi néhány évben a Vajda idősotthonának lakója, kritikával és önkritikával vegyes derűvel szemléli a világot és benne saját sorsát. Keresztnevéen hívom, bár kora alapján jócskán „rászolgálna”, sosem jutott eszembe bácsinak szólítani, és akárcsak szeretetből is, bármi módon infantilizálni. Következzék tehát **Eörs** monológja.*

A papám katona volt, a Ludovika Akadémián végzett, és onnan egyből mehetett is az első világháborúba. Megjárta az olasz frontot, az ezredparancsnokságig vitte. Én Győrben születtem, ahol apám szolgálatot teljesített. Jól éltünk, családunk a város legtekintélyesebbjei közé tartozott. A háború vége felé a katonai parancsnokság kimentett, de mi úgy éltük meg, hogy kizsuppolt mindannyiunkat Németországba, az amerikai megszállási övezetbe. A papám azonban nem akart idegen országban, menekültként élni, így hazajöttünk.

Papám a múltja miatt nem kapott munkát, a mamám lett a családfenntartó, egy bankba vették őt fel. A politikai tisztogatások így is utolértek minket, el kellett hagynunk Győrt, és Aszódra költöztünk. 1953-ban iratkoztam be a piaristákhoz. Aztán a család a rokoni kapcsolatok révén szerzett lakást az Üllői úton, ekkortól lettünk budapestiek. A gimnáziumban nagyon szerettem a matematikát, ezért az ELTE matematika-fizika szakára jelentkeztem, de a rossz káderlapom miatt csak fellebbezések után vettek fel. Egyúttal jelentkeztem a Római Katolikus Hittudományi Akadémiára is, ide csak azért, hogy a katonaságot megússzam.

Az informatikatudomány érdekelt, de Magyarországon ez még nagyon gyerekcipőben járt, az elméleti programozást azonban jól meg tudtam tanulni. Első munkahelyem az akkor frissen megalakult VEIKI, a Villamosenergiaipari Kutatóintézet volt. Külföldre úgy kerültem, hogy Németországba utaztunk turistáskodni a menyasszonyommal, és az ottani kapcsolataim révén kijártam magamnak egy egyéves egyetemi oktatói szerződést az Egyesült Államokba. Mielőtt lejárt volna ott a szerződés, pályáztam mindenfelé, végül Kanadában kötöttem ki. Ott éltem majdnem tizenöt évet, tanítottam egyetemeken, dolgoztam az ottani országos statisztikai hivatalban matematikus-statisztikusként. Megkaptam a kanadai állampolgárságot, most is kettős állampolgár vagyok.

Egy nagy, merész lendülettel innen egyenesen a Kelet-Afrikában lévő Szváziföldre repültem, mivel a kanadai minisztérium által meghirdetett

állást én nyertem meg. Szváziföld egyetemének számítástechnikai tanszékét kellett felállítanom. Ez a pályázati idő két évig tartott, s ezután költöztem át Dél-Afrikába, ahol a Wits University számítástechnikai tanszékén kaptam munkát. Ekkor mondtam fel a torontói egyetemen, és ez elég rossz döntés volt részemről. Még néhány helyen tanítottam Dél-Afrikában, és különféle befektetési alapok hozadékaiból egészítettem ki a jövedelmemet. Ezek nagyon bizonytalan bevételek voltak, és az ország gazdasági helyzete sem volt túl stabil, ezért inkább visszaköltöztem az olcsóbb Szváziföldre. Ott nősültem meg másodszor, és – gondolván a jövőmre – egy nálam jóval fiatalabb lányt vettem el. Tíz év után azonban egy betegség elvitte őt, gyerekünk nem született, így magamra maradtam. Nem volt már miért ott folytatnom az életet, így visszatértem Johannesburgba, de csak addig, míg a befektetéseimből származó csekély bevételeimet összeszedtem, és felvettem a bankban ragadt kanadai járadékomat.

Ezzel a kevéske összeggel jöttem haza a rokonaimhoz ugyanabba az Üllői úti régi lakásba, amit negyven évvel korábban elhagytam. Nem akartam hosszan a rokonok terhére lenni, ezért albérletet vettem ki, és óraadó tanári állásokat vállaltam. Aztán valami számomra érthetetlen ok miatt hirtelen felére csappant a bevételem, mert a befektetéseim utáni hozamok egyszer csak nem érkeztek meg Dél-Afrikából. Hiába próbáltam intézkedni, nem kaptam sehonnan választ. Az egyik jövedelemforrásom tehát kiesett, és tudtam, hogy a lakást hamarosan nem leszek képes fenntartani. Az étkezésemen kezdtem el spórolni, így kerültem a maguk konyhájára a Kürt utcába. És ekkor segített maga beprotezsálni engem a Vajdahunyad utcai lakosztályba...

Abban az udvari lakrészben, amit Kulcsosnak mondanak, kaptam egy ágyat, s aztán egy idő múlva felajánlotta a vezetőség, hogy költözzek inkább a benti szobák egyikébe. Nem tudtam akkor, hogy jobb hely lesz-e nekem vagy rosszabb. A régiben volt egy nagyhangú tesz-vesz személy, annak nagyon örülök, hogy attól megszabadultam. A mostaniakkal jobban kijövök, de nekik is szerencsájük van velem... Egy van köztük, aki rengeteget beszél, de hál' istennek, azt inkább kint a folyosón meg az ebédlőben csinálja.

A covid-bezártságot nagyon rosszul bírtam. Az volt az igazgató utasítása, hogy ki lehet menni, de azt tudni kell, hogy aki kimegy, vissza már nem jöhet. Ez tartott egy évig. Én havonta kimehettem egyszer, felvenni a pénzemet, de oda is mindig kikísértek. Borzasztó egyhangúak voltak a napok, mert

én tévét nem nézek, sőt inkább elfordulok, ha szól. De a menedzsment igyekezett felrázni minket. Minden héten egyszer az asztal köré ültette az embereket beszélgetni. Abban én nem veszek részt. Kártyázni is szoktak, de abba meg azért nem akarok beleugrani, mert nekem az egyetlen jó szerencsejáték a backgammon volt, ott voltam régen profi. Ahova szeretek eljárni itt, és az most, a járvány után is megmaradt, az a zenekör. Amolyan zenei kívánságműsor. A szociális munkás, a Kiss Péter csinálja, lehet kérni zeneszámokat, ő meg a számítógépen kikeresi és lejátssza. Kész zseni. Sokszor csak ketten ülünk ott. Én nem nagyon szoktam kérni, inkább csak passzolok. 1965-ig éltem Magyarországon, sok zenét nem ismerek, de Marlene Dietrich a kedvencem, az élettörténete is nagyon érdekel. Olvastam nap-hosszat, amíg be voltam zárva, és most is sokat olvasok. Az a kis könyvtár, ami van, abból olvastam. Sokszor azokat, amiket fiatalkoromban, ötven-hatvan évvel ezelőtt. Aztán most már kimehetek ide a Corvin közbe, ott van az a mozgó könyvtáros, tőle vásárolok. Például Graham Greene-t nagyon szeretem. Amíg kint éltem, angolul olvastam tőle mindent.

Amikor megszűnt a bezártság, utólag jöttem rá, hogy a kijárás nem is hiányzott annyira. A többiek számontartják minden nap, hogy ki lesz az ügyeletes szociális munkás, kienged-e, mit fog mondani... Én sohasem kérdezem, úgymint mindig megtudom, mert a bentiek erről beszélnek. Tudja, itt minden apróság felnagyítódik.

Az akadémiai könyvtárba azelőtt sokat tartózkodtam, a tudományos magazinokat szoktam elolvasni, de még nem vettem rá magam, hogy visszamenjek. Most inkább csak kisétálok a körútra vagy kivillamosozok a Dunaparra. Nemrég fedeztem fel, hogy a Műegyetemnél is lehet jól sétálni, ott alig járnak. Meglepő módon nem hiányzik, hogy társasággal legyek, elvagyok magamban. Inkább az hiányzik, hogy valamit dolgozhassak. Mivel van itt wifi, elhatároztam, hogy a honlapomat felújítom, és először ingyen, aztán ha beindul, akkor már pénzért segítenék startup cégeknek. Például el tudnám intézni a nemzetközi levelezéseket, a külkapcsolataikat, mehetnék tárgyalni a kanadai állampolgárságommal...

Néha gondolkodom azon, ha egyenesen Kanadából jöttem volna újra

haza, az nagy visszaesés volna a mostani életemhez képest. De Dél-Afrikából, illetve Szváziföldről jöttem el, mert kicsikét kevésbé mentek a dolgaim. Kicsit összezavarodtak a pénzügyeim, ezért kellett változtatnom. Aztán itthon a régi lakás, utána az albérlet... Így lecsengett a végére. Ez az utolsó négy-öt év a Vajdahunyad utcában, az adott körülmények között messze-menőleg a legjobb választás volt. Ami itt van, már megszoktam. Nemigen vásárolgatok plusz ételt sem, ha kint vagyok. Nagyon egészséges, amit itt adnak, a zöme olyan is.... Az ember azért megeszi, mert meg kell enni, de olyan az íze, mint a fűrészpör. Ebből tényleg nem lehet annyit enni, hogy elhízunk. De ha kimegyek sétálni, szólok, és félreteszik nekem. Ezt jobban is szeretem, mint amikor egyszerre kiosztják, és sorba kell állni érte. Ha később érkezek vissza, már elfogynak az emberek, és olyan, mintha privát asztalnál ebédelnék. Ha volna lehetőségem valamin változtatni, az a házi-rend. Tudom, hogy annak lenni kell. De egy hotelhez képest az, hogy be van zárva a kapu, az nem olyan jó. A szekatúra, hogy az embert kiengedjék, az nem mindig jó.

Még ábrándozok arról, hogy egyszer, ha lesz elég pénzem, kiveszek egy lakást. Vagy valami kollégiumi egyágyas helyet, és cserébe oktatnék az iskolában számítástechnikát, ilyesmit. Lelkesítem magam, hogy nyissam ki a komputeremet, és aktívan keressek valami elfoglaltságot, ami jövedelmet is hoz. De elkezdek ilyenkor azon is gondolkodni, hogy akkor az egészségemmel ki törődne. Mert itt a Vajdán kapok mindennap egy nagy pasztillát, azt már tudom, hogy a cukorra adják, de a másik kettő-három nem tudom mi, de nyilván valamire nagyon jó. Megeszem azokat is, így hát elvagyok...

Naszvadi Tibor: Az ismeretlen ismerős (1993-2020)

A hajléktalanellátásban elég ritka egy huszonhét évig tartó segítő kapcsolat. Ennyi idő alatt olyan sok minden történik, hogy erről az egésztől nemigen lehet egy objektivitásra törekvő eseteírásban beszámolni. Következzen hát egy élet vállaltan szubjektív lenyomata egy másik életben.

(Készült Domingo Lilón: A Dominikai Köztársaságba irányuló 1956-os emigráció c. publikációja felhasználásával.)

Amikor először megjelent, addigra semmije sem maradt, csak a modora. Mint egy snájdig tüzérőrnagy, amikor mondott valamit, katonásan megbiccentette hozzá a fejét. Mindig kedves, pontos és udvarias volt. Pedig semmi oka nem volt a mosolygásra.

Hallottam a rádióban, hogy véget ért a kommunizmus, és tudja, Tibikém, én magyar vagyok, és gondoltam, hogy a magyaroknak Magyarországon kell élniük. Nem szóltam senkinek, csak magamhoz vettem a megtakarított pénzemet, körülbelül 250 ezer osztrák schillinget, és vonattal elmentem Bécsből a határra. Gondoltam, majd valahogy átmászok a szögesdróton, és nagyon megijedtem, amikor az éjszaka kellős közepén két határőr keresztezte az utamat. Mondtam nekik, hogy én azért megyek vissza Magyarországra, mert magyar vagyok. Nagyot nevettek, és azt mondták, hogy bácsika, nem kell kúszni, már lebontották a vasfüggönyt, inkább menjen az úton, mert még hasra esik. Az első vasútállomáson felszálltam a vonatra, és feljöttem a Keletibe. Nem ismertem senkit, és nagyon fáradt voltam, a váróteremben elaludtam. Reggelre ellopták az összes pénzemet. Egy másik hajléktalantól hallottam az Auróra utcáról, akkor jöttem ide.

Pár hét múlva az Interpoltól hív egy nyomozó – Ismeri ezt az embert? Kérem, azonnal küldje be hozzám! Kiderült, hogy tényleg úgy hagyta el a bécsi szociális bérlakást, hogy senkinek sem szólt, és a gondozója eltűntként kerestette a rendőrséggel. Bement az Interpolhoz, és nekik is elmondta, hogy ő azért jött ide, és azért van itt most, mert magyar. – Semmi baj bácsi, lehet itt magyarnak lenni, de máskor inkább tessék szólni, ha arrébb megy egy országgal. Jó.

Volt egy nagyon jó magyar pajtásom Poroszlón, együtt jártunk iskolába, az iskola után együtt játszottunk a Tisza partján, nyáron úszkáltunk, télen csúszkáltunk. Egy zsidó kislány volt, akit a családjával együtt elvittek a németek. A magyar karhatalmisták csinálták az egészet, azok voltak a legszemebbek. Kettes sorokban kísérték őket az állomásra. Én el akartam köszönni tőle, odaléptem, és akartam adni neki valamit, talán élelmet, nem emlékszem, de egy karpaszományos őrmester ellökött, beleestem az árokba, és rám fogta a puskáját. Akkor jött apám, hazavitt, és bezárt a pajtába. Sírtam, és nem értettem az egészből semmit. Dolgoztam egy darabig, azután bevittek katonának, és ott maradtam, mint továbbszolgálgó. Már tiszthelyettes voltam, amikor kitört a forradalom. Az osztagommal együtt felvittek Budapestre, emlékszem, a Hősök terénél megálltunk, és megnéztük a jó magyar királyok szobrait. Egy nagy épület előtt állomásoztunk, azt kellett védenünk, ott

szerencsére nem volt semmi ribillió. Később átrendeltek egy másik helyre, ott már volt lövöldözés is. Én nem értettem semmit az egészből. Később már azt se tudtam, hogy melyik oldalon, ki ellen harcoltam. Amikor a ruszlikk visszajöttek, kicsit betojtam, hogy lehet, hogy mégse a jó oldalon, ezért a fiúkkal együtt inkább kimentünk Ausztriába. Nyitva volt a határ, gond nélkül elértünk a katonai teherautóval az osztrák befogadóállomásra. A teherautót később visszaadták Magyarországnak, mint jogos tulajdont.

1937-ben Rafael Leónidas Trujillo Molina kolumbiai diktátor parancsára kb. húszezer haiti származású színesbőrű állampolgárt mészároltak le bozótvágó késekkel Dominika kifejlesztésének jegyében. Érthető módon a diktátornak nemzetközi szinten azonnal a mélybe zuhant a népszerűségi indexe, ezért különböző PR-akciókkal gondolta javítani a reputációját. Annak érdekében, hogy szociális érzékenysége közszemlére tételével kicsit feljavítsa megkopott imázsát, meghirdette a ma már kissé nevetségesen hangzó „Gyertek hozzánk, európaiak, de persze csak fehérek!” mottójú befogadási politikáját. Az '56-os forradalom után magyarok százezrei hagyták el az országot, a legnagyobb részük első körben ekkor még csak Ausztriáig jutott. A harmincas évektől létezett Kovács Sándor vezetésével egy kicsi, ám annál befolyásosabb magyar kolónia a Dominikai Köztársaságban, melynek az irányítása alatt volt többek között a dominikai fegyvergyártás. Ez a Kovács Sándor Budapesten és Bécsben dolgozott különböző fegyvergyárakban, de a háború elől inkább Latin-Amerikába ment szerencsét próbálni. Őt bízták meg azzal, hogy magyar, nem kommunista, a földművelésre potenciálisan alkalmas személyeket válasszon ki abból a célból, hogy ötszázas csoportokban áttelepüljenek a Dominikai Köztársaságba. Kovács Bécsbe utazott, hogy személyesen irányítsa a magyar menekültek kiválogatását. Az első turnus vonaton Genovába ment. A Genovában hajóra szállt magyar menekültek 1957. május 5-én a Franca C. nevű hajón érkeztek meg a diktátorról elnevezett Ciudad Trujillóba (ma: Santo Domingo), valamivel több, mint ötszázan. Az utazás költségeit a dominikai állam fizette.

A mödlingi lágerben húszan aludtunk egy szobában. Mondták, hogy majd lesz munka, de legyünk türelemmel, mert sokáig tart a papírok intézése. Hentente kétszer mehettünk ki a városba, egyszer-kétszer voltunk Bécsben. Folyton újak és újak jöttek, egyre kevesebb lett a hely. Mondták, hogy majd sokunkat átszállítanak Németországba és Olaszországba, de várni kell, mert a bevándorlás intézése is lassan halad. Enni kaptunk, de pénzünk nem volt semmi, semmit nem tudtunk venni magunknak. Akkor jött a Kovács. Mondta, hogy

menjünk ki Dominikába hozzájuk. Mindenünk meglesz ott, mi leszünk az urak. Kapunk házat, földet, igaz, kicsit őserdei részen, de ki kell irtani, és a két kezünk munkájával szépen eléldegélünk ott, és akinek van családja, később kihozhatja maga után. Csak arra kell vigyázni, hogy arrafelé sok az „ingyán” – így mondta az indiánt. Azokkal kemény kézzel kell bánni, de kapunk puskát is, nem lesz semmi baj.

A kontingens nagy részét Duvergében helyezték el, a haiti határ közelében található félsivatagos területen. Abból a célból, hogy egy földműves telepet hozzanak létre, ahol az életüket „kényelmes, berendezett házakkal, állami támogatással, földterülettel és vetőmaggal, orvosi ellátással és más fontos juttatásokkal” tegyék könnyebbé, és ahol rizs, banán és más gyümölcsök termelésével foglalkoznának. A magyar menekültek fogadásán Ciudad Trujillóban maga a diktátor elnökölt. A napilapok fotóin láthatjuk, hogyan masíroztak az újonnan érkezettek Trujillo előtt „Éljen Trujillo” kiáltásokkal, feliratos táblákat tartva „Trujillo, köszöntenek téged a magyarok” és „Köszönjük Trujillónak, hogy újra van lakhelyünk, ételünk és munkánk” szöveggel, míg egy másik, a menekülteket köszöntő táblán ez állt: „Isten hozott benneteket, magyar testvéreink – Bienvenidos: Amigos Húngaros!”

Hat hétig tartott a hajóút, ebből két hétig a genovai kikötőben álltunk, senki nem tudta, miért. Amikor odaértünk, nagy ünnepély volt, a Trujillo is beszédet mondott, utána bankett és mindenki hajnalig ivott. Azután teherautón vittek ki a lakóhelyünkre, órákig tartott az út, döcögünk, össze-vissza kocsikáztunk az őserdőben. Mikor odaértünk, mindenki kapott egy bádogviskót, éjszaka 50 fok volt benne, nappal 80. Olyan volt – tudja, Tibikém –, mint amibe bemennek a finnek, ha kint nagy a zimankó, de itt kint is mindig nagyon meleg volt. Adtak kapát-kaszát, volt, aki kapott pár tyúkot is, meg bakancsot, ilyesmit, és mondták, hogy akkor művelgessük földecskénket. Az őserdő szélén voltunk már, de ott kezdődött egy sivatag, kaktuszbozótok a láthatárig, a legközelebbi vízvételi pont körülbelül fél napi járóföldre. Ott semmi nem termett meg, legfeljebb az átok meg a csörgőkígyók, abból amúgy is volt jó sok.

Valójában sem Trujillónak nem volt érdeke a magyarok befogadása, sem a magyarok nem tudtak vagy nem akartak beilleszkedni az új országba, többek között az ország elmaradottsága, a körülmények és természetesen a politikai helyzet is oka volt ennek. Így, mindössze néhány hónappal azután, hogy megérkezett az országba, sok menekült kérte, hogy visszatérhessen Ausztriába. 1958-ban már csak 103 magyar menekült élt ezeken a földművestelepeken.

És akkor kitört a forradalom, a rabszolga bennszülöttek fellázadtak, és elkezdtek minden fehért legyilkolni. Én tudtam, hogy menekülni kell, volt ott egy fiatal „ingyán” gyerek, akit a Kovácsék ki akartak végezni, korábban én bújtattam el az erdőben és vittem neki enni, viszonzásul most ő segített, és átszöktünk a határon Haitibe. Ott bujkáltam pár hétig, mert illegálisan voltam az országban, és ott nem szerették a magyarokat a Trujillo miatt. Végül Port-au-Prince-ből hajóval csempészték át valahogy Kubába, és onnan vittek minket vissza hajóval Hamburgba. Akkora forradalom volt, hogy még Trujillót is megölték, és akkor a bennszülöttek lettek az urak. Nekem nem volt semmi bajom a színészekkel, de azért ezt inkább nem vártam meg...

(Az igaz, hogy Trujillo merényletben vesztette életét 1961-ben, de semmilyen forrást nem találtam arra nézvést, hogy 1958-61 között bárminemű forradalom lett volna az országban.)

Ahogy telt az idő, és öregedett, a történetek is egyre bonyolultabbakká és ellentmondásosabbá váltak.

Amikor visszakerültem Ausztriába, egy nagy gyárban dolgoztam Linzben, úgy hívták, hogy VOEST-LINZ, később meg, hogy Voestalpine AG, ott sokáig voltam. Később Bécsben laktam és a vasgyárban dolgoztam, megnősültem, lett két szép kislányom. De a feleségemet és két kislányomat elütötte az autó, amikor iskolába vitte őket, és mind meghaltak. Teljesen egyedül maradtam. Nem tudtam ezt feldolgozni, és inni kezdtem. Hogy a feleségem karambolozott, és az autóban benne ült a két kislányom, és mind meghaltak. Két olyan szép gyerek volt, de nagyon betegek lettek, és már nem lehetett meggyógyítani őket. Akkor az elektromosoknál dolgoztam, távvezetékeket szereltem, de megcsapott a nagyfeszültség, és leestem az oszlopról, kábé húsz méter magasról. Négy évig feküdtem kómában, mire magamhoz tértem, a feleségem már elhagyott. Nem is, mert a feleségem is nagyon beteg lett, kórházba is került, és ezért kellett eladnunk a lakásunkat. Akkor ők elköltöztek a rokonaihoz Salzburgba. Valahogy így maradtam magamra.

Először az osztrák nyugdíja intézéséhez fogtunk neki. Sajnos én csak annyit tudok németül, hogy Bayern München, így mindenféle vicces megoldásokba kényszerültünk. Ő természetesen kiválóan tudott németül, de egy olyan nyelvi regisztert beszélt, ami teljesen alkalmatlan volt a hivatalokkal való kommunikációra. Írtam nagyon okos beadványokat, amiket lefordított, csekkolni odaadtam németül tudó kollégának, aki mondta, hogy a végeredmény Fülöp Jimmy értekező prózájának színvonalát is alulmúlja. Folyamatosan németül beszélő

kollégák, illetve szervezetek segítségére szorultunk. A '90-es években ez még sokkal nehezebb volt, mint ma - de valahogy végigtoltuk. Kijött a végeredmény: 13,5 év. Az osztrák nyugdíjrendszer már akkor is kemény volt, ha van 20 évéd, kapsz nyugdíjat, ha nincs, nem kapsz. Pedig dolgozott ő ott végig, '58-tól '92-ig. Hát igen, a magyarokat ezek szerint ott is feketén foglalkoztatták. Van még el nem ismert osztrák szolgálati ideje - kardoskodott -, jó, jó, de hogyan ismer-tetjük el? Ehhez már professzionális segítség kellene. Lehet, hogy pereskedni is kell, ügyvéd, izé, mennyibe kerülhet. Nem lett osztrák nyugdíj. Később azért ért valamit ez az egész, a két ország szociálpolitikai egyezményt kötött, és akkor már a szolgálati időket egybe lehetett számítani. Hozzácsapták a mintegy hét év magyar jogviszonyt - még ötvenhat előtti gyári munka és katonaság -, pont felülről súroltuk a húsz évet. Kereseti adatok jobbra nem voltak, így mindenhol a minimálbér játszott. Mivel itt élt, a magyar jogrend szerint számol-tak, és jó magyar forintban folyósították az ellátását: meg is kapta a legkisebb nyugdíjat, amit csak lehetett. Időskorúak járadékát is kapott később kiegészítő összegben. Húsz év alatt ötször kértünk méltányossági emelést, egyszer nem kapott, de négyszer igen. Nyugdíja folyamatosan emelkedett, halála előtt már meg is haladta a korábban elképzelhetetlennek tűnő 42 ezer forintot.

A tejjel-mézzel folyó földön itthon maradt testvérek, miután hazajött, ele-
inte nagy traktával fogadták. Különösen a Margit, akinek Rákospalotán volt
egy maszek Tüzép-telepe, amit családi matriarchához méltó türanneiával
vezetett. A telep mellett állt egy félig kész kulipintyó, ami valamikor szer-
számraktárnak indult, de Margit akkor elvégezte magában, hogy befejezik
őszre, és akkor az öreg majd abba fog költözni. Sajnos a vasakarató Mar-
gitsnak volt egy alkesz fia, aki nyíltan ugyan nem mert fellépni a maternális
mesterterv ellen - érdekes módon ebben a családban kicsit furcsán voltak
leosztva a szerepek -, de két berúgás között folyamatosan a Margit-terv
ellen prézsmitált. Nagy politikus volt a fiú, mert csak sikerült valahogy ösz-
szeugrasztania a két öreget. Még egy ideig telefonon tartották a kapcsolatot,
de végül Margit és a család teljesen kifakultak a képből.

Egyszer ment a Rákóczi tér mellett, és egy tíz év körüli kisfiú rámuta-
tott. *Na, akkor üljön be az rendőrautóba, most velünk kell jönnie* - mondták
neki a rendőrök. Velük ment, nem is igen akadt más választása. Teljesen
képtelen volt a vád. Érthetetlen és felfoghatatlan.

*Kapualjakban és padlásfeljárón. Hozott mindig üdítőt, és mondta, hogy
később elmegyünk fagylaltozni. A Zsolti elszaladt, de a bácsi élém állt, engem*

levitt a pincébe. Igen, és ősz haja is volt. Egy sárkány volt tetoválva a bal vállára. Naponta vallatták, majd hetekig semmi nem történt. A cellában sokszor éjszakákon át nem kapcsolták le a villanyt, nem tudott aludni. – *De én nem csináltam semmit, a kutyaúristenit!* Nem volt semmilyen tetoválás a testén. De lehet, hogy ezt el lehet tüntetni? Szakpszichológusok is szakértettek egy szakajtónyt. Nincs semmilyen tárgyi bizonyíték, és visszavonták a vallomást. Vádemelés nem is lesz, úgyhogy tessék szépen menni akkor haza. Majdnem kilenc hónapig tartott.

Minden jóban van valami rossz, vagy fordítva, annyi haszna lett a dolognak, hogy az állam fizetett kártérítést, mint a katonatiszt, abból lett a Szobabérlők Háza. Akkoriban (is) az a furcsa szokás dívott, hogy kilicitálták a megüresedett lakrészeket, és aki több havi bérleti díj egy összegű megfizetését vállalta, az vitte a kecé bérleti jogát. A kártérítésből simán futotta öt évnyi bérleti díjra, megajánlottuk, megnyertük. Kibombázott nehéz volt a negyedekre felvinni az Energomat mosógépet, amibe külön egy húsz kilós betonperem volt beledolgozva lengéscsillapításnak, még most is lihegek egy kicsit.

Amikor letelik az öt év, nagy egyezkedésbe kezdünk. Ugyan kicsi a szoba, meg nyáron nagyon betűz a nap (bár Duvergében már megszokta), de szívesen lakna itt tovább. Egy összegben ugyan már nem tudunk befizetni újabb öt évet, de vannak többen, akik a második ötéves ciklusban már havonta fizetgetik a lakbért. Hát ezt nem lehet. Miért? Csak. Jó, akkor elmegyünk a Főpolgármesteri Hivatal elé ülősztrájkolni. Már tervezgetjük, hogy milyen transzparenszeket festünk meg, viszünk magunkkal – „Demszky, gyere ki!” Jó, de az első körben azért próbáljunk meg lágyabb húrokat pengetni. Hosszú levelet írok a főosztályvezető asszonynak, melyben tiburci stílusban élénk és szívhez szóló jelzőkkel festem meg egy ötvenhatos hadastyán lakhatási szenvedéseit. Hamar jön a válasz, az ülősztrájk sajnálatos mód elmarad, mivel felajánlották neki egy apartman bérleti jogát egy budafoki nyugdíjasházban élethossziglan.

A forradalom 50. évfordulója körül érdekes lesz az emigráns magyarok kalandos élete. Újságíró érkezik jobbról, tudnék-e olyat ajánlani. Tudnék. Öt. Hosszú életútinterjú készül, több körös leülés után. Meg is fog jeleni a Kukutyini Hírharonában, de előbb még ellenőrizni kell az adatokat. Ez nem sikerül valami fényesen, a Franca C. utaslistáján ugyan rajta van, de a meidlingi baleseti kórházban nem is halottak olyan bekómált magyar-

ról, aki leesett a távvezetékéről, és négy évig ott ápolták. Ha nem, hát nem... Tudja, Tibikém, kell lennie valaminek. Pedig én gyűlöltem a csuhásokat, akik olyan kövérek voltak, mint a zsíros bődön, de nekünk semmit sem adtak a háború alatt, amikor éhezünk. Még ministrálni is jártam gyerekkoromban. Az nem lehet, hogy nincs Isten, mert ez a világ nem jöhetett létre a magától. Már a maja naptárban is benne van, hogy vége lesz világnak, és hogy akkor újra eljönnek azok a zöld emberek, akikkel a múltkor beszéltem álomban, akik már sokszor itt jártak, és akkor mindenkit elvisznek magukkal a repülő csészealjkon. Azok már leszálltak a Földön sokszor, egy le is zuhant Amerikában a sivatagban, de a hatóságok és a kormány titkolják, mert akkor mindenki hozzáférne az új technológiához, és megdöntené a hatalmukat. Még a Bibliában is benne van mindez, de a papok is titkolják, mert ha kitudódik, akkor ők is kiesnek a pikszisből.

Ahogy öregszik, ugyanazt a négy-öt alapszöveget ismételteti. A Béla a szomszédból éjszakánként mindig kopog. Először azt hittem, a cső, pedig a Béla. De el is vitte a mentő a kórházba, ott halasztották meg, pedig nem akart menni, de lekötötték a hordágyra. Erzsike (a gondnokasszony) is segített nekik. Mindenkit el akarnak vinni, de engem nem visznek el ám, mert én nem engedem. Legfeljebb az ufók, azokkal egyszer el is mentem már. Nagyon érdekes dolgokat láttam, tudja, amiket a múltkor is meséltem. De visszahoztak, nem is baj, mert úgyis kell menni a Tescoba, venni kell vizet, meg „lotót”. Mondja már, Tibikém, hogy lehet az, hogy az én „lotószámaimat” sose húzzák ki, hanem mindig csak a mellette levőket. Ezt direkt csinálják. Pedig, ha nyernék, vennék ám egy szebb lakást még.

Mindig morcos már, mindig ideges, a snájdig tüzértisztí modor már a múlté. Tele szemrehányással, feldúltan jön be, még le se ülünk, ömlenek belőle a szavak, a felháborodás szavai, amelyekből én nem értek semmit. Minden racionalizálási kísérletnek ellenáll, nem megy el, nem hagyja, nem veszi be. Az a két öregasszony az emeletről megint mindenkinek azt mondta, hogy én olyan... vagyok. Maga is, Tibikém, hát hogy nem tudja megérteni, hogy... Csak arra várnak, hogy én már... Az Anna (a házi segítségnyújtás vezetője a családsegítőből) ellopta az összes... De bemegyek ám a rendőrségre, és feljelentem! És nekem mit hoznak ki? Ezért nem fizetek egy petákot se (jövedelmi helyzetére való tekintettel az ebéd ingyenes), mindig tiszta zsír, és nekem mindig kevesebbet adnak. A doktor nénihez sem megyek el, én nem fekszem a kés alá. Erzsike, a ház gondnoka is próbálna segíteni, de már

be se engedi a lakásba. Anna is lemondott róla, átadta egy munkatársának, de vele szoba sem állt. Engem még beereszt, de ha jó az idő, inkább a ház előtt, a padon ülünk le. Próbálok érvelni, néha túl szangvinikusan is, de mit érnek a (mégoly szelíd) szavak az agyi keringés folyamatos romlása ellen?

A novemberi nyúlós alkonyatban elesett a nyugdíjasház mellett, amikor kezében cekkerrel botorkált a fagyos hátsó ösvényen. Összevissza törte magát, rohammentő, János Kórház, traumatológia. Közben kiderül, hogy a szíve inkább leállna, átszállítják a Haller utcába, a kardiológiára egy ideiglenes pacemaker beültetésre, ha majd rendeződik a traumatológiai státusza, akkor kap rendes pacemakert. Visszaszállítják a János Kórházba, utoljára megyek be hozzá. Teljesen össze van törve, úgy néz ki, mint akit összeverték-meg-rugdostak, lila, zöld és meghatározatlanul múlt idő színű csövek, hematómák és pittyegő gépek mindenhol. Akar valamit mondani, de csak a nevemet értem a suttogásból. Egymás szemébe nézünk, utoljára. Én még fel sem fogom, de ő már tudja, hogy csak úgy csinálok, mintha nem tudnám.

– Jönnek még? – kérdezi a ravatalozó szakmunkás a temetőben – mert akkor elkezdenénk.

– Ó, nagyon is sokan – válaszolom – szerintem még én is eljövök.

– Ha gondolja, üljön ide mellém a kocsiba, nagy a sár ilyenkor januárban, különösen a hátsó fal tájékán, ahová most megyünk. Elfogadom a szíves invitálást.

– Maga szociális munkás? – kérdi.

– Igen. – Alapvetően jó fej.

– Nem voltak rokonai a bácsinak?

– Voltak, de egyszer csak nagyon öregek lettek, és inkább meghaltak. Mint ő is. Szakszerű mozdulatokkal keni a glettet az urnafülke fedőlemezére.
M. János 1928-2019

– Ha akarja, kiviszem a bejáratig.

– Köszönöm. Tegye el ezt a képet, Széchenyi István van rajta, most csak ez van nálam.

– De nem lesz baj, hogy... mert maga nem rokon, hanem olyan... tudja, hivatalos személy.

– Nem.

– Akkor köszönöm én is! Viszontlátásra.

Érintettség, avagy mit tanultunk a munkánkból?

Több rétege van a Menhely Alapítványnál végzett munkának: a professzionalitás mellett megjelenik a személyes aspektus is, amikor a munkatársak érzelmileg bevonódnak a segítő folyamatba, esetleg személyes érintettségükre emlékeztet egy-egy történet. Van, aki azt mondja, bármilyen profi és eredményes módszert is használunk, a valódi segítség a két ember közötti kapcsolaton múlik. A szociális szférában a segítő személyisége valójában a munkaeszköze, melyet az ügyfelekkel való kapcsolat is sokrétűen formál. Lehet, hogy valaki évekig dolgozik szociális munkásként, sőt egyetemen is tanulja ezt a szakmát, mégis újabb és újabb mélységeit képes felfedezni a segítő kapcsolatnak. Vannak, akiket évtizedes tapasztalat fűz az alapítványhoz, és mára inkább elkomorodnak a helyzetet láttán. Mások maguk is megélték a kiszolgáltatottságot, sőt magát a hajléktalanságot, mielőtt segítőkké válnak. Őket saját tapasztalataik is finomhangolják abban, hogy észrevegyék klienseik igényeit. Megint mások, akiket igazságérzetük inspirált vagy morális kötelezettségük fogott meg, igyekeznek annak megfelelően cselekedni. Ebből a fejezetből kiderül tehát, hogy mindenkinek megvan a sajátos attitűdje, amit az évek során szerzett tapasztalatok csiszoltak és tettek sokrétűvé. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy ez a fejezet azokról a szubjektív, egyéni történetekről szól, melyek megmutatják, hogyan is tükröződik bennünk a munkánk, milyen jelentést adunk neki, és nem utolsósorban mit tanultunk az ügyfeleinktől. Szinte minden megszólaló fontosnak tartja, hogy elmondja, mit tart „jó segítségnek”, és az interjúkból láthatóvá válik, hogy ennek felismeréséhez hányféle úton érkeztünk el, és milyen sokfajta technikát vetünk be, hogy elmondhassuk: megtettük, ami tőlünk telt.

Vajdovics Marianna, Manna

Mindig mondták anyáék, a rokonok, barátok, mindenki, hogy én vagy ügyvéd leszek, vagy olyan szakmám lesz, ahol emberekkel foglalkozom, mert kicsi koromtól fogva mindig kardoskodtam az igazságért, és pátyolgattam a gyengébbeket, az elesettebb gyerekeket. Én voltam az, aki örökké mindenkit megvédett. Bevallaltam érte intőt, sarokba állítást, minden megaláztatást. Úgyhogy ez nem volt kérdés, amikor kiderült számomra, van egy olyan

munka, ahol segíteni lehet rászoruló embereken, hogy én oda megyek. Épp volt felvétel a Vajdán, jelentkeztem, és egy hónap próbaidő után úgy látták, hogy nagyon jól csinálom, és ott ragadtam. El sem tudtam volna magamat máshol képzelni.

A Menhely mára már kicsit „betegesen” az életem része, mert már elég sok időmet, szabadidőmet feccölöm bele abba, hogy egy ügyféllel eljussak A-ból B-be. A munkaidőm keretein belül nem tudok kiteljesedni úgy, hogy annak legyen értelme, vagy bárminemű végeredménye. Tehát nekem abszolút az életem része. Szeretek itt lenni. Egy olyan hely, ahová nagyon jó bemenni. Nyilván vannak pillanatok, amikor elindulni rossz, de ha már ott vagyok, akkor megtalálom azt a dolgot, amitől a nap során feltámadok hamvaimból. Nem nagyon volt olyan, hogy úgy nyomtam volna le egy napot, hogy alig vártam volna a végét.

Hogy mi a jó segítség? Az, hogy odafigyelünk az emberekre. Valahogy érzem őket, és emiatt megnyílnak nekem. Szeretem őket, és ez nem kamu, nem duma, tényleg így van, odafigyelek rájuk, és nem kertelek, nem szeretem hitegetni őket.

Az én ügyeletem úgy zajlik, hogy körém ülnek az emberek. A mellettem lévő széken is ül egy ügyfél, az ügyfélszéken is ül, és ha még jönnek olyanok, akik igénylik a beszélgetést, akkor leülnek körém, és az asztal köré a földre, és akkor beszélgetünk, meghallgatom őket. Ha viszont arról van szó, hogy az egyikőjük úgy szeretne velem beszélgetni, hogy ne legyenek ott a többiek, akkor egyszerűen elhajtom a csapatot, és akkor ott maradunk ketten.

Nekem minden történet sokat jelent, és mindet sikernek élem meg. Bejön valaki iszonyúan szétcsapva, rosszkedvűen, és úgy megy el onnan, hogy már mosolyog, nekem ez már siker. Valószínűleg ezért is nem égtem még ki. Egyszer volt egy kisserác, egyik nevelőszülőttől csapódott a másikig, nagyon fiatalon került hozzánk. A mai napig nem tudom megszokni, amikor ilyen nagyon fiatalok megjelennek az ellátórendszerben. Megszakad a szívem, mert ilyenkor mondják, hogy „nyugi, Manna, én már fél év múlva nem leszek itt.” De fél év múlva tíz évvel idősebbnek kinézve, iszonyúan lecsúszva, ugyanúgy itt tolják... Szóval, jött ez a kis Istvánom, vele nagyon sokat dolgoztam. Kemény volt, drogozott, ivott, minden balhében benne volt, a kemény maghoz húzott. Aztán letette a drogot, a piát, kitanulta a szakács szakmát. Mindig kitűztünk egy újabb célt, mert neki egyébként tervei voltak. Terv persze mindig van, de ő valahogy véghez is vitte ezeket. Suli,

dolgozni menni, jogosítványt is nagyon szeretne, utána szeretne egy barátnőt, feleséget, gyereket, ha már megvan a család, akkor szeretne egy kis tanyát venni vidéken, ahol állatokat szeretne tenyészteni, növényeket termesztetni, aztán ebből élni. Hosszú-hosszú évek alatt eljutottunk odáig, hogy István elvégezte a sulit, összegyűjtötte a pénzt, megvette az autót, lett egy nagyon tündéri kis felesége, most már két gyermekük van, megvette a tanyát, megvette a kecskét is, még egyelőre mindenkől egyet. Ami még az egészből érdekes, hogy megbeszéltük, életének minden egyes fordulópontján eljön majd hozzám a Prátyiba. És ez így is történt. Amikor a kocsit megvette, odajött a kocsival, hogy nézzem meg. Amikor meglett a barátnője, elhozta, bemutatta. Amikor megszülettek a gyerekek, akkor elhozták a gyerekeket, és most itt járunk. Ez például egy nagyon kedves kis sztori, ezt szeretem, igen.

Szikszai Zsuzsa

Lassan három évtizede, hogy hajléktalanok ügyes-bajos dolgait intézem. Érdekes, de még a kezdet kezdetén sem éreztem semmiféle szorongást vagy félelmet amiatt, hogy hajléktalan emberek között telnek a napjaim. Nem voltak bennem előítéletek, mert sosem csoportokról, hanem az egyes emberekről alakítottam ki a véleményemet, és mindig akkor, amikor már egy kicsit megismertem őket. Sőt, úgy gondolom, hogy én még mindig azért vagyok itt, mert szeretek velük beszélgetni, jó érzés, ha segíteni tudok nekik.

Nagyon ritkán van nálunk „balhé”, ami félelemre adhatna okot. Éppen most, két-három hete történt, hogy az egyik női ügyfelünk előkapta a kiskését, mert meg akarta támadni a barátját. A férfit körbevették, védték a cimborái, én meg óvatosan mondtam a nőnek, hogy menjen ki. Kellott az óvatosság, mert úgy fogta a kést az élénél, mintha célba dobni készülne vele, ráadásul én álltam legközelebb, talán másfél méterre, a megfenyegetett barátja meg jó öt méterre. Ilyenkor nyugodtnak kell maradni, bármilyen nehéz. Ha valaki sok spenótot evett, ivott rá egy kis karatés bort, nagyon erősnek képzelet magát. Szépen csöndesen megmondjuk neki, hogy mi sem üvöltözünk, inkább beszéljük meg, mi a gondja. Ilyenkor nem szeretünk rendőrt hívni, mert mire ideérne, mi is meg tudjuk nyugtatni a balhés ügyfelet, meg azt is tudjuk, hogy majdnem mindig az ital beszél belőle, és ha kijózanodik, már semmi probléma nem lesz vele. Ha többször előfordul, hogy megszegi valaki a házirendet, vagy ha komoly gondok vannak, lehetőségünk van kitiltani, de csak végső esetben élünk ilyen eszközökkel. Ha jó szóval, nyugalom-

mal, figyelemmel is megoldható egy konfliktus, akkor a békés megoldást választjuk. Az én itteni tíz évem alatt talán csak egyszer hívtunk rendőrt két lakónkhoz, de akkor muszáj volt, mert egy nagyon csúnya verekedés közben szinte már fojtogatták egymást. De a fő bűnös akkor is az ital volt.

Gyakran előfordul, hogy régi ügyfelek is megismernek az utcán. Mivel nincsenek közöttük haragosaim, ezek mindig barátságos találkozások. Van, amikor már messziről integetnek, kérdezzetik, hogy vagyok, váltunk néhány szót arról, hogyan alakult az életük. Arra vigyázni kell, hogy azért a barátságos három lépés távolság is megmaradjon, de ez nem lehet akadálya egy kis beszélgetésnek. Kölcsönös tisztelettel is lehet közvetlennek lenni.

Sass Lajos

Hogy honnan jön a segítő hivatás? Biztosan nem a gyerekkoromból jött, mert senki nem volt segítő, úgyhogy ez a sajátom, belőlem jött. Amikor megérkeztem ide Pestre, senki nem volt, akit ismertem volna, a várost sem, egyetlen egy embert sem. Talajtalan voltam. Egyik albérletből a másikba vándoroltam: volt olyan, hogy már ki kellett költözni valahonnan, de a következőt még nem foglalhattam el. Ez mélyen érintett. Akkor még nem tudatosan, de lehet, hogy ez is hagyott bennem nyomot. Személyes környezetem sem értette az elején, miért választok egy ilyen hivatást, de aztán látszott, hogy jól vagyok benne, s elfogadták, senki nem ágált ellene. A régi baráti körben előfordult kis értetlenkedés, de aztán ők is teljesen elfogadták.

Hogy mit ad nekem a segítség? Többsíkú ez. Ha utcai szociális munkásként dolgozom, akkor az a cél, hogy eljuttassam az embert valahova, vagy az életveszélyes helyzeteket megoldjam. Ez már siker. Ha ügyelek az irodán a Kürtben, és odakerül egy ember, általában elintézek egy ügyet, legyen akár személyi igazolvány, egy irat, egészségbiztosítás, és visszajön az ember megköszönni, ez is nagy öröm. Ezekből megvan az a sikerélmény, ami hozzátesz a naphoz vagy héthez. Bár sok olyan dolog is van, amire azt mondom, kudarc volt, aztán mindig jön valami, ami ezt kompenzálja, sőt még egy kicsit előre is lök. Vannak ugyan nehezebb, rosszabb periódusok, de másik szinten pedig megkapom azt, ami jó, és előre lendít.

Vannak érzelmileg megterhelő helyzetek, mivel a személyiségünkkel dolgozunk, sőt utcásként fizikailag is ki vagyunk téve mindenféle körülménynek. Vannak hál' istennek kollégáim, akikkel meg tudom ezt beszélni, vannak a szakmai teamjeink, ahol egy másik síkon tudjuk a helyzetet

kielemezni, vagy szupervízió is újabb olvasatát láthatom. És van nekem egy jó fej főnököm, akivel meg tudom osztani. S van a családom, a párom, akinek elmondhatom, a baráti körben is egy ember, akire támaszkodhatok ebből a szempontból. Ami pedig a legbelsőbb igényemből fakad, az a futás. Bár nem jógázom, de hallottam, milyen hatásai vannak – a futás hasonlót jelent számomra. Tudatilag kikapcsol, nagyon helyre tud rakni. Fél óra vagy egy óra elteltével már jönnek a megvilágosodások, átlátom a helyzeteket, hasznos megoldások születnek. Végzek a futással, és tudom azt, hogy mi történt – nem is biztos, hogy érdekes, hogy az jó, vagy sem, hanem hogy én helyre raktam magamban.

S van ezen kívül egy másik technikám, a barlangászás, hegymászás – régen még a triatlón is –, ahol a természet tölt fel. A barlangászásnál a társsakkal egymásra számítunk ugyan, de egyedül vagy, neked kell felmenned, leereszkedned, kapaszkodnod. Amikor teljesen sötét van, mi pedig ücsörgünk a barlangban, mindenki a saját kis vackában, csak a vízcsöpögést hallod, és érzékeled a sötétet. Semmiféle inger nem ér, te vagy az univerzum maga. Ott elveszítesz minden határt, minden elmosódik. Teljesen kilépsz valamiből, majd visszatérsz – máshogy látod ugyanazt. Ezekkel a belső technikákkal dolgozom. Ezek megtartanak, körbeölelnek. Barlangászom vagy huszonöt éve, most már barlangi mentő is vagyok – elértem, amit csak el lehetett érni. Futni is vagy húsz éve futok már. Abban, hogy még mindig a Menhelynél vagyok, ezeknek fontos szerepük van.

Arday Attila

Sokféle motivációm volt, amikor a Menhelyhez kerültem. Egyetemista voltam, szociális munkásnak készültem, szerettem volna tenni valamit a nyomor ellen, amit látni lehetett az utcán nap mint nap. Érdekes, felemelő feladatnak tűnt, éreztem magamban valami vágyat, hogy valamit tegyek, valamit változtassak, segítsek. Ezentúl valamennyi személyes érintettségem is van: amikor Romániából, Erdélyből román állampolgárként jöttem át Magyarországra 1995-96-ban, akkor bizony komoly nehézségeink voltak lakhatással és munkavállalással kapcsolatban is. Sokszor kényszerültem szívességi lakáshasználóként élni, és nagyon hálás vagyok azoknak az embereknek, akik annak idején befogadtak, segítettek. Valószínűleg ez is motivációs tényező volt: nekem is segítettek, és én is szeretnék másoknak segíteni. Valamit tenni azokért, akiknek nincs lakása. A Menhelynél kezd-

tem dolgozni, és itt azonosulni tudtam azzal a munkával, amit végeztünk, éreztem, hogy hasznos vagyok és segítségére tudok lenni azoknak, akik naponta hozzánk fordultak.

És hogy milyen a jó segítség? Számomra az, amikor először is meghallgatom, hogy a másik mit akar mondani, mit akar velem megosztani. Talán a megértés a kulcsszó, számomra ez a szakmának a lényege, hogy valakit megértsünk. Meghallgatunk és megértünk, és ezután, ebből a meghallgatásból és megértésből következik, hogy rájövünk, a másik mire vágyik. Mi az a kicsi lépés, ami őt esetleg előrébb viszi.

Több olyan történet is eszembe jut, ami sokat jelentett nekem. Az egyik ügyfeletem a Krízisautó szállította be az utcáról, és nem voltak iratai. Elkezdtem az iratokat beszerezni, de már az anyakönyvi kivonatnál nehézségbe ütköztünk, mert az állt rajta, hogy az illető halott. Az egész onnan indult, hogy a kliensemnek volt egy lakása, ahová beengedett egy hajléktalant, és ezt a hajléktalant holtan találták a lakásban. Az ügyfelem közben az utcán élt, a halálesetről nem tudott semmit, így azt hitték, hogy aki a lakásban meghalt, az ő. Hosszadalmas procedúra után végül is sikerült „élővé” varázsolni, sőt egyből oda jutott az ügy, hogy nyugdíjat is kapott az illető. Ez egy mozgalmas ügyintézés volt. De közben az ügyféllel való kapcsolat is mélyült, egyre közelebb kerültünk egymáshoz, egyre többet tudtam róla, kezdtem jobban megérteni.

A másik emlékezetes történet egy olyan ügyfelünk, aki nagyon elesetten élt az utcán, az értelmi fogyatékoság határán, nagyon kiszolgáltatottan. Mindig eltévedt, nem tudta, hol van, nem tudta magát ellátni, teljesen magatehetetlenül feküdt, járkált, mint egy teljesen zavart valaki. Őt sikerült megfelelő keretek közé, megfelelő intézményben elhelyezni, ahol gondoskodnak róla. De tudnék mondani még számtalan ilyen történetet.

Gombai Gellért

A családi képeim után azok a legintimebb fotósorozataim, melyeket az alapítványnál készítettem. Azok a fotók azért olyanok, amilyenek, mert én nem kívülről érkeztem, varázsukat az intimitásuk adja. Úgy éreztem hitelesnek a fotókat, hogy én is ott legyek, hol 12, hol 24 órán át összezárva az ellátottakkal, a gondozottjaimmal. A menhelyes munkám egy újfajta szűrőt tett a gépemre. Itt tanultam meg a fotózásról, hogy az a legkevesebb egy fotósorozat elkészítésénél, ha lenyomom a gépen a gombot. A jó kép nem ott

kezdődik. Iszonyatosan sok időt kell eltölteni abban a közegben és azokkal az emberekkel, akik fotótémaként is érdekelnek.

A Menhelynél sem az első napokban kezdtem el fényképezni a lakókat, hanem eltelt előtte 8-9 hónap, mire megszülettek az első fotók. Csak akkor vettem a bátorságot, amikor úgy éreztem, már olyan nexusban vagyunk, hogy beengednek az életükbe, az érzelmeikbe, a hangulataikba. Akkor már nem vesznek fel pózokat, nem érzik tolakodásnak a fotózást. Ez kell ahhoz, hogy együttműködőek legyenek és hitelesek tudjanak maradni. Kiépül az a bizalmi viszony, amivel el lehet készíteni egy ilyen sorozatot. Azóta nézőként is meglátom, melyik fotósorozatban van meg ez a bizalmi viszony, és melyikben nincs. Ez az új szűrő.

Hogy mit tanultam a Menhely Alapítványtól? Kis dolognak tűnik, de a Menhelynél tanultam meg, hogy ha tudom a másik embernek a nevét, akkor kezdődhet el a valódi kapcsolat és a jó kommunikáció. Ha azt mondhattam, hogy „Józsi bácsi, látom, hogy ittas, jöjjön be”, egészen mást jelentett, mintha azt mondtam volna, hogy „uram, látom, hogy ittas, jöjjön be”. A Menhelynél tanultam meg, hogyan kell megszólítani valakit.

A jó segítséghez fontos, hogy meghagyjuk a másik szabadságát, hogy kérhesse a segítséget, ne mi tukmáljuk rá. A jó segítő olyan kísérő, aki mindig nyújtja a kezét, amikor szükség van rá, de csak felkínálja, hogy meg lehet őt fogni, viszont nem húzza maga után a segítségre szorulókat. Számomra a kísérés nagyon fontos szó. Nem szabad beleszállni két lábbal a másik ember életébe, inkább apró kis lépésekben kell segíteni őt. Még akkor is ez a helyes, ha tudjuk, hogy nem a legjobb úton halad.

Szívesen emlékszem vissza egy történetre, amikor karácsonyra készültünk a szociális otthonban. Minden bácsinak készítettünk egy kis csomagot, de az utolsó pillanatban derült ki, hogy Guszti bácsi, az egyik kedves gondozottunk ajándékáról elfelejtkeztünk. Már csak annyi idő maradt, hogy gyorsan rögtönözve egy karton Sláger szivarkát csomagoltunk be neki. Kicsit aggódtunk, de amikor kibontotta, meghiúsult örömmel kiáltott fel: „Éppen erre vágytam!”

Lapis Kristóf

Szerintem én vagyok az egyetlen ebben a szakmában, aki sosem készült erre. Véletlenül csöppentem bele, viszont itt nagyjából meg is találtam a helyemet. 1999-ben, 24 évesen kerültem ide, ugye ez az a kor az ember életé-

ben, amikor már úgy kinyílt a világra, van már saját élete, nem a szüleinél él. Szerintem a segítő kapcsolat lényege, hogy oda kell figyelni a másikra, tényleg meghallgatni, hogy mit is mond, és nem skatulyákba berakni, mert minden ember teljesen más. Vannak persze technikák, amik mentén lehet haladni, de alapvetően mindenki teljesen más, még ha ugyanazt mondja szóról szóra két ember, akkor sem biztos, hogy ugyanaz a megoldás mindkettőjüknek. Ez a kulcs, hogy oda kell figyelni, és nincsenek sémák, mert nincs két egyforma ember, ugyan olyan sors.

Volt most egy két és fél éves kihagyásom. Kezdtem ugyanis már azt érezni magamon, hogy nem úgy beszélek emberekkel, ügyfelekkel, meg akár kollégákkal is, ahogy régebben. Eszembe jutott ez a kiégés nevű fogalom, és valahogy magamra ismertem. Ezt nyilván mindenki észreveszi magán, és egy ideig tudja, hogy ez most egy változás, amivel foglalkozni kellene, de aztán egy idő után megszokottá válik, és akkor azt hiszi, hogy ez a természetes. Én ettől megijedtem, éreztem, hogy kicsit besokalltam, és igazából ezért mentem el. És ugye, ez nem az a túlfizetett szakma, mellékállásokat kell, hogy vállaljon az ember. A megszokás, az nagy hatalom, és minél tovább benne van az ember valamiben, annál nehezebb azt utána otthagynia. Én hiszek abban, hogy a változás, a változatosság gyönyörködtet, és szükséges is, hogy mindenfélét megtapasztaljunk a kis villanásnyi életünk alatt.

Sose felejttem el azt az esetet, ami a Kürt utcában, a fürdőben történt. Reggel 8-kor nyitottunk, a legnagyobb tumultus volt ekkor, egyszerre öten jöhettek be. Beengedtem az első turnust, mindenkinek egy kis műanyag feles pohárba kitöltöttem a folyékony szappant, adtam egy törülközőt, és azzal lehetett menni fürödni. És az egyik arc odajön, látszik rajta, hogy fáradt, de különösebb alkoholszaga nem volt, és nem is tűnt olyan hullarészegnek. Kitöltöm neki a pohárkába a szappant, a kezébe nyomom, ő meg azzal a lendülettel bedobja, mint egy felest! Ez is a hajléktalan létnek az egyik állapota, ő is már egy ideje valószínűleg az utcán volt. Mondom neki, hogy hát ember, ez szappan, erre valami olyasmit mondott, hogy nem baj, legalább belülről is kitisztít. Töltöttem neki még egyet, majd nem fölhajtotta, de eszébe juttattam, hogy ez nem olyan feles, ezzel fürödni kell, aztán ment végre a zuhanyzóba. A rutin az nagy úr, sajnos.

Még kezdő koromban, amikor a Kürt utcában elkezdtem utcázni, ott tényleg rájöttem, hogy az ember bármit képes elviselni. Egy kedves, idős pár, a Dob utcának az elején hédereltek. Hatvan-hetvenévesek lehettek, és

amikor mínusz 20 fok volt, akkor is ott kint üldögéltek, ölelgették egymást, látszott, hogy nem fáznak, valószínűleg a szeretet fűtötte őket. Megérintett, hogy ennyire idős emberek, és tényleg ott vannak, miközben vannak szállók, és mégsem mennek be. Azután, amikor megismeri az ember, hogy a szállók hogy működnek, megértem, hogy egy ilyen jámbor, jólelkű ember nem akar bemenni. Ebből azt tanultam meg, hogy az emberi túlélés, az akármilyen körülmények között működik, ha van egy szerető társ, akkor van miért élni, és akár a mínusz 20 fokot is elviselni. Egy kis pokróc volt rajtuk. Még egyetadtunk, mondták, hogy „hát igazán nem kérünk, köszönjük”, de azért a hátukra terítettük, jólesett nekik, megköszönték még egyszer, és én éreztem kellemetlenül magam, hogy ennyit hálálkodnak, amikor ez a dolgom.

Vajdovics Viktória

Ferencvárosban, ahol először laktam, sok szegény roma család élt. Láttam olyan lakást, ahol gyakorlatilag csak ágyak fértek el, annyian laktak ott. Egyszer egy ilyen népes család megkért, hogy legyek az esküvői tanújuk. Ez akkor furcsa volt, de jólesett. Megtiszteltetés volt, hogy bevontak a családi eseményükbe, jó volt látni a sok hátráltató körülmény ellenére az összetartozásukat. Aztán később néha zavart, hogy a munkám és az otthonom nagyjából ugyanarról szólt: a hátrányos helyzetről, szegénységről, balhékról. Alapélményem, mérföldkő talán a munkámban – ami engem tanított, formálta a gondolkodásomat – a Déli pályaudvaron lakó fiatal társaság a '90-es évek elején. Jómódú családból valók voltak, buli, szabadságérzés lengte őket körül. Az, hogy kint élnek egy pályaudvaron, engem kezdetben nem borzasztott el, sokukat ismertem. Aztán arcucsapásként ért, hogy elkezdtek leépülni, meg is haltak néhányan. Ez megviselt nagyon, elgondolkodtam, hogy megérte-e ez, erről szól-e a szabadság? Akkor nagyon elgondolkodtam, hogy van, amit nem lehet kívülről szemlélni, ezzel dolgozni kell, és ez valahol az én feladatom is.

Egy pozitív eset is eszembe jut: egy bántalmazó kapcsolatból elmenekült anya és lánya, ahol a lány kiskorúként lett terhes, és az apa is kiskorú volt. Várható volt, hogy a kisgyerek állami gondozásba kerül, a család szétesik. Ezzel ellentétben anya-lánya-unoka iszonyú erőfeszítések árán együtt maradt. Ebben a folyamatban részt vehettem, sokat beszélgettünk, nagy volt a felelősség, de inkább kérdéseket tettem fel, döntéseket soha nem hoztam helyettük. Itt is a kitartásuk, lelki erejük volt, ami örökre emlékezetes

marad. Óriási öröm, amikor látom, hogy a kliens a saját tehetetlenségén túllép, legyen az bármilyen típusú, mértékű – az nekem is siker.

Kovács Ivetta

Évekig dolgoztam a Kürt utcai ügyfélszolgálaton, aztán elkezdtem az egyetememen is szociális munkát tanulni, mégis sokáig tartott, mire rájöttem, hogy bár a Menhelynél nagyon jó ügyfélszolgálati meg szociális ügyintézői munkát végzünk, de nem ez a segítők igazi munkája. Pedig akkor azt gondoltam, hogy valami nagyon nagy dolgot teszek, annyira, hogy évekig mindenhol mindenkinek erről beszéltem. Miután rájöttem, hogy a segítség valami egészen más, elkezdtem interjútechnikát tanulni, illetve beszélgetni olyanokkal, akik akkor esetkezelést végeztek a Menhelynél arról, hogyan megy ez. Majd kértem hivatalosan is az akkori igazgatótól, Kártyás Iréntől, hogy az ügyfélszolgálat mellett hadd vigyek eseteket.

Ez iszonyatos, nagyon-nagyon durva volt, mert nagyon nem ment! Szerintem ez a legnehezebb része, hogy rájövünk, mi az igazi segítség, mi az igazi esetmunka. Nem tudtam hozzá eleget, pedig azt hittem, hogy igen. Akkor már egyetemre jártam, és elméletben tudtam sokat. De jöttek az emberek, és az, hogy kapcsolódásokat keressek, meg úgy igazán ráérezek, hosszú-hosszú évekre került.

Később volt egy nagyon sikeres ügyem. Egy súlyos alkoholista bácsi, aki úgy nézett ki, mint Jézus, hívjuk Sándornak. Vékony, magas, hosszú, ősz haj, szakáll. Nem voltak iratai, és egyszer betévedt a Mádi utcai ügyfélszolgálati irodánkba, ahol nem tudta betartani az ottani szabályokat. Nekem valamiért mégis szimpatikus volt. Egyszer kimentem hozzá a váróba, amikor hallottam, hogy az asszisztens kolléga már negyedszer balhézik vele két hét alatt, mert nem érti, hogy nem lehet ide csak úgy beesni intézni, amit szeretne. Mondtam neki, hogy találkozzunk külön, jöjjön be hozzám külön a Kürtbe, ahol délután, záróra után megvárom.

Szóval, ez így kezdődött, hogy én nyitottam neki egy kiskaput. Hogy miért? Szimpatikus volt első ránézésre, nem is tudok erről mást mondani. Kértem engedélyt a főnökömtől, hogy ő lehessen a következő ügyfelem, akit esetkezelek. Ezt már okosabban csináltam, a narratív interjútechnika megtanulása nagyon sokat segített. Közben a bácsi kórházba került, több elvonó, több visszaesés, a házát, amivel még kezdeni akart valamit, otthagytá, aztán kiderült persze, hogy sokat hazudott. Mentünk egyre mélyebbre vele.

Volt sok határátlépés, éjszaka hívogatott. Ott minden mélységet, magasságot átéltem... Ez volt nekem a tanulópénz, de valahogy nagyon jó volt. És a bácsi életét sikerült úgy beállítanunk, hogy nagy nehezen összekapartunk neki egy minimális jövedelmet, bejuttattam egy rehabilitációs szállóra, és így már volt hol laknia. Az egyik nagy eredmény az volt, hogy a három gyerekéből az egyikkel felvette a kapcsolatot, aztán össze is költöztek egy albérletbe. A másik nagy eredmény, hogy a mélyinterjún, és utána a találkozásainkon megértett dolgokat az alkoholizmusáról, és sikerült ezeket nagyon komolyan feldolgoznia. Előtte nagy piálások, szétesések után elvonókra járt, jött az absztinencia, de utána megint iszonyúan szétcsapta magát, életveszélyes állapotba került. Volt, hogy hajnali kettőkor szedtem össze a Krízisautóval itt-ott, mert meg akart fagyni. Végül valamit megértett, és be tudta állítani a napi alkoholmennyiséget, megértette, hogy hetvenévesen nem fogja abbahagyni a piát, de be tudta tartani a mértéket. 2011-ben lezártam azt az esetet, de egy pár hónapja még felhívott. Unokája született, amitől egy kicsit megborult. Mondta, hogy most csak azért hív engem, mert egész életében én voltam az egyetlen... Én bevállaltam egy felettes én szerepet, és nem lőttem vele mellé. Megborította a kapcsolatrendszerét, hogy született egy unokája, és nem tudta felvállalni ezt a találkozást. Akkor mondtam, hogy Sándor, menjen, és találkozzon az unokájával. És felhívott egy hónappal később, hogy nagyon jó volt, de ettől még a gyerekei nem bocsátják meg, amit ő a gyerekkorukban művelt. Mondtam, hogy ezt tudtuk eddig is, ez van. És mondta, hogy igen, ez van.

Szerintem ez a segítés. Miközben, ha professzionális segítő vagy, akkor az első, amit elkezdenek a fejedbe verni, az, hogy tartsuk a határokat. Bizonyos szempontból igen, de ha nem szereted a másikat, akkor minden technika mindegy. Valami meg kell, hogy dobbanjon az ő szívében, meg a tiédben is ahhoz, hogy jól működjön. Akivel kapcsolatban nem dobban meg, azzal is tudsz valamedit jutni, de ott azért a nagy áttörések szerintem el fognak maradni. Ezért gondolom azóta is, hogy ez a jó segítés.

Matlári Ferenc

A Sarokház programot nagyon komolyan vettük, nagyon sok mindent beletettünk, nagyon a mi gyerekünk volt. Tényleg óriási mázlink volt, mert szabad kezet kaptunk. És azok az emberek, akikkel ott dolgoztunk, azért egy kicsit fontosak lettek nekünk is. Most már sokakkal nem tartjuk a kap-

csolatot, de jónéhányukról tudom azt, hogy gyökeres változás állt be az életükben, és ezt jó tudni, hogy teljesen más életet élnek. Nem attól, hogy mondjuk az egyik csoportfoglalkozáson volt egy felismerése, valami marha nagy „aha-élmény”, és akkor onnantól kezdve talpra állt, hanem inkább azt mondanám, hogy folyamatosan történt, valahogy együtt történt a dolog, nem lehet megmondani, hogy miért. Én azt is éreztem, hogy kicsit fontosak lettek nekünk ezek az emberek, és amikor valakinek valami nem sikerült, vagy valaki meghalt, azok nagyon számítottak. Ilyenkor úgy éreztem, hogy valószínűleg nem vagyok professzionális szociális munkás, mert „nem bírok el” bárhány embert. Szerintem ezek az emberek akkor tudnak magukkal mit kezdeni, amikor azt érzik, hogy nem csak maguknak fontosak, de én azt éreztem, hogy van egy mennyiség, és nem tudok mindig megújulni. Dolgoztam valakivel egy évet, aztán a közös munka befejeződött, az illető eltűnt, meghalt, vagy sikerült elérni a célját. Aztán megint jön egy új ember, és megint, megint... Azóta nagyon visszavettem. De valószínűleg valamit rosszul csinálok, talán túlzottan bevonódom, de lehet, ez összefügg azzal, hogy szerintem annak az embernek azt kell érezni, hogy számít. Van, akiben könnyebb meglátni, hogy neki szüksége van arra a megértésre, érdeklődésre, amiből azt érzi, talán fontos valakinek. De van olyan is, aki jön, és csak el akarja intézni egy ügyét, de lehet, hogy neki is szüksége lenne erre, csak nem meri kimutatni. Ezért jutott eszembe később, hogy olyan önkéntesek kellenének, akik egy emberrel úgy foglalkoznak, hogy az illető számára világos legyen, az ő sorsa valakit érdekel.

Fialla Marianna

A hajléktalanellátás kezdetekor teljesen világos volt, hogy az embereknek abban kell segíteni, hogy minél rövidebb időn belül megszűnjenek hajléktalanok lenni. Az évek alatt viszont ez valahogy elhomályosult. Működöttünk nappali melegedőket, hajléktalanszállókat, de ettől nem fog változni az emberek élete, csak életben maradnak.

Amikor Dublinban tanulmányozhattam az ottani hajléktalanellátás működését, azt láttam, hogy egy nagyon fontos gondolat határozza meg a céljait: az, hogy az ember minél kevesebb ideig kényszerüljön hajléktalanként élni. Amikor magyar fotókat mutattam nagyon rossz körülmények között élő, rendkívül elhanyagolt állapotú hajléktalan emberekről, nagyon furcsán néztek rám, mert ők soha nem mutatják az embert kiszolgáltatott helyzetben.

Mindig azt az embert mutatják, aki hihetetlen nagy akaraterővel és óriási erőfeszítésekkel ki tud jutni abból a nagyon nehéz helyzetből, amiben volt. Nem a hajléktalanságot, hanem a hajléktalanságon való felülkerekedést kommunikálják, és ez lényeges különbség az itthoni helyzethez képest. Ezt próbáltam meg hazahozni, de kezdetben itt az alapítványon belül is nehéz volt átadni. Olyan volt, mintha egy vastag vízburkon keresztül beszélnék, nem értettük egymást. Rájöttem, hogy nem elmondani kell mindezt, hanem a magyar viszonyoknak megfelelően, amit lehet, átültetni, és a személyes példa erejével csinálni. A Gyorsítósáv nevű programunknál tréningeket tartottunk hajléktalanoknak, ami az önbizalom növelését célozta, és az álláskeresésre készített föl, mentori támogatással kiegészülve. A programba bevont egyik önkéntessel találtam meg a közös hangot, és ez megerősített abban, hogy ideát kell adni az embereknek. A munkavállalás nem lehet cél, hanem az eszköz arra, hogy az élet jobb legyen.

A magyarországi állapot és gondolkodás teljesen más. Mielőtt kimentem volna, itthon indult egy program, ami arról szólt, hogy utcán élőknek lehetett segíteni, hogy bemenjenek szállókra. Egy párral kezdtem dolgozni, akik albérletbe akartak menni. Az én javaslatomra, mivel nem volt pénzük, először fapadra mentek, majd kirúgták onnan őket. Ezek után egy átmeneti szállót intéztem nekik, vagyis bekerültek az ellátórendszerbe, de onnan is kirúgták őket, és újra az utcán kényszerültek élni. Később, már külföldi tapasztalataim birtokában megkérdeztem tőlük „ti mit akartok?” amire azt felelték „Nem érted meg? Albérletbe szeretnénk menni.” A férfi ács volt, elment dolgozni és néhány héten belül sikerült a tervünk, és azóta már lakástulajdonosok lettek. Korábban nem vettem őket komolyan, pedig volt céljuk, és nekik volt igazuk. Az ember sokszor be van zárva a szakmaiságába, és a saját hiúsága, a szakmai prekoncepciói hátráltatni tudják, és nehéz meghallani, amit az ügyfél mond, amit valóban akar. Nagyon sokat tanultam akkor tőlük.

Bazsa Tibor Zsolt

Valószínűleg mindig is volt hajlamom arra, hogy egy kicsit borúsabbnak, drámaibbnak lássam a valóságot, de az alapítványnál töltött évtizedek hatására pesszimistább lettem. Vagy realistább? A szenvedés látványa, hogy az emberi minőség milyen szintekig rombolható le, mindez biztos, hogy befolyásolta a gondolkodásomat. Azt, hogy a fizikai nélkülözések

mellett milyen lelki kínokat élhet meg az ember, ha hajléktalanná válik, egyértelműen az itteni évek és az itteni tapasztalatok világították meg számomra. A humoromat természetesen megőriztem, de inkább a szarkazmus irányába tolódhatott el az alapítványnál töltött évtizedeimnek köszönhetően. Élesebb szemmel járok-kelek a világban azóta, hogy a Menhely dolgozója vagyok és átéltem, amit átélhettem itt. És nem teszi rózsaszínűbbé a képet, amit látok, inkább a szürke, a borúsabb árnyalatok felé húzza el.

Amikor elkezdtem ezen a területen dolgozni, azt gondoltam, hogy van esély elérni azt az állapotot, hogy ne legyenek hajléktalanok. Illúziókkal teli voltam akkor, és azt hittem, hogy felszámolható, vagy legalábbis jelentős mértékben csökkenthető ez a káros társadalmi tünet, hogy hajléktalanságba sodródó emberek ezrei mutatkoznak, akiknek segíteni kell. Tévedtem. Hogy egy nagy, élő klasszikust idézzek, a hajléktalanság az nem egy tó, amit ki lehet merni és utána kiszárad, és lám megoldódott a hajléktalan-kérdés, hanem egy folyó, amit meregetünk, meregetünk, de a problémát nem fogjuk megoldani.

A kollégákból merítem a legtöbb feltöltődési potenciált, a jó négy szemközti vagy többszemközti beszélgetésekből, a helyzetelemzésből, a jól sikerült megbeszélésekből, a közösen kitalált segítői technikákból. Tehát amikor közösen alkotunk valami jót... Már annak is nagyon tudok örülni, ha a helyzetelemzésben valami konszenzus alakul ki. Ha rájövünk, mi a probléma megoldása, hogyan tudunk egy szituációból kilábalni, hogyan tudunk magunkon, az ellátottak egy bizonyos körén vagy egy adott személyen segíteni.

Nehéz különösen emlékezetes esetet mondani az elmúlt évtizedekből. Nem tudok olyanokat mondani, hogy milyen szép életet élt az ügyfelünk a levágott lábával, meg milyen okosan lakhatáshoz juttattuk a Lajost, hiszen a Lajos is meghalt, örök életet mi sem tudunk biztosítani azért, így már nem is olyan vidám a történet. De azért van, akit a szociális otthonból újra tudtunk házasítani, pontosabban a régi feleségét újra feleségül vette, visszament a falujába, és biztosan jól élnek, legalábbis reméljük, mert nem jött vissza a bácsi azóta sem. Reméljük, jó egészségnek örvend a régi-új asszonyával együtt. Volt olyan, hogy a jó szó, az emberséges bánásmód a néhány évig az éjjeli menedékhelyen ellátott, harmincvalahány éves Béla nevű tanár esetében eredményes volt. Béla – ha nem is a tanári pályára ment vissza – albérletbe tudott menni, elhelyezkedett kőművesként, és

olykor-olykor még ránk kacsint az utcán, hogy jól megy a sora, köszöni szépen a segítséget, és jó szívvel gondol vissza azokra az évekre, amikor nálunk fapadozott. Persze több a rossz, a halállal, megfagyással, kábítószeres aranylövessel végződő eset. A sikertörténetekhez pedig az emberségünk jócskán hozzá kell, hogy járuljon, ez nagyon fontos eszközünk volt mindig. Hogy a gondozó személyes érdekeltsége, szívügye legyen a siker. Az egyes emberhez az adekvát utat meg kell keresni, azon végig kell segíteni a kitűzött cél felé, és amikor ez sikerül, ez a maximum, amit ebből a szakmából ki tudunk hozni.

Horváth Csilla

Félbemaradt úrilány vagyok. Édesanyám agrármérnök volt, édesapám repülőgépezető. Volt gyerekzobám. Szüleim korán meghaltak, tizenkilenc évesen lettem árva. Nővérem és öcsém gyermekkorukban elhunytak. Az általános iskolában deviánsnak könyveltek el, osztályfőnököm többszöri börtönbüntetést jövendőt nekem, de eddig még egyetlen egyszer sem sikerült olyasmit elkövetnem, amiért bíróság elé kellett volna állnom. A szüleimtől örökölt lakást 1994-ben kisebbre cseréltem, mert 1990 után igencsak nehezen tudtam munkát találni, bejelentett munkát pedig szinte egyáltalán nem. Az én történetem így klasszikusnak tekinthető abból a szempontból, hogy nem sokkal a rendszerváltást követően szűnt meg a munkahegyem. A baj persze nem jár egyedül, ízületi betegségem erősen korlátozta az általam hosszabb távon betölthető munkakörök számát. Jövedelem híján azt a kisebb lakást is elveszítettem, 2003-ban kerültem az utcára. Nem volt hova mennem, de szerencsére volt egy barátom, aki befogadott az icipici lakásába. A családjának is hálával tartozom, akik elviseltek arra a néhány hétre, amíg sikerült valamilyen átmeneti megoldást találnom.

Soha nem hagytam el magam, nem engedtem, hogy legyűrjenek a sorscsapások. Amíg hajléktalanszállón laktam, bejelentett, vagy feketén végzett munka mellett minden lehetőséget megragadtam az alkotó tevékenységre. Nemcsak írtam, sokat olvastam abban az időben is. Hatéves korom előtt tanultam meg olvasni, azóta ez a legfontosabb kikapcsolódás számomra. Ezen túl kézműves tevékenységet is gyakoroltam, elsősorban kötés, horgolás, hímzés volt a hobbim és kiegészítő pénzkereset is. Később vásároltam egy háztartási varrógépet, mellyel magamnak és lakótársaimnak is végeztem egyszerűbb varrásokat. 2004-ben kerültem kapcsolatba a Fedél Nélkül újság-

gal, azóta több-kevesebb rendszerességgel jelennek meg írásaim a lapban.

Elvégeztem egy szociális asszisztensi tanfolyamot, 2008 óta dolgozom a Menhely Alapítvány nappali melegedőjében, ahova nap nap után jönnek emberek azzal, hogy most kerültek az utcára, s a csomagmegőrzőbe szeretnék letenni a cókókjukat. Segítőként igyekszem rábeszélni a hozzám fordulókat, hogy ne adják föl, kemény munkával, erős akarattal és óriási szerencsével bárki leküzdheti az akadályokat.

A mindennapok során nagyon zavar, hogy annak a sok kiszolgáltatott embernek, akikkel találkozom, nem tudom megoldani a problémáját. Az ilyen történetek miatt mindig van bennem feszültség, félelem. Félelem attól, hogy nem én alakítom a dolgokat, hanem a dolgok alakítanak engem. Sok mindent teszek persze azért, hogy ez ne így legyen. Tagja vagyok két szervezetnek is, a VAGYUNK - Otthontalan Művészek Önségítő Egyesületének és A Város Mindenkié Csoportnak, és persze itt van a Fedél Nélkül, amiben rendszeresen jelennek meg írásaim. Az első még 2004-ben egy mese volt, amivel az újság művészeti pályázatán rögtön a díjazottak közé kerültem. Az unokámnak is sok mesét írtam már.

Azt az egy dolgot biztos megtanultam az elmúlt években, hogy nem szabad beletörődni, mert akkor van igazán baj. Igyekszem ezt a szemléletet átadni a körülöttem lévőknek, persze nem közvetlenül, hiszen minden embernek saját magának kell arra rájönnie, a beszűkült lehetőségek között milyen értékek vannak, s maradtak az életében. Ilyenkor tudok, tudunk mosolyogni, s ez már önmagában is siker nekem, s nekik is.

Bár egyre kevesebb ilyen van, azért egy régebbi történet mindig eszembe jut. Amikor közösségi kertet csináltunk a Józsefvárosban, a Grundkertben, előfordult, hogy kellett segítség olyan munkákhoz, amit egyedül nem tudtam megcsinálni. Egyszer egy hatalmas földkupacot kellett úgy szétosztani, hogy legyen termőföld is a növényeink alatt. Ügyfeleket megkértem, jöjjenek velem, jöttek is, négy életerős úriembert vittem oda, és megcsinálták a feladatot, amire én nem lettem volna képes. Ott a kertben fiatal csajok is voltak, és megkérdezték, hogy honnan szereztem ezt a négy jó pasit... négyet egyszerre! Azok, akik parcellákat igényeltek ott a Grundkertben, inkább értelmiségi, irodában ülő emberek volt, nem túl sportos alkatúak, hozzájuk képest ugye ez a négy ember tényleg jól nézett ki. Én persze visszapletykáltam mind a négynek, hogy mit mondtak róluk. A négy közül egynek már akkor is volt munkája, tehát a szabadnapján jött el segíteni, a másik

háromból pedig kettő két héten belül munkát talált. Pedig akkoriban nem volt olyan jó a helyzet, nehéz volt elhelyezkedni. De mindjárt jobb hangulatban mentek munkát keresni, annak tudatában, hogy azért mégis érnek valamit, és igen, könnyebben föl is vették őket.

Misetics Bálint

Amikor hatosztályos gimnáziumba kezdtem járni a belvárosban, napi szinten találkoztam az utcai hajléktalansággal. Ez korábban, ott, ahol felnőttem, nem volt jelen. Nem sokkal ezután kialakult bennem egy szokatlanul erős érzékenység arra, hogy emberek – főleg idős emberek, nagy hidegben – élnek az utcán, és arra is, hogy ezt látszólag mindenki magától értetődőnek tekinti. Hogy lehet, hogy egy-egy ilyen rettenetesen kiszolgáltatott, sérülékeny ember mellett ezrével mennek el a járókelők anélkül, hogy ez problémát okozna nekik, vagy feltűnne egyáltalán? Ez hasonlóképpen fontos volt nekem, hasonlóan bántott. Azt hiszem, tizenöt éves voltam, és ekkor gondoltam arra először, hogy csináljak egy kis zenekart, amivel pénzt gyűjthetünk hajléktalan embereknek, illetve egy hajléktalan embereket segítő szervezetnek. 2002-ben volt ilyen először, a karácsony előtti napokban, többnyire karácsonyi dalokat játszottunk néhányan. Ezt a következő években is mindig megismételtük, és volt, hogy olyan sokan csatlakoztak a Toldy gimiből – ahova középiskolába jártam –, hogy a fontosabb hangszerekből már több is volt. Több helyszínen játszottunk, és több százezer forintot gyűjtöttünk össze, amit a Menhely Alapítványnak adtunk 2003 óta.

Az utcazenélés volt az első kapcsolódás a hajléktalansághoz, de ennél valójában sokkal fontosabb volt, hogy elkezdtem a magam felkészületlen, nagyon dilettáns módján az utcán lévő emberekkel foglalkozni. Ehhez az is fontos inspiráció volt, hogy akkoriban olvastam Gandhit, s a morális következetesség gondolata fogott meg nagyon: hogyha én valamit helytelenítek, vagy valamit helyesnek gondolok, akkor igyekeznem kell annak megfelelően cselekedni. Elkezdtem szóba elegyedni utcán lévő hajléktalan emberekkel, amiből részben alkalmi beszélgetések alakultak ki, illetve amiben tudtam, segítettem. Tehát mondjuk valakinek egy hátitáskára volt szüksége, megnéztem, otthon van-e egy felesleges, másnap odavittem, vagy meghívtam az embert ebédelni. Ezen keresztül kialakultak hosszabb kapcsolatok is: volt néhány ember, akikkel rendszeresen találkoztunk, s utána segítettem nekik hajléktalanszállóra, vagy munkásszállóra, vagy

kórházba kerülni, attól függően, mikor mi volt a helyzet. Emlékszem egy fiatal hajléktalan nőre, aki miatt akkoriban talán nem is létezett olyan budapesti vagy környéki pszichiátria, ahova ne mentem volna látogatni, mert hol idekerült, hol oda, aztán vissza az utcára. De voltak többen, akikkel hosszabban kapcsolatban álltam. Nyilván nem voltam erre felkészülve, és gyakran nagyon egyedül is maradtam ezekben a helyzetekben. Nagyon megterhelő volt összességében, aminek lettek is hosszabb távú hatásai arra, hogy én hogyan vagyok jelen a világban, hogyan érzem a biztonságot úgy általában a világban, hogyan látom az embereket magam körül.

Nagyon-nagyon szigorú voltam magamhoz abban, hogy ha felelőtlenül és hanyagul kezeli a társadalom ezt a problémát, azzal kapcsolatban nekem is van felelősségem. Annak is tudatában voltam, hogy nekünk – ami alatt az osztálytársaimat meg magamat is értem – sok pénzünk van, hiszen ez egy menő budai gimnázium volt. És ha mondjuk, este elmegyünk egy koncertre, vagy ha még ott iszunk valamit, az mennyibe kerül, és ehhez képest ezeknek az embereknek mennyire kevés a pénzük. Akkor csináltam egy belső költségvetést, hogy ha most nem iszom vagy nem fogyasztok semmit, azt oda tudom adni valakinek.

Ez az elkötelezettség, bár már tudtam, hogy elégtelen ezeknek a társadalmi szintű problémáknak a kezeléséhez, nagyon meghatározta az akkori életemet. Megterhelő is volt, de nagyon sokat lehetett tanulni ezekből a beszélgetésekből, és éreztem azt is, hogy ehhez képest egy végtelenül kényelmes és megnyugtató jutalomjáték, amikor a történelemórán figyelni kell, vagy egy biológiadolgozatra kell felkészülni. Mert ezek körülhatárolt feladatok: nincs felelősség, hogy valaki másnak tudsz-e segíteni, vagy éppen ártasz vele. Szóval ez megváltoztatta a tanuláshoz való viszonyomat is.

Sebestyén Szabolcs, Sebő

Személyes indíttatás? Nehéz téma, folyamatos szakmai fejlődés mellett a hobbi és a munka összekapcsolása, és hogy addig csinálom, amíg jól érzem magam benne. Szerettem új dolgokat kitalálni, megvalósítani. A Menhelynél erre adottak voltak a keretek, megvolt az a fajta szakmai nyitottság, ami ehhez kellett. Én például a mai napig nem gondolom, hogy valakit ki lehet, ki kell tiltani jogerős bírósági végzés nélkül egy ellátásból.

Szóval a személyes indíttatás nálam inkább a mindenáron való segítsérről szólt mindig is.

Ennek példája volt 2008-ban a Vajdán a csomagmegőrző kitalálása. A csomi nem indult könnyen, mi a korábbiakhoz képest máshogy közelítettük meg a hajléktalan embereket. Ehhez ki kellett dolgozni egy teljesen új protokollt, főleg azért, mert itt történt meg először a Menhely Alapítvány történetében, hogy egykor otthontalan emberek segítőkkel nőttek ki magukat.

Azt hiszem, hogy volt lehetőségem változtatni is dolgokon. Például 2005-ben, az első adománygyűjtő reggae sound system buli megrendezésével közelebb hoztam a hétköznapi embereket a problémához, az otthontalanokhoz, és nem utolsósorban a Menhely Alapítványhoz. Ezt nagy szavakkal nevezhetjük a társadalmi célú kommunikáció egyik elemének is, a lényeg, hogy olyan emberek is megismerték a nevünket, akik addig nem is hallottak rólunk. A nevemhez köthető még a Fedél Nélkül 2006-os Sziget-jelenléte. Én pályáztam először arra, hogy képviseljük magunkat a Sziget Fesztiválon. Ez mára a Menhely egyik sikertörténete lett.

A Menhely Alapítvány nekem egy nagy családot jelentett, én például a mai napig egy kicsit menhelyesnek tartom magam. Néhány egykori vagy mai menhelyessel szinte napi kapcsolatban vagyunk, de egyértelmű, ha segítségre van szükség, bármikor felvesszük egymásnak a telefont. A Menhely, mint munkahely hiányzik, de a pörgés és a naponta azonos rutinok elvégzése már kevésbé. Tavaly például az Első Kézből a Hajléktalanságról projektet hívtam meg egy ifjúsági rendezvényünkre, Bábólnára, jó volt látni ismét a régi arcokat. Szóval akár hiányzik, akár nem, a Menhely történetének én is része vagyok, és ez fordítva is igaz, a Menhely az én történetemnek is egy fontos alkotóeleme.

Majd holnap

Ma még nem megyek el magukkal orvoshoz. Ha igazán rosszul leszek, úgyis szólok. Most még nem mennék el szállóra. Tudom, hogy jót akarnak, de még nincs annyira hideg. Ígérem, holnap beszerezem az irataimat, beadom a nyugdíj-kérelmemet. De előtte még el kell intéznem ezt-azt.

Köszönöm, hogy jöttetek, csak hagyjanak ma még egy kicsit az utcán lenni. Most nem akarok semmit.

Most még nem tudok felállni.

Majd holnap lépek egyet.

„Ez nem egy uncsi dolog, nem szenvedés, hogy hajléktalanokkal foglalkozunk” Beszélgetés Sipos Tündével

Harmincéves a Menhely – ez ügyben beszélgetünk...

Nem sokkal múltam el harminc én is, három évvel vagyok idősebb, mint az Alapítvány!

Hol dolgoztál korábban, milyen út vezetett idáig?

Ezt a kérdést sosem tudom rendesen megválaszolni, mondhatnám, hogy fogalmam sincs... Pont a napokban gondolkoztam ezen, s még az anyukámat is megkérdeztem, vajon miért lettem olyan, amilyen... Igazából csak egy tippem van rá: apukám elég furcsa életmódot folytatott, mondhatni, hogy félig „csövi” életet élt. Persze mindig laktunk valahol, csak ő másképpen élt, bandáztunk vele, s vitt magával minket is ezekbe a talponállókba. Ahol nekem teljesen természetesnek tűntek a hajléktalan emberek, kiskoromban nem is találtam semmi különöset bennük. Volt, hogy mentünk a Városmajorba, sakkoztunk velük. Jó fejnek gondoltam őket, és csak később jöttem rá, hogy az egy teljesen rendellenes helyzet, ahogyan élnek. Hogy nem teljesen helyénvaló...

Apukád barátkozott velük?

Neki a barátai is hajléktalanok voltak, és a kis krimókban éldegélt maga is. Vitt magával parkokba is, ahol kutyás hajléktalanokkal találkoztunk, a kutyákkal játszhattunk. Mindig meghívtak egy málnaszörpre, egyszóval szerettem velük lenni.

Erre gondolva kerestél valamit, ahol ez a milió visszajött, mondjuk, hogy segíts másoknak – nekik?

Némi kitérővel jutottam el idáig. Érettségi után környezetvédelmi mérés-technikusnak tanultam, de túl sok volt a kémia, és otthagytam. Először egy terepgyakorlaton kerültem ide az alapítványhoz, úgy 2006 körül. A szociális asszisztensi képzésem gyakorlata volt, és a gyakorlat után ragadtam ott, önkéntesként először. A Kürtben dolgoztam ekkor, a délutáni progra-

mokat csináltam – az ételosztást, a filmklubot, ilyeneket. Megtetszett az egésznek a hangulata, meg jó fejek voltak a kollégák, s aztán a főiskola után a szakmai gyakorlatot is itt végeztem. Akkor már egyszerre voltam dolgozó is, meg önkéntes is a Krízisautón és a Kürtben.

A Menhelynél mikortól vagy státuszban? És csak itt dolgoztál, vagy máshol is?

Mostanában kérdeztem utána: már tíz éve. A Menhely mellett dolgoztam máshol is, de ez volt a „fix”. Szállón is dolgoztam, az Isolán, meg a BMSZKI átmeneti szállóján is pár évet. Ennek mindenképpen az volt a célja, hogy kipróbáljam magam máshol is az ellátásban. Sokat tapasztaltam ezeken a helyeken. Nem éreztem magam rosszul egyikén sem, csak nagyon kevés lehetőség volt a valódi értelemben vett szociális munkára. Szinte csak a rendet kell fenntartani.

A családi múlton kívül mi mozgatott még, ami miatt fontos neked ez a munka? Milyen élmények vittek tovább ezen az úton?

Ahogy mondtam, egyik törekvésem volt, hogy kipróbáljam magam minél több dologban. És ott van az is, hogy én viszonylag hamar megtaláltam a hangot az ügyfelekkel és a kollégákkal is, és ebben nagyon jól éreztem magam már az önkéntesség alatt is. És ez is vitt tovább, megtudni, hogy mi van még.

Megismerted közben az alapítvány többi ága-bogát?

Formálisan igen. Hiszen a gyakorlat alatt ez is az egyik feladat volt: megismerni a szervezetet, minden intézményét. Volt egy általános tematika, amin az akkori tereptanárom, Tóth Zelma fontosnak tartott végigvinni. Egyúttal abban is szabad kezet adott, hogy mit csinálunk, minden „eset” és szolgáltatás közelébe beengedett, a tanácsára ismertem meg a Krízisautót is, és tényleg nagyon tetszett. Az utcai szociális munkát is akkoriban láttam először.

Volt saját eseted is ebben az időben?

Volt ilyen, egy idősebb párt „kaptunk meg”, hogy kezdjünk velük valamit. A szociális asszisztensi záródolgozatomat is „belőlük” írtam. Azóta a férfi már elhunyt, a nénit nem tudom, él-e még... Teljesen ránk volt

bízva például, hogy intézzük el az irataikat. Az olyan volt, hogy a hatodik kerületből a második kerületi polgármesteri hivatalig szerintem úgy nettó 2 óra alatt értünk el a nénikével... Ő meg közben ordított, a kukákban turkált, szóval élvezte, hogy kísérgetjük. Utána még egy jó darabig látogattuk őket egy vidéki szociális otthonban. És mindig úgy cigizett, hogy sikerült jól kiégetnie az akkoriban hordott színes harisnyáimat. De vihető volt, én már akkor is csíptem az ilyen formákat.

Úgy tűnik, hogy már a gyakornokságod alatt is volt lehetőség a személyiséged, személyes eszköztárad próbálgatására.

Igen, és ráadásul én olyan típus vagyok, aki viszonylag sokat mutatok magamból az ügyfelek felé. Nem feltétlenül csak szakmai dolgokról beszélgetek velük, arról, hogyan kerülnek ki majd a helyzetükből. Valahogy sokkal emberibbnek érzem, ha magamról is szó esik egy bizonyos mélységig. Erre persze már érkezett negatív visszajelzés is, hogy miért beszélek az ügyfeleknek magamról, hogy tegnap mit vacsoráztam. Van, akik szerint ez nem fér bele. Mindenesetre én elég jól elbeszélgetek velük az élet nagy dolgairól, csak így tudom csinálni.

Van a munkádnak olyan része, ahol lehetőség nyílik megbeszélni, mit csinálsz jól, mit kellene másképp?

Nem, ilyen formális hely nincs, és valójában nem is igénylem. Ha szükséges, a kollégákkal elég jól meg tudom beszélni, amit kell, akár azt is, amiben mondjuk nem értünk egyet. És ez elfogadható, mert mindenki másképp dolgozik, amit nem lehet papíron megtanulni. És azért ebben az is benne van, hogy elég kevés olyan ügyfél volt, akivel nem találtam volna meg a hangot így vagy úgy.

Sokféle hajléktalanság van. Volt olyan ügyfélkör, akikkel jobban ment a munka? Utcán, intézményben?

Nagyon mások az emberek itt és ott – én leginkább az utcán szeretek dolgozni. Ahhoz is értek a legjobban talán. De annak is megvan a varázsa, amikor egy szállón dolgozva látod, hogy reggel felkel az ember, este meg lefekszik – valahogy teljesen más szemszögből látod a mindennapjait –, akkor nagyon a napi problémáit veszed észre. Ha bent lakik szállón valaki, akkor tényleg az egész napja átlátható. Utcán dolgozva – bár

persze beszélgetünk velük – nem tudhatom száz százalékig, mit csinált az elmúlt napokban, mi az, amit megtesz magáért, s mit nem.

Jó pár éve azért a Diszpécser Szolgálatban is dolgozol – az megint egy más jellegű a segítség, amit adhatsz. Ez egy íve a munkádnak? Vagy egy szelet csak a tortában?

Én nagyon szeretem a diszpécseriséget. Nagyon könnyen kapcsolhatók benne össze azok, amiket eddig tapasztaltam. Dolgoztam szállón, sokat voltam melegedőben meg utcai munkában is, általában tudom, kiről beszélnek, ha mondanak egy nevet a telefonban, be tudom lőni a teendőket, és a helyzeteket tudom kezelni. Egyúttal az utcán is könnyebb a munka, mert a diszpécseriségből adódóan rálátok az ellátórendszerre. Diszpécsernek lenni azért jó, mert azon túl, hogy izgalmas – hozzáteszem, csak télen szeretem, nyáron nagyon szenvedek –, azt is szeretem, hogy pörögnek az események. A terepen dolgozó kollégákkal ilyenkor sokat beszélgetünk, sokszor tudok nekik is segíteni, amikor tanácsot kérnek, mert többségük tudja, hogy sokfelől belelátok a dolgokba, és az nagyon jó érzés. Tapasztalatok, információk, tudás, egyszerre mind használható. És azt is élvezem, hogy az összes szereplővel kapcsolatban vagyok diszpécserként, és látom a folyamatot, hogy mi történik. Ennek nagyon is megvan a varázsa. És persze télen az is jó, hogy a kollégák is megtáltosodnak, és olyan, mintha szeretnék végre a munkájukat – ezt is jó érezni!

Akkor mondhatjuk, hogy Te hobbiból is...

Tulajdonképpen igen. De szerintem én, ha egyfélét csinálnék, azt nagyon megunnám, bármelyik is lenne ezekből az egyféle.

Sok mindenről beszéltünk eddig, de nem mondtad ki, hogy ez a szakmai lét tervezett? A kíváncsiság hajtja előre? Vagy csak adódik?

Egyik dolgom sem igazán alaposan megtervezett. Visszagondolva a kezdetekre, Zelma jó tereptanár volt. És jó volt a kontroll a kezdeti munkákban. Más volt az az időszak, volt iránymutatás. Önállóan a Könyves ügyfélszolgálaton kezdtem ügyeket intézni. Ott is volt tanácsadó szerepben kolléga, és az a mai napig fontos, hogy ha más-más is, de van. Az esetkezelő teamek jelenleg nemigen adnak többletet, ezeket jobb

lenne profibban csinálni. Nagy szükség lenne arra, hogy a felelősséggel járó dilemmákat feloldjuk. Teamek frontján a kreatív csoportot szerettem, amikor valamilyen rendezvényre, például a Szigetre készültünk ötletekkel.

Sokat beszéltél már arról, ahogyan Te épültél a munkádban. Mit mondanál arról a helyről, ahol ennek a jelentős része történt, mit gondolsz a Menhely Alapítványról?

Szerintem mi olyanok vagyunk, akik így szeretünk másokat, és szívesen mutatjuk meg azt is, hogy ez nem egy uncsi dolog, nem szenvedés, hogy hajléktalanokkal foglalkozunk. Szóval, hogy nem egyfolytában csak a nyomor és a nehézségek vannak, amivel úgysem tud senki kezdeni valamit, vagyis mindegy, majd lesz valahogy. Hanem mi tudunk olyat felmutatni, hogy van ebben a munkában jó is, tudunk valamit tenni, s hogy nem vagyunk „unalmasak”. És ez nemcsak a munkára igaz, hanem a személyes vonatkozásban is így van. Szoktunk másról is beszélni, nagyon jó kapcsolatunk van egymással, és nem csak a szakmázásban merül ki a kapcsolat. Egyszerűen, hogy emberiek vagyunk.

Van speciálisan kiemelhető dolog a közösségként működésből? És szerinted mitől működik ez a sokféleség együtt?

Véleményem szerint több minden kovácsolja össze ezt. Talán még mindig sok a lelkes kolléga, akik azt gondolják, a hajléktalanság helyzete lépésről lépésre megoldható. Meg az is igaz, hogy elismerjük egymás tudását is. És vannak közös elképzelések is arról, hogy az emberekről, vagy a hajléktalanságról mit gondolunk.

Itt tanultad, láttad ezt a törekvést? Vagy már ezzel a gondolkodással jöttél ide?

Én elég szerencsés vagyok abban, hogy sok olyan kollégával dolgozhattam, dolgozom együtt, akiknek nagy tudása van. Szakmai tapasztalatuk mellett reálisan is gondolkodnak – sokat tanulok így a gyakorlatban, nem a suliból hozom elsősorban. És most is így van, hogy vannak nálam sokkal okosabb kollégák, akiket jó hallgatni és ellesni, mit hogyan csinálnak. Segít, hogy sokan pozitívan gondolkodnak minderről. És persze van az embernek egy saját munkastílusa, amit magának alakított ki, amit

használ. Menet közben azért ez a pozitív hozzáállás sokat változott.

Ez generációs dolog? Mitől lehet?

Sokan vannak, akik időközben a szakmából is távoztak, vagyis inkább általános jelenség, nem helyi. És kevés az utánpótlás, nálunk is, másutt is. Emiatt az én lelkesedésem is csökkent, ez is igaz. Így azért látható az is, hogy akik újak itt, sokszor nem a szakmai vágytól fűtve jönnek, csak „kell egy hely”, és sokszor később válik el, beleillik-e vagy sem a közegbe, a munkába. Nem biztos, hogy annyira élvezik ezt a munkát, mint amikor én érkeztem anno. Fontos lenne, hogy megismerjék az újabbak is a teljes működést, és mintha terepgyakorlaton lennének, fokozatosan beépüljenek. Hogy megismerjük egymást. Én szívesen megismerném az új kollégákat.

Te vajon inspiráció vagy másoknak?

Fogalmam sincs. Mondjuk a kollégák visszajelzéséből tudom, hogy elismerik, amit csinálok, vagy hogy jól csináltam valamit. Valószínűleg igen, mert kérdeznek is tőlem, meg segítséget is kérnek, és szívesen jönnek velem az utcai szolgálatra. De hogy ez mennyire szakmai, vagy inkább emberi, nem tudom.

Kaptál visszajelzést a szakmából is?

Igen, volt olyan, hogy megkeresett másik intézmény vezetője, hogy bekuhdheti-e az új kollégát hozzám, mert én elég jól el tudom magyarázni, mi ez a hajléktalankérdés...

Volna erre valamilyen ötleted, milyen technika működne ebben?

Talán elég volna erre három mondat, mondjuk a teameken. Mert nagyon visszatart egy idő után, hogy mindent beleadok a munkába, rengeteget dolgozok, és ugyanúgy említésre sem méltó, mintha csak ülnék a babérjaimon. Vannak, akik ilyenkor tényleg nem csinálnak semmit, meg van a lelkiismeretesebb fajta, aki meg annak ellenére is csinálja, hogy inkább csak a negatívum érkezik.

Más esetleg felmerült benned, amit csináljon még az alapítvány? Amire több kapacitás kellene?

Évek óta mondogatom, hogy nagyon is szükséges lenne szakmai képzés az ut-

cai szolgálatokban dolgozóknak. Gyakorlati képzésre gondolok, mert a legnagyobb része a fővárosban dolgozóknak még mindig nem tudja, hogy mit csinál, és nem tudja, hogy mit kellene az utcán lévő emberekkel kezdeni. Erre nem elég az esetmegbeszélő csoportok időnkénti összehívása. Az alapoktól lenne szükség az építkezésre. Nálunk sok olyan kolléga van, aki tudja, hogy mit, hogyan lehet jól dolgozni az utcán, és vannak olyanok is, akik ezt jól elő tudják adni. Ezen felül van az a régóta fogalmazgatott meglátásom, hogy még mindig nem tudjuk rendesen bemutatni magunkat, a munkánkat, és még mindig azt gondolják rólunk, hogy ufók vagyunk, kívülálló, furcsa szerzetek, mi szociális munkások. Nem is a célcsoport miatt. Szerintem nem nyilatkozunk elégszer, egyénileg. Be kellene mutatnunk magunkat, van lelkivilágunk, léteznek jó ötleteink, értelmesek vagyunk. S hogy sok olyan ember van, aki több dologban jó, meg kellene mutatnunk ezt is. A szorosán vett szakmai tudáson kívüli képességeket gondolom, hogy van, aki könyvet ír, hogy más profin énekel, vagy hogy valakit a biológia érdekli. Hús-vér emberek vagyunk, akiknek a szakmai munka csak egy színtere az életnek, és mellette van más plusz is bennünk.

Szóval szembe lehet menni a külvilág tisztelettel vegyes rémületével, amivel a szociális munkásokra néz? Akár a családban is?

Én azért a saját köreimet „térítem”, ami hülyén hangzik, de a hozzám közel állóknak igyekszem elmagyarázni, kik vagyunk. És elfogadják, de azért sokan mégis ufónak néznek. Mondjuk a családom beletörődött. Anyukám mosolyogva mondta, hogy hülye vagy, lányom, de már megszoktam. Az is igaz, hogy nehéz elmagyarázni annak, aki más környezetben él, számukra nehezen megfogható, mit is csinálunk. Nehéz az alapoktól kiindulva elmondani, kik vagyunk mi segítők, és kik a hajléktalanok. Nem is tudom, milyen módszerrel lehetne ezt a külvilág felé bemutatni egyszerűen, de valahogy mégis kell. Hónapok óta emlegetem a világmegváltó tervemet is: lehetne egy autós műsorom. Amikor utcáról szállítunk be embereket intézménybe, sokszor szoktunk beszélgetni, és nagyon érdekes mondatok hangzanak el olyankor. Nem a nagy kérdésekről, csak olyan emberi beszélgetések ezek. Mintha csak a buszon nekiállnék beszélgetni egy ismeretlennel. Mondjuk, hogy mit szeretne enni, mik a vágyai, hová szeretne menni. Ezeket fel lehetne venni, és kiderülne a nagyközönség számára is, hogy csak simán emberek vagyunk.

Azt megfoghatóvá tenni, ami a személyiséged és egyben a munkád lényege? A nyitottság, amivel a bizalmad építed?

Így van. Én nem utasítgatok, nincsenek „elvárásaim”, miközben azért vannak célok, amiket el kell érni. Nem tudom meggyőzni arról, hogy használja az ellátórendszert, mert attól majd megoldódik az élete, én nem győzködöm őket – a krízishelyzetet kivéve, persze. Ha akar segítséget kapni, akkor meg fogja találni a módját saját maga. Van egyfajta szabadságom erre, ami részben jó, de időnként hiányzik az iránymutatás.

Lehetne egyáltalán olyan „sztenderd”, amit a különböző élethelyzetekben alkalmazni kellene?

Sajnos nincsenek nagyon döntési helyzetek. Úgy épül föl a rendszer, hogy általában nem tud több irány közül választani az utcára került ember. Maximum akkor, ha nagyon talpraesett, de ilyenből azért kevés van. Minden helyzet más. Vannak például a „kunyhósok”. Nekik aztán végképp nem mutat igazi alternatívát az ellátórendszer. Velük legfeljebb elcsevegek, de nem tudok lehetőségeket felmutatni.

Azért van hatékonyság-érzésed? Ha kívülről nézed magad, elégedett vagy?

Van, amikor azt gondolom, volt értelme felkelni, de azért persze sokszor nem. Ez egy általános probléma, rendszerszintű helyzetek vannak, amiktől gyakran falakba ütközik az ember. Ezért van, hogy sokszor nem tudok okosat mondani az ügyfélnek, merre induljon.

És van olyan, amikor téged tanít valaki ügyfélként? Amikor egy történet vagy egy mondat többet adott?

Sokat tanultam tőlük. Az az életmód, amit ők élnek, az nem sok ember számára lenne teljesíthető. Persze van az életösztön, de én biztosan sokkal hamarabb feladnám, akkor is, ha amúgy egy elég szívós típus vagyok. És persze sokszor ők maguk sem mutatják, ha nehéz, ha elkeseredettek, de az életfelfogásukból sokat lehet tanulni. Én a beszélgetésekből tanulom a legtöbbet. A jó sztorikat le kellene írnom, amikor az emberi oldal jelenik meg. Azok a kicsi, akár még teljesíthető vágyak, amik előkerülnek, amit bárki tudna teljesíteni... Volt egy Tünde nevű kliensem, aki

lakókocsiban lakott, és régóta komoly betegséggel küszködött. Többször adódott, hogy ültünk a lakókocsijában és beszélgettünk. Jó vendéglátó volt, szívesen kávéztam vele. Jómagam szeretek enni, és szeretek kajákról beszélgetni, és valahogy szóba került, hogy neki mi a kedvence, és mondta, hogy tulajdonképpen mindegy, de a húst is hússal szereti. Ebben megegyeztünk, hogy ez érthető. Az lett a tervem ezután, hogy amikor már jobb idő lesz, beülünk az autóba, és elmegyünk a Rómaira és eszünk egy jót, aztán visszaviszem. Ezt nem mondtam meg neki, de aztán amikor bekerült kórházba, az egyik látogatásunkkor vagy három órát beszélgettünk a kórház kertjében, és akkor is szóba került a kaja, és kérdeztem, hogy ha most mondhatna valamit, mi lenne az a „húst hússal”, amit megenne. Gondoltam, valami rántott hús lesz, és akkor hazamegyek, megsütöm, és másnap behozom neki. Kiderült, hogy leginkább kocsonyát enne... Ami persze nem olyan egyszerű kifőzdei étel, hogy csak úgy megveszem, vagy otthon összedobom. Kicsit morogtam magamban, vajon miért kellett megkérdeznem, ennyi eszem meg hogy lehet... Eljőve onnan, felhívtam az anyukámat, mondtam neki, „baj van, nem akarsz főzni egy kis kocsonyát, mondjuk holnapra?” Aztán elmeséltem neki, mi történt, és mondta, hogy jó, este jöhetsz érte. Másnap bevittem Tündének a kocsonyát a kórházba, és persze nem nagyon akarta elhinni, hogy mi az, és honnan. Nem is hitte el, és nagyon jó volt látnom az arcán az örömet, hogy kíván valamit, és az aztán megvalósul... Az anyukám pedig megszokta már, hogy dilinyós vagyok, és ki tudok találni ilyeneket.

Család

Rossz állapotú férfiről szól a bejelentés, autóba be, hamar megtaláljuk. Mellette áll egy pár, ők telefonáltak. Kedvesek, aranyosak, de nem mindig szeretem, ha ott vannak. Csodát várnak, varázslatot. Néha nem megy... Együtt győzködjük a férfit, jöjjön velünk, de ő hajthatatlannak tűnik. Látom, a lány mindjárt sír... Jaj, mondom, ne sírjon, van olyan helyzet, amikor... És akkor megszólalt: - Apa, menj el velük. Segítenek.

„Kicsinek látszol innen”

Jó napot, jó napot, József a becses nevem,
De ahogy így elnézem, magát itt a Mádiban még nem ismerem.
Hogy mit mondott? Személyi nélkül nem jöhetek be?
Óh, e balga földi dolgok! Tessék, itt van – szól nevetve.
Lám, maga sem ismer még meg engem.
Engedje meg hát, hogy magam ismét megnevezzem.
József vagyok, feltaláló, nevem kíséri számos találmány
sorsom röögös útját pedig sok gonoszság, nehézség és ármány.
Íme, néhány zseniális ötletem: modern árcédula, 3D-s televízió
nocsak, véletlenül épp itt van nálam
– várjon, várjon, hová siet? Engedje meg, hogy megtaláljam!
Nézze, ez az újságcikk is rólam szól!
Elolvasná? Hát persze, Önnek oly nagy örömmel odaadom!
Látja azt ott, látja? Az árcédulám is ott lóg a falon!
Abban, tudja, az a maradandó, hogy minden szám összerakható,
s ha az ár egyszer megváltozik, nem kell új cédula, csak elég a régít
szépen átforgatni. Mindjárt megmutatom, adja csak ide
– ugye milyen egyszerű ketyere?
Elmondanám azt is, mi a tévém elve,
De fontos dolgom akadt – teszi hozzá sietve.
Utazni szeretnék. Le vidékre. Hamar.
Hiszen leendő mecénásom látni akar.
Hogy mit mondott? Magáncélút nemrég kaptam, nem mehetek?
De ez hivatalos út lesz, előtte szépen lepihenek
hiszen fáradtan nem tárgyalhatok, ha a tévémen keresni akarok.
Ugye, elfogadja hivatalos útnak? Ennyi csak kijár egy feltalálónak?
No, mi lesz, kedves, segítsen már rajtam...
Nem segít, nem segít... most miért hagy sz.. bajban?
Mindegy. Nem ülhetek itt addig, míg szakállam kinő
– mondtam, hogy épp könyvet írok? S hogy miről, kiről?
Hát magamról is, persze. – Ó, hogy szavát ne felejtse
De ezt még oly szívesen elmondanám – hisz életem nagy talány
Szóval könyvet írok, hogy megörökítsem
Mindazokat, kik nekem segítettek (itt lenni).
Hát Isten áldja őket – szól hálásan, kissé megremegeve,
de ugye azt azért tudja, hogy maga nem lesz benne?

„Jóban-rosszban mellettük álltunk, voltak, akiknek a tisztességes eltemetést is mi jártuk ki” Beszélgetés Guba Ildikóval

Amikor arra gondolok, hogy milyen voltál korábban, akkor nekem amolyan „békebeli” életvitel jut eszembe, szól a Kossuth Rádió, olvasod a Vas Népét vagy nézed otthonról a Sas-hegyi panorámát. Hogyan tudtad ezt az egész szegényügyet integrálni ebbe a nyugodt, kiegyensúlyozott lelkivilágodba?

Ahhoz mindenképpen kellett egy magánéleti válság, és egyfajta eltökéltség, hogy végre ne akarjak megfelelni mindenkinek. Én úgy nőtem fel, s valószínű az általad említett szocialista ideálkép is erre kötelezett, hogy meg kell felelnem. Az apámnak mindenekelőtt, aztán a tanároknak, a munkahelyeimnek, ahova tettem, ahol feladatom volt, hogy ott maradok, és ügyesen helytállok. Emellett jó háziasszony leszek, szépen nevelem a gyerekeimet, és igyekszem azt, amit csinálok, tökéletesen csinálni. De az, hogy én ellen ússzak az árral, az nem volt benne a világképemben, sem a neveltetésemben. Kellett hozzá ez a saját krízis, amivel ideérkeztem a Menhelyhez. Hozzáteszem, hogy már ezt megelőzően belekeveredtem, belesodródtam egy kicsit underground, kicsit rendszerkritikus társaságba, ami azért megmutatta, hogy van a „létező világok legjobbján” kívül más is. Tehát ez a mindenáron való rendszerlojalitás itt nekem már kicsit megbicsaklott. Nem álltam ellent ennek a sodrásnak, és azt hiszem, akkoriban körvonalazódott a segítő attitűdöm lényege is. Problémaérzékenység, ugyanakkor diplomatikus hozzáállás és éleslátás a határok tartására. Sokáig ez nem volt tudatos. Elég sokára lett az, tulajdonképpen pont azzal a lépéssel, hogy úgy döntöttem, kiszállok a biztos, de megalkuvásokkal teli életemből, a babaházból, és megnézem, mi van a sötét oldalon. Ehhez kellett a Menhely Alapítvány.

Beszéljünk az Menhely egyik korai „specialitásáról”, az egyéni gondozásról kicsit. Mit is jelentett ez pontosan?

Sarokpont volt ez mindannyiunk szakmai életében, vagy olykor akár a magánéletben is. Az volt a gondozási hagyomány, hogy lesznek ügyfelek, akik valamiképpen közelebb kerülnek hozzánk az ügyeleti napok során. A mi

belátásunkra, megérzésünkre – talán ez a jó szó – volt bízva, hogy ki az, akinél látjuk, hogy nem engedhetjük el csak úgy. A kollégák nagy része nehéz, kihívást jelentő eseteket választott. Nekem az volt a fő motiváció, ha láttam, olyan gödörben van ez az ember, amiből ki fog tudni jönni, csak rengeteg sok melót kell beletenni mindkettőnknek. Az olyan eseteket szerettem, amikor a legnagyobb bajban is látszott az emberekben a tartás. Ez nagyon sok módon nyilvánult meg. Volt, hogy egyikük, amikor már az utcán élt, mert minden intézményből ki volt tiltva, és a járdaszegélyen ülve falatozott, még akkor is abroszt tett maga elé. Vagy a másikuk, akinek lakást is sikerült szerezni, és már gyakorlatilag élet-halál között tengődött, mégis nap mint nap kitakarított, rendben tartotta az otthonát. Ezeket az ún. gondozási lépéseket, eredményeket nem lehetett bemérni az első találkozáskor. Jöttek a kliensek az ügyfélszolgálatra valamilyen konkrét üggyel, és egyszer vagy kétszer véletlenül hozzánk kerültek, harmadjára már mi mondtuk, ha gondolják, jöjjenek vissza hozzánk, vagy bennük is kialakult, hogy ahhoz a szociális munkáshoz mennek, aki szimpatikus. A Menhelynek jellemzője volt, hogy szabadságot adott abban, hogy bizonyos kliensekkel mélyrehatóbban, hosszabban, sokkal több mindent beleadva tudtunk foglalkozni. Ami nem csak azt jelentette, hogy többször találkozunk, hanem azt, hogy végigkísértük őket különféle életszakaszokon. Segélyezési lehetőségünk is volt, tehát anyagilag is tudtunk támogatni. Ténylegesen jóban-rosszban mellettük álltunk. Ezeknek az embereknek általában nem egy-két hónapos történeteik voltak, hanem ezek az ügyek, ezek az esetvitelek úgy szűntek meg, hogy az ügyfelek meghaltak. Még a tisztességes eltemetésüket is mi jártuk ki. Volt kliensem, akihez éveken át jártam havonta a börtönbe a beszélőre. Másikuknak a betegségét kísértem végig, onnantól, hogy kiderült, HIV-pozitív, egészen végstádiumáig. Nagyon fontos történetek ezek az életben, máig nagyon jó szívvel emlékezem rájuk, még ha nem is mindig sikertörténetek voltak. És nagyon sokat tanultam magamról, és ők is nagyon sokat tanítottak engem. Hiányzik nekem ez a fajta munka most.

Ki tudsz emelni egy ilyen meghatározó történetet?

Az első gondozottam történetét. Tót ember, egykori tanyagazda volt. Nagyivó hírében állt, és a szüntelen családi drámák vége az lett, hogy megfojtotta a feleségét. Én akkor ismertem meg, amikor az előzetesből

szabadult, és szabadlábbon várta a tárgyalását. Jött egy hátizsákkal, hogy őt kiengedték másfél év után, mi legyen. Akkor már megszűnt a tanya, megszűnt a család, minden megszűnt. Ott állt egy szál magában, ezzel a bűnnel a zsákjában. Már az is kétséges volt, hogy el tudok-e fogadni olyan embert, aki akkora bűnt követett el, aminél nagyobbat ember ellen nem tehet, megölte a feleségét, gyermekei anyját. És talán máig is megmagyarázhatatlan számomra, hogy ezen akkor, kezdőként elég hamar túltettem magam. Az első dermedtséget leszámítva, sem amíg szállást, ellátást intéztem neki, sem a börtönévek alatt, és azután sem úgy néztem rá, hogy kioltotta valaki életét. Azt félretettem. Azért megkapta a büntetését. Tudtam egyébként az okokat, voltam a tárgyalásán, megismertem, hogy mi miért történt. Ez az ember számomra az volt, aki megbűnhődött azért, amit tett, és nekem nem az a dolgom vele, hogy bármit is a szemére hányjak. Vagy, hogy bármiért félek tőle. Nálam majdnem harminccsal volt idősebb, és valószínűleg volt benne valami atyai a számomra. Valószínűleg ő is valami hasonlót érzett rám vonatkoztatva, mintha egy olyan kicsit tudatlan, kicsit még zöld lennék. Valaki, akit lehet tanítgatni, és cserébe valószínűleg kötöttünk egy hallgatólagos szerződést, hogy nem kezdjük ki egymást. Én sem akartam rámondani szentenciákat, hogy javuljon meg, hogy ne verekedjen. Tudtam, hogy leperreg róla. Rendkívül nyakas ember volt. Hosszas óvatoskodás, kedélyes beszélgetés, és néha nagy veszekedés után valahogy kialakult, hogy tiszteltük egymást. Soha nem akart határokat átlépni. Azért vele nagy szerencsém volt, ezt tegyük hozzá. Lehetett volna ebből egy elvadult helyzet is. Mai napig elmosolyodok, ha eszembe jut, hogy milyen „veszélyben” voltam miatta évekig. Mert az emberem lottózott keményen. Hat és fél évig, míg ült, rám bízta a fix számait, így minden hónapban az én dolgom volt feladni a lottóját. Hat és fél év stressz, hogy el ne felejtsem, mert ha pont akkor nyer... ezen sokat viccelődtünk.

Mi számodra a jó segítség? Mit tudsz adni az ügyfeleknek?

Ráébredtem, elég sokára, hogy az is egyfajta jó segítség, amikor nem oldok meg problémát, mert egyszerűen nem alkalmas a probléma a megoldásra. Például sikerélménynek élem meg azt is, amikor egy olyan emberrel ügyezek, aki hozza a teljesen jogos elutasító határozatát, merthogy nem teljesítette a feltételeket. Jön felháborodva, szidja a világot és mindenki

az ő személyes ellensége. Miután hosszas magyarázattal értelmeztem ezt a határozatot, megérti, miért van így, és rájön, hogy nem a világ esküdött össze ellene, csak például éppen ő szúrta el valamit. Én ezt is segítségnek tartom. Jó segítség az is, amikor csak annyit érünk el, hogy nem léptünk visszafelé, nem váltottam világot, nem szereztem lakást, és nem lett a nagyivóból antialkoholista, csak éppen rosszabb nem lett, él a remény. Lehet, hogy csak egy mondat volt, egy célba ért gondolat, vagy éppen csak annyi, hogy legközelebb már keres, hozzám fog visszajönni, megbízik bennem. Ahogy telik az idő, egyre kevésbé gondolkodok már nagy léptékben. Inkább csak azon vagyok, hogy sohase álljak fel úgy a nap végén, hogy senkivel nem mentünk semmire. Akármilyen apró lépés eredmény.

Milyen a kollégákkal a viszony?

Az első időkben, azt hiszem, kijelenthetem, hogy barátságok is szövődtek. Sokat voltunk munkaidőn kívül is együtt. Megesett, hogy éjszakákat beszélgettünk át, együtt jártunk kocsmázni, kirándulni. Később ilyesféle személyes barátságot nem kötöttem, amellet úgy gondolom, hogy minden kollégámmal kiegyensúlyozott a viszonyom. Voltak időszakok, amikor előfordultak közöttünk feszültségek. Talán egyfajta konkurenciaharc, mivel vagyunk már itt néhányan nagy öregek, mindennek a tudói, legalábbis azt hisszük magunkról. Ilyenek megesnek, de szerintem már jóval ritkábban. Vigyázok is talán arra, hogy egy mezsgyét megtartsak a kollégáim és köztem. De fontos, hogy figyelünk egymásra. Ha nem is ismerjük mélységében egymás magánéleti dolgait, alapvetően mindig tudjuk egymásról, hogy ki hogyan van éppen. Rólam is tudták a kollégák, hogy milyen állapotban vagyok, mik azok az otthonról hozott történetek, amik vagy kihatottak a munkámra, vagy nem, de mindenképpen befolyásolták a hogylételemet. Azért ez egy nagyon megtartó közeg, mert mindig figyelünk egymásra, bármennyire sistergett időnként körülötünk a levegő, nem volt olyan helyzet, hogy ne álltunk volna ki egymás mellett. Ez fontos és jóleső alapélmény itt. Mondok egy példát: amikor elvesztettem a legjobb barátnőmet, és ez nagyon-nagyon megviselt, az akkori a főnököm, Kártyás Irén szólt, hogy néhány napig ne menjek be dolgozni, figyeljek oda magamra, kérjek egyéni szupervíziót. Nem tudom, hogy ezt hány munkahelyen tennék meg értem vagy bárkiért.

Nem is fordult meg sohasem a fejedben, hogy máshol dolgozz?

Voltak olyan időszakok, nem is egy, amikor azt gondoltam, hogy ennyi volt. Családi okok miatt is, de volt, hogy elfáradtam, vagy a stábon belüli rossz érzéseim, máskor a szakmai sikerélmények hiánya miatt gondoltam, hogy nekem ebből elég volt. És azt vettem észre, hogy azok a menekülési útvonalak, amiket jól kitaláltam, valahogy nem jöttek össze. Pedig nem érzem magam kudarcosnak, általában sikerülnek a dolgaim. Ezért is gondolkodtam el, miért van az, hogy amikor eljutok odáig, hogy váltanék, visszatart az alapítvány, akár indirekt módon, de visszahúz engem. Mindig visszapattanok ide... Így bő huszonöt év után be kell látnom, hogy nekem itt a helyem, mert a józan eszemmel tudom, hogy az alapítvány mellett egy csomó mindenben ki tudtam teljesedni. Elvégezhettem még egy egyetemet, tanulhattam egészen mást, mint a szociális munka. Megtehetem, hogy kikacsingatok másfelé a világban. Kutatásban, könyvírásban, tárlatvezetésekben, nem hajléktalanos projektekben is ki tudom próbálni magam, és nem mondhatom, hogy engem ebben korlátoz a Menhely Alapítvány.

Ha arra gondolsz, Menhely Alapítvány, milyen mondatok ugranak be?

Az identitásom egy nagyon fontos része, ezt kár kikerülni, vagy relativizálni. Az alapítvány szellemisége benne van a gondolkodásomban, az emberekkel való bánásmódban, a világképemben. Az emlékeim nagy részében. Beugrik a diszpécseriségem sok éjszakája, a Baross utcai iroda erkélye, ahonnan éjjelenként néztem a közlekedési lámpa sárga villogását. Látom magam előtt a Kürt utcai iroda szép, szecessziós kapuját, ahogy belépek, és bent az embereket, akik megismernek kint az utcán is, és én tudom a történetüket. Eszembe jut így utólag a példamutatás is, ami nem pátoszos, és nem erkölcsi magaslatookról tekint alá. A gyerekeim mesélték nemrégiben, hogy soha nem hallották azt tőlem, hogy utálok itt dolgozni. És nem azért, mert tartottam magam, mivel ilyet nem szabad mondani. Egyszerűen nem kellett ezt mondanom.

S mit jelenthet a külvilágnak a Menhely Alapítvány?

A saját környezetem visszajelzése jut eszembe elsőre. Nekik alapvető az a kép, hogy vannak sokan hajléktalanok, utcán élnek, ez borzalom. És amikor mesélek arról, hogy mit csinálunk mi itt az alapítványnál, kitágul

számukra a világ. Kiérzik a meséből azt a melót, amit belefektetünk, és rájönnek, hogy amit ők látnak, az a külszín. És az, hogy a borzalmakból nem látnak többet, azért is lehet, mert mi itt vagyunk, és tesszük a dolgunkat. Azokat nem látják, akik nem kerülnek az utcára, vagy onnan vissza tudnak kapaszkodni, mert az a szociális munka a falakon belül történik, abból kifelé semmi sem látszódik. Amikor ezeket elmondom, akár konkrét történeten keresztül, annyira jó érzés látni egyfajta tiszteletet. Nem akarok prédikátor lenni, de valahogy önkéntelenül jön a készítés, hogy meséljek a munkánkról. Ezáltal én is újabb lendületet kapok. Ugyanezt érzem, amikor gyakornokok, vendégek, egyetemi hallgatók jönnek hozzánk. Ahogy érzékelem a figyelmüket, egyfajta tükörképét látom magunknak, a munkánknak. Rendkívül fontosnak tartom, hogy minél több fórumon beszéljünk erről. Ezt most már érzékenyítésnek hívják, ez esetemben spontán működik. Akkor is fontos volt számomra, amikor diszpécserként egy telefonhívás rövid idejében, gyakran indulatok között, azaz sokkal nehezebb kommunikációs helyzetben kellett a betelefonáló emberekkel megértetni, mire vagyunk képesek és mire nem. Hogy hányszor rugaszkodunk neki egy „esetnek”, amíg végre sikerül valami előrehaladást elérni.

Halló, Halló!

Halló, maguk viszik el ezeket a hajléktalanokat? Na, akkor itt van egy, jöjjenek ide! Hogyhogy hova? Hát ide a lépcsőházba, ide ette be magát három napja, akkor mikor jönnek? Mondom, itt van a házban, itt az utolsó ház az utcában, megtalálják azt maguk, csak el kell jönni az ipszilonkereszteződés szarán, aztán felfordulni, akkor eléri a körsétányt, ott szoktam a madarakat etetni, mert szegényekre ilyenkor senki se gondol, ott gubbasztanak a murván, szóval ezután jobbra le a kórakásnál, ahol van tudja, az a zugkocsma, persze megint ott iszik az uram, hol vannak ilyenkor a fináncok, ebben az országban már mindent lehet??? Most mit nem ért? Itt van az a csöves, hány-szor mondjam még el magának? Na, ha ideértek, nem tudnak ám bejönni, mert a kapu zárva van, én nem mondom meg a kódot még magának se, hogysisne, még bejön ide az akárki is, a múltkor képzelje el, az uram nem vitt kulcsot, hát még azt sem engedtem be, takarodjon oda, ahol addig volt. Milyen állapotban van? Hát milyenbe lehet, mit gondol, amikor egész nap vedel? Ja, hogy ez a hontalan, ezt kérdezi? Mittudomén, nem nézegetem, maguk csak jöjjenek gyorsan, aztán vigyék. Mi az, hogy még azt sem tudja, hova jöjjenek? Most mondtam el, mit nem lehet ezen érteni, kezdjem előlről?

Fenntarthatóság

A civil szektorban egy szervezet akkor működik jól, ha az összes erőforrását megtalálja és meg is tudja tartani, azaz a fenntarthatóságát biztosítja. Miután ez elég egyértelműen hangzik, akár fölösleges is lenne részletezni. A valóság azonban az, hogy a szervezeti fenntarthatóságot eredményező kemény munka a szervezeti célok elérésének elengedhetetlen háttere, mindennapi kötelező eleme. Amitől a dolgok jó irányba mennek, azaz amitől lesz idő és pénz, ember és szaktudás, helyiség és egyáltalán: minden.

E szükséges erőforrások sikeres előteremtésének bár mindenki részese és mindenki a következmények viselője is, azért mégiscsak egy szűkebb kör a közvetlen felelőse. Sajátos kis csapat ez a Menhelynél: elkötelezett, lojális, magukat általánosságban a háttérben tartó emberek. Nem ők a médiaesemények főszereplői, nem a vállalati hierarchia csúcsragadozói, és utasításokat sem adnak nap mint nap az alárendeltjeiknek. Mondhatni, úgy elsők az egyenlők között, hogy együtt, de csakis velük, nekik köszönhetően élhetjük meg azt, hogy most is itt vagyunk, és a lehetőségekhez képest stabilan működünk.

E fejezetünkben tehát ők, a menedzserek állnak a fókuszban, tőlük idézünk azzal a szándékkal, hogy felvillantsuk „cégvezetési” filozófiájukat, reagálásukat a változó időkre, megvalósult és megvalósulatlan terveiket – vagyis a mindennapi erőfeszítéseket ezen a vonalon is.

Stratégiai-szakmai célok és a valóság

Az én fejemben egy civil szervezet nagyjából olyan, mint a Menhely Alapítvány. Egy független civil szervezet, amely nem kiszolgál valamilyen politikai csoportot, vagy nem kliense egy valamilyen grófnak, vagy bárkinek. De ezt megsínyli egy szervezet előbb-utóbb. Mert amennyiben a függetlenségét fenntartja, azt nagyon is megszenvedheti, amikor is nagy kérdés lesz, hogy miből és hogyan fog működni, egyáltalán fennmaradni ebben az országban. Ha úgy tetszik, erre mindig vigyáztam, hogy legalább a Menhely Alapítvány függetlensége ilyesmi legyen, és ez meg is látszik az alapítványon, mint „hendikep”.

Győri Péter

Akadályok mindig vannak. Léteznek ellentétek, amelyek abból fakadnak, hogy valaki vezetővé válik. Nem mindenkinek tetszik az, ahogyan és amerre haladunk. Így kerülhetnek felszínre a hiányosságok. A változásokat pedig be tudjuk építeni. Sikerült megőriznünk azt az arculatot, amely arról szól, hogy azokért vagyunk, akiknek szükségük van a segítségünkre. De ebbe nem fér bele a megalkuvás, legyen bármilyen a politikai vagy a gazdasági helyzet. Mert nem mindegy, hogy milyen előítélettel bírnak a politikai döntéshozók és a gazdasági élet szereplői. Nincsenek illúzióim: ezeket nagyon nehéz befolyásolnunk, de ha meg sem próbáljuk, akkor nem fog történni semmi sem.

Aknai Zoltán

Az, ahogy a hajléktalan emberekről gondolkodott ez a csapat, ahogyan a hajléktalan emberekkel bánt, az alapvetően más volt. Emberségesebb, humánusabb volt, mint általában. Biztos, hogy mindent, amit megtanultunk, azt tovább akartuk adni. Az alapítvány így állt alapvetően a világhoz. És a menedzsment egy része még mindig így áll hozzá. És ez a helyes, civilek vagyunk. Azért csináljuk a dolgot, hogy mindenkinek jobb legyen. Valószínűleg a szerencsés körülményeknek egész halmaza járult hozzá ehhez, meg az is, hogy nagyon jó arcok gyűltek össze már az elején. A Menhelynek annyi a lényege, hogy volt egy hiány a „piacon”, azt megoldotta, aztán lett még egy, és azt is... Így kialakult négy-öt szolgáltatás, és azután ezt valahogy összefogja a menedzsment, ami meg nem alakult ki ehhez. Kisebb a menedzsment, mint ami szükséges lenne ennyi intézményhez.

Kepe Róbert

Sokszor van bennünk az érzés, hogy kevesen vagyunk, hogy túl sok a munka meg a munkakör, amitől egyikünk sem tudja kifutni magát igazán. Csakhogy ebben mindig ott van a kényszerűség: van a sok elvégzendő feladat, de valójában a létfontosságú központi, kiszolgáló, irányító munkára külön finanszírozás nemigen van. A nonprofitok mindig ebben a hullámverésben élnek, a leghatékonyabban a legkevesebből kihozni, amit lehet, ahogy lehet...

Primuszné Sára Réka

Honnan? Mennyit és mire? Pénzügyek

S ekkor merült fel az én fejemben, mert véletlenül nekem kellett ezt menedzselni, hogy kell valami pénztámogatás a Fővárosi Tanácstól, hogy finanszírozhassuk ezt az üzemet. A dolgozókat, a villanyszámlát, vizet, fűtést előbb-utóbb csak ki kell fizetni. Vagyis kell egy hivatalosan bejegyzett intézmény, amelyik majd fogadni tudja az ételt, az ingóságokat, az adományokat, tud adni valamiféle elismervényt ezekről, és amelyik néhány hónap múlva kifizeti majd a ház rezsijét. A SZETA nem volt erre alkalmas, mert nem volt jogi személy. Ahhoz, hogy szerződést kössünk az ingatlan használatáról a fővárossal, a közüzemekkel, kellett egy egészen új szervezet. Ebből az igényből vagy szükségből jött a Menhely Alapítvány, mint civil szervezet alapítása.

Győri Péter

A különféle fórumokon mindig megkérdezik, milyen forrásokból gazdálkodunk? Ez egyébként az általános bemutatkozások során az örök második kérdés, rögtön a „hány hajléktalan ember van ma Budapesten?” felvetést követően. Az állam által vállalt, illetve az önkormányzati feladatok közé tartozó szociális szolgáltatások kiszervezése a segítő munka egyik legfőbb forrása. Ez a normatív támogatások rendszere, mely minden intézményes működést érint. Ezekhez a feladatokat az új kor hajnalán, és még jó sokáig a szakma maga is segítette kitalálni. De a valódi rugalmas, mindenkor az épp aktuális ügyféligényekre rímelő szakmai munka finanszírozását az olyan alternatív, az adott gazdasági körülményekre reagáló források teszik lehetővé, mint a pályázati támogatások, az adományok, a személyi jövedelemadó 1%-a és egyéb bevételek. A normatív támogatások és az alternatív források egymáshoz viszonyítva az elmúlt harminc évben mindig 70-80 és 30-20 százalék arányban álltak rendelkezésre. De ez az, ami esetében szép költségvetést azt mondani, „rendelkezésre álltak”. Ez az a kemény és kívülről szinte láthatatlan munka, amin naponta kell dolgoznia az erre elkötelezett kis csapatnak. Sőt, gyakran az egész stábnak.

Primuszné Sára Réka

Az állami és fővárosi támogatás, nemzetközi pályázatok, adományok, gyűjtések a szolgáltatásainkra elegendőek, hiszen nem tudnánk működni, ha nem

oldanánk meg belőle. Amikre viszont nem elegendő, az egy-egy intézmény épületének az állagmegóvása, és a beruházások. A főváros és a környezete a jövedelem tekintetében is magasra osztályozott régió, ezért ide nem kerülnek olyan források, amelyek pont ennek a rétegnek az életminőségéhez járulhatnának hozzá.

Aknai Zoltán

Mi eléggé kiszolgáltatott állapotban vagyunk, de azt gondolom, hogy ma állami finanszírozás nélkül is nagyon kiszolgáltatott állapotban van minden szervezet. Ha nulla forint állami támogatásunk lenne, akkor is el lehetne minket lehetetleníteni. Mert szolgáltatásokat működtetünk, amik törvényileg szabályozva vannak, és az állami engedélyek és szabályozás nélkül pedig nem is lehetne őket csinálni. Tehát ha mi szállót vagy nappali melegedőt, utcai gondozó szolgálatot akarunk létrehozni, akkor annak megvannak a szabályai. És ezek olyanok, amik az esetek többségében betarthatatlanok, vagy legalábbis azokból a forrásokból, amik erre vannak, nem fenntarthatók.

Kártyás Irén

Mivel állami feladatot vállaltunk át, ezeket az az alapfeladatokat úgy látjuk el, hogy a finanszírozás jelentős része állami vagy önkormányzati normatíva. Engem egyébként – bizonyos értelemben – zavar is, amikor ettől el akarunk távolodni. Hiszen a nonprofit szférának van egy olyan funkciója is, hogy különböző „csápokkal” tapogatja azt, hogy miben van éppen hiány. Ha például a lakhatási támogatások rendszere hiányos, és abban szeretnénk segíteni az embereknek, erre használhatók a rugalmas források, amiből fizethetjük az emberek támogatását, a szociális munkását, kidolgozhatjuk a feltételrendszert. Tehát a rugalmas, személyre szabott szolgáltatások nagyon jól finanszírozhatók alternatív forrásokból. A mostani finanszírozási rendszer azért problémás, mert az alapszolgáltatások nem elegendők kikerülni a hajléktalanságból. Tehát nem az a baj, hogy van éjszakai szállás, hanem hogy ezen túl egyéb ellátási formákat nem finanszíroz a rendszer. Mint Menhely, és mint civil szervezet, fontos szerepünk van a lobbizásban, hogy legyenek ilyen ellátási formák. Ezt korábban jól csináltuk, ezért is jöhetett létre sok szolgáltatás, például diszpécser, lábadozó, vagy a szakmai együttműködési megállapodások, de ez most nem könnyű. Szerintem

fontos, hogy ne csak egy lábon álljon egy szervezet: a Menhely hibrid, vannak intézmények és programok. Nálunk az intézményi formák alapozzák meg a szociális munkások finanszírozását, ettől van energia innovatív dolgok kitalálására, és arra, hogy ehhez a kollégák megtalálják a finanszírozást.

Primuszné Sára Réka

Nekem a legfontosabb napi munkám, hogy figyeljem és intézzem a be- és kimenő pénzmozgást. Vannak szerződéseink, azokban meg van határozva, hogy milyen témakörökben mikre lehet költeni. Ilyen az egyik legnagyobb forrás, a normatíva, amit az államkincstár folyósít. Ebben a szerződésben fixen le van írva, hogy mikre lehet költeni, attól eltérni nem lehet. Nyilván vannak rendkívüli költségek, ám ilyen esetekben a más forrásokból érkezett bevételek terhére lehet átcsoportosítani, de nagy mozgástereink nincsenek. Ilyen értelemben az én szerepem igen korlátozott, mert nem én osztom be a pénzt, én „csak” felügyelem, hogy amire kaptuk, arra is menjen ki. Régebben sokkal könnyebb volt itt dolgozni, mert nem volt ennyi ellenőrzés, külső ellenőrzés, és nem éreztem azt, hogy mindjárt vége, rám húzzák a lepedőt. Régen nem rángattak minden irányból, most meg mindenhol csak a számadást kérik pénzügyi részről is, meg egyéb oldalról is. Emiatt folyamatosan azt érzed, hogy készenlétben kell lenned, és ez nagyon nem jó. Azért is vagyok stresszes sokszor, mert ha valamit nem pont úgy számolsz el, ahogy megkövetelték, akkor már kész, megfognak, és vége. Azt gondolom pedig, mindenhol van javítási lehetőség. Megpróbálunk mindenkinek megfelelni, és mindenhol fejet hajtani. Megyünk a hülyeségek után, és megcsináljuk úgy, ahogy kérik. Egy pályázati elszámolásnál, ha azt kérik, írd rá az összes számlára azt a számot, akkor mi bölintünk egyet, és ráírjuk, és nem kezdünk el vitatkozni, hogy a jogszabálynak nem felel meg, mert egy számlára ne firkáljunk már. Nem, mi ráírjuk, mert ha elkezdenénk mindenhol támadni, akkor még nagyobb támadásnak lennénk kitéve.

Kék Ibolya

Adományok terén az elmúlt öt-nyolc év jelentős növekedést hozott. Valahogy nem kedvetlenedtek el az emberek, a cégek, hogy adjanak. Sőt, egyre fontosabbnak tartják: munkahelyi társaságok állnak össze, gyűjtenek és odaadják. Hoznak egy jó ebédet 250 embernek, vagy összegyűjtenek

egy fél évre való tartós élelmiszert 15-20 lakásba költöző családnak, vagy adnak védőruhát a frontvonalban dolgozó kollégáknak a Covid-járvány idején. És egyre többen rendszeresen adakoznak, sokan, kicsit vagy nagyot, minden hónapban. És vannak azok, akik egy-egy akciónkra figyelnek föl, mint mondjuk a Mikulásakció vagy a Fedél NÉPkül-kampány, vagy legújabban a lapárusokat segítő több száz ember.

Primuszné Sára Réka

Közép-Európában vagyunk. Pénztelenek vagyunk. Ha lenne egy gazdag mecénás, akkor nem itt tartanánk! De valamelyik nap a kezembe került az a kiadvány, amelyet az alapítvány szokott készíteni minden évben. A végén van egy leírás a támogatókról. És minden évben egyre több név van benne. Több cégnév és több ember. Bízom abban, hogy ez a fajta gondolkodásmód másokban is megérlelődik!

Varga Csaba

Hatékonyság és annak mérése

A munka, amit beleteszünk, szerintem nem mérhető pénzben. Ez olyan, mint egy tanári szakma. Ők sincsenek megfizetve, mint ahogy te sem. Vagy csinálod szívből, s akkor is bent maradsz, amikor már régen lejárt a munkaidőd, mert ezt már vállaltad és csinálod, és visz az ár. Vagy fogod, és kiszállsz, mert neked elegend van, nem elég a pénz, és elmész egy másik helyre. Egy versenyszférába, ahol háromszor ennyit keresel azzal, hogy könnyvelsz. Csak hát én nem megyek el. Volt már több esetben, hogy megkerestek, hogy menjek, ennyi és ennyiért, és nem mentem. Valami itt tart engem, valami nagyon. A szívem meg a lelke, pont az, szerintem...

Kék Ibolya

Ez igencsak bonyolult kérdés, mert ha egészen leegyszerűsítve nézzük, akkor a finanszírozónak, magának az államnak a megrendelése harminc éve az, hogy ne látszódjon a probléma, tehát hogy a hajléktalanok menjenek szépen be a szállásra meg a nappali melegezőkbe, amelyek lehetőleg olyan helyeken legyenek, ahol senki nem találkozik velük. És ha az állam a pénzéért ezt megkapja, akkor ezzel elégedett. De szerintem

így nem lehet hatékonyságot mérni. Ahol még van valami keresnivalója a szakmának, az, hogy olyan típusú tevékenységet valósítson meg, aminek értelme van. Az, hogy naponta étellel látunk el néhány száz embert, ez nem a hatékonyságunk fokmérője, ez egy szolgáltatás. Az ember tárolása és eltüntetése a végpontok. A közvetlen életmentés, az utcai lét felszámolása, hogy senki ne kényszerüljön az utcán élni, itt lehet még valamit kezdeni. Meg a másik végpontnál: a kitörést támogatni. Tehát azokat a programokat, amik arról szólnak, hogy mindenféle lehetetlen állapottal szemben a kliens mégiscsak fel tudjon állni. Van egy harmadik pont, csak azt nagyon kevesen tudják elérni, az a prevenció. Tehát azt megelőzni, hogy valaki hajléktalanná váljon.

Kártyás Irén

Van, hogy majdnem mindegy, mennyi pénzt kapunk egy projektre, mert amit meg akarunk valósítani, akármennyit nyerünk, meg kell valósítani, kevesebb pénzből is. Például ilyen a rengeteg karbantartás. Hogy egyes helyekre bemész, és olyan, mint egy romhalmaz. Milliókat lehetne ráköltetni, ami egyúttal olyan is, mintha feneketlen teknőbe dobnád a pénzt. Egyik intézmény sincs ilyen szempontból tökéletesen rendben, mert nincsen igazán beruházásra szánható forrásunk, elsősorban pályázati forrásunk. Tipikusan ilyen a szociális otthon, ahová bőven tehetnénk még több pénzt – teljes ellátás van ott, nővéri felügyelet, orvosi ellátás. A szociális otthont nézve rengeteg kiadás a rezsi és a lakók teljes ellátása. Mondjuk, amikor hozza a Vajda gazdaasszonya a számlát, hogy sonkát vett, és én meg húzom a szám, hogy már megint mire költöttek, de közben rájövök, hogy ők meg közben ott élnek! Miért ne ehetnének sonkát legalább húsvétkor... Vagy karácsonykor, amikor pezsgőt vettek...

Kék Ibolya

Piacosodjunk?

Rengetegszer elhangzik az ötlet: mi lenne, ha végre több lábon állnánk, ha az egyéb bevételeink körét és volumenét sokszorosára növelnénk, akkor mennyivel függetlenebbül működhetnénk. Mit nyerünk, ha belevágunk, s mit veszítünk ugyanezzel? Sok terv és belevágás megvolt már, most az óva-

tos duhaj pozíciójában élünk. De miért is? Értékelhető jónak és rossznak is egyszerre ugyanaz a helyzet, vezetői tapasztalatok és döntések, amik elvezetnek a jelenlegi állapothoz.

Primuszné Sára Réka

Ha vállalkozol, akkor már nem vagy nonprofit. Akkor már más szabályok vonatkoznak rád. Elesünk nagyon sok plusztól, amit egy olyan civil szervezet kap, ami nem ÁFA-körös. Hogyha vállalkozol, akkor ÁFA-körben vagy, tehát rengeteg olyan dolog van, amit vesztesz vele, meg nyerhetsz is vele. Nem kéne profilt váltani, hanem valamit kitalálni, ami egy kicsit más, és intézményen belül megvalósítható. Például a Vajdán a csomagmegőrzőt elindítani, az szerintem nagyon jó ötlet volt. Csak a szekrényeket kellett megvenni, és kiadjuk azokat. Igen, ilyenekben kell gondolkodni, ilyen kis dolgokban, amik nem milliókat hoznak, mégis fontos és népszerű szolgáltatások. Biztos, hogy lehetne valami jót kitalálni, mert a kollégák bele vannak fáradva, de egy új dologtól lehet, erőre kapnának. Kreatív ötletek, kreatív kollégák mindig is voltak nálunk. Amikor idekerültem, én magam is megállapítottam ezt. De azért – kritikának hangzik, és az is – kevesen vannak megvalósítók. Mert azzal dolgozni kell. Sokkal óvatosabbak vagyunk, az elmúlt évek is ezt mutatják. És ez az én olvasatomban pozitív. Mi nem vállalkozócég vagyunk, aminek minden évben meg kell újulnia. Persze ezzel szemben több szociális munkás azt gondolja, hogy kell a megújulás – de hová? Amit most vállaltunk, sem bírjuk el, mert nincs annyi emberünk. Honnan szerzem a megújuláshoz az embereket? Nem találok hosszú távú új alkalmazottakat, megbízható embereket. Nem lehet úgy megújulni, hogy nincs mögötte ember, aki nyomja és tolja és csinálja.

Kék Ibolya

Szerintem azért nem vállalkozunk, mert nem értünk hozzá. Mert ez egy másik szakma. Lehetne ilyeneket csinálni, csak akkor meg kellene keresni azokat az embereket, akiknek ez a szakmájuk. Ezt egy szociális munkás soha nem tudja szerintem jól csinálni.

Kártyás Irén

Erőnk és forrásaik

A nonprofit menedzsment, akárcsak a segítő munka, erőforrásokkal gazdálkodik: meglévő, és nem igazán bőséges erőforrásokból próbálja kihozni a lehető legtöbbet. Hatni, érvelni, kommunikálni kell, és a kifelé való kommunikáció sem mindig egyszerű. A különböző társadalmi státuszú és akár előítéletes emberek vagy éppen profitorientált cégek felé kell közvetíteni fontosnak tartott értékeket, üzeneteket. Nekem az jobban megy, hogy azokat támogassam, akik jól csinálják, hogy ők képesek legyenek kihozni magukból a legtöbbet, mintsem saját magam végezzem el az amúgy végzettségem szerinti szociális munkát. A kommunikáció nekem egy eszköz arra, hogy mindenki tudjon mindent, amit tudnia kell. Ha a menedzsmentnek bármilyen feladatrészét nézem, az mind egyfajta támogató közeg, ami lehetővé teszi, hogy a szociális munkás leülhessen a klienssel, és azt mondhassa neki, hogy most van másfél óránk, beszéljünk arról, milyen az élete, és mit képzelsz erről. Hogy egy szociális munkás hozzásegítse az illetőt ahhoz, hogy annak legyen ennivalója, lakása, bármilyen java, meg kell számára teremteni, hogy jó körülmények között dolgozzon: legyen egy főnöke, aki megmondja, hogyan menjenek a dolgok, legyen olyan is, aki megdicséri, legyen odarendelve egy profin működő kiszolgáló környezet. És azt hiszem, hogy ez az oldal fontosabb nekem, legalábbis az évek során ez derült ki. A nonprofit meggyőződésesem az egyik hajtóerőm, a másik pedig jól összeírni a szálat.

Primuszné Sára Réka

Nagyon fontos, hogy folyamatosan tanuljunk, hogyan tudunk a célközönségeink számára érthetőbben kommunikálni. Mert mindenki számára olyan tartalmat kell szolgáltatni, amitől közelebb lép a kérdéshez, és meglátja, hogy neki abban milyen lehetősége vagy feladata van segíteni. Történeteken keresztül például sokkal könnyebb megérteni, hogy mitől csúszik félre valakinek az élete, szakmai nyelven ez nem közérthető – ezért is igyekszünk minél több személyes történettel beszélni a hajléktalanságról és a munkánkról. Nagyon fontosnak tartjuk azt is, hogy generáljuk a párbeszédet. Érzékenyítő programokat szervezünk, forrásokat szerzünk új ötletek megvalósítására. Az utóbbi tizenkét évben a saját kiadású Fedél

Nélkül-könyvek, öt-hat színházi előadás, évi három-négy kiállítás, művészeti albumok, legújabbán érzékenyítő programokról szóló nemzetközi „Jó gyakorlatok gyűjteménye” készült és készül. Az érzékenyítésnek a leglényegesebb pontja: beszéljünk! Járunk a Szigetre, voltunk a VOLT-on, a Bánkító Fesztiválon, a Pszinapszison, szervezünk városi sétákat „hajléktalan szemmel”, sajátélményű fapad-beengedést, támogatjuk az Első Kézből a Hajléktalanságról programot. De mindnek egy a lényege: a hajléktalanságot megoldani akkor fogjuk tudni, ha ezt tényleg mind akarjuk majd, addig pedig sokat-sokat beszélgetünk róla, együtt a hajléktalanok, a nem hajléktalanok, a szociális segítők és a gondolkozni, tenni akarók.

Primuszné Sára Réka

Alapértékünk, hogy elfogadóak vagyunk. És nem tudom elképzelni a társadalmunkat sem máshogy, ami egyébként meg rettenetes tud lenni. Most is különböző projektekben úgy dolgozunk, hogy az a vezérfonal, a célunk, hogy az előítélet csökkenjen, és a társadalom befogadóbb legyen. Azért is vagyunk itt, mert egy csomó dolgot ugyanúgy gondolunk. Aztán persze összeveszünk sokszor, de ezek az alapbeállítódásaink, az elfogadás, a megértés, és még talán a kitartás a fontosak. És hogy ezek megvannak mindenkiben, mert anélkül nem lehet dolgozni.

Aknai Zoltán

A személyesség mellett sokszor vesszük elő a szakmai mondanivalónkat. Úgy készítjük az éves beszámolónkat, hogy minden feladatról írunk részletesen, és közreadjuk egy húsz-negyvenoldalas füzet formájában. Ez voltaképpen hagyomány, '95 körül kezdtük, és azóta rendíthetetlenül képekkel, számokkal, sok betűvel írjuk a történetünket. Megjelentetünk társadalmi célú hirdetések, szakmai kiadványokat, és van, hogy kérdeznek minket különféle fórumokon. Amikor kérdeznek, azt, ha nem is könnyű, nagyon is szeretjük. Sajtótájékoztatókat tartunk, közleményeket adunk ki, cikkekhez adunk interjúkat, és mindig örülünk, amikor ezeknek visszhangjuk van. A legjobb ebben, hogy a Február Harmadika projekt szikár számai és drámai helyzetjelentései mellett akár a Fedél Nélkül éves művészeti díjkiosztója, vagy egy-egy révbe ért élet története is éppúgy érdekli a közösséget. És az is látszik, hogy nagyon sok ember nagyon szívesen segítene, és ha azt kérjük, hogy ne ruhát hozzanak,

hanem kétezer forintot, arra is készek, ha egy olyan jól értelmezhető érvet mondunk, hogy miért, és miért pont azt. Számtalanszor tapasztalom, hogy nem kell rábeszélni az embereket, egyszerűen csak jelezni kell, itt van egy lehetőség. Nekem nagy öröm, amikor egy gyűjtés jól alakul, mert ebből is azt látom, hogy szeretnek részt venni az emberek ezekben a közös ügyekben. Az adományozás sokféle indíttatásból fakad, de az a legfontosabb, amit el kell mondani ebből, hogy mindenkinek része van a probléma kialakításában, ezért a megoldásban is mindenki benne kell legyen. Társadalmilag ez így korrekt. És nagyon sokan, ha személyesen nem is tudnak segíteni a problémán, mégsem szállnak ki, mert segíteni akarják a megoldást. Öröm nekem, amikor ezt a bizalmat élvezhetjük. Ez mutatja, hogy tudják az emberek, hogy létezőnk, hogy megbízhatóan dolgozunk, és hogy jó a szakmai munka, ami a mindennapokban zajlik.

Primuszné Sára Réka

Az alapítvány ereje az emberekben van, egyértelműen a benne lévő emberekben! A dolgozóknak, akik ezt a tevékenységet végzik! Nekik köszönhető, hogy ez az alapítvány még így működik!

Varga Csaba

Persze mindig felmerül itt is az általános gond, hogy lehetne például sokkal jobban kommunikálnunk. Nagyon szűk körű a stáb, jócskán túlnőttek a feladatok rajtuk, ezt folyamatosan érezzük. Kezeleni nehezebb ezt, mert ilyen bővítéshez a forrást is meg kell találnunk. Ezért gyakran élünk a „belső erők átcsoportosításával”, amiből sült már ki jó, például a sokéves játékfejlesztői gyakorlatunk, meg az érzékenyítő programjaink, és persze volt nehézségünk is...

Primuszné Sára Réka

Egy nálunk fiatalabb korosztály esetében látszik, hogy nem mindig maradnak meg nálunk a dolgozók sokáig, pár hónapot dolgoznak és mennek tovább. Talán a Kürt a legfixebb stáb mind közül, ott ugyanazok a régiiek vannak. De korosztályuknál ott sincs igazán fiatalabb. A mostani fiatalok sokkal bátrabbak, többet próbálkoznak a munkakeresésben.

Kék Ibolya

Amit elég komoly veszjelzésnek érzek, hogy alig van utánpótlás. Nincsenek fiatalok, egy egész generáció kiesett. Akik mégiscsak végeznek szociális munkásként, azok leginkább nem a hajléktalanellátásba fognak menni. Egy részük a diploma megszerzése után el is hagyja az országot.

Kártyás Irén

Az igazán aggasztó helyzetre, hogy mi lesz az utánpótlással, most még nincs igazi válaszuk. Próbálkozunk, így vettünk fel az utóbbi években egyre több, korábban hajléktalan helyzetbe került embert, akik így kollégák nálunk. Szerepük egyre fontosabb, a legizgalmasabb az, amikor sorstársaiknak tudnak valódi megélt tapasztalatból segíteni. További lehetőségeink lehetnének még a szociális gyakornokként időszakosan nálunk dolgozó egyetemisták. Sajnos itt tartásuk kevés alkalommal, vagy inkább még nem sikerült. És jó említeni, hogy sok olyan szolgáltatásunk, munkafolyamatunk van, ami ma már teljesen elképzelhetetlen az önkéntes segítők nélkül! Ők több ezer munkaórával járulnak hozzá évente a működéshez. Ez persze mind sok – sokkal több – odafigyelést igényel. Azokkal a történetekkel, amit az önkéntes munka befogadása hozott, rengeteget gazdagodtunk – mi, a szocok, meg az ügyfelek is. Amikor bejött anno egy „teatudós” holland férfi, nem is tudott különösebben magyarul, és a teafőző készülékét és a saját készítésű teáit hozta az ügyfeleknek, akik a délutáni klubokon azt kapták, és nem a filteres egyenteát... És az, amikor a Vajdára eljött egy csapat, felolvasóestet tartott, és nem is volt elég helyük a kicsi ebédlőben, de a program igazi siker volt. Vagy lehetne mesélni a srácról, aki egyszer „csak úgy” bejövögetett a bácsikhoz, elbeszélgetett egyesével minden idősoththoni lakóval, kikérdezte őket, mi az érdeklődési körük, és pár hónap alatt összeállított nekik egy teljesen személyre szabott szekrénykönyvtárat a könyvtárosi hálózata segítségével, és akkor végre volt lehetőségük a tévzés helyett jókat olvasni. Vagy amikor összeállt egy munkahelyi stáb, és mikulásra személyes lista alapján hoztak ajándékot ugyancsak a lakóknak, vagy amikor a Vajda gazdasszonya, Taki Évi kisunokája bejött karácsonykor, és ő adta át az ajándékokat, és akkor ott tényleg karácsony volt...

Primuszné Sára Réka

„Egészen biztosan tudom, hogy a helyemen vagyok” Beszélgetés Kék Ibolyával

Amikor felhívtalak, hogy készítsünk egy interjút, elég sokára vetted fel. Mondtad, az emeletről szaladtál le, mert két számítógépen is dolgozol, és a telefonod hol az egyik, hol a másik mellett van. Ilyen a home office?

Néha három gépen is dolgozom, mert a munkahelyi laptopot is hazaviszem... Nem igazán jó nekem ez az otthoni meló, ezért is megyek be, amikor csak lehet. Itthon összefolyik minden: a benti munka, a gyerekek tanulása, a házimunka, és ha kapok egy e-mailt mondjuk ötkor, nem tudom rávenni magam, hogy ne nézzem meg. És ha megnéztem, akkor már többnyire utánajárok, akár mennyire az estébe is nyúlik már.

Mikor ér véget így a munkanap?

Nem tudom előre sosem. Sokszor hétvégén is csörög a telefonom, megfogadom, hogy nem veszem fel, de ilyenkor lehet, nekem a rosszabb. Onnantól már csak azon tudok rágódni, hogy biztos a kollégának nagyon fontos volt, és nekem segíteni kellett volna. Ezért aztán megesett, hogy biciklitúrátunk, megszólalt a telefonom, és már mondták is a többiek, hogy állj mindenkinek, mert Ibi most biztos elkezd dolgozni! Fizetésnapok környékén nem is megyek szabadságra, mert mindig megtalálnak a kollégák a kérdéseikkel.

Huszonkét éve pénztárosként jöttél a Menhelyhez. Mostanra a menedzsment része vagy. Milyen a pénzügyi vezetővé fejlődött Ibi?

Sosem gondoltam volna, hogy idáig eljutok. Huszonnégy évesen, vidékről feljőve nem is volt semmi efféle ambícióm. Most sem érzem ennek a pozíciónak a hatalmát, nem is befolyásol. Sőt, gyakran gondolom azt, hogy a kollégáim vannak inkább hatással rám, mert általában nagyon igyekszem teljesíteni a kéréseiket. Nem tudok olyanná válni, aki gazdasági vezetőként parancsokat osztogat. Pedig néha nem ártana, ha például a határidők vagy az időpontok megtartását komolyabban követelném meg a kollégáktól. Tudják, hogy rögtön ugrok, ha hozzám fordulnak, és ezt nem mindig látom viszont.

A családi légkör tartott itt húsz évig?

Nagyon változatos a munkám, igaz, sokszor azt érzem, le vagyok terhelve, de az jó, hogy rugalmas a munkaidő. Minden nap bent kell lennem, ha kések, nem morognak, ha hamarabb kell elmennem, nem húzzák a szájakat, ha szombat, vasárnap valamit meg kell csinálni, otthonról is meg tudom oldani. Otthon is ugyanúgy rendelkezésemre áll minden, ami itt az irodában. Bármit meg tudok a Zolival, a mostani főnökkel beszélni, és előtte az Irénnel is. Én úgy érzem, mindenki szeret itt az alapítványnál.

Az számomra csodálatraméltó, ahogy tudod kezelni az itteni forgószínpadot. Emberek jönnek-mennek, mindenki akkor és ott szeretne valamit, sztoriznak neked, miközben kétfelől csörög a telefon, és szinte percnként kibillentenek a munkádból. Hogy bírod?

Megtanultam megosztani a figyelmemet. És elhiszem, hogy mindenkinek fontos, amit tudni szeretne, amiért bejött hozzám. Az pedig, hogy elmesélik nekem a gondolataikat vagy a családi ügyeiket, valóban jó érzés. De azért az évek során már elértem, hogy a kollégák többnyire bejelentkeznek, mielőtt beesnének az ajtón.

Sokkal több a munka, mint amikor idejöttél?

Igen. Csak egy példa: kezdetben évi három-négy pályázatunk volt, most akár évi negyven darab esetében kell a gazdasági jellegű adminisztrációt végezni, figyelni a költségeket, elszámolásokat. Ezek között vannak már uniós pályázatok, ahol még bonyolultabb pénzügyi feltételeknek kell precízen megfelelni. Ehhez pedig nem lettünk többen. Még hazamenés után is azon pörög az agyam, hogyan kellett volna másként, mit kell még tennem, hogy jól működjenek a dolgok. A szakmai munkát a szociális munkások elvégzik, de a pénzügyi adategyeztetés, elszámolás végül nálam köt ki. Lehet, kicsit elkényelmesedtek a kollégák a feladatok teljesítésében, vagy én nem vagyok elég szigorú számonkérő.

Hogy néz ki a gazdasági vezetés a gyakorlatban a Menhely Alapítványnál? Mi szerepel ebben a munkában?

Nekem a legfontosabb napi munkám, hogy figyeljem és intézzem a be-es kimenő pénzmozgást, vannak szerződéseink, azokban meg van határozva, hogy milyen témakörökben mire lehet költeni. Ilyen mondjuk

az egyik legnagyobb forrás, a normatíva, amit az államkincstár folyósít. Ebben a szerződésben fixen le van írva, hogy mire lehet költeni, attól eltérni nem lehet. Nyilván vannak rendkívüli költségek, ám ilyen esetekben más forrásokból érkezett bevételek terhére lehet átcsoportosítani, de nagy mozgástereink nincsenek. Ilyen a Fővárosi Önkormányzat által kiszereződött támogatás is – a szerződésben konkrétan le van írva, mi, merre, meddig, nagyon kötötten. Ilyen értelemben az én szerepem igen korlátozott, mert nem én „osztom be” a pénzt. Én „csak” felügyelem, hogy amire kaptuk, arra is menjen ki.

És a bevételek, szerződések mekkora része címkézett, előre megszábotott költségvetésű pénz?

A legnagyobb összegű szerződéses támogatások a fővárosi, az államkincstári, valamint a pályázati támogatások. Ezek a bevétel kb. 80 százalékát jelentik évek óta. A fennmaradó rész az adományok, az egyszázalékos és az egyéb bevételek: szekrény- és terembérlési díjak, ingatlanhasználati hozzájárulások, idősotthoni térítési díjak, könyveladás bevétele, valamint a Fedél Nélkül terjesztői befizetések vagy a csomagmegőrző.

Vannak a fix tevékenységek és bevételek, de ezt a költségvetést évente tervezzük is, a tervet tartjuk is. Ennek a tervezésnek és működésnek a részleteit elmondanád? Ki tesz hozzá?

Ez elég egyszerűen zajlik – minden év áprilisában összeülünk az igazgatóval ketten, megnézzük az előző év valós költségét, soronként és szolgáltatásonként, és ez alapján megtervezzük a következő évet. Mivel május végéig kell a mérleget benyújtani a bíróságon, a tervezéskor már megvan a még nem auditált mérlegünk. Ezt a tervet elküldjük a kuratórium elnökének, melyet véleményez az éves kuratóriumi ülés előtt.

A teljes költségvetésnek mekkora része a bér?

Mintegy 250-270 millió forint az éves bérköltségünk, ami a teljes költségvetés 40 százaléka.

Ez hány alkalmazottra vonatkozik?

Az utóbbi években 70-90 fő dolgozott itt alkalmazottként egy-egy időszakban, függően attól, hogy a téli krízisellátás időszakáról vagy a szo-

kásos működésről van szó. Ezen kívül egyes időszakos projektekben megbízási szerződéssel is dolgoznak még, vagyis egyidejűleg kb. 100 fő dolgozott itt a múlt hónapban.

Beszélg még egy kicsit arról, mit jelent a mindennapokban, hogy ahányféle forrás, annyiféle elvárás is van? Mondanál példákat erről is, ki mit vár el?

Minden ilyen forrásosztónak megvan a maga belső szabályzata, a saját elszámolási rendje, amit alkalmazni akarnak a támogatottakra vonatkoztatva is. Az elmúlt húsz év során onnan, hogy vittem be a fővárosba három oldal Excel-táblát számlák nélkül, majd egy-egy költséghelyet számlástól, jutottunk el oda, ahol most vagyunk. Most mindenkinek a saját logikája szerint felépített nagyságú és tartalmú táblázatban összegezzük, amit kér. Vagyis az elég baj, hogy nem lehet ráhúzni egy sablonra az egészet, hanem évente új táblázatokat kell töltögetni, más oszlopokkal, mind-egyikhez más mellékletekkel – rengeteg háttérmunkát ad ez. És persze az ellenőrzések...

Hogy is zajlik egy ilyen ellenőrzés?

Előtte megkapjuk az értesítést, az időpontot az igazgató egyeztetési. A helyszín általában a székhelyünk, a Vajda. Most lesz az utcas ellenőrzés, ott lesz a négy utcai szolgálat egy-egy vezetője, meg én is. Minden ellenőrzésnek van szakmai, munkaügyi és pénzügyi része. A szakmai vezetők beszélnek a szakmai kérdésekről, ott a sztorikat kérdezik, tőlem a munkaügyi kartonokat, szerződéseket, aztán kérik a MÁK-os szerződést, mi jött, és mire és miért, akkor azt is nézik, hogy a főkönyvi kivonat alapján tényleg ott vannak-e a költségek, ahol kell, hogy legyenek, majd a pénzügyi táblát vizsgálják. És akkor közben beleszól Zoli, ha valamit pontosítani kell, aztán Lajos mesél közben egy újabb történetet, majd az ellenőrnek száll el a programja, amit éppen tölt, amit aztán újra kell töltögetni – szóval életszerűen zajlik... Úgy érzem, hogy ellenőrzésről ellenőrzésre hajózom, minden hónapban van valami. És némelyik nagyon kifáraszt, mert annyira megterhelő...

Tartja az alapítvány, amit eltervezett? Vagy túlköltjük, amink van? A költségvetési fejelem ellenőrzéstől függetlenül is megvan?

Mit gondolsz ellenőrzésnek – azt, hogy kijön ide valaki, vagy ahogyan mi ellenőrizzük magunkat? Mert mi magunkat jól ellenőrizzük, ezekkel a táblákkal, amiket készítek például. Egyre részletesebbek ezek, mondjuk, cash-flow táblákként működnek.

Akkor a Menhely Alapítványnak van kontrollingja? Mert mégiscsak az elmúlt években látható egy biztos fejlődés az egyre fegyelmezettebb gazdasági viszonyokban...

Igaz, van ilyen, de az intézményvezetők sem kezdenek el gondolkodás nélkül vásárolni, tudják a kereteiket, minden évben megkapják a kis táblázatukat tőlem.

És hogy látod, mi az, amire nehezen jutott az utóbbi években pénz? Amire kellene, de nem jut vagy nem elég a forrás?

Például rengeteg karbantartás marad el pénz hiányában. Egyes helyekre bemész, és olyan, mint egy romhalmaz. Milliókat lehetne költeni, ami egyúttal olyan is, mintha feneketlen teknőbe dobnád a pénzt... Egyik intézmény sincs ilyen szempontból tökéletesen rendben, mert nincsen igazán beruházásra szánható forrásunk, ami főként és elsősorban pályázati forrásból érkezhethetne.

Tehát vannak olyan szükséges dolgok, amikre sohasem kerül elég pénz...

Igen, vannak olyan dolgok, amikre nem jut, nem kapunk pénzt. Mindig azon csodálkozom, hogy a csomagmegőrzre a normatívából arányában a legtöbb jut a számok alapján. Miközben az nem is igen visz el rezsiköltséget, fűtést mondjuk. Kevesebb bérköltség is van rajta. Míg például a Vajda szociális otthonon rengeteg a rezszi, a lakók teljes ellátásának költsége. De amikor hozza a gazdasszony a számlát, hogy sonkát vett húsvétkor, és én meg húzom a számat, hogy már megint mire költöttek, aztán rájövök, hogy ők meg közben ott élnek! Miért ne ehetnének sonkát legalább húsvétkor? Vagy karácsonykor, hogy pezsgőt vettek... Mindig mondom, hogy az egyik legfrappánsabb Vajdás adomány évek óta azé a férfié, aki külföldön él, de évente legalább 4-5 alkalommal befizet egy szuper, közeli cukrászdában egy „vajdányi” egység süteményt, amiből aztán pár napig végre igazán jól van tartva a nép...

Sokszor eszünkbe jut, hogy milyen jó lenne olyan plusz bevételi forrás, ami lehetővé tenné az állandó forrásfüggőségektől szabadulást, legalább részben. Szerinted az ehhez szükséges erőforrásunk megvan-e, megvolt-e valaha is bennünk?

Kreatív ötletek, a kreatív kollégák mindig is voltak. Amikor idekerültem, én magam is megállapítottam ezt. De azért – kritikának hangzik, és az is – kevesen vannak megvalósítók. Mert azzal dolgozni kell...

Kollégák alatt kit értesz? A menedzsment vagy a szociális szakmai munkát végzőket?

Elsősorban a szociális oldalon dolgozókat. Ők itt a mozgatórugó, hiszen ők látnak rá igazán arra, hogy mik a tényleges szükségletek, mi kell a hajléktalan embernek. Ezért egyértelműen ők hivatottak arra, hogy megírják a forráshoz szükséges kérést és költségvetést, és aztán megírja, megnyeri, és sokszor nem csinálja tovább, mert valahol elcsúszik. Közben persze vannak olyan programok is, amik meg nagyon sikeresek.

Mitől sikeresek?

Mert olyan egy vagy pár ember van benne, aki még mindig lelkesedik, függetlenül életkortól vagy itt töltött időtől, nem égett ki...

A benti nyüzsgés eléggé megzavarja a munkamenetet, a számokkal való munkába meg eléggé bele kell merülni...

Hát igen... Most karácsonykor otthon csináltam végül a MÁK-táblákra a kimutatást, mert így tényleg bele tudtam mélyedni, és ugyanúgy elérem az összes anyagot, amiből dolgozom. Jobb így. Amikor a kislányaimmal voltam itthon, vicces volt, ahogy a nagyobbik vállaláshoz szorított füffel „telefonált”, hogy „álló, Ánduss?” Szegény gyerek ezt látta kétévesen, hogy mindig Andussal kellett beszéljek, otthonról irányítva a benti dolgokat.

És nem akartál otthon maradni a gyerekekkel? Csak velük foglalkozni?

No, ez az opció nem nagyon jutott el hozzám – nem kérdezte meg ezt senki tőlem így. Amikorra egyéves lett az első lányom, onnantól már heti egy napon az irodában dolgoztam. Aztán megszületett a második lányom, és utána jött pár hónapnyi nagyon nehéz időszak, a két kicsi

és a munka. Akkoriban, aki látott, tudta, hogy minden nap úgy éreztem magam, mint aki épp ki akar ugrani az ablakon...

Minek örülnél, mondjuk, tíz év múlva?

Remélem, lesz egy tiszta, rendes irodám. Tehát nem az, ami most van. Hanem egy olyan, ahol azt látom, hogy mindennek van helye. Ahová szívesen jön be a kolléga, ha beszélni akar velem. Szép, nagy, ahol minden elfér, az nagyon jó lenne, mert ez már azt mutatná, tényleg van erre is pénz. Mert az a baj, hogy most nincs rá forrás.

Mi az, ami igazán ki tud kapcsolni ebből feladatrengetegből?

A sport. Mindig is sportoltam, röplabdáztam, most futok, és biciklivel járok, amikor csak lehet. És olvasok, ha van időm, falom a könyveket, illetve most már az e-bookon a betűket. Aztán a család. Nagyon jó, összetartó családnk van, mindig van kihez fordulni egy jó beszélgetésre.

Bár még csak tizenévesek a kislányaid, talán így sem korai a kérdés: elképzelhető számodra, hogy ők is hasonló pályára kerüljenek?

Igen, azt hiszem, elégedett lennék, ha volna jó pénzügyi végzettségük, biztos talaj a lábuk alatt. Remélem, azt látják otthon tőlünk, hogy mi szeretjük a munkánkat. Bár fáradt vagyok néha, meg olykor morgok is, de egészen biztosan tudom, hogy a helyemen vagyok. És ezt az örömet vagy elégedettséget szívesen tovább is adom.

Utódlás

A hatéves gyermekem hajnalban rosszul érezte magát. Nehezen aludt el újra, reggel nem volt szívem felébreszteni, hogy oviba készüljünk. De jókedvűen ébredt, már kutya baja sem volt. Jó, akkor megyünk együtt dolgozni. Eljött velem, az irodában töltötte a napot, lefoglalta magát: rajzolgatott, zenét hallgatott. Közben néha mászkált is, csicsergett, mindent érzékelt a körülötte zajló dolgokból. Elég mozgalmas napunk volt, sok ügyféllel és ügyintézéssel, még több adminisztrációval, nehezen kezelhető kliensekkel. Szóval volt minden. Munka után hazamentünk, nem került szóba a munkahely. Az esti fürdetésnél aztán leányom megszólalt.

– Anya, én a társaimmal alakítok egy csoportot.

– Jó, és mit fog csinálni az a csoport? – kérdezem mit sem sejtve.

– Hát segítünk azoknak, akiknek nincs hol aludniuk.

Hoppá. Óvodások. Nem majd, amikor felnőtt lesz, akkor esetleg... Most rögtön.

„Többletforrást generálni az alapítvány ismertségének növelésével lehet” Beszélgetés Tóth Zelmával

Zelma, szerinted mi a Menhely Alapítvány?

Szerintem kettő Menhely Alapítvány van. Az egyik az első 10-13 év alapítványa. A Menhely Alapítvány második énje, pedig az utolsó 10-15 év. Amikor az alapítvány létrejött, valóban igazi civil szervezet volt. Kitalálta, hogyan lehet segíteni a hajléktalan embereken, kitalálta és megmutatta, hogyan lehet éjjeli menedékhelyet, átmeneti szállót, idősotthont működtetni. A második szakasz pedig az, amikor már megvolt a szociális törvény – amit közben ezerszer módosítottak – amiben leírták, mit hogyan kell csinálni. Innentől kezdve az alapítvány követőjévé vált annak a törvénynek, és már semmilyen beleszólása nem volt, hogyan lehetne azt jobban, vagy még jobban csinálni. Az első szakaszban még lehetett vagánykodni, lehetett kísérletezgetni, hogy mire van szüksége a hajléktalan embereknek. Utólag már tudom, hogy mindehhez akkor nagyon-nagyon kevés szakmai tudással rendelkezünk. Az, amit annak idején kitaláltunk, mind zsigerből ment. A Dózsán először száz-ötszáz forintos segélyeket osztottunk, bent voltunk az irodában, nagyon jó volt kikísérletezni és végigvinni a vezetőségen, a döntéshozókon azt, hogy menjünk ki az ügyféltérbe, hogy ne egy „titkos” pénzosztó hely legyünk. A következő lépcső az lett volna, hogy ne mi töltsük ki a kérelmeket, mindenféle formanyomtatványokat, hanem az ügyfelek töltsék ki. Ha akkoriban lett volna közöttünk két-három olyan ember, aki kimegy Angliába, vagy Németországba, ahol rendes múltja van ennek a munkának, akkor legalább 10-15 évvel fel lehetett volna gyorsítani az egészet.

Milyen volt a munkatársak közötti viszony? Ebben volt-e változás, Te hogyan élted meg, amíg itt dolgoztál?

Nehéz visszaemlékezni, mert ami bennem van, az is változott. Amikor idejöttem, haverok nyomták együtt, és amikor innen elmentem, addigra munkatársak lettek. Mind a két verzióban jól éreztem magam, szerintem mind a kettő jó volt! Persze teljesen más volt a viszonyom akkor, amikor még Gyuris Tamás, Bohóczky Mariann, Kurdi Zoli és Virág Tamás dol-

gozott itt, amikor még a Vajdán és a Dózsán kívül nem volt más. Az első 10-15 évben azért is maradtunk itt, mert sokkal jobb volt a keresetünk, mint bárhol máshol a hajléktalanellátásban, és talán jobbak voltak a munkakörülmények is, mint másutt. Szabadabban lehetett gondolkodni és dolgozni. Azért szerettek itt lenni az emberek, mert a kreativitásukat ki tudta mindenki élni. Azt, hogy ma miért is dolgozik itt bárki, azt nem tudom.

Elmesélnéd, hogyan kerültél Te bele ebbe az egészbe? Hogyan kerültél az alapítványhoz?

Kamaszkoromban be voltam jelentve a mamám egyik barátjának önkormányzati lakásába, aki aztán meghalt, amikor én 18-19 éves lettem. Persze, az anyám azért jelentett be oda, hogy ha meghal ez az ismerőse, akinek senkije sem volt, akkor az enyém lehessen a lakás. De az akkori tanács nem nagyon akarta kiutalni nekem. A SZETA, ahol Solt Ottiliáék dolgoztak, segített végül, hogy ezt megkapjam. Tulajdonképpen, így kerültem kapcsolatba a SZETA-val, az Ottiliáékkal, ők mondták, hogy menjek el a Vajdahunyad utcába, ott kaphatok munkát. Akkor járt le a gyesem, a moziba, ahol előtte dolgoztam, nem szerettem volna visszamenni, mert nem akartam esténként dolgozni. Úgy kerültem tehát a Menhelyhez, hogy nem tudtam, mi az, hogy hajléktalan, nem tudtam, milyen egy szegény ember.

Milyen volt a kezdetekkor a Vajdán dolgozni?

Borzasztó! Az első éjszakai ügyeletemben, ahol egyedül voltam – mert az első jó pár hónapban mindig valaki mellett dolgoztam – ott kellett lennem ötven vadidegen férfival teljesen egymagam. Állt az irodában egy kis komód, az ajtó befelé nyílt, és a komódot odanyomtam, egy kollégától pedig szereztem Xanaxot. Iszonyatosan féltem. Volt a Vajdán átmeneti szállás, aztán olyan rész, ahol csak egy-egy éjszaka aludhatott bárki, de hosszabb ideig fix helyen lehettek az emberek. Hátul, a hangár részleg pedig nagyon zűrös volt, a 8. kerületi kemény mag tanyázott ott.

És a Dózsán, az ügyfélszolgálaton?

A botrány mindennapos volt a Dózsán is, nemegyszer megesett, hogy bedobták féltéglával az ablakot. Nem mertünk kimenni, taxit hívtunk, és

együtt, így összekapaszkodva távoztunk. Zsófi volt a kedvenc gondozotam. Amikor letartóztatták, kapott valamilyen rendszeres pénzellátást, amit a fogvatartása idejére meg kellett volna szüntetni, de nem szüntették meg, hanem én mentem felvenni a pénzét meghatalmazással, teljesen illegálisan, és vettem belőle cigit, kávé, meg talán 37-es körömcipőt, mert azt kért. Úgy, hogy neki 41-es lába volt. Vittem be neki mindezeket a Gyorskocsi utcába. Szóval, mertünk csinálni olyan dolgokat, amit ma szerintem egy átlagos szociális munkás nem biztos, hogy be merne vállalni.

Egy másik sztori is eszembe jut: volt egy állami gondozott lány, akiről kiderült, hogy agydaganata van. Akkor még ott, a Dózsán dolgozott a Samu főorvos úr. Neki megmutattuk a lány leleteit, ő azt mondta, hogy elég gázos állapotban van a lány, aki senkit nem ismert Pesten, csak egy nagynénit emlegetett vidéken. Akkor azt mondtam Kurdi Zoli kollégámnak, hogy figyelj, vigyük haza ezt a lányt meghalni. Beültünk az autóba és elindultunk a vaksötétségbe, az idegenbe, nem lehetett tudni, hova fogunk megérkezni, mi fog minket ott várni, egyáltalán oda lehet-e vinni ezt a lányt vagy sem. És igen: oda lehetett vinni, ott lehetett hagyni, és aztán még az éjszaka vissza lehetett jönni nekünk. Szerintem ma már ilyet sem csinál egy szociális munkás. Nincs lelevelezve, nincs letelefonálva, nincsen ottani környezettanulmány készítve, befogadják-e, nem fogadják be. Egyik pillanatról a másikra olyan döntéseket kellett hozni, és lehetett megcsinálni, amit ma már szerintem senki sem tesz.

Amikor arculati vezető lettél, hoztál egy teljesen új, a Menhelytől addig profilidegen koncepciót. Ezt külföldi példából láttad, vagy saját kútfóból merítetted?

2006-ban kint voltam a Focus Ireland-nél Dublinban három hónapot, és utána még maradtam további két hónapot önkéntesként. Amikor hazajöttem, éppen váltás volt a Menhely menedzsmentjében. Győri Péter, mint kuratóriumi elnök felhívott, hogy egy új struktúrában vezetőként számítsa rám. Körvonalazta, hogy a reszortom minden olyan feladat, ami plusz bevételeket generálhat, beleértve a magán- és céges adományokat és a kifelé való kommunikációnkat is. A koncepció gyártásában kicsit segített Győri Péter, de alapvetően nekem kellett kitalálni a részleteket. Soha nem tanultam sem a reklámszakmát, sem a marketinget,

sem a honlaptervezést. A Focus Ireland-nél sem szereztem sok ilyen irányú tapasztalatot, de azt láttam, hogy ott egy profi stáb foglalkozik ezzel. A terv végrehajtása során elég szorosan együtt dolgoztam Péterrel.

Tehát akkor nem neked kellett az elképzeléseidet keresztülerőltetned a vezetőségen.

Nem, egyáltalán nem. Cél volt, hogy minél több olyan pénz folyjon be az alapítványhoz, ami szabadon elkölthető. Többletforrást generálni pedig az alapítvány ismertségének növelésével lehet.

Működött-e ez a koncepció? Van-e olyan általad ismert „objektív” kimutatás, amely szerint bevált, vagy nem? Most hogyan látod, ez egy sikeres előremenekülés volt, vagy lehetett volna?

Először az alapítvány arculati részét próbáltam összerakni. Közben olyan dolgokat próbáltam generálni, amikből hír lesz, mivel azt gondoltam, hogy ugyanúgy el kell adni az Alapítványt, mint egy mosóport. Pénzügyileg is kimutatható volt, hogy ez bejött, és nem pénzügyi értelemben is voltak hasznai, például keletkezett egy ma is vállalható honlap, amire büszke vagyok. Leginkább ahhoz ragaszkodtam, hogy kinézetre minden egységes legyen, hogy a stábok közötti különbözőségek ne mutatkozzanak meg kifelé.

Hogy sikerült ezt lefelé közvetítened a stáboknak, vezetőknek?

Én csak kérhettem, senkit nem utasíthattam, senki nem volt a beosztottam. Egy személyben voltam az arculati csoport. Vagy jól kértem, vagy nem jól, és ha az utóbbi eset állt fent, akkor inkább megcsináltam egyedül, vagy nagyon sokáig húzódtott a dolog. Ha viszont megtaláltam a hangot, akkor sok minden pikk-pakk sikerült.

Hogy találtad meg a külső szereplőket, akik segítettek? Bevontál-e önkénteseket, civil segítőköt?

Erre nem kellett külön energiát fordítani, mindig is keresik az alapítványt kreatív emberek. A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem egy végzősének például az volt a vizsgaanyaga, hogy készítsen egy plakátkampányt a hajléktalanságról. Amikor megkeresett, már teljesen kidolgozott ötlete volt,

részletes költségvetéssel, és azt szerette volna, hogy a kampány egy ismert és hiteles szervezet neve alatt fusson. Így lettünk mi a kiválasztottak, és lett egy közös, sikeres kampányunk.

A többi felhívásunknak, így a „Hozz zoknit!” vagy a „Hozz törülközőt!” szlogennel futóknak honnan az apropója?

Ez mind arról szól, hogy mi a hír. Nem a zokni az elsődlegesen fontos, hanem, hogy az üzenet átmenjen a fejekbe, hogy helló, itt a Menhely Alapítvány, és ezt meg azt csinálja – tehát, hogy a misszióknak eljusson az emberekhez. Az utcai felvonulásunknak vagy a Szigetre kitelepüléseknek is az volt a célja, hogy az alapítványt minél többen ismerjék meg, legalább elemi szinten. Ebbe a misszióba iszonyú sok energiát kellett és kellett volna még belerakni. Azonban a vezetés, úgy láttam, nem tudott megfelelően támogatni ebben, hónapról-hónapra ugyanazt kellett kérnem az intézményvezetőktől, apró dolgokat, amik aztán hosszan húzódtak.

Hogyan lett mindennek vége? Meddig bírtad energiával, mikor jött el az a pont, amikor úgy érezted, hogy ez már nem éri meg?

Kimentem Dániába, igaz, utána még visszajöttem, és tető alá hoztuk az érzékenyítő programunkat, a városi sétát. Dániában a Menhely Alapítványhoz nagyon hasonló intézményt tanulmányozhattam, és azt láttam, hogy flottul működnek a dolgok, éppen olyan programok, amiket én itthon szerettem volna csinálni. Miután hazajöttem, még volt egy-két próbálkozásom, de igazából már Dániában elkezdtem azon agyalni, hogy merre tovább. Nem voltak túl jó érzéseim, és nem voltam biztos benne, ha hazajövök, akkor ezt tovább akarom csinálni. Tényszerűen pedig annyi történt, hogy a tesómnak mondtam, hogy ott fogom hagyni az alapítványt, és akkor azt javasolta, hogy dolgozzak az ő cégének.

Most hogyan értékeled ezt az utolsó két és fél éves időszakot? Megérte?

Abszolút! Megtanultam például, hogyan kell egy honlapot megcsinálni, vagy hogyan kell egy sajtóhírt elküldeni az MTI-nek. Olvastam, tanfolyamokra jártam, szakértőkkel konzultáltam, akik az ilyen dolgokra megtanítottak. Alapvetően jó időszak volt, szerettem a munkám, és nagyon sokat profitálok belőle a mai napig is.

Egy nap

Felhúzzák a redőnyt, kinyitják az ajtót.

...ha bejön, adminisztrálok; ha van papírja, beengedem; ha szomjas, teát kap; ha éhes, kenyeret adok; ha újságot kér, odaadom; ha nincs irata, hozzájuttatom; ha jókedvű, meghallgatom; ha rosszkedvű, felvidítom; ha fáradt, pihenni hagyom; ha lusta, lelkesítem; ha könyvet kér, kölcsönadom; ha piszkos, megfürödhetsz; ha fázik, befűtök; ha melege van, ablakot nyitok; ha munkát keres, segítem; ha nem keres, békén hagyom; ha nehezen érti meg, egyszerűsítok; ha értelmes, megbeszéljük; ha telefonál, felvilágosítom; ha informálatlan, telefonálok; ha szállást keres, tanácsot adok; ha utcán van, pártfogolom; ha elromlik valami, kijavítatom; ha információ van, tájékoztatom; ha balhézik, kitiltom; ha mesél, hallgatom; ha szótlan, hallgatok; ha beteg, orvost hívok; ha szidalmaz, ráhagyom; ha dicsér, leszidom; ha mindig beszél, érdektelen; ha sosem beszél, érdekes; ha neveletlen, nevelem; ha adatlapot kapott, kitöltöm; ha önéletrajzot ír, begépelem; ha szemfüles, kijátszik; ha nem játszik ki, ügyes vagyok; ha nem köszön, köszönök; ha elköszön...

Bezárják az ajtót, lehúzzák a redőnyt.

„Az én fejemben egy civil szervezet nagyjából olyan, mint a Menhely Alapítvány” Beszélgetés Győri Péterrel

1989-1990 hideg tele volt a Menhely Alapítvány megszületésének ideje. A létrehozás körülményeiről meséltél már, most arról volna jó tudni, mi mindent kellett tenni neked, mint az alapítvány kuratóriumi elnökének, hogy a Menhely formális keretek között működjön, és ne tűnjön el a rendszerváltás káoszában?

A Menhely Alapítványnál maximálisan az volt a feladat, és nem csak a legelején, de még évekig, hogy az elfogadhatóan működjön. Ennek két alapvető feltétele volt. Az egyik az, hogy jogilag és pénzügyileg rendben legyen. A pénzügyi elfogadhatóság azt jelenti, hogy korrekt legyen. Egész egyszerűen azt értem ezalatt, hogy ne lopjanak, hogy szabályosan működjenek, és vagy akarattal, vagy akaratlanul ne folyjon szét a pénz. Nagyon-nagyon fontos volt, hogy nyomon követhető legyen, bár ez nem volt minden szervezetnél az. Ezt megvalósítani nem volt egyszerű, és nagyon sok operatív munkát igényelt, amire nem számítottam. De kellett ez a munka, mert ha már van egy ilyen szervezet, annak anyagi vagy jogi, gazdasági értelemben korrektnek kellett lennie. Ez volt az egyik. A másik tartóoszlop, ami nagyon fontos volt, hogy humanitárius értelemben is elfogadható és korrekt működésű legyen. Mert amikor 1990 elején mi ott a Vajdában a városi vagányokkal küszködtünk, nem volt megfogalmazva, hogy ez szociális gondozás vagy segítség volt-e. Szerintem ott alapvetően humanitárius módon kellett közreműködni. Nemcsak úgy érteve, hogy mi legyünk velük humánusak, hanem ők is egymással, hogy ne öljk meg egymást, ne veszélyeztessék egymást, hogy élhető legyen számukra a hely. Ez különböző zökkenőkkel sikerült úgy, hogy közben a belső konfliktusok, atrocitások miatt bezártuk az intézményt, és fél évre rá újra nyitottunk. A vezetéssel is jégre futottunk, és cserélni kellett, mert nem is volt erre gyakorlat, hogy egy civil szervezetnek hogyan kell működni. Hosszú ideig azt gondolták, hogy ez egy szabadosabb, kötetlenebb dolog, és nagyon sok mindenre ráhúzták, mint például a gazdálkodásra, a vásárlásokra, tehát mindenféle anyagi dolgokra, amik másodpercek alatt szabálytalanságba viszik a szervezetet, akár jóindulattól vezérelve is.

Szóval ezeken az akadályokon folyamatosan átverekedve magunkat, szerintem nem csupán egy elfogadható működés alakult ki, hanem ötletek is jöttek, hogyan és mit lehetne még csinálni, és ezek mind újdonságok voltak akkor. Magyarul a saját kríziskezelésen és fenntartáson túli meló is elkezdett valahogy vállalhatóbbá válni. Viszonylag hamar kialakult a Menhely segélyezési rendszere, ami – és lehet, ez most másként látszik – egy komoly innováció volt abban az időben. Lehet, mai szemmel szakmailag máshogy látnám, de az akkori világban, hogy mi ott a Dózsa György úti rezsimben, a magunk elnevezte Népirodában civil szervezetként ezt csináltuk, ilyet még senki nem látott Magyarországon. Olyat sem, hogy a Fővárosi Tanács munkásszállóiba a Menhely kapjon beutalási jogot, hogy oda a hajléktalanok is bekerüljenek, és nem csak a szerencsétlen dolgozók, hanem a szerencsétlen munkanélküli, volt dolgozók is. Lényegében hamar kitaláltunk ilyen ősi dolgokat, mint például a hajléktalanigazolvány, az a bizonyos kék igazolvány, hogy a BKV ellenőrök ne vegzálják az embereket, mert úgyszincs pénzük, s el tudjanak menni például a Dózsáig a segélyért. Tehát úgy fordult át a Menhely formálissá, hogy technikailag létrehoztunk egy szervezetet, és abból lett civil szervezet, amiért aztán nagyon sokat kellett dolgozni.

Párhuzamosan formálódott Magyarországon egy civil társadalom, és ugyanúgy nem volt hagyománya, mint a hajléktalanellátásnak. Hogyan tudott a Menhely ebből a formálódó masszából kiemelkedni?

Ahhoz, hogy a külvilág felé is jobban, teljes mellszélességgel ki lehessen állni, és vállalni a Menhely alaptevékenységeit, iszonyatos mennyiségű munkát kellett végezni. Amiket felsoroltam, azokért mind meg kellett harcolni, semmi nem volt evidens. Azt gondolom, a meló az alapja annak, hogy az ember érdeket védjen. Azzal együtt is, hogy én közben fővárosi bizottsági elnök voltam, s részben ez hatalom volt abban az időben, ugyanakkor a bürokrácia ellenállása egy új főnök esetében is évekig tud működni. Tehát attól, hogy nagy hatalma van az embernek, attól még nincs ráhatása arra, hogy mondjuk Pintér úr, a portás a Dózsa szállón hajlandó-e kinyitni az ajtót a csöviknek. Nem volt hagyománya ugyan, de érdekes módon a hajléktalanellátásban sok civil szervezet alakult, és ezek szállót működtető civil szervezetként jöttek létre. Tehát lettek más partnerek, civil szervezetek, de ezek nagyon

szűkek voltak tematikai szempontból. Azt lehet mondani, hogy a Menhelynek is szűk a tematikája, de a többiek még szűkebbek voltak, soha nem vállaltak például semmilyen érdekvédő szerepet, ezek feladatellátó civil szervezetként működtek. Tehát egy gazdag civil szervezeti háló, ami nemcsak ellátáscentrikus, az nagyon sokat számított. Ennek kultúrája sem volt, ez nagyon lassan jött létre és állt lábra.

Mi az, ami lábra állt ebből, és hova jutott el a magyar civil szféra ebben a harminc évben? Azt gondolom, valószínűleg száz év kell ahhoz, hogy ez beálljon valami olyan szintre, ami tapasztalható Nyugat-Európában.

Nem tudom, hány év kell, de egy biztos, hogy polgári demokrácia kell. Amikor a Fővárosi Önkormányzatnál a Szociális, Lakásügyi és Foglalkoztatási Bizottság elnöke lettem, azért lettem én az, mert senki nem akarta vállalni, mert ezek bukó pozíciók. Ezért sem voltak nekem kompetitív problémáim tizenkét éven keresztül. Senki nem akart a helyemre kerülni, maradhattam volna életem végéig. Rögtön az első évben egy civil szervezeti keretet kilobbiztam a költségvetésből, ami aztán fenn is maradt hosszú éveken keresztül. Később ebből lett a Fővárosi Szociális Közalapítvány. Folyamatosan volt egy elkülönített kassza, amely arról szólt, hogy megerősítsük a civil szervezeteket, mert azt láttuk, hogy alig vannak, és nagyon gyengék. Aztán külön foglalkoztam a hajléktalan- és a lakásügyi civil szervezetekkel. Pontosan tudtam, hogy milyen szegényes ez a terület, és akik vannak, vagy létrejönnének, azoknak sem kapacitásuk, sem egy csomó mindenük nincs, és ezért próbáltunk ilyen kicsi célpénzeket adni, hogy elkezdjenek létrejönni. Volt, amikor arra adtunk pénzt, hogy állítsanak össze anyagokat magukról, hogy tudjanak elindulni. Volt, mikor jogsegélyszolgálatra adtunk pénzt. Tehát kezdjenek el olyan szolgáltatásokat, olyan dolgokat kialakítani, amelyekkel meg tudnak erősödni, és szponzorációt is tudnak majd valahogy felépíteni, ha elég ügyesek. Mindez abból a hitből táplálkozott, miszerint kell, hogy létrejöjjenek, szerveződjenek, és zárkózzanak föl mindenféle témákban civil polgári kezdeményezések.

Aztán később, a '90-es évek közepe táján azt tapasztaltam, hogy egyrészt a pártok is elkezdtek rányomulni a civil szervezetekre, másrészt a civil szervezetek is hajlamosak pártokhoz kötődni. Végül is egy feudális,

jobbágyi országban nőttünk föl, s nőtték fel ők is, ahol hagyomány, hogy alámenjenek a különböző döntéshozóknak, politikai pártoknak, mert akkor lesz pénz. Mert akkor majd szerethetőkké válnak. Ezt egy fel nem készült politikus, aki nem ismeri a társadalmi működési szabályokat, jó néven veszi, és akkor előáll, hogy a döntéshozatalban ezt támogassuk. A Civil Alap felhasználásánál ragaszkodtam ahhoz, hogy a döntéshozatali többség ne politikus legyen, hanem többnyire a civil szervezetek képviselői. Vagyis ne a politikusok kezdjék szétlobbizni a támogatást a saját szervezeteik között. Ami nem biztos, hogy eleve rossz, és hogy nincs külföldön erre bőven példa, de ott nyilván más garanciarendszerek között történik. Most már tudom, hogy van negatív külföldi példa is, akkor nem tudtam, akkor még ideákban éltem.

Szóval ez aztán nagyon elfajult, ami adódhatott a tőkeszegénységből vagy magatartási problémákból. A kliensi magatartást hol erősítette, hol nem erősítette az adott politikai, pénzosztó mechanizmus. Az én fejemben egy civil szervezet nagyjából olyan, mint a Menhely Alapítvány. Egy független civil szervezet, amely nem kiszolgál valamilyen politikai csoportot, vagy nem kliense egy valamilyen grófnak, vagy bárkinek. De ezt megsínyli egy szervezet előbb-utóbb. Mert amennyiben a függetlenségét fenntartja, azt nagyon megszenvedheti, amikor is nagy kérdés lesz, hogy miből és hogyan fog működni, egyáltalán fennmaradni ebben az országban. Ha úgy tetszik, erre mindig vigyáztam, hogy legalább a Menhely Alapítvány függetlensége ilyesmi legyen, és ez meg is látszik az alapítványon, mint hendikep. Ez komoly dolog, mert itt most még a legközelebbi látszólag független civil szervezetekről is tudja az ember mikor, hol, kinek feküdt be.

Meg lehet azt saccolni, hogy hány ilyen független civil szervezet lehet?

Vannak sokan a kicsik, és azok inkább helyi kötődésűek. Iszonyúan értekelem ezeket, és van, amikben részt is veszek. Ezek tipikusan lokális egyesületek, rengetegen vannak az országban. Jó részük a helyi politikához kötött, pedig nem kéne. Voltak egyébként a rendszerváltás előtt is bőven hasonló egyesületek, azok politikától függetlenül nagyon jól el tudtak lenni. De egy bizonyos fokon túl, tehát ahol érdekképviselőtről, ne adj' isten ellátásról van szó, ott már nagyon vegyes a kép. Igazán függetlenek sajnos szerintem nagyon kevesen vannak.

Alapvetően ez az oka annak, hogy nincsen valódi erejük?

A civil szervezetek léte nekem elsősorban egy társadalom működését jelenti. Azt, hogy bizonyos emberek önkéntesen szerveződnek valamire, amit ők akarnak csinálni. Ez lehet egy települési értékvédelem, lehet a hajléktalanok védelme és lehet ellátásnyújtás is a hajléktalanok számára. Több funkciója is lehet, úgy, mint a Menhely Alapítványnak. Számomra tehát elsősorban egyfajta emberi kooperációs és egyfajta társadalmi szerveződési kérdés. Hogy több civil szervezet legyen, annak az az előfeltétele, hogy az emberek jobban bírjanak és akarjanak kooperálni, és jobban bírjanak és akarjanak bizonyos célokat megvalósítani. Hogy merjenek beleszólni egy önkormányzati vagy valamilyen dologba. Ezért érdekes kérdés a függetlenség is. Nem azt gondolom, hogy azok, akik nem függetlenek, valamiképp rosszak. Nagyon nagy többségük azt gondolja, hogy meg kell alkudni a különböző helyzetekkel, mert csak akkor jutnak pénzhez, vagy akkor nem nyírják ki őket. Viszont ez nem adja meg azt az öntudatot, azt a szabadságot, azt a jó érzést, amit a függetlenség megadhat. Nem mondhatom, hogy a Menhely Alapítvány ilyen szempontból egészen szuper helyzetben van, de azért szerencsére jobb helyzetben van, mint ahogyan lehetne ebben a világban.

Én azért vagyok a Menhely Alapítványnál, mert azt látom, hogy függetlenség szempontjából, szabad megvalósítás szempontjából nagyon jó tere van.

Igen, másoknak meg ez kevés, és ezért nincsenek is a Menhely Alapítványban. Azért ez nem egy tökéletes helyzet az alapítványban, de nem is egy olyan típusú alárendeltség, mint a függőek esetében. Mi sem vagyunk teljesen függetlenek, de azért összehasonlításban még mindig azt lehet mondani, hogy szabadabbak vagyunk. Sajnos a politikusoknak, és nem csak a mostaniaknak, egészen rossz elképzelésük alakult ki a civil szervezetekről. Nagyon sok politikus már a '90-es évek elejétől azt gondolja, hogy a civil szervezetnek a dolga az, hogy kiszolgálják a politikusok céljait. Adok-kapok alapon. Te szolgálj engem, és akkor kapsz támogatást. Egy jól megépített demokráciában az nem tendencia, hogy amennyiben egy másik párt kerül hatalomra, akkor bizonyos irányzatú civil szervezeteket kinyírjanak. Itt viszont, akik nem a hatalom emberei,

azokat simán ellehetetleníthetik. Tehát nem is kell, hogy más irányzat legyen, csak annyi, hogy nem az uralkodó irányzat szerint akar létezni.

Mi a vízió, ami a jövőre vonatkozhat? Fel tudnál vázolni valami jövőképet a mi civilségünkről?

Az egyik, hogy relatíve kicsik maradunk. Olyan körülmények között, amilyenben élünk most már folyamatosan, ma sem látom azt, ha nagyobbak lennénk, akkor több pénz is volna a Menhely Alapítványnál. És azt sem látom, hogy ha sokkal nagyobb pénz forogna a Menhelynél, akkor azt zárt rendszerben tudnánk működtetni. Rengeteg pénzügyi, technikai bukta van, és igencsak nehéz úgy dolgozni, hogy ne fenyegetse a menedzsmentet a börtönkapu. Ez nem kéne, hogy így legyen, mert egy rendesen kialakult piacgazdaságban sincs így. Egy korrekt világban bátrabban tudnánk anyagilag, és így méretben is nagyobbak lenni, mert konszolidáltabbak a pénzügyek, a pénzügyi ellenőrzések, a szabályok. A másik érv a kicsiség mellett, hogy itt könnyebben le is vadásszák a szervezetet, ha nagyobb. Nagyon sok szervezet abban él már létrejötté óta, hogy növekedni akar, és én ezt nem tartom jónak. A növekedésnek vannak olyan veszélyei, amik be is következnek. Látom a szervezeteket, akik jól megússzák, de azért ára is van annak a megúszásnak, mert erkölcsileg meg kell ezt fizetniük.

A Menhely bizonyos szempontból olyan értékes és pótolhatatlan melót végez, ami nem nagy, mégis egyfajta biztosíték és garancia arra, hogy tud és hagyják működni. Nem egy szerelem-intézmény. Tehát Budapesten a Menhely Alapítvány nem azért működik, mert valakinek a szervezete, vagy valaki szereti, hanem azért működik, mert olyan feladatokat lát el, amik nagyon nehezen nélkülözhetőek. Nem mondom, hogy ettől a Menhelynek védelme van, és nem lehet kirúgni. Lehet, de nehezebb.

A Menhelynek a jelenleg folytatott munkájából mik azok a pillérek, amikre ez igaz? Vagy ez az egész inkább a Menhelyről kialakult képre igaz?

Szerintem változó, hogy mi teszi fontossá a Menhely Alapítvány működését Budapesten funkcionálisan. Kezdetben például nem a megszüntetés volt a veszélyzóna, hanem hogy egyáltalán megszületni engedik-e, működhet-e? Később, a Hajléktalan Gondozási Központ kialakítása egy in-

nováció volt. A Fedél Nélkül abszolút szakmai innováció volt, ahogy a jogsegélyszolgálat is. Voltak tehát korábban is egy kicsit alternatív kultúra típusú működései is a Menhelynek. Az ilyen civilebb dolgok nem a hatalom felé teszik nélkülözhetetlenné a Menhelyt, de a városi kultúrában azért mégiscsak egy tényező. Most szerintem alapvetően a Diszpécser Szolgálat került ilyen helyzetbe, és a Krízisautó úgy, amennyire. A Fedél Nélkül például nem nélkülözhetetlen ugyan, de azért mára már érzékeny pontnak számít kívülről nézve. Kulturálisan egy egészen más pozícióban van, beépült a város szövetébe. De például a Kürtnek az ambuláns része, tehát az ügyfélszolgálati vagy tanácsadási része, az ma már nem ad ilyen védelmet. Ahogy a Vajda sem, de a Vajda csomagmegőrzője lehet, hogy mégis. És vannak most már a Menhelynek nemzetközi szálai is, ami nagy figyelmet nem ad itt e hazában, de azért hozzátartozik a működéséhez, és a Menhelyben dolgozó bizonyos dolgozóknak, személyeknek adhat bizonyos védelmet. Vagyis minden változik, hiszen a környezetünk is változik.

Fontos itt elmondani, hogy a Menhely sajátosan kooperatív szervezetként épült fel. Ennek nagyon sok lépcsőfoka volt, elég, ha csak az utcai szolgálatok, a menedékhelyek, a melegedők közti teamekre gondolunk, és ezek csúcsa a konzorcium. A Menhely nagyon-nagyon sokat tett azért, hogy összefogja ezeket a szervezeteket. Lehet aztán ezt jogszabályba írni, lehet bürokratizálni, de alapvetően önkéntes kooperáció volt hosszú éveken keresztül. Úgy megtetszett mindenkinek, hogy utána a miniszter is lebürokratizálta, jogszabályt, engedélyt, pályázatot meg mindenfélét rendeltek hozzá, de ezt abszolút mi csináltuk. Ez egy nagyon fontos karaktere a Menhelynek, és erre mindig is adott. Kicsi szervezet, s vannak ilyen-olyan funkciói, de valahogy, akár a finanszírozásban, és még sok mindenben képes megalkotni egy nagyobb szervezetet. Egymást támogató komoly dolgok voltak az elmúlt harminc évben, átsegítette az egyik szervezet a másikat a különféle válságán. Ez az attitűd nagyon is hozzátartozik a Menhely értékeihez. Szerintem óriási veszteség lenne, ha elveszítené a Menhely ezt az alapvetően kooperatív hozzáállását. A konzorcium megléte független attól, hogy a lakosság tud-e róla vagy sem, mert egy ágazatnak lehet olyan belső élete, ahol nem az a lényeg, hogy mennyire publikus.

Mára elég sok hajléktalanokat segítő szervezet dolgozik a fővárosban is. Mit gondolsz, a speciális funkcióin kívül van-e olyan értéke a Menhelynek, ami még ma is egyedül és vonzó lehet?

Ha kivonom a Menhelyt a város történetéből, hiányozna. Ezek nagyon régi dolgokból fakadnak. A Menhely, alapértékeinek megfelelően, nem egyszerűen független, hanem egy nem vallási szervezet, egy világi, hajléktalanokat segítő civil szervezet. És ez igen fontos dolog, és ez nagyon hiányozna. Ma már vannak más világi hajléktalanellátó szervezetek is, ez kétségtelen, de a kezdeteknél ez nagyon nem így volt. A Menhely olyan embereknek tudott szervezetet és felületet nyújtani, akik nem a vallási meggyőződésükből akartak segíteni másoknak, hanem más miatt. Most már az egyházi karitatív szervezetekhez tolják szinte az összes szociális, oktatási, egészségügyi szolgáltatást, vagyis minden, ami humán, az az egyházhoz és a karitáshoz van sorolva. Én hihetetlenül tisztelen egyébként, akik vallási meggyőződésükből segítenek. De kell, hogy legyen olyan szervezet, amelyik olyan embereknek ad teret arra, hogy segítsenek másoknak, intézményt működtessenek, akik nem a vallási okok miatt teszik ezt. Mert vannak más világnézetű emberek, akiknek más irányból jön ez az indíttatás. Ezt abszolút fontos dolognak tartottam végig és tartom ma is, és szerintem nagyon jó, hogy ennek a Menhely lehetőséget biztosított. Egyszerűen így tartom egészségesebbnek. A városi életben ma is számos ember van, aki akár önkéntesként, vagy valamilyen más módon odafordul az otthontalan emberekhez, és nemcsak olyanok, akik ezt vallási vagy hitbéli meggyőződésükből teszik, hanem akik másféle elgondolásaik szerint teszik. Egy ilyen hozzáállású szervezetre tehát szüksége van egy városnak, és ilyen embereknek van a Menhely Alapítvány. A nemléte hiány lenne. Persze a Menhelynél is lehet valaki vallásos, van is, de ez nem azt jelenti, hogy a szervezet egyházi. A szervezet olyan szempontból kell, hogy világi legyen, hogy elférjenek benne a legkülönbözőbb világnézetű emberek, akár vallásosak, akár ateisták. Szerintem ez például olyan egy funkció, amiért fontos, hogy van Budapestnek egy Menhely Alapítványa.

Leszünk ötvenesek is?

Menhely Alapítvány negyvenévesen? Vagy – még rágondolni is maga az utópia! – ötvenévesen? Felvetettük ezt a víziót, bár tisztában voltunk azzal, hogy a megszólalók jó része ekkorra már remélhetőleg unokáit terelgetve élheti boldog nyugdíjaséveit. A kérdés azonban nem volt öncélú. Elgondolkodtunk azon, vajon annak idején, 1990 körül a Menhely alapítóinak feltették-e ezt a kérdést, és ők merték volna-e állítani, hogy harminc év múlva is stabilan áll még a művük? És mi, a következő nemzedék, három évtizedet megélt felnőttkorunk magabiztosságával felvértezve, úgy véltük, nem élet-szerűtlen megtudakolni kollégáinktól, hogyan is látják a jövőnket. Válaszaikban megjelennek a szakmát féltő gondolatok csakúgy, mint a társadalom adott állapotától való mindenkori függés képe, a civil szervezetek jelenlegi mozgásterének jövőbeni kivetítése. Vágyak és reális megoldások, túlélési, sőt megújulási stratégiák sorjáznak a most következő gondolatokban.

Ha azt kérdezed, hogy lesz-e negyven-, ötven- és hatvanéves is az alapítvány, azt gondolom, igen, mert mindig is szükség lesz az ilyenfajta munkára, arra a tevékenységre, arra szakmai felkészültségre, tapasztalatra, felhalmozott tudásra, ami nálunk van. Azt mindenképpen kiemelném, hogy nagyon sok emberi életet mentett meg a Menhely Alapítvány. Nagybetűkkel kéne az ötvenéves emléktáblára fölírni azt, hogy emberek az életüket köszönhetik annak, hogy a Menhely Alapítvány ott volt, tette a dolgát, ahol és ahogy kellett. Bár már nem Magyarországon élek, büszke lennék, és örülnék, ha a gyermekeim, mondjuk húsz év múlva a Menhelynél dolgoznának.

Arday Attila

Azt gondolom, hogy a jövőben is lesz Fedél Nélkül, mert mindig lesznek emberek és művészek, akiknek nem jut ugyan lakás, de van mondanivalójuk a világról, az emberről, és sajnos nem jelenhetnek meg más felületen. Tudom, hogy szerencsére olyan emberek is lesznek mindig, akik segíteni próbálnak ebben.

Fridrich Piroška

Nagyon nehéz kérdés, lesz-e a Menhely negyvenéves, avagy sem. Erősen csapkodnak a villámok és a rajtunk kívülálló erők, és simán előfordulhat, hogy néhány év alatt meg lehet szüntetni a Menhely Alapítványt. Mindig van egy társadalmi csoport, akit valamiképpen hibáztatni kell, és többször a hajléktalan emberekre terelődött ez a fókusz. Ha ennek elegendő támogatottsága van, és úgy érződik, hogy ez a hibáztatás széles tömegeknél kedvező fogadtatásra talál, akkor lehet attól tartani, hogy elfogy körülöttünk a levegő. Egy civil szervezetet mindig be lehet állítani kerékkötőnek, és számtalan módja van az ellehetetlenítésnek, például, hogy folyamatosan ellenőrzéseket küldenek, megvonják a pénzeket. Ez megoldható, s nem hiszem, hogy egy ilyen akaratnak még sokáig ellen tudnánk állni. Ha mégis megmarad, akkor nagyon reménykedem abban, hogy egy kicsit profibban fogunk bizonyos dolgokat csinálni. Sokszor voltak olyan gondolatok, hogy legyen jobb a marketing, legyen jobb a reklámunk, és akkor úgy tudom elképzelni, hogy a szociális munkások a munkájuk mellett fognak egy kicsit marketinggel meg reklámmal is foglalkozni. Jó lenne, ha nem csak bevett intézményi dolgokat tudnánk csinálni, hanem egy kis kreatívkodás is lenne benne. Meg az nagyon nagy eredmény lenne, ha valamiképpen a piaci szereplőket is bevonnánk a finanszírozásba, tehát cégeket tudnánk megkeresni, és azt mondanánk, hogy csináljunk például egy lakásépítési programot. Egy csomó országban ez kiválóan működik, és ez hitet is adna, hogy igenis van a társadalomnak igénye, hajlandóak az emberek áldozni erre.

Matlári Ferenc

Jó lenne, hogy ha a Menhely negyven- vagy ötvenéves lenne, és lakhatási programokat csinálna, nem tömegszállásokat. Jó lenne, ha mindenféle kísérleti dolgokkal foglalkozna a lakhatás területén. Meg jó lenne, ha a fontos dolgokat is folytatná, mint például a jogvédelem. De nem biztos, hogy ezt már megérem. Az igazsághoz tartozik, hogy én magam is azt gondolom, ez most egy átmeneti állapot. Van egy tömegjelenség, ami szépen lassan majd lefolyik, elolvad, a többség a megfelelő helyére kerülhet, de ezt sok bonyolult adottság miatt hosszú távon lehet csak megcsinálni. Igen, át tud alakulni úgy egy szolgáltatás, aminek eredményeként nem az lesz az állapotuk az embereknek, hogy ők hajléktalanok, kilátástalanok maradnak életük végéig és hajléktalanként is fognak meghalni. Számomra elfogadhatatlan, hogy az legyen a pálya egy harmincvalahány éves ember számára, hogy él egy-két

évet átmeneti szállón, és ha onnan kirakják, akkor majd megint kap valami kétéves, átmeneti szálláslehetőséget. Ha az egészségből nincs kijutási esélye, ha semmiféle esélye nincs arra, hogy az ő helyzete változzon, az összeropantja a lelkét. És ha arra rendezkedtünk volna be, hogy ezeket az embereket tároljuk, abban nem szívesen vettem volna részt. Ha azt láttam volna, hogy nekem arra kell berendezkednem, hogy mindenféle rossz helyzetben levő emberek istápolása történjen élethossziglan, akkor valószínűleg nem lettem volna itt szociális munkás.

Bényei Zoltán

A civil szférát tekintve eléggé borús meglátásaim vannak. Ideológiai-politikai okokból, de finanszírozási problémák látszatába burkolva a civil szféra Magyarországon a teljes leépítés fázisában van. Nem kell már semmilyen civil, állami kell, és egyházi! A hivatal csak kormányhivatal lehet, a menhely pedig csakis karitás! S bármikor kaphat ez a dekonstrukcionista társadalmatszervezési kísérlet egy olyan további vajszínű árnyalatot, amitől egyik napról a másikra padlót fog az egész civil szektor. Egy salátatörvénnyel háromnegyed óra alatt meg lehet szüntetni, további fél óra alatt simán lehet egy tipikusan kelet-európai, a kormányzat által vezérelt GONGO (government-organized non-governmental organization) struktúrát a helyére kialakítani. Ha erre gondolok, és hozzágondolom a Menhely Alapítvány ismert, múltbéli politikai beágyazódását, akkor nem látom túl fényesen a jövőt. Nekem személyesen nemcsak a Menhely Alapítvány esetleges agóniája fog fájni, mint munkavállalónak. Hiszen például a kuratóriumi elnöke vagyok egy másik, nulla forintból, bravúrosan menedzselt hajléktalanellátó civil szervezetnek is. Nekem az egész „civil ügy” esetleges likvidálása fáj. A Menhely Alapítvány, ha túléli ezt a jelenlegi politikai kataklizmát, akkor szerintem még fejlődhet, és még van is hova fejlődnie. Azt gondolom, hogy egyre inkább a személyes segítség az, ami perspektivikusan fog tudni működni. Ha a hajléktalanellátásnak van jövője, akkor az a tömegellátások leépítése... Hogy ne legyenek tömegétkeztető helyek, ne legyenek tömegszállások, ne legyenek tömegmelegedők, ahova beterelek ezeket az embereket, s ahol tartva vannak, mint a juhakolban a juhok. Hanem legyen sok kicsi egyéni segítség. Legyenek olyan pontok, ahol embereknek tudnak segíteni ebben-abbban, vagy akár mindenben, az életvitel komplex menedzselését is elképzelhetőnek tartva. De mindenképpen olyan szolgálatok kellenek,

amikben Kovács 123 Jánossal egy személyes viszonyt ki lehet alakítani, neki lehet segíteni, úgy, ahogy az neki jó, és jobban érzi magát utána, mint előtte. Ebben látom a fejlődés lehetőségét, és ettől azért még eléggé messze vagyunk. Ma a hajléktalanellátás 95 százaléka – a Menhely Alapítvány és szolgáltatásainak is a kilencven százaléka – még tömegellátás. Jó lenne, ha húsz év múlva mindkét arány 50-nél kisebb lenne.

Naszvadi Tibor

Nem lehet komoly eredményt elérni a tűzoltással. Szerintem kisebb ügyfélszámmal dolgozó programokkal lehet sorsot fordítani, én ebben hiszek, a Sarokház is erre adott megerősítést. Mindenképpen a pszichológiai aspektust, ami nagyon mostoha terület, ezt erősíteném, összességében több pszichológust foglalkoztatnék a hajléktalanellátásban. Abban hiszek, hogy a személyre szabott egyéni és kiscsoportos támogatással lehet hathatós eredményt elérni. Nekem az se fájna, ha a csak étkezést, a csak szállásnyújtást, és a „klasszik” utcázást – melyek nem személyre szabottak, és nem hatékony kivezető utak – inkább rábíznánk a nagyokra, és a Menhely lehetne az egyéni gondozás terepe, ahogy a kezdetekben is volt, de mára már szinte elsovadt. Én erre fókuszálnék, nem a tűzoltásra. Segítsünk kevesebb embernek, de nekik nyújtsunk sokkal több figyelmet, egy szocnak legyen maximum tíz ügyfele, és azokért tegyen meg nagyon sok mindent. És ne kelljen egy nap négyszáz embert fogadni a Kürt utcában.

Dudás Krisztián

Remélem, lesz egy tiszta, rendes irodám. Én húsz éve vagyok itt az alapítványnál, és húsz éve is ilyen volt. Olyanra vágyom, ahova bemegyek, és azt látom, ebben el lehet férni. Szép nagy, tudjátok, ahol mindennek megvan a helye. Egy ilyen nagyon jó lenne, mert ez már azt mutatná, tényleg van erre is pénz. Szóval én nagyon nagy világmegváltásokban nem gondolkodom.

Kék Ibolya

Sajnos elég sok kérdés politikai alapon dől el, többek között az is, hogy mi lesz, vagy mi lehet egy alapítvány sorsa, jövője. A szociális szféra, a civil szféra jövője is a politika függvénye. De valljuk be, ez nem olyan jellegű munka, amit bárki olyan nagy örömmel át akarna venni a Menhely Alapít-

ványtól vagy a többi civil szervezettől. Mindig szükség lesz rá. A következő tíz-húsz évben le kell zajlania egy nemzedékváltásnak az alapítványnál. Olyan fiatal, elhivatott, az alapítvány értékeit valló generációt kell kinevelni, amely képes az elmúlt harminc év szellemiségét folytatni. Ez nagy kihívás, át kell ugrania a saját árnyékát a szervezetnek. A Menhelyt már a méretéből fakadó személyesség is egyedivé teszi. Ebben a kétféle városban olyan kis szigeteket hozott létre hajléktalan embereknek, amelyekben meleg és közvetlen légkör alakulhatott ki. Egy ekkora nagyvárosban kis családi fészkek jöttek létre, ezeket egyetlen állami intézmény sem fogja tudni pótolni, ha ne adj' isten megszűnnék.

Gombai Gellért

Volt nekem egy ilyen elmeroggyanásom, amikor bejöttek ezek a „nagyon civilek”, akik etetik a nagyon cuki embereket az aluljárókban, hogy meg kellene tanítani őket szakmai fogásokra. Például esetet jól bejelenteni, hogy ne csak annyi történjen, hogy mennek, és adják a kaját, hanem ha látnak valakit, akkor tényleg jó információkkal hívják fel a diszpécserünket. A lelkesedésüket lehetne használni, és amikor télen sok bejelentés érkezik, az enyhébbekre kiküldeni olyan önkénteseket, akik ebben jártasabbak. Így csökken annak veszélye, hogy a súlyosabb esetekhez későn jut el a krízisautó vagy egy utcai szolgálat. Jó lenne egy nagyobb társadalmi bázist gyűjteni az alapítvány köré, mert bár most is van, de szerintem nem annyira látható. Az érzékenyítés, a városi séták, ezek mind hasznos, fontos dolgok. És az összes megjelenés, az olyan helyek, ahol más civilekkel lehet akár ismerkedni, vagy nyitott emberekkel találkozni is fontos. Mert így lehet terjesztetni, hogy figyelni kell a másokra, arra is, aki az utcán fekszik.

Mersich Ágota

Lesz feladatunk húsz év múlva is. Beszélgetni az elesett emberekkel mindig kell, ezt nem válthatja fel semmilyen technika. Ráadásul úgy vélem, növekszik az értelmi, pszichés alapminimumon vegetáló emberek száma, nekik továbbra is segíteni kell, a szó valódi értelmében. Az állami centralizáció simán elérhet minket is, lehet, hogy leszünk, de az már nem a saját arcunk lesz. Kérdés, meddig vállalhatjuk azt. De annyi mindenből kimászunk már, én bízom a stáiban, ki fogunk találni menekülőutakat. Büszke vagyok, hogy megcsináltuk a Kürtöt a saját képünkre. Mindenesül: az

épületet, benne a szakmai munkát, az itteni emberekkel dolgoztunk, sokuknak segítettünk, hogy jobb életük legyen. Tanfolyamokat csináltunk egyetemistáknak, a szociális szférában dolgozóknak, önkénteseknek. Tanításainkat átörökíti a következő generáció. Büszke vagyok a városzerte hangoztatott mondatra: „Küldd a Kürtbe!” Ezt javasolja a társintézményben dolgozó kolléga, a hivatalnok, a kórházi szociális munkás, valahányszor jó segítséget szeretne kliensének ajánlani: „Menjen el a Kürt utcába!” – ez jó, és maradandó. Ugyanakkor nem szeretném, ha a fiam is ezt a munkát végezné. De azt igen, hogy legyen érzékeny, elfogadóbb, nyitottabb. Például az uszodában, ahova járunk, a kocsit tologató hajléktalanra gyakran felhívom a figyelmét. Elmondom neki, vegye észre, milyen rozoga, de időről időre új cipő van a lábán, és nem fekszik tehetetlenül. Tesz magáért, bármilyen kevésnek is látszik, mégis értelmet talál a napjainak.

Vajdovics Viktória

Szakmai minta maradhatunk, képző-módszertani intézménnyé fejlődhetünk. A mennyiségbeli fejlődést, intézménybővítést értelmetlennek és kudarcos útnak tartom. Ez nem a mi profilunk, és ha erre törekszünk, akár az állami finanszírozás begyűjtése miatt, az merőben eltér az alapértékeinktől. A „Mindenkinek legyen otthona!” szlogenünkhöz való hűség megmutatkozik a különféle projektjeinkben, szolgáltatásunkban. De ha hagyományos túlélési stratégiákban gondolkodik a Menhely Alapítvány, mint például a férőhelynövelés, abba bele fog halni. Közösségépítés, szakmai protokoll, ez lehet a jövő. A mobiltelefont használják a gyerekek, az okoskütyüket ugyanígy, de ezek mind csak technikák. Főlemelni, képességeket növelni, partnerként kezelni az embert, csak a másik ember tudja. Itt helye van a sorstárssegítőknek is. Ekkor jöhet el, annak az ideje, hogy a magasan kvalifikált segítő munkát erőteljesebben szét kell választani az alapszolgáltatásokba való hozzásegítéstől – ez egy ideális jövőkép. Ehhez kellene a körülményeket megteremteni. Nem szeretném, hogy a gyermekem ezt válassza hivatásul, de az fontos, hogy az erőfeszítéseinket lássa, támogassa, fontosnak tartsa. Bárhol dolgozik, tegyen az elesettebbekért.

Fialla Marianna

Ha szívem szerint egy ideális Menhely Alapítványt képzelek el, akkor azt mondom, hogy lehet olyan szociálpolitikát folytatni, ahol a Menhely

Alapítvány kvázi nem tart fenn intézményeket, hanem eseteket menedzsel, mint amit a Van Esély csinál. Bérletben, meg itt-ott lakó embereknek esetkezelést biztosít, és egyben tart egy segítő csapatot, és nincs más dolga. Én ezt szeretném képzelni, hogy valami ilyesmi lesz belőle, mert ez egy nagyon szép történet lenne. És azért van néhány ország, ahol ezt meg tudták létni. Egy ilyen pozícióban nagyon el tudom képzelni a Menhelyt és a benne dolgozókat, merthogy alkalmasak szerintem így dolgozni, az intézményi kereteket egészen elengedve, csak a segített egyénre fókuszálva. A nagyon pesszimista forgatókönyvem az tényleg az, hogy nincs hajléktalan, betiltják, és akkor nem kell szervezet sem. Illetve valószínűleg olyan intézmények felé megyünk, melyek inkább börtönök lesznek, és nem tudom, hogy a Menhely ebben partner lesz-e. Nem látom, hogy jó világ jönne. Bár mindig jöttek fiatalok, jöttek terepgyakorlatra is, sokat vezettem terepgyakorlatot, és mindig itt ragadt egy-kettő nagyon jó arc. Azok ragadtak itt, akik szeretnek rugalmasan, de mégis a saját fejük után menve dolgozni, akik szerették ki mondani a dolgokat, akiknek nem kellett nagyon erős külső irányítás, azok nagyon jól megtalálják a helyüket a Menhelynél. Az tud itt jól dolgozni, meg jól megmaradni, akinek tényleg nagyon erős a belső személyes motivációja, merthogy szigorú, keménykezű külső irányítás nincs. Annál jobb hajtóerő sincsen. Azoknak meg ez egy jó hely.

Kovács Ivetta

Szerintem nem a hajléktalanellátással van a baj, hanem azzal, hogy civil szervezet vagyunk, és függetlenek, és manapság a civil szervezeteket nagyon nem szeretik. A kollektivisták szemléletben nincs egyéni vélemény. Azt gondolom, hogy teljesen egyértelműen központosított akarat van. A Menhely Alapítvány ebbe nem fér bele, bármikor mondhat bármit, egy bizonytalansági tényező. Az tény, hogy az offenzív időszak elmúlt, volt a Menhelynek egy stratégiája, hogy kicsi, rugalmas, könnyű hadtestként működjön, szemben a multikkal, akik nehézpáncélosként intézményeket halmoznak, gyűjtene. Most ez a könnyűlovassági stratégia vesztesre áll. Szerintem maga a Menhely meg tudott újulni, tud ütőképes kollektívát csinálni, s szerintem ez a lényeg. Tehát ha maradnak olyan emberek, akik képesek valamit csinálni, akkor lesz Menhely Alapítvány. Most, hogy még a konzorciumban vagyunk, addig van egy túlélési lehetőség, de ugye nagyon nem tudunk mozogni, mert pályázati források nincsenek, nem is nagyon

hiszek benne, mert alapműködéseket nem lehet belőle finanszírozni. Tehát, ha azt mondd, hogy egy programba kelljen csak három ember, szóval azoknak nyilvánvalóan valahol főállásban is kell dolgozniuk, mert ha nem, akkor őrült pénz megfizetni őket, tizenmilliókba kerül három embert foglalkoztatni egy projektben. És egy rendes projektben három ember, az semmi. A projekt régen is csak egy kis kiegészítő volt, egy kis pénzt lehetett vele keresni, és nagyon jó innovációkat lehetett vele csinálni, mint például a Sarokház. De igazából nem tudnak ezek eljutni addig a szintig, hogy intézményes ellátás váljon belőlük. Szerintem 2000-tól nem tudott semmi kifejlődni intézményes ellátássá. Akik addig ilyen-olyan forrásból elkezdtek, azok kinőtték magukat, be tudtak tagozódni, tehát történt egy alulról jövő intézményesülés. Ez lassú volt ugyan, de azért volt. Hogy mi lesz tíz vagy húsz év múlva? Nem érzek szomorúságot, remélem, hogy nem fognak méltánytalan dolgok történni abban a légkörben, ami most van, vagy ami most alakul. Szerintem, ha ez a típusú politikai és közgondolkodás és közvélemény lesz, ebben a mezőben kell létezni, akkor a Menhely vissza fog menni a Kürtbe, összezsugorodik, és ott azt a szolgáltatást fogja nyomni néhány ember, és projekteket csinálnak. Nekem az a vízióm, hogy zsugorodni fog, nem terjeszkedni. Nincsen terjeszkedési vénája, nem alakította ki azokat a csápokat. A hajléktalanellátásban a krízisellátást kicsit tovább vinném, és a lakáspolitikától leválasztanám. Olyan értelemben kellene leválasztani, hogy a primer lakásfenntartási támogatási hiányt, ami kiút lehet a hajléktalanságból, el kellene különíteni, és azt a részét nézni a lakásnélküliségnek, ami a lakhatási képesség hiánya, szocializációs probléma, és nem a jövedelem alacsonyága miatt keletkezik. Ezeket talán, ha szét lehetne szálazni, akkor az utóbbi probléma menedzselésében a Menhelynek lehetne szerepe.

Gurály Zoltán

Ha most ültetnék el a Menhely Alapítványt, most lenne egy mag, most nem olyan talajba kerülne, ami humuszos, zsíros föld, amiből harminc év alatt majd szárba szökken. Most a Szahara közepén vagyunk. Nem vagyok nagyon optimista, de nem mondom, hogy ettől még ne lenne a Menhelynek jövője. Máshogy kellene működnie a dolgoknak, és szerintem nekünk tudna ebben szerepünk lenni. A mostani hajléktalanellenes közhangulatnak nagyon szépen megágyazott a jelenlegi politika. De nagyon sokan vannak

azok, akik ezt nem veszik be, sőt segíteni akarnak. Számomra pozitív tapasztalás, hogy előítéletekkel bíró emberek keresik velünk a kapcsolatot, hogy megismerhessék a problémát, de akár a hajléktalan embereket is. És ezen a módon változhat meg a gondolkodásuk.

Aknai Zoltán

Miénk az örökkévalóság

„Tudja maga mi van a halál után? Szerintem semmi. Meghalunk, eltemetnek, megesznek a bogarak és kész. Az emberek azért mondják, hogy lélekben tovább élünk, mert fáj nekik a semmi, az üresség, az, hogy nem lesz belőlük egy morzsa sem. Ha a feketelyukban van valami, akkor az lehet, hogy a lélek odaszáll. No, de hogy kerül oda? És feketelyuk sok van. Lehet, hogy nem is találkozunk már soha. Külön-külön feketelyukba költözünk. Ha mégsem csak morzsa leszek, küldök magának egy jelet. Valahogy megüzenem melyik feketelyukban vagyok. Jöjjön oda. Ott is jól megleszünk.”
2005. október 18-án halt meg, azóta nem üzent.

„Lehet, hogy egy szervezet nagyon ott van a szeren, csak éppen nem léteznek kivezető utak” Beszélgetés Breitner Péterrel

Hogy kerültél a Menhelyhez, és milyen volt az első időszak?

1992 nyarán kerültem ide, teljesen véletlenül. Gyerekeket táboroztatam Zánkán, ahol találkoztunk a strandon Virág Tamással, és valahogy összeismerkedtünk. Ő mesélt először arról, hogy vannak hajléktalanok és szociális munkások. Kérdezte, hogy nekem volna-e kedvem ilyenhez? S mondtam, miért pont ne ilyenhez lenne kedvem? 21 éves voltam, egy lézengő ritter...

Nagyon-nagyon új volt a munka, és jó a befogadó a közeg, olyanra nem emlékszem, hogy különösebben alkalmazkodnom kellett volna. Bényei Zoli, Benyus volt az első mentorom, ő tanított be. A Dózsán volt az ügyfélszolgálatunk. Jöttek is nagy tömegben az emberek, akár kétszázan is egy nap. Ültem tehát Benyus mellett, és ő intézte ezeket a nekem nagyon fura dolgokat. 1992 augusztusában nem volt szociális törvény sem. Akkortájt indulhattak el az első képzések, a végzett évfolyamok csak három-négy évre rá jöttek ki. Szóval jöttek a hajléktalanok, a bezárt munkásszállók, gyógyító intézetek lakói, a munkanélküliség miatti hajléktalanok, valóban olyan embereknek a tömege, akik valamilyen, nagyjából szocializált életút közepén-végén voltak, és a fejük fölött komoly társadalmi változások történtek. Mivel megszűntek a munkásszállók, nem volt hova hazamenniük, és megjelentek mindenféle nehezebb sorsú, deviánsabb csoportok is, volt állami gondozottak, börtönből, alkohol-rehabról, kényszerelvonóról kikerülők. Szóval eléggé vegyes társaság volt a Dózsán, az akkori Menhely népirodáján. Valamint volt egy csomó nagyon lelkesnek tűnő fiatalember, akik nálam sokkal többet tudtak erről az egészeztől.

Amit akkor megtanultam: egy csapat vagyunk a hajléktalan emberekkel, ha úgy tetszik. Amire aztán ráakódott egy csomó tapasztalati megfelsőoktatási tudás, kutatások, olvasmányok. Azóta bejártam elég sok mindent. A Menhelynél voltam tizenhat-tizenhét évig, tehát nem olyan keveset. Ott csináltam az ügyfélszolgálatos munkát, a Krízisautót, aztán voltam két évig szakmai koordinátor is, amolyan furcsa képződmény. Utána átjöttem a BMSZKI-hoz, a módszertani csoporthoz. A Menhely nekem

egyrészt nagyon komoly bölcső volt, aminek egy része máig érvényes is. Azután egy bizonyos szakaszában valahogy szűknek is éreztem egy picit, mert úgy éreztem, hogy nem tudta átlépni a saját árnyékát egy idő után.

Mi volt az a korlát számodra, ami megjelent, és beszűkítette a teret?

Egy része biztos rólam is szólt, mert én akkor már úgy éreztem, hogy lépnék. Nagyon sok mindenben kipróbáltam magam már akkor is. Volt másodállásom, kutatásban is részt vettem, ami nagyon-nagyon kinyitotta a világot, és azt gondolom, talán a személyes ambícióim is túlságosan fejlettek ahhoz, hogy mindennap ugyanazt az ügyintézészt csináljam. Egyébként belülről próbáltam a Menhelyben elindítani különböző változtatásokat, melyek olyan „szódával még elmegy” típusúak voltak. Egy picikét előrébb akartam lökni akár a szemléletet is. Sikerült is, meg nem is.

Én akkor úgy éreztem, hogy az akkori esetkezelői munka a Menhelynél nagyon könnyen válik futószalagi, ipari tevékenységgé, ha az ember nem csinál mellette valamit. Az egyéni gondozás pedig akkor nekem elég formátlannak tűnt. Ez volt az egyik indítópultja annak, hogy elkezdtem ezzel kicsit komolyabban foglalkozni. Úgy gondoltam, szocmunkás-ként valahogy tudatosabban kell hozzájárulni ehhez témához: persze, nyomaszthatom az illetőt, de nekem alapvetően nem az a feladatom, hogy várjam, hogy ő majd akarjon, mert nem fog akarni. Szerintem már akkor is tehetséges emberek voltak a Menhelynél nem is kevesen, akik sokszor ösztönösen is jól csinálták ezt a dolgot, csak ez nem mindig elég. Ugyanakkor a hozzáállásuk, és mindenkinél ezt láttam, nekem azóta is mintaadó. Egyszerűen leült egy menhelyes szociális munkás, és ott ült vele szemben egy hajléktalan ember, és ahogyan oda leült, ahogy hozzászólt, ahogy ránézett, már a testbeszéddel üzente, hogy mi egy csapatban játszunk – a kollégáknak ez belülről jött. Ennek ellenére a menhelyes korszakomra nem úgy emlékszem, hogy tudatosan lettem volna jelen egy beszélgetésben az ügyfelekkel. Eleinte nem kell ettől félni, ez nem baj. Az a baj, ha úgy marad valaki. Ebben van viszont a képzéseknek nagy szerepe. Már kevésbé a Menhelynél, hanem a Van Esély Alapítványban és a BMSZKI-ban próbáltam formát adni, egybe szerkeszteni és szervezett körülmények között működtetni ezt az egészet.

Érezted magad menhelyesnek?

Nagyon is. A Menhelynek szerintem a mai napig is jó híre van, én így látom kívülről. Akkor meg még inkább az volt. A Menhely jó időben reagált szerintem nagyon fontos szükségletekre. Ez akkoriban egyáltalán nem volt magától értetődő, mint most. Nem volt olyan, mint manapság az önkormányzatnak, hogy előírja egy jogszabály. Ilyen értelemben a menhelyes szolgáltatások előszobái lettek egy csomó, későbbi jogszabályokban meghatározott bevett szolgáltatásnak. A Menhely a magyar hajléktalanügynek komoly szolgáltatásalakító tényezője, ami nem kis dolog. Akkoriban ezt szerintem így is éreztük, még akkor is, ha nem volt tudatos. És nyilván könnyű azonosulni azzal, hogy egy jó csapatnak a része vagyok, ami fontos dolgokat csinál.

A Menhelyben szerintem tényleg rengeteg extra tehetséges ember fordult meg. Ez akkor is igaz volt, mikor ott dolgoztam, sőt! Akkor én úgy láttam, az alapítvány egyfajta személyzeti politikával nem minden esetben igyekezett megtartani maga körül azokat az embereket, akik a hajléktalanellátás színe-javát képviselték, akik tudnak a szakmáról, intelligensek, tárgyalóképesek, van bennük kraft, tudnak írni jó pályázatokat. Ezeknek az embereknek egy része most is ott van tudtommal, de túl sokat engedtek el, és ez nagy hiba volt szerintem.

Mennyire láttad egységesnek a Menhely Alapítványt, amíg ott dolgoztál?

Én a gondozási központban voltam, amiből a Kürt, később a Mádi utcai iroda lett. Ezen kívül működött a Vajda szálló és a Práter melegedő, ezek más-más testrészei voltak az alapítványnak. Emlékeim szerint a Kürt és a Mádi között is volt egy értékrendi szakadás akkortájt, ami leginkább olyasmiről szólt, hogy volt egy csapat, aki inkább a Mádiban, másik része inkább a Kürtben dolgozott, és a Mádiban dolgozók inkább a profeszszionális ügyintézés felé kezdték vinni az irodát – ennek a jó és rossz vonatkozásaival együtt.

Ha azt nézem, melyek azok a fő tényezők, amiért egy szervezetben, egy munkahelyen csapattagnak érzi az ember magát, szerintem az, ha kompetensnek érzi magát. Abban nem a fizetés szerepel elől, hanem a státusz, és nem a formális pozíciót értem, hanem hogy ki vagy te, mit tulajdonít neked az a szervezet, milyen identitásod van, és mennyire vagy kom-

petens. Mert itt szerintem voltak nagy hibák a Menhelynél, egyébként ezért is mentek el többen, ideértve azokat, akik bizonyos korszakokban parkoló pályán voltak. Mert egy tehetséges embert, akiben van erő és kreativitás, azt használnia kell a szervezetnek. Mert vannak ilyen emberek, akik mindig valamit akarnak idegesítő módon, és kérdés, hogy ezekre van-e affinitás, odafigyelés, vagy csak lepattintás. Szerintem a legtöbben azért is hagyják ott munkahelyeiket, mert azt érzik, hogy nem fontos, amit csinálnak.

A kompetenciaérzésről jut eszembe: dolgoztak-e önkéntesek akkoriban?

Én voltam másfél évig az önkéntes koordinátor. Ez egy nagyon jó történet volt. Elsősorban a Kürtbe jöttek zsíros kenyeret kenni és jelen lenni, leginkább ez volt a feladatuk. Harminc-negyven ember rendszeresen ott volt, ez egy nagyon komoly szám. Velük folyamatosan foglalkozni kellett. Az önkéntesek nagyon is vevők arra, hogy valaki üljön le velük – nem kell semmilyen tudományos akadémiai székfoglalót tartani –, és kicsit beszéljék meg, mi érdekli őket. Elmondani, miért csináljuk azt, amit, és ők hogy látják ezt. S ugyanehhez a kompetenciaérzéshez fogunk jutni fél percen belül.

Ennyi év alatt erős szakmai identitásod alakult ki. Hogy tudod átadni az embereknek, hogy Te a hajléktalanszférában dolgozol, hajléktalannal foglalkozol?

Nem igazán kerül az ember kívül a saját kis körein. Nekem például van egy olyan baráti köröm, ami úgy tizenöt-húszéves korunk között alakult, s nekik már nem kell magyarázni, mert végigkövették. Alapvetően olyan közegben élek, ahol velem azonos értékrendet vallanak. Amúgy mindenki a saját buborékjában él mostanában, ezt feloldani sokkal izgalmasabb terület. Egyáltalán, hol vannak azok a pontok, ahol én meg tudom szólítani a nem szakmabelieket? Aki befizeti az adót – és amiből mi működünk – mintegy azt vásárolja meg, hogy ne kelljen átlépkednie a csöviken a Blahán. Ha ez működik, akkor szerinte megéri ezt megvásárolni. Lehet, hogy egyfajta biztonsági jogviszonyt vásárolnak meg, ha ők kerülnének rossz helyzetbe, lesz valaki, aki rajtuk is segít. Ilyesmiken keresztül esetleg meg lehetne próbálni megszólítani az embereket.

Vajon a hajléktalanellátásnak, a Menhelynek feladata-e a hajléktalanságot megszüntetni? Vagy olyan változást idézni, ami esetleg elhozhatja azt, hogy kevesebb hajléktalan lesz?

Egy hajléktalanellátó szervezettől elvárni, hogy megszüntesse vagy mérsékelje hajléktalanságot – képtelenség, ez nem a dolga. Ezt a társadalmi-gazdasági környezet dönti el. Mi már a hozott anyaggal találkozunk. De visszacsatolni nagyon fontos azt, hogy kérem szépen, ezek az emberek úgy kerültek ide, hogy... És akkor itt ugathatod a holdat akár, hogy az iskolarendszerbe meg az egészségügybe meg a családsegítésbe többet kellene beletenni. Egyébként sincs jól és elkülöníthetően megfogalmazva, hogy mi egy hajléktalanellátó szervezet felelőssége pontosan, és mi a feladata, mit várunk, mit nem várunk el tőle. Például, ha valaki bekerül az ellátásba, onnan egy jobb helyzetbe kijuttatni vagy előrébb juttatni, az szerintem feladata. Az is feladat persze, hogy megfeleljek a Magyar Államkincstárnak, de azt gondolom, nagyon könnyű célt téveszteni, ha valaki esetleg azt hiszi, hogy az az igazi feladata, hogy a Magyar Államkincstárnak meg tudjon felelni, meg az ÁNTSZ-nek, meg még a hosszú sorban álló további ellenőrző szervezeteknek. Pedig hihetetlen nagy meló fenntartani ezt az adminisztrációs megfelelést.

Kicsit a jövőről is kérdeznék. Mit gondolsz, tíz-húsz év múlva milyen lesz a szociális szféra? Lesz-e például Menhely Alapítvány?

Nem tudunk eltekinteni attól, hogy a magyarországi kormányzás merre megy, ettől nagyon sok minden függ. Nekem egyébként egy elég rossz forgatókönyvem van. Ha azt a számegyenest folytatjuk, ami eddig volt, az történik valószínűleg, hogy még jobban bezárul a lakáspiac. Lehet, hogy egy szervezet nagyon ott van a szeren, csak éppen nem léteznek kivezető utak. És itt van az a határ, hogy meddig az én felelősségem, hogy a szálló kijáratáig eljuttassam, onnan pedig a külvilágnak, a piaci viszonyoknak kell eldönteni, hogy mi lesz azután. Egy életprogram ma Magyarországon lakást vásárolni, ebből pedig az következik, hogy akik mégis lakásirányba mennek ki, azok szívességi lakáshasználat és albérlet irányt választhatnak, aminek pedig a lakhatási jogbiztonsági együttthatója megint csak a nulla felé tart. Ezt is lehetne másképp csinálni. Pontosán tudjuk, hogy a nyugat-európai országokban ugyanolyan biztonságban érezted magad egy bérlakásban, amiről szerződésed van, mint a sajátban. Ha

itthon az folytatódik, ami eddig, akkor még kiúttalanabb lesz a hajléktalan ügy. Ezen kívül a hajléktalanok iskolai végzettsége egyre alacsonyabb, miközben a magyar társadalomé pedig folyamatosan emelkedik, tehát kezd az olló széttartani. Azután egyre több pszichiátriai beteg van, így nem csak a lakáskiutak zárulnak be, hanem a bentlakásos egyéb intézmények irányai is, tovább feszítve ezzel az amúgy is maradékelven összedobált hajléktalanellátást. Szóval, ez így együtt sajnos egy még hosszabb ideig tartó, még kiúttalanabb és még reménytelenebb hajléktalanságot vázol föl. Ha egyszer csak lenne egy másik politikai akarat, akkor azzal nagyon sokat lehetne lendíteni. A bérlakások hiánya nagyon nehéz ügy, de azért más lehetőségek is vannak némi lakásmobilitást valahogy előidézni. Például nemcsak a lakásárakban lehet gondolkodni, hanem lakhatási támogatásokban is. Tehát, ha valami komolyabb lakhatási támogatást vezetne be valaki ebben az országban, akkor az nagyot dobhatna a viszonyokon. Mert egy szocmunkásnak, aki egy évben negyven emberrel dolgozik egyéni esetkezelésben, nem mindegy, hogy arra számíthat, hogy ebből a negyvenből tizenöt-húsz fő a támogatással el tud menni lakásba lakni, vagy arra, hogy harmincöt főnek csak annyi az esélye, hogy egy másik csöviszállóra tud továbbkerülni.

Lesz-e helye a Menhelynek?

Helye vagy szerepe? Ez nem ugyanaz. Szerepe szerintem lenne, mert ebben a Menhely jó. Van egy komoly holdudvara, sok támogatója, anyagiilag, erkölcsileg elismert. Tehát potenciál lehet abban, hogy ilyen változásokat kisajtolhat a társadalomból. A jóléti társadalmak válsága mentén odajutottunk – és nem csak mi – hogy a társadalmi feszültséget nem kardlapozással, meg az emberek bebörtönözésével kezeli egy állam. Azért, hogy egyébként ne kelljen pénzt adni nekik, szocmunkásokat alkalmaznak erre a célra. Ennek azért szerintem van egy konfliktuselméletileg meghatározható vonulata, hogy inkább a szociális szervezetek legyenek az a zóna, ahol ezek a társadalmi feszültségek ütköznek. Bizonyos tekintetben még azt is mondom, hogy ez legitim is lehet, tehát hogy ne rendvédelmi irányba vigyük. Magyarország ebben táncikál, hogy hogyan is kéne ezt most csinálni. Arra, hogy a szociális szerepkör egy ilyen rendfenntartó szerepkör felé tolódjon el, valószínű lesznek még komoly törekvések. Ezeknek a Menhely nagyon ellenáll.

Mit szólnál, ha mondjuk a gyereked menhelyes lenne, vagy egy rokonod, hozzád közelálló személy?

Ha még mindig olyan a Menhely, mint amikor én eljöttem, akkor mindenképpen jó ötletnek tartanám. Mert emlékeim szerint akkor is túlnyomórészt olyan emberek voltak, akik jó attitűddel szóltak a hajléktalanokhoz, jó szándékkal, és bármennyire is „szakmaiatlanul” hangzik, nyitott attitűddel. De ezek akkor is ugyanilyen fontosak, ha valaki nem hajléktalan. Ez az ötvenórás középiskolás kötelező önkéntesség pont arra jó, hogy kap egy komoly első impulzust a gyerek. Lehet ez egy óra, egy nap, de az már egy életre tudja őt befolyásolni. Mikor én eljöttem a Menhelytől, nekem ez a képem volt, hogy oda le mernék ültetni embereket, hogy nézzétek meg, ilyenek a hajléktalanok. Hogy itt dolgozni... azt nem tudom. A pályaelhagyó szocmunkásokkal kapcsolatosan szoktam azt érezni, hogy majd egy másik területen lesz inkább érzékeny ember. Majd ő lesz, aki beszélget a kollégáival, és akkor megtörténik a kultúrák közötti adásvétel, odaviszi a híreket, ahol egyébként nem hallanának róla.

Fejezzük be a beszélgetést egy kedves történettel! Úgy tudom, neked is volt egy emblematikus gondozásod, egy Richárd bácsid. Kérlek, mesélj erről!

Richárd bácsi valahonnan Kelet-Magyarország sarkából való volt. Egy igazi csövi bácsi, ahogy a nagykönyvben meg van írva. Nehezen járt-kelt, de mindig szerzett MÁV-os kabátokat, sapkákat. Kicsit bolond, talán fogyatékos is volt. Vele nagyon nehezen lehetett célokat felállítani. Sokat ivott, zsebében kolbásszal, kenyérrel járkált. Ő és az integráció, egy nagy lecke számomra. Ha nyugdíjat kapott, iszonyatos állapotba került, mert vagy megverték, vagy ha nem verték meg, akkor elitta mind egy szálíg a pénzét. Leesett például a mozgólépcsőről, és összetörte magát. De vasból volt. Folyton vigyorgott a sapkája alatt, mint egy Pizskos Fred. Nekem a főprojektem egy ideig az volt Richárd bácsival, hogy segíeyeztem. Ezt azonban abbahagytuk egy idő után, mert ha volt pénze, még rongyabbul nézett ki, s minél inkább nem volt egy kanyija sem, annál jobban, szinte kicsattant az egészségtől. Mert akkor nem itta el, nem verték meg, és egyébként meg összekukázta magának a dolgokat. Egyszer kapott egy levelet a családjától, együtt felbontottuk, és az volt benne, hogy küldjem haza Richárd bácsit, mert nem tudnak megélni, és neki

kellene eltartani a családot. Ennek a bácsinak, akiről beszélünk! Le volt írva, hogy van ott a Józsi, a Bea, egyik kerekesszékekben van, a másik meg rokkant és fogyatékos, és fel sem tud kelni – teljesen elképesztő történet. Richárd bácsi azt mondta, hogy egy nagy túrót fog ő hazamenni. Mert neki legalább van nyugdíja, a többieknek még az sem. Hát ennyit a dolgok viszonylagosságáról.

„Szeretnék még tanulni, több szakmai tudást kipróbálni!” Beszélgetés Kék Attilával

Milyen feladatra jöttél az alapítványhoz, és hány éve ennek?

Karbantartóként kezdtem, mivel villanyszerelő a végzettségem. 2001 februárjában volt ez.

Elmesélnéd, hogyan történt, hogy karbantartóból mára egy sor más dolgot is csinálsz, és mindig beljebb léptél a szociális szakmába?

Amikor felvettek karbantartónak, már akkor is volt ügyfelekkel való munkám, a csomagmegőrző üzemeltetése és a hetenkénti ruhaosztás, majd egyre többször fogadtam én is recepciósként az ügyfeleket. Ahogy a Menhelyel együtt a Kürt utcai iroda is fejlődött, változott a szociális ügyintézés, úgy egy picit mindig csurrant-cseppent nekem is, és a karbantartás mellé elég szépen felsorakozott sok-sok szociális munka, szociális ügyintézés. Azt éreztem, hogy jó az ügyfelekkel dolgozni.

Ezt a „csurran-cseppen” dolgot hogyan kell érteni? Magad is jelentkeztél, hogy ezt tudnád vállalni?

Nem lobbiztam soha semmilyen feladatért, de mivel szorgalmas voltam, meg jól kommunikáltam az ügyfelekkel, szerintem érezték, hogy vállalnám, és a mai napig is szívesen csinálom. Szívesebben, mint az izzócserét...

Elmondanád, milyen feladataid vannak most?

Kezdjük azzal, ami mára a sor végén áll, a karbantartás. Szociális asszisztensként is dolgozom, bármelyik asszisztensi feladatot el tudom végezni. Mentor-tanácsadó vagyok az Úton nevű lakhatási programban, és több mint tíz éve utcai szociális munkás az erzsébetvárosi utcai gondozószolgálatnál. Az utóbbi kettő, ami igazán szakmai kihívás, valójában így az ellátórendszer két végén elhelyezkedő kliensekkel dolgozom.

Hogy lehet hangot váltani, nexust találni, vagy egyáltalán különféle módon közeledni egy teljesen más célcsoporthoz?

Mindig azt figyelem, hogy akivel dolgozom, annak mik az elvárásai, és

megpróbálom arrafelé terelni, hogy olyan célokat tűzzön ki magának, amik reálisan elérhetők. Nem nagyon teszek különbséget a stílusomban, amit el akarunk érni, abban van különbség. Míg egy utcán élő embernél akár csak annyit, hogy bejárjon valahová fürdeni, vagy kerüljön szállóra, ezzel szemben egy olyan embernél, aki albérletbe költözik, azt, hogy legyen egy jó állása, és fenn tudja tartani az a lakását. Más a cél, de az út, az mindig ugyanaz, ahhoz kell az ügyfél, hogy elérje az út végén a célját.

Szeretem hallgatni, ahogyan beszélsz az emberekkel, mert egészen sajátos módon kommunikálsz velük. Gyakran vicces, furfangos, amolyan garabonciás mondatokat hallok tőled, ami mögött mégis jól kiérződik a komolyság és az elszántság. S látom, hogy működik, amikor a keményebb szituációkban is elsimulnak az indulatok. Ezt hogyan csinálod, honnan jött?

Ez abszolút zsigerből, magától jön. Józan paraszti észjárással megpróbálom a legegyszerűbben előadni magam. Sokszor próbálok az ő fejükkel gondolkodni, mégis az én szavaimmal átadni azokat a gondolatokat, amik már előtte, talán tőlük elhangoztak. Nincs erre semmilyen felkészülés vagy képzés, ez így kialakult szépen. Valószínűleg mégis van benne egy adag tudatosság. Azt vettem észre, hogy ezzel tudom a legjobban kiváltani az ügyfelek szimpátiáját, nem feltétlen azzal, hogy elkezdek nekik mindenfélét ígérgetni.

Amikor idejöttél az alapítványhoz, gondoltad volna, hogy itt leszel ennyi év után? Mi tart itt?

Akkoriban azt hangoztattam, hogy ez egy nagyon jó állás, de hát én nem fogok itt maradni, keresek valami mást. És itt ragadtam. Elég rugalmas ez a munka, és sokféle, mert változik folyamatosan, szinte nem lehet megunni. Kiégni lehet benne, de szerencsére mindig egy picit alakulunk. Engem is átváltoztatott, szeretnék még tanulni, több szakmai tudást kipróbálni. És igen, ez egy biztos állás, és szerintem az embernek nagyon fontos a biztonság az életében. A biztonsággal kapcsolatban fontos elmondanom, hogy az alapítvány sokat bizonyított nekem most, a koronavírus-járvány idején azzal, hogy elsősorban a dolgozóit tartja a legfontosabbnak. Figyeltek a családosokra, összegyűjtötték, kinek

van kisgyereke, akivel otthon kéne maradnia. És le a kalappal a kollégáim előtt is, mert mindenki vállvetve odatette magát.

Van-e olyan történeted, amit megosztanál velünk? Ami elkapott, foglalkoztat akár a mai napig is?

Van jó néhány ilyen történet. Az egyik eset sok évvel ezelőtti. Laci volt a főszereplője, nagydarab, zúrós, nagyívó fickó, Macinak ismerte mindenki. Nagyon sokszor engem keresett, vagy ha volt vele valamilyen probléma, akkor nekem szóltak a kollégák, mert én tudtam a nyelven beszélni. S akkor egyszer csak eltűnt a látóterünkéből, már azt hittük, meghalt. Aztán az egyik lábadozóból szólt egy szociális munkás, hogy van náluk egy ilyen és ilyen nevű ember. Eszméletvesztéssel került be, és most is csak a saját nevére emlékszik, meg pár régi-régi névre a múltjából: a feleségére, a szeretőjére, és két szociális munkás nevét emlegeti. Az egyik voltam én. Hát igen, ez nagyon jólesett, hogy valakinek szinte totálisan törlődik az agya, és én megmaradok benne! A második emlék az Úton programmal kapcsolatos, s azért is fogott meg annyira, mert olyan kevés pozitív visszacsatolás jön hozzánk az ügyfelektől. No, és ez éppen olyan volt! Egyik reggel megálltam tankolni egy benzinkúton. A benzinkutas nagyon segíteni akart, közvetlen volt. Egy idő után mondja, hogy egyébként ismer engem a Menhely Alapítványtól, én segítettem őt albérletbe másfél-két éve, és most is albérletben lakik, és itt a benzinkúton dolgozik azóta is, és hogy egy kávéra meghívna. Ez valami hihetetlenül jólesett, mert tényleg olyan ritka, hogy láthatjuk, hogy valaki az „utca emberéből” újra „ember” lett. És én már nem is emlékeztem rá, mert hát jönnek-mennek, sokan vannak...

A kollégák szavazata alapján lettél nemrég az Év Menhelyese. Mit gondolsz, miért éppen Te?

Lehet, hogy ez a húsz év kellett ahhoz, hogy valamit letegyek az asztalra, és annyi a jó kolléga, hogy sokakat kellett magam elé engedjek, mert ők azért nálam többet tettek, vagy régebbiek is. De így is elég sok mindenkit megelőztem a sorban! A szüleim is nagyon örültek, amikor az oklevelet az Év Menhelyeséről elküldtem nekik. Szerintem bármilyen munkát végez az ember, és ott kap egy nagy elismerést, az egy jó dolog. Az Év Sírásójának lenni is óriási dolog, és biztos, hogy ott is megvan a neheze.

A közelmúltban megszületett imádott kislányod, most kevesebb idő jut pihenésre. Mégis mi az, ami kikapcsol, feltölt?

Ami nagyon feltölt mostanában, és el is volt tűnve az életemből, és nem is tudom, hogy bírtam ki nélküle tíz-tizenöt évig, az a motorozás. Motorral járok dolgozni, motorral járok mindenhova, ahova csak lehet. December elsején lerakom, és február végén már a motoron ülök. Várom a reggelt, hogy beindíthassam, és munkába mehessek. Nagyon-nagyon szeretek motorozni, az elképesztően feltölt! És feltölt a kislányom, Virág minden pillanata. Minden nélküle töltött perc egy örökkévalóság. Aztán egyszer felül mögém a motorra, és akkor majd együtt töltekezünk...

Történetünk az időben, avagy kis Menhely-kronológia

Harminc év. Ennyi idő alatt a gyermek felnőtté lesz, háta mögött tudhat rengeteg dolgot már. Az első évek önállótlanágát, igényt a dédelgetésre, a biztatásra. Később el-elengedi a gyámolító kezet, egyedül akar megküzdeni mindenfélével. Van, ami rögtön sikerül, s van, amihez többszöri nekifutás kell, és megesik, hogy a nagy lendület is kevés. Az elismerések mellé felsorakoznak a kisebb-nagyobb melléfogások, és javára válik, ha mindeközben megtanulja: próbálkozni márpedig muszáj.

A most következő fejezet végigkíséri az olvasót a mi analóg fejlődéstörténetünk három évtizedes útján. Látható lesz majd, mint teremtdtek meg a létezésünkhöz nélkülözhetetlen feltételek, köszönhetően alapítóink kitartó bábáskodásának és a bürokrácia legyőzésének, vagy éppen támogató hozzáállásának. Időrendbe állítottuk a folyamatot, ahogyan egymásra épültek intézményeink és szolgáltatásaink. Megmutatunk sok-sok menhelyes projektet és kezdeményezést. Közülük szép számmal találhatók ma is meglévők, de akadnak, melyeknek csak rövid pályafutás adatott meg. Ez utóbbiakat vagy eleve nem hosszú távra terveztük vagy menet közben mutatkoztak meg a hibáik. Csiszoltunk rajtuk, ha lehetett, de előfordult, hogy el kellett engednünk egészen. A lényeg azonban, hogy próbálkozunk minduntalan, az ötletek áramoltatása a mozgatórugónk immár harminc éve. Stabil intézményi háttérrel, és többnyire kiegészítő mentes stábbal merjük megtenni, hogy belevágunk merőben új dolgokba, közülük némelyik az ellátórendszer egészét tekintve is nóvumnak számít.

Az évek előrehaladtával már nem kizárólag az alapítvány vezetésének privilégiuma volt az újabb feladatok megfogalmazása, tervek szövése. Nem csupán a Menhely egészét érintő programok indultak útnak, egyre nagyobb teret kaptak az egyéni ötletek és a miniprojektek. Emiatt is válhatott ennyire gazdaggá, színessé az a választék, amit interjúk, szakmai anyagok egy-egy idevágó mondatával illusztrálva tárunk most olvasóink elé.

1989

Megnyitjuk a Vajdahunyad utcában az éjjeli menedékhelyet

„Ez volt a munkásőr laktanya, amit még ki kellett üríteni néhány nap alatt. Emiatt kellett meggyőzni a Csepelre elszállásolt demonstrálókat, hogy maradjanak még ott pár napig, és aztán átjöhetnek a Vajdahunyad utcai

ingatlanba. S ehhez meg kellett bíznuk bennünk, hogy mi nem rendőrök és nem a tanács emberei vagyunk.”

1990

Létrehozuk a Hajléktalan Gondozási Központot az otthontalan emberek egyéni és családgondozása céljából

„Volt a vajdás csapat, meg volt a gondozási központos csapat. Nagy előrelépés volt, hogy ki lettek nevezve a középvezetők a Vajdára és a Hajléktalan Gondozási Központ élére, így legalább már került valaki, akit főnöknek lehetett tekinteni. Addig még az sem volt.”

A Magyar Máltai Szeretetszolgálattal közös üzemeltetésben nyitunk éjjeli menedékhelyet

„Ez volt az a bizonyos hajó, ami egy elhagyott dunai dokkban állt, és éjszakánként több száz otthontalan ember szálláshelyévé vált. És bizony nagyjából ezzel a projekttel kezdődtek el a tömegszállások.”

A Vajda idősek otthonába beköltöznek első lakóink

„Azt szeretném, hogy egy kicsit jól érezzék magukat a bőrükben, hogy ne csak arra gondoljanak, hogy ők milyen szerencsétlenek, hogy idekerültek. Igenis, ha kimennek az utcára, hála a jó istennek senki nem mondhatja, hogy ezek az emberek hajléktalanok.”

1991

Átmeneti szállást nyitunk dolgozó férfiak részére a Vajdán

1992

Ügyfélszolgálati irodába költözünk, ezzel kezdetét veszi az intézmények és funkciók szétválasztása

„Itt volt a hajléktalanigazolványok osztása is, ami dizájnban és adattartalmában megpróbált az akkori ideiglenes személyihez hasonlítani, benne volt, hogy fénykép nélkül érvényes, ami az égvilágon semmit nem jelentett, de a BKV ellenőrök elfogadták. Ez a papír megteremtette ön maga legitimitását, ami furcsa módon a mai napig tart, miközben teljesen ambivalens a használata, formálisan jogosultság nem jár hozzá.”

Angol minta alapján elindítjuk teajáratunkat

A budapesti főpályaudvarokon, mint bázispontokon működnek a téli krízisellátás részeként ezek a teajáratok abból a megfontolásból, hogy nem minden hajléktalan tud vagy akar eljutni minden este egy hajléktalan-szálláshelyre. A teajáratok meleg teát, szendvicset osztanak, mellette szükség szerint egyéb segítséget is nyújtanak.

1993

Megjelentetjük a Fedél Nélkül utcalap első számát

„A lap három nagy pilléren áll. A terjesztők, akik nap mint nap több száz vagy több ezer emberrel vannak direkt kontaktusban. Van a művészeti: az újság, ami inkább lett kulturális intézmény, mint szociális. És vannak professzionális érzékenyítő szolgáltatásaink is.”

A Csongrád megyei Ásotthalmon vásárolt rehabilitációs tanyánkon gondnoki segítséget, gazdálkodási lehetőséget és lakhatást biztosítunk nyugdíjas hajléktalan férfiak számára

1994

A Práter utcában hozzuk létre Magyarország első nappali melegedőjét

„Azt mondta az egyik önkéntes, hogy az tetszik neki, hogy itt nagy szabadság van adva a kollégáknak, és itt sokkal inkább érzi azt, hogy az ügyfelekkel úgy foglalkozunk, ahogyan azt ő képzelte kívülállóként, tehát nem csak a házirendet tartatjuk be velük.”

Megszervezzük 24 órás működésű Diszpécser Szolgálatunkat

„Elsőként mi csináltuk meg, saját stábbal, fix helyen és stabil minisztériumi finansziális háttérrel. A diszpécseriség azért jó, mert azon túl, hogy izgalmas, azt is szeretem, hogy pörögnek az események. A terepen dolgozó kollégákkal ilyenkor sokat beszélgetünk, tudok nekik is segíteni, és az nagyon jó érzés.”

1995

Megjelenik információs kiadványunk a főváros hajléktalanellátó intézményeiről

A közismert nevén „infós füzet” huszonöt év alatt háromszáz alkalommal jelent meg, és szolgál máig nélkülözhetetlen segítséggül a szakmában dolgozóknak.

A Diszpécser Szolgálat koordinálásában elindul lakhatási programunk, a „bonos” rendszer

Az éjjeli menedékhelyekről több száz ember jutott megfizethető lakhatáshoz munkásszállókon.

1996

A Vajdán „Kulcsos Ház” elnevezéssel rehabilitációs szálláshelyeket alakítunk ki

Átköltözünk saját ügyfélszolgálati irodánkba, a kőbányai Mádi utcába

„A Mádiban nem voltak könnyű ügyek. Leszázalékolási ügyekkel, segélyezésel és bárcaosztással, vagyis utazási jegyek osztásával foglalkoztunk. Az utazási jegy évi egy alkalomra szólt, főleg karácsonykor meg húsvétkor vették igénybe, és tényleg bárcának hívták. Emlékszem, ünnepek idején hatalmas sorok álltak, boldog-boldogtalan jött az ingyenjegyért.”

A Kürt utcában is nappali melegedőt nyitunk

„Amit a Kürtben próbálunk az emberekért tenni az alapvető szükségletek – fürdés, mosás, étel – teljesítésén túl, az az, hogy személyre szabott segítséget adunk, hogy valami történjen velük. Ehhez a kollégáim – akik tizenöt-húsz éve ott dolgoznak – jó emberek, jó szakemberek.”

Megjelenik első szakmai kiadványunk, a „Kézikönyv a szociális ellátásban dolgozók számára” című tematikus gyűjteményünk

„Van egy nagyon nagyfokú szakmai tudás, egy komoly önpallérozottság. Amikor megérkeztem ide, bennem ez képződött le. Akár a kézikönyv megírása, akár a képzések kapcsán láttam, hogy nem is engedhetik meg a kollégák maguknak, hogy ne legyenek naprakészek a jogszabályi háttérben.”

Álláskeresők segítésére „Európa Szoba” kezdi meg működését a Práter utcai nappali melegedőnkben

1997

„Nyitott Ház” nyitja meg kapuit a Kürt utcai melegedőnkben, mozielőadásokkal és rejtvényfejtő klubbal

Legnépszerűbb szolgáltatásunk a foci világ- és Európa-bajnokságok mo-zimínőségű kivetítése.

1998

Létrejön módszertani csoportunk oktatási, továbbképzési programok szervezésére, a hajléktalanság kutatására

Elindul a „Krizisautó” a közterületeken krízishelyzetbe kerülő emberek ellátására

„A Krízisautót tényleg nagyon szerettem, bár volt egypár negatív élményem. Sokszor tehetetlenséget éreztem, azért az kicsit kimerítő. Mászkálni a rossz állapotban lévő emberhez, aki nem nagyon hajlandó megmoccanni. Ez egyéni érzés, az én élményem, hogy kimegyek, és nem tudok vele mit csinálni, de odamegyek időről-időre, és akkor frusztrálódok. Ez nehéz.”

Lábadozó férőhelyeket létesítünk a Vajdahunyad utcai menhelyünkön kórházi ellátást már nem igénylő hajléktalan emberek számára

Elindulnak utcai szolgálataink az Erzsébetvárosban és a Józsefvárosban

„Aki ebben a munkában a mentálisan sérült embereknél egy-egy sémát akar ráhúzni mindenre, az nagyon nehezen fogja elérni a célját. Van, akinél egy picikét erőszakosabb fellépés kell, nagyobb hang, valakinél az kell, hogy picit viccesre vegyük, és talán még egy kicsit hülyét is csináljunk a másiktól, vagy éppen magunkból, hogy elérjük a célt. És van úgy, hogy én sem tudom elérni azt, amit szeretnék, beletörök a bicskám... De pont ezért nem vagyunk egyedül soha, mindig van segítség a kollégák közül, akinek valószínűleg más eszköze van ugyanarra, és akkor neki sikerülni fog.”

1999

Módszertani csoportunk megszervezi a „Február Harmadika” kutatást, az évente azonos napon történő adatfelvételt

„Ezzel a felületével a Menhely Alapítvány elképesztő dolgokat tett annak érdekében, hogy megmutassa, milyen a nagyvárosok hajléktalanképe.”

2000

Elindul a „Jogvédő Fórum”, a hajléktalanságuk miatt sérelmet szenvedő emberek jogi képviselője

Húsz év alatt mintegy kétezer hátrányos helyzetű ember részére nyújtott ingyenes szolgáltatást.

2001

Lakhatási program indul Práter utcai nappali melegedők koordinálásában, albérleti lakások üzemeltetésével

2003

Diszpécser Szolgálatunk Közép–magyarországi Regionális Diszpécser Szolgálatná alakul, és ellátja a regionális diszpécser szolgálatok országos hálózatának koordinálását

Az elmúlt harminc évben kiépült a fedél nélküli emberek ellátásának országos és fővárosi intézményrendszere. A központi régióban jelenleg 164 intézmény foglalkozik hajléktalanok ellátásával, és emellett számos egyéb szociális szervezet nyújt többek között számukra is szolgáltatásokat. Jelenleg több, mint 800 intézmény adatait gyűjtjük, rendszerezzük, és tüntetjük fel kiadványainkban.

2004

„Alkonyzóna” címmel megjelenik a Fedél Nélkül utcalap szerzőinek első képzőművészeti és versgyűjteménye

„Ezek az írások szépek, érthetőek, kulturáltak, szalonképesek, elgondolkodtatóak vagy szomorúak. Valamikor úgy születtek, olyan eszközzel a szellem ösztönzésére, ami éppen került az alkotó körül: gyűrött vagy foltos papírra, kifogyóban lévő tollal, kézzel írva, nehezen olvashatóan, hajlék, fedél nélkül, de megszülettek.”

Tagja leszünk a FEANTSA-nak, az Európai Hajléktalanellátó Szervezetek Szövetségének

2005

A hajléktalanságot illusztráló interaktív játékaikkal települünk ki a Sziget Fesztiválra

„Hosszú sorok a sátrunk előtt. Hőség, zivatar, por és sár. Beszélgetések angolul és kézzel-lábbal, szelfik és címek cseréje. Őszinte kíváncsiság, nyitottság. Ez mind a Civil Sziget élménye.”

2008

Nappali melegedőt és csomagmegőrzőt nyitunk a Vajdahunyad utcában

„Olyan ellátási formákat kellett (a túlélés miatt) kitalálni, amelyek nagy létszámot generálnak, aránylag kis ráfordítással. 591 szekrényvel indulunk, számuk most a nyolcszázat is meghaladja.”

Indul a Külső Ferencvárosi utcai szolgálatunk

„Oda kell ezekre az emberekre figyelni. Szeretem őket, ez nem kamu, nem дума, tényleg így van, odafigyelek rájuk és nem kertelek, nem szeretem hitegetni őket.”

Elvállaljuk a Szentkirályi utcában létrejövő „Tégy az Emberért” Információs és Dokumentációs Központ működtetését

2009

Megnyitjuk a Könyves Kálmán körúton a főváros segélyirodája melletti ügyfélszolgálatunkat

„Az is feladatunk volt, hogy aládolgozzunk egy önkormányzatnak: amikor tudtuk a tapasztalatokból, hogy nem felhőtlen a kapcsolatunk, hiszen számtalan fellebbezést írtunk, az általuk szívatott ügyfeleket próbáltuk picit helyzetbe hozni. Ettől nem ment gördülékenyebben az ügyfelek ügye, bár voltak közös ötletelések, agyalások.”

2010

Megszervezzük „Kulcs-tartó” néven telefonos információs szolgálatunkat a lakásvesztéssel fenyegetett emberek számára

Mentálhigiénés tanácsadással megrekedt élethelyzetű emberek számára indítjuk „Mozdonyfordító” programunkat

„Azzal tudok a legtöbbet segíteni, hogy nemcsak teát-szállást adok neki, hanem beszélgetek vele, és sikerül közösen kibogozni, hogy az életben milyen elakadásai vannak, milyen készségeit lehetne erősíteni. Hogy jobban tudja menedzselni az életét, akár teljesen egyedül is, és ne egy kiskorú státuszban legyen, amibe az ellátórendszer szorítja.”

Csatlakozunk a Magdolna Negyed III. programhoz, a 8. kerületi városrész-rehabilitációhoz

Fő tevékenységeink a hajléktalan emberek utcai szociális munka keretében való ellátása, és a hajléktalan emberek alkalmi foglalkoztatásának elősegítése.

Figyelemfelkeltő, tolerancianövelő programok szervezésére létrehozuk Kreatív Csoportunkat

2011

„Kijárat” című programunkkal a büntetés-végrehajtási intézetekben tartunk tájékoztatókat a szociális ellátásokról és a hajléktalanságról

„A börtönből kivezető útra lépő lehetőleg kerülje el a hajléktalanság kényeszerű kitérőit, illetve ez csupán elkerülhetetlen esetekben következzen be, és minél rövidebb ideig tartó megtorpanást jelentsen. Ahhoz pedig, hogy viszonylag kezelhető kudarcélményben legyen része a szabad életbe visszakikerülő embernek, elengedhetetlenül szükséges felvérteződnie a kinti világban történő eligazodás alapvető képességével.”

Elindulnak hajléktalan emberek által vezetett városi sétáink „Lépjen Be a Nappalimba!” címmel

„Azt meg kíváltképp szeretem, ha nem szociálisan érzékeny emberek jönnek a sétára, mert akik már úgyis ilyenek, azokat nem nagyon kell tovább érzékenyíteni. A legtöbben persze azért jönnek, mert eleve érdekli őket, nekik nem nagyon kell a szemléletükön formálni. De ha olyan jön, aki nem ilyen, neki igazi élmény ez a séta.”

A fővárosi hajléktalanellátás magasabb színvonalú megszervezése érdekében a Fővárosi Önkormányzat támogatásával a Magyar Máltai

Szeretetszolgálattal közösen létrehozuk a Fővárosi Hajléktalanügyi Konzorciumot

„A Menhely sajátosan kooperatív szervezetként épült fel. Ennek nagyon sok lépcsőfoka volt, és ezek egyike a konzorciumos csúcs. Itt a Menhely is nagyon-nagyon sokat tett azért, hogy ezek a szervezetek össze legyenek fogva. Lehet aztán ezt jogszabályba tenni, lehet bürokratizálni, de alapvetően önkéntes kooperáció volt.”

2012

Ötóriai Tea elnevezéssel, önkéntesek bevonásával, több mint kettőszáz otthontalan ember számára biztosítunk ételt naponta melegedőinkben

„Nyugalom, Ön jó helyen parkol!” – Ezzel a mottóval indítjuk el adománygyűjtő Mikulás-akciókat

Utcai akciónkban több ezer mikuláscsomaggal lepjük meg a parkoló autósokat adományok gyűjtése és a figyelem felkeltése céljából.

2013

Ügyfélszolgálati irodát nyitunk a Haller utcai munkaügyi kirendeltségen

Ez a típusú szociális segítő munka azokat az embereket hivatott elérni, akik az elhelyezkedésük érdekében regisztrált álláskeresőként működnek együtt a munkaügyi szakigazgatási szervvel, illetve foglalkoztathatóságuk életkoruk, képzetlenségük, fizikai és mentális állapotuk miatt nem, vagy csak nagyon nehezen valósítható meg.

Az elfogadás, az előítélet-mentesség és az esélyegyenlőség jegyében rendhagyó osztályfőnöki órákat tartunk középiskolásoknak

„Nagyon-nagyon kellene ezek az órák. Azok a fiatalok, akikkel ma beszélgetünk, lehet, hogy holnap olyan döntéshozók lesznek, akiktől például majd az akkori hátrányos helyzetű emberek sorsa függ.”

„Megálló” címmel problémafeltáró, a kivezető utakat kereső beszélgetéseket tartunk hajléktalanságtól fenyegetett, vagy rövid ideje hajléktalan emberek számára

Klienseinket kompetenciáik, létező értékeik felől igyekeztünk megközeleíteni, elhítenni velük, hogy addigi passzivitásukat sorsukban való aktív részvételre képesek átváltani. Velük együtt gondolkodva olyan stratégiákat kíséreltünk meg kialakítani, ami lehetővé tesz számukra egy más minőségű problémalátást, elősegít egy új élethelyzetet.

2012-ben elhunyt kollégánk tiszteletére megalapítjuk a Felkai Béla-emlékdíjat, melyben hajléktalan emberek jelölik az „Év Segítőjét”

A díj oklevelet és pénzjutalmat magába foglaló sajátos szakmai elismerés. A jelölők minden egyes szavazata szívből és tapasztalatból jövő dicséret is egyben.

2014

Közterületen és éjjeli menedékhelyen élők munkába állását segítő tréninget indítunk szociális munka és mentori támogatással a „Gyorsítósáv” programban

„Megerősített abban, hogy ideát kell adni az embereknek. A munkavállalás nem lehet cél, hanem az eszköz arra, hogy az élet jobb legyen.”

12 fedél nélküli ember lakhatását biztosítjuk mentori támogatással a „Sarokházban”, egykori kőbányai ingatlanunkban

„Tudták, mi hiszünk bennük. Hisszük, hogy ki tudnak lábalni a nyomorult helyzetükből. Számíthattak ránk.”

Az előítélet-mentesség és az esélyegyenlőség jegyében hajléktalan emberek részére jogi képzéssorozatot tartunk, szociális segítőknak érzékenyítő programjaink tapasztalatait adjuk át a Norvég Civil Támogatási Alap pályázati támogatásával

2015

Lakhatási tanácsadással és mentorálással segítünk ügyfeleinknek az „Úton” programban

„A cél, amit el akarunk érni, abban van különbség. Míg egy utcán élő embernél a cél akár csak az, hogy bejárjon valahová fürdeni, vagy kerüljön szállóra, ezzel szemben egy olyan embernél, aki albérletbe költözik, az,

hogy legyen egy jó állása, és fenn tudja tartani a lakhatását. Más a cél, de az út, az mindig ugyanaz, ahhoz kell az ügyfél, hogy elérje az út végén a célját.”

A „Sarokházból” albérletbe segítünk 12 embert

Első alkalommal adjuk ki hajléktalan költő-alkotónk, Leé József: Bámom is én című önálló verseskötetét

„Póztalan, magától értetődő kitárulkozása, személyessége olyan friss fuvallat a ma divatos, áporodottan „tárgyasult” költészetben, mint amilyen a középkorban Villoné lehetett a provanszál trubadúrok mesteri, ám végtelenül mesterkélt rondói és balladáit után.”

2016

Munkavállalást segítő projektjeinkkel belépünk az Incorpora Magyarország programba

Reményt keltő, hogy egyre több munkáltató érzi fontosnak a hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatását, és a hajléktalan emberek előtt sem zárkoznak el.

„Cím Nélkül – Hajlék-kaland-játék” címmel interaktív színházi előadást dolgozunk ki a Stereo Akt társulatával közösen

„Tudod már, hol fogsz aludni ma este? És hogy hány fok lesz éjszaka? Hányszor eszel meleget egy héten? Mikor zuhanyoztál utoljára? Eszel kukából? Kértél már pénzt idegenektől? Tudod, mi lesz veled fél év múlva?”

Megjelentetjük a megszüntetett Népszabadság napilap emlékszámat Fedél NÉPkül címmel

ZÓNA című, középiskolásoknak szóló nyomozójátékban veszünk részt társadalmi érzékenyítés céljából az Autonómia Alapítvány szervezésében

Oikos – Segítőház egyházi jogú szervezetként szenvedélybetegek támogatott lakhatását biztosítjuk

Az intézmény súlyos lakhatási problémákkal küzdő felépülő szenvedélybeteg emberek számára tud egyidejűleg szolgáltatásokat nyújtani olyan

módon, hogy közben lehetőséget teremt a lakásproblémák megoldására is. A cél minden esetben az önállóság megteremtése az absztinencia megtartása mellett.

Hajléktalan embereknek közfoglalkoztatás keretében munkát adunk

„Jó, ha van egy olyan mentor, aki ott áll az ember mellett, és mondhatom, hogy figyelj, ha ráérsz, szeretném veled ezt vagy azt megbeszélni. Akár munkahelyi vagy akár magánéleti a probléma.”

2017

Elindítjuk munkavállalást támogató, az utcán élő, tartósan kiilleszkedett ügyfeleinket a közösségi szociális munkával is segítő Pályamódosító nevű programunkat

„Napközben kérelmeket, fellebbezéseket írtunk, délután társasjátékoztunk, főztünk együtt, és volt, akit önkéntesünk számolni tanított, mert a kisboltban rendre kevesebbet adtak neki vissza.”

2018

Az Európai Unió Erasmus+ programja támogatásával zajló nemzetközi „TrainHouse” projektben partnerként veszünk részt, közös kézikönyvet készítünk a foglalkoztatási jó gyakorlatokról

2019

Az Erasmus+ program támogatásával „HomelessTalk” című és a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatásával „NoOneSleeps” című nemzetközi együttműködések kezdeményezünk a társadalmi érzékenyítés és a felnőttkori tanulás céljával

„Legyen az szakmai, baráti, települési közösség, ahol el lehet mondani, mennyire a felszín az, amit a hajléktalanságból látnak. Megismerni minél többet azokból a projektekből, melyek a falakon belül zajlanak, és nem szolgálnak kifelé látványos tömeghatásokkal, azonban egy-egy hajléktalan ember sorsának gyökeres megváltozását eredményezik.”

Pszichológiai tanácsadást indítunk klienseink részére

2020

Alapításunk harmincadik évfordulója alkalmából retrospektív interjúkötet összeállításába fogunk

„Bárhogy is alakul a körülöttünk lévő világ, az biztos, hogy szükség lesz arra, amit a Menhely képvisel: emberségre, személyes gondozásra, az emberi méltóság megőrzésére, a társadalmi befogadás segítésére.”

A Covid-19 járvány idején a helyzethez adaptáljuk programjainkat: home office ügyintézés, szállók karantén üzemmódban, „bonos” rendszer újraszervezése, gyorssegélyek a lakásvesztés megelőzésére

„Hónapok óta posztolok a szűk utcában, szökdécselve az autók elől, a pincénk bejáratánál csekkolom a „csak kettesével mehetnek le” szabály betartását, őrszemként pásztázom az ételért várakozók végtelen hosszú sorát. Nézem az arcokat, azt a csíksnyit az arcokból, amit a maszk látni hagy. Egykedvű tekintetek, alig szólnak egymáshoz az emberek, és én sem vagyok már valami szórakoztató. Hideg van. Toporgok, mulasztom az időt, századszor is elmondom, hogy jó napot, jó étvágyat – és várom a végét. A monoton ütemű reggeliztetés végét, az utána következő másfél órás extra pörgős ügyintézés végét, aztán az ebédeltetés végét, a nap végét, és egyáltalán, ennek az egész komisz időszaknak a befejeztét. Közben mégis az jár a fejemben, hogy a kényszer szülte járványstratégiánk mennyi új elemet tett a napi rutinomhoz. Jót és kevésbé szerethetőt egyaránt. A lényeg azonban, hogy működőképes mind, és ennél különbet jelen helyzetben nem kívánhatok. Az ügyeletek megszervezése, a napok, hetek fura ritmusa, a teamek személytelensége lassan elviselhetővé válik. A home office világa már nem annyira elidegenítő, mint kezdetben. Megmarad emlékezetemben biztosan az első táveléréses otthoni ügyintézés Mátrix-érzése, ahogyan előbukkantak, és sorra kúsztak be a házamba az ügyek és az ügyfelek. Nem felejttem el a konyhaasztalom mellől megírt segélykérelmeket, nyomtatvány-töltögetéseket, a börtönbe címzett leveleket. A kutyasétáltatás közbeni töprengéseket a tökéletes fellebbezésről. Az otthonról bonyolított telefonhívásokat kollégáknak, hivataloknak, klienseknek. Az utóbbiakkal történő kommunikáció olykor igazán vicces pillanatait, és a békeidőben sosem hallott rengeteg sok köszönömöt, amiért nem torpantak meg az ügyeik. Jólesett nyakon csípni a hétről hétre egyre inkább eluralkodó érzést: azt, hogy tudnak hiányozni az ügyfelek. Az igazi

irodistás ügyintézők, a szemtől-szembeni beszélgetések, a gesztusok figyelése, az emlékezetek feltámasztása, néha még a szócsaták is. Nem fogom elfelejteni a home office hetem „csalónapjait” sem, amikor hiánytüneteim tompítására behívtam klienseket személyes találkozókra. Úgy vártam, hogy ne feledjék, és eljöjjenek, mint valamiféle ünnepi alkalmat.

Nem tudható, meddig folytatódik covidos üzemmódunk, de ha visszatérünk egyszer a normalitásba, a kiégés közeli napokon jusson eszembe emlékeztetni magam erre az énemre és ezekre az élményekre.”

Számтан - Felkai Béla emlékére

Egy. Lesz-e emlék, csak egy?

Kettő. Kék autóban, kék kabátban.
Ti együtt: így párban.

Három. Három mi van? Napló, slusszkulcs, mobil.
Indulás van.

Tudod-e, mi a Négy?
Az évszak négy. Lefut, s Te már nem mégy.

És mondd: mi az Öt?
A hajnal órája, az álomköd.

Hat. Mi van hat?
A kocsiba be, az este hat.

A Hét... Az a decemberi szörnyű hét.

És a Nyolc? Csak több a hétnél?
Neked egy nap, hogy megpihennél.

A Kilenc. Azzal mi lett?
Nem jössz már, és rossz óra lett.

A Tíz? Az mit érhet?
Kétszer ennyit: a Te húsz évéd.

...

És újra: mi az Egy?
Nincs egy emlék.
Csak ezer és egy...

Szó- és fogalommagyarázat

Az alábbiakban felsorolunk néhány, az interjúkötetben előforduló szót, kifejezést, amelyekről azt gondoljuk, némi kifejtést kívánnak. Megtalálhatók köztük olyan régebben használatos szavak, amik mögött egy letűnt korszak lényeges fogalmi elemei elevenednek meg – ezek tehát fiatalabb olvasóink számára szorulhatnak magyarázatra. A szakmai zsargon szavai, vagy a még szűkebb körben – például saját berkeinkben – előforduló rövidítések, szlengek a kívülállók számára magyarázat nélkül nem sokat mondanak – e megfontolásból fejtettük ki ezeket is részletesebben. Az eredeti szövegben meghagytuk szó szerinti megjelenésüket, mivel nem akartuk egy-egy emlékező gondolatsorát ott megszakítani az értelmezésükkel. Ehelyütt nem csupán leírjuk az adott szó vagy kifejezés mögötti tartalmat, hanem ahol a plusz információ is érdekes lehet, átkalauzoljuk az olvasót a témát alaposabban körüljáró webes felületre is.

1.

<https://www.nonprofit.hu/tudastar/mi-koltsegvetesi-normativa>

állami normatíva – a törvényileg meghatározott, állam által kiszereződött intézményi szolgáltatások után az intézményfenntartónak járó éves vagy napi számítású összeg

Auróra utca – ügyfélszolgálati irodánk egykori telephelye a Józsefvárosban

Baross – irodánk a józsefvárosi Baross utcában, korábban a gondozás, esetkezelés helyszíne, ma a menedzsment székhelye

beengedés – a kapunyitás pillanata az éjjeli menedékhelyeket használók számára

2.

<https://bmszki.hu/hu>

BMSZKI, Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei – a főváros legnagyobb hajléktalanellátó intézményegyüttese

civil szervezet (non-governmental organization, NGO) – társadalmi szervezet, amely nonprofit módon, a kormányzattól függetlenül, önkéntes alapon a közjó javára működik, önszabályozó, intézményesült önszerveződés

diszpi – Közép-magyarországi Regionális Diszpécser Szolgálat

Dózsa – a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei központi épülete a 13. kerület Dózsa György út 152. alatt, az 1990-es évek elején ügyfélszolgálati irodánk és diszpécser szolgálatunk helyszíne

EKH, Első Kézből a Hajléktalanságról – társadalmi érzékenyítő programunk hajléktalan emberek bevonásával

EQUAL-projekt – hajléktalan embereket segítő munkaerőpiaci reintegrációs program

Erasmus+ és Visegrád Alap program – alapítványunk koordinálásában, a társadalom érzékenyítése céljából megvalósuló nemzetközi programok

3.

<https://www.nonprofit.hu/tudastar/civil-szervezet>

4.

<https://bmszki.hu/hu>

5.

<https://fedelnelkul.hu/első-kezből-a-hajléktalanságról/>

6.

<https://www.bmszki.hu/hu/eu-projektek/equal-program>

7.

<http://www.menhely.hu/index.php/nemzetkozi/homelesstalk>

8.

<http://www.menhely.hu/index.php/nemzetkozi/noonesleeps>

fapad – éjjeli menedékhely, nevében utalással a szállás alacsony komfortfokozatára

9.

<https://februarharmadika.blog.hu/>

Február Harmadika munkacsoport – Alapítványunk szervezésében 1999 óta minden év február 3-án a hajléktalan emberek megkérdezésével felvett szociológiai adatfelmérés

10.

<http://menhely.hu/index.php/hajlektalansag/februar-3>

Fedél Nélkül – alapítványunk kiadásában, hajléktalan emberek terjesztésével kéthetente megjelenő utcalap

11.

<https://fedelnelkul.hu/>

Fedél NÉPkül – a 2016-ban megszűnt Népszabadság c. napilap emlékére évente kiadott Fedél Nélkül lapszám

12.

<https://24.hu/belfold/2020/10/22/fedel-nelkul-nepszabi-nepszabadsag/>

Feszty – a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Krisztinavárosi Hajléktalan Centruma a Feszty Árpád utcában

Fővárosi Tanács – 1990 után Budapest Főváros Önkormányzata

GYIVI, Gyermek- és Ifjúságvédelmi Intézet – a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat korábbi elnevezése

hajléktalanok otthona – idős hajléktalan emberek számára életük végéig biztosított lakhatás

Hajléktalanokért Társadalmi Bizottság – a lakáshoz, a lakhatáshoz való jog érvényesítése és a hajléktalanság felszámolása céljából 1989-ben alakult civil szerveződés

HAJSZÁL szálló – a Hajléktalanokért Közalapítvány Jászberényi úton működő hajléktalanszállásának közkeletű neve (Segítőház Éjjeli Menedékhely)

Hazafias Népfront – pártirányítású társadalmi szervezet és tömegmozgalom 1954-1990 között

Isola – a Léthatáron Alapítvány által fenntartott éjjeli menedékhely a Népszigeten

kiemelt ügyintézés – bonyolult szociális ügyekben való segítség a Kürt utcai Nappali Centrumban

kliens/ ügyfél/ gondozott – szolgáltatásaink során velünk kapcsolatba lépő hajléktalan helyzetű emberek

konzorcium – Fővárosi Hajléktalanügyi Konzorcium, a fővárosi hajléktalanellátás összehangolt

<http://www.gyoripeter.hu/home/docs/homelessness/firstorg>

<http://www.hajlekot.hu/index.php/intezmenyek/ejje-li-menedekhelyek/4-segito-haz-ejjeli-menedekhely>

<https://archivum.mtva.hu/photobank/item/MTI-FO-TO-V05P6klGZXhFdVhYTC9jS-Hd4WlpGWloydTQ4VUFtSEtk-RldQN1RucGhLYz0>

<https://www.lethataron.hu/index.php/intezmenyek-szolgaltatasok/isola-ejjeli-menedek>

működésének érdekében a Menhely Alapítvány és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület által 2011-ben létrehozott együttműködés

17.

<https://kozfoglalkoztataskormany.hu/fogalomtar>

közfoglalkoztatottak – azok az emberek, akiknek hosszabb ideje nincs lehetőségük egyéb munkaviszony létesítésére munkalehetőség hiánya, alacsony iskolai végzettségük vagy kompetenciahiány miatt

18.

<http://menhely.hu/index.php/magunkrol/szolgaltata-saink/krizisauto>

Krizisautó – alapítványunk koordinálásában működő, napi 24 órában riasztható segítségnyújtó szolgáltatás hajléktalan emberek számára a fővárosban és Pest megyében

Kulcsos/ Kulcsos Ház – egykori önálló lakhatási forma a Vajdahunyad utca 3. sz. alatti intézményünkben

kuratórium – alapítványi vezető szerv, a Menhely Alapítvány pénzügyi és szakmai munkájának irányvonalait meghatározó háromtagú grémium

19.

https://pestbuda.hu/cikk/20180822_igy_mukodtek_a_tisztasagi_furdok_budapesten

Kürt/ Kürt utca – 7. kerület Kürt utca 4. sz. alatti intézményünk, az 1990-es évek elejéig fővárosi tisztasági fürdő, 1997-től alapítványunk nappali centruma

küszöb nélküli/alacsonyküszöbű intézmény – a szolgáltatást igénybe vevők számára csak minimális feltételeket támaztó intézmény

lábadozó – leromlott állapotú hajléktalan emberek számára a felépülésük idejére biztosított szállás egészségügyi ellátással

Léthatáron Alapítvány – 1994-ben alapított hajléktalanellátó szervezet

Mádi – az ún. bonyolult ügyek intézésének helyszíne, egykori szociális szolgáltató irodánk a kőbányai Mádi utcában

Málta (Magyar Máltai Szeretetszolgálat) – első közös projektünk 1991-92 telén a Dunán horgonyzó hajón létrehozott hajléktalanszállás volt

MDF piac – az egykori Magyar Demokrata Fórum kezdeményezésére 1989-ben létrejött óstermelői piac

Mozdonyfordító – mentálhigiénés tanácsadó programunk elnevezése

munkásórlaktanya – a szocialista hatalmi rendszer támogatására létrejött félkatonai szervezet egyik harcászati bázisa a Vajdahunyad u. 3. sz. alatt

nappali melegedő – különféle szolgáltatásokat nyújtó napközbeni tartózkodásra alkalmas intézmény

20.

<http://www.lethataron.hu/>

21.

<https://mek.oszk.hu/05000/05054/05054.htm>

22.

<https://maltai.hu>

23.

<https://rendszervaltasi.mti.hu/Pages/Default.aspx?se=1&wo=mdf+piac&sd=19890101&ed=19901231>

24.

<http://www.multunk.hu/wp-content/uploads/2017/01/kissd09-3.pdf>

25.

<http://www.kislexikon.hu/phare-program.html>

PHARE program – az Európai Közösség kezdeményezésére az uniós előcsatlakozás segítésére létrejött, a foglalkoztatás javítását és a szociális fejlesztést célzó program

PM (Pályamódosító program) – hajléktalan emberek munkaerőpiaci elhelyezkedését célzó programunk

26.

<https://www.resalapitvany.hu/index.php/noi-ejjeli-menedekhely>

Podi/ Pody – a Rés Alapítvány éjjeli menedékhelye nők számára a 6. kerületi Podmaniczky utcában

27.

<http://beszelo.c3.hu/cikkek/terapia>

Pomázi Munkaterápiás Intézet – Gálfi Béla Gyógyító és Rehabilitációs Közhasznú Nonprofit Kft

Práter / Prátyi – alapítványunk Práter utcai intézménye, az ország első nappali melegedője

Rákóczi tér – a '90-es években a téren és a környező utcákban dolgozó prostituáltak gyakran felkeresték Auróra utcai irodánkat szociális ügyeik intézése céljából

28.

<http://menhely.hu/index.php/magunkrol/szolgaltata-saink/sarokhaz>

Sarokház – lakhatási-gondozási programunk helyszíne a kőbányai Mádi és Nyitra utca sarkán álló ingatlanunk volt, innen a program elnevezése

Soros Alapítvány támogatása – a Nyílt Társadalom Alapítványok pályázati finanszírozásában megvalósult projekteink

29.

<https://www.opensociety-foundations.org/publications/highlights-over-30-years-open-society-foundations-hungary/hu>

sorstárssegítő – olyan hajléktalan múlttal rendelkező személy, aki tapasztalatait sorstársai felé végzett munkája során kamatoztatja

30.

<https://bmszki.hu/hu/TrainHouse/utmutatok/utmutato-sorstars-segitok-szamarara>

SZETA (Szegényeket Támogató Alap) – a szegény rétegek segítésére 1979-ben alakult civil szerveződés

31.

<http://hsze.hu/da/szegenyeket-tamogato-alap-szeta-rovid-tortenete>

szupervízió – a szakmai kompetencia növelésének, a kooperáció és a hatékonyság fejlesztésének módszere

32.

https://tatk.elte.hu/dstore/document/1554/Katz_Szocialis_munka_es_szupervizio.pdf

teajárat – meghatározott időben és helyszínen történő szendvicsosztás, az utcai gondozószolgálat előképe

team – többnyire heti rendszerességű munkacsoport-megbeszélések, értekezletek

Tündér utca – a 12. kerületi önkormányzat fenntartásában az 1990-es években működött otthon hajléktalanok számára

33.

<http://twistoliver.hu/>

Twist, Twist Olivér Alapítvány – 1990-ben alapított hajléktalanellátó szervezet

34.

http://www.menhely.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=61

utcázni – az utcai gondozó szolgálatok munkájának közkeletű elnevezése

35.

<http://menhely.hu/index.php/uton>

Úton – lakhatást segítő integrációs programunk

36.

<https://www.udvhadsereg.hu/doboz-90>

Üdvhadsereg – 1924 óta Magyarországon is működő, jelentős szociális tevékenységet folytató szabadegyház

37.

<http://menhely.hu/index.php/magunkrol/szolgaltata-saink/vajda-3-melegedo>

Vajda/Vajda 3 – alapítványunk intézménye, éjjeli menedékhely, lábadozó, nappali melegedő, csomagmegőrző és idősek otthona

38.

<http://menhely.hu/index.php/magunkrol/szolgaltata-saink/vajda-3-szallo>

Vajda csomi – hiánypótló csomagmegőrző hajléktalan emberek számára a Vajdahunyad utcában

Van Esély (Van Esély Alapítvány) – otthontalan emberek egyéni igényei szerinti, személyre szóló segítséget nyújtó alapítvány

39.

<http://www.vanesely.hu/>

Wesley (Wesley János Lelkészképző Főiskola) – a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség által 1987-ben alapított egyházi felsőoktatási intézmény szociális munkás képzéssel

40.

<https://wesley.hu/rolunk/tortenetunk/>

Az interjúkat készítették:

Aknai Zoltán
Balogi Anna
Dudás Krisztián
Fazekas Mara
Fehér Ildikó
Fialla Marianna
Guba Ildikó
Gurály Zoltán
Gyöngyösi Katalin
Gyórfi Lajos
Kepe Róbert
Király Edina
Krajcsovics Balázs
Naszvadi Tibor
Nuszer Mirjam
Popovics Judit
Primuszné Sára Réka
Sági Ferenc
Sárközi László
Sipos Tünde
Vajdovics Viktória
Varga Dóra

A képeket készítették:

Aknai Zoltán
Bazsa Tibor Zsolt
Csanádi Gábor
Farkas Attila
Forgács Simon
Gárdi Balázs
Gombai Gellért
Guba Ildikó
Horváth Kriszta
Lapis Kristóf
Mónus Márton
Németh András Péter
Primusz Péter
Primuszné Sára Réka
Román Péter
Szenográdi Réka
Székely Attila és
a Színes Város Csoport
Tóth Avanti Péter
Weiler Péter
Zsugonits Gábor
és mások.

Otthontalan embereket támogató programjaink sikeréhez hozzájárulhat
önkéntes munkával: <http://www.menhely.hu/index.php/kapcsolat/onkentes>
e-mail: onkentes@menhely.hu
pénzadománnyal: <http://www.menhely.hu/index.php/hogyan-segithet/penz>
Menhely Alapítvány (Erste Bank Hungary Zrt.) 11600006-00000000-95302777
e-mail: alapitvany@menhely.hu

Tartalomjegyzék

Előszó	5
Ajánlás	7
Születéstörténet és hőskorszak	9
„Amit mi kitalálhattunk, az a szabadság része volt” Beszélgetés Kártyás Irénnel	27
„Szerintem a civilség az elfogadásról, és a szabadságról szól, és benne van a keretek feszegetése” Beszélgetés Aknai Zoltánnal	33
Az első élmények	41
„A munkánk lényege, hogy megpróbáljuk csökkenteni a kiszolgáltatottságot” Beszélgetés Krajcsovics Balázssal	51
Civilség és identitás	57
„Büszkén hordtam a Menhely Alapítványos kabátomat, hogy az egész világ tudja meg, hol dolgozom” Beszélgetés Nuszer Mirjammal	69
„Csak szívvel-lélekkel, mert ezt a munkát másképp nem lehet, nem szabad” Beszélgetés Takács Ferencné Évával	77
Csakis velük: önkéntesek, sorstárssegítők, közfoglalkoztatottak	81
„Végre nem én állok sorba” beszélgetés Kun Zsuzsával	93
„Fontos, hogy a szociális munkásokat olyan feladatokra használjuk, amikhez kell a képzett- ségük, tudásuk és tapasztalatuk” Beszélgetés Bagdi Nórával	99
Akik otthonra leltek: emberek és történeteik	103
A vilájáró hazatérő	113
Naszvadi Tibor: Az ismeretlen ismerős (1993-2020)	117
Érintettség, avagy mit tanultunk a munkánkból?	127
„Ez nem egy uncsi dolog, nem szenvedés, hogy hajléktalanokkal foglalkozunk” Beszélgetés Sipos Tündével	147

„Jóban-rosszban mellettük álltunk, voltak, akiknek a tisztességes eltemetést is mi jártuk ki”	
Beszélgetés Guba Ildikóval	157
Fenntarthatóság	165
Stratégiai-szakmai célok és a valóság	165
Honnan? Mennyit és mire? Pénzügyek	167
Hatékonyság és annak mérése	170
Piacosodjunk?	171
Erőnk és forrásaik	173
„Egészen biztosan tudom, hogy a helyemen vagyok”	
Beszélgetés Kék Ibolyával	177
„Többletforrást generálni az alapítvány ismertségének növelésével lehet”	
Beszélgetés Tóth Zelmával	185
„Az én fejemben egy civil szervezet nagyjából olyan, mint a Menhely Alapítvány”	
Beszélgetés Győri Péterrel	191
Leszünk ötvenesek is?	199
„Lehet, hogy egy szervezet nagyon ott van a szeren, csak éppen nem léteznek kivezető utak”	
Beszélgetés Breitner Péterrel	209
„Szeretnék még tanulni, több szakmai tudást kipróbálni!”	
Beszélgetés Kék Attilával	217
Történetünk az időben, avagy kis Menhely-kronológia	221
Szó- és fogalommagyarázat	235
Fotóalbum	248

Fotóalbum

A most következő fényképek kiválasztása talán a legnehezebb fázisa volt kötetünk szerkesztésének. Az évtizedek alatt rengeteg felvétel készült rólunk, ám nagy sajnálatunkra a kezdetekről kevés maradt fent, és azok is szinte csak papíralapon. Később kollégák és profi fotósok egyaránt megörökítették az alapítvány hétköznapijait, de olyan remek képeket is találtunk, amelyekről már nem tudtuk megállapítani, kinek a kezében volt a fényképezőgép. A válogatás előtt számos szempontot állítottunk fel, és próbálgattuk, melyikük szerint készítsük el albumunkat. Gyűjtsük össze a fotókat a készítésük időrendjében? Vagy inkább az események, esetleg a helyszínek alapján tematizáljuk őket? A munkatársakat mutassuk meg elsősorban, miközben az önkénteseinkről sem feledkezünk el? Mivel értük és velük dolgozunk, tegyük a hangsúlyt ügyfeleink, klienseink megjelenítésére? Végül úgy döntöttünk, nem erőltetünk olvasóinkra különösebb elméleti megfontolást, beválogatunk ebbe a gyűjteménybe minden olyan fényképet, ami számunkra fontos: mert kedves és szép, vagy – mivel ez is a történetünk része – éppen szomorú emlék. Ezek mind mi vagyunk, így együtt a Menhely Alapítvány. Reméljük, az itt bemutatott fotókkal sikerül megelevenítenünk az interjúkban elhangzott történeteket, hangulatokat.

Hófogságban a Krízisautó

Nagyüzem a Kürt utcai ügyfélszolgálaton

Biztonságban a Vajdahunyad utcai lábadozóban

Önkéntesünnep

Krízisautósok gyalogszerrel

Érzékenyítő kitelepülés a Szabadság hídra

Szenteste a Vajdahunyad utcai idősoththonban

Együtt a Fedél Nélkül csapat

Kollégabúcsúztató a Kürt utcában

Játék a közönséggel a VOLT Fesztiválon

Felderítő munkában

A Vajda menedékhelye kapunyitás előtt

Éjszakai műszak a Krízisautóban

Portré tájképpel. Idősothton, Vajdahunyad utca.

Szolgálatban a diszpécser

Kollégák egymás közt

A lakhatást segítő program stábjá

Vajdahunyad utcai anziksz

Konferenciaszünet, Balatonföldvár

Sziget Fesztivál, játék az Adománycsúzlival

Kártyavárépítés a Sziget Fesztiválon

Vajdahunyad utcában, hazafelé

Fedél Nélkül, szerkesztőségi ötletbörze

Sziget Fesztivál, játékban az Adománycúzli

Karácsony az idősothtonban

A Fedél Nélkül lapárosainak balatoni kirándulása

Egy jó tál étel adományért cserébe

Adománygyűjtő plakát

Érzékenyítő tanóra és társasjáték diákoknak

Kávézás a Vajdán

Sziget Fesztivál, Dzsenga-játék

Aluljárói installáció

Stábértekezlet az Incorporta programban

Próbaüzemben a Sziget Fesztiválra készített Adománycsúzli

A Fedél Nélkül művészeti pályázat zsűrije és díjazottjai

Gazdasszony, nővérek, szociális munkások és a lakók: együtt a vajdás csapat

Krízisautó bevetésen

Vajdás dolgozók kirándulása

Az utcai szolgálat egy helyszíne

Vakáció a Fedél Nélkül csapat

Az Év Menhelyese ünnep

Covid-karantén idején a Vajda idősoththonban

Hó fogságában a Krisisautó

Miklúscsomag-gyártás önkéntesekkel

Vajdahunyad utca, a Covid-karantén utáni első szabad séta

Indulás az első szabadtéri olvasásra

Bemutatik a Sarokház program

A Fedél Nélkül Könyvek versgyűjtemény-bemutatója az Írók Boltjában

Felkai Béla-díj ünnepség

Szabadságos Vajda-stábtagok

Szerelés alatt a menhelyes molinó

Érzékenyítő beszélgetés középiskolásokkal

Húszéves évfordulón az egykori hajléktalandermonstráció helyszínén, a Blaha aluljáróban

Városi Séta otthonatlan emberek és szociális munkások vezetésével

Télbúcsúztató ünnepi felvonulás

Utcai szociális munka

Kártyaparti a Vajdán

Nappali melegedő a Práter utcában

Covid-tesztelés a Vajdán

Városi Séta otthontalan emberek és szociális munkások vezetésével

Kiállítás a Fedél Nélkül művészei alkotásaiból

Egy ősrégi stábértekezlet

A Vajda éjjeli menedékhelye

Hóesésben, akcióban

Téltemető tavaszünnepe - a Krisisautó megpihen

Téli krízisidőszak után - sajtótájékoztató

Napfürdőzés, Vajda időszotthon

Önkéntesek raktárpakolás szünetében

Karantén alatt

Utcai szociális munka

Szabadítás a hófogságból

Sziget Fesztivál, túlélős térképes játék

Kampányplakát

Lapáros. Tóth Avanti Péter műve

Fedél Nélkül művészeti pályázat, díjátadó ünnepség

Helyszín-felderítés a mélyben

Saját oázis az emeleten -
Vajda idősek otthona

Mikulásakció

Karácsony a Vajdán

Menhelyes kerékpártúra

Start a következő helyszínre

Sziget Fesztivál, táblás játék a közönséggel

Erkélyjelenet szociális munkással és gazdasszonnal

Az Elfogadás Fala a Kürt utcában

Csomagmegőrző szekrények a Vajdán

A Mikulás ágyhoz jön - Vajda idősotthon

Diszpécserok

Tréning a munkavállalást segítő programban

Fedél Nélkül terjesztők, önkéntesek, szociális munkások egy balatoni kiránduláson

Készül a kártyavár játék a Sziget Fesztiválra

Tátrai túrán a Sarokház lakói és szociális munkásaik

Jelmezben az alapító Fedél Nélkül csapat

Kapunyitás az éjjeli menedékhelyen

A rendszerváltás környékén többé-kevésbé mindenkinek felborult az addig kiszámított – és behatárolt – keretek között zajló élete. Mindannyian nap mint nap új helyzetekkel szembesültünk, amelyeknek a megoldásához sem ismereteink, sem előzetes tapasztalatunk nem volt, viszont megoldásért kiáltottak. Ilyen volt az addig csak rejtetten meglévő hajléktalanság láthatóvá válása is, amelynek a háttérben részben régi, megoldatlan társadalmi problémák, részben a gazdaság összeomlása állt. Szereplők kerestettek, akik elég bátrak ahhoz, hogy járatlan terepre merészkedjenek, a problémák megoldásában – járt utak híján – emberségükre, kreativitásukra, személyes kezdeményezésükre támaszkodjanak, majd megteremtsék a társadalmi szolidaritás intézményi hátterét is. A Menhely Alapítvány története ennek a korszaknak és az azóta eltelt éveknek a története egy hajléktalanokat segítő civil szervezet sajátos nézőpontjából.

Göncz Kinga

